

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ปฐมปิณฑาสก
อานิสสังวรรคที่ ๑
กัมตถียสูตร

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คีลที่เป็นกุศล มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอานนท์ คีลที่เป็นกุศล มีอริยปฏิสสารเป็นผล มีอริยปฏิสสารเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิอริยปฏิสสารมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ อริยปฏิสสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปิตีมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ปิตีมีปีสัสสทธิเป็นผล มีปีสัสสทธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปีสัสสทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ปีสัสสทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ยถาภูตญาณทัสสนะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาวีราคะเป็นผล มีนิพพิทาวีราคะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นิพพิทาวีราคะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ นิพพิทาวีราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ดูกรอานนท์ คีลที่เป็นกุศล มีอริยปฏิสสารเป็นผล มีอริย-

*ปฏิสสารเป็นอานิสงส์ อริยปฏิสสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ ปิตีมีปีสัสสทธิเป็นผล มีปีสัสสทธิเป็นอานิสงส์ ปีสัสสทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาวีราคะเป็นผล มีนิพพิทาวีราคะเป็นอานิสงส์ นิพพิทาวีราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ด้วยประการดังนี้ ดูกรอานนท์ คีลที่เป็นกุศลย่อมถึงอรหัตโดยลำดับ ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

เจตนาสูตร

[๒] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ไม่ต้อง

ทำเจตนาว่า ขออริยปฏิสสารจะเกิดขึ้นแก่เรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่อริยปฏิสสารเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่มีอริยปฏิสสารไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอปราโมทย์จะเกิดขึ้นแก่เรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่มีอริยปฏิสสารนี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ปราโมทย์ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอปิตีจะเกิดแก่เรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปิตีเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ปราโมทย์นี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีใจปิติไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอกายของเราจะสงบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่กายของบุคคลผู้มีใจปิติสงบนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีกายสงบ ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงเสวยความสุข ข้อที่บุคคลผู้มีกายสงบเสวยสุข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

นี้เป็นธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลผู้มีความสุข ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอจิตของเราจงตั้งมั่น ดุริยทุกขทั้งหลาย ข้อที่จิตของบุคคลผู้มีความสุขตั้งมั่นนี้ เป็นธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงรู้จเห็นตามความเป็นจริง ดุริยทุกขทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น รู้เห็นตามความเป็นจริงนี้ เป็นธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริง ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงเบื่อหน่าย จงคลายกำหนด ดุริยทุกขทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงเบื่อหน่ายคลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนด ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงทำให้แจ้ง ซึ่งวิมุตติญาณทัสสนะ ดุริยทุกขทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนด ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสสนะ นี้เป็นธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย นิพพิทาวีรยะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาวีรยะเป็นผล มีนิพพิทาวีรยะเป็นอานิสงส์ สมาริมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาริเป็นผล มีสมาริเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ปิติมิปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปราโมทยมิปิตีเป็นผล มีปิตีเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทยเป็นผล มีปราโมทยเป็นอานิสงส์ คีลทีเป็นกุศลมอวิปปฏิสารเป็นผล มอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ ด้วยประการดังนี้ ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย ย่อมหลังไหลไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมยังธรรมทั้งหลายให้บริบูรณ์ เพื่อกจากเตภูมิกวัญจันมิใช่ฝั่ง ไปถึงฝั่ง คือ นิพพานด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

สิลสูตร

[๓] พ. ดุริยทุกขทั้งหลาย อวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีล

มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสาร ไม่มี ปราโมทยชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารปราโมทยวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปราโมทยไม่มี ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปิตีวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาริชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีสุขวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาริไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีสมาริวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาวีรยะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีรยะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาวีรยะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีรยะวิบัติขจัดเสียแล้ว ดุริยทุกขทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มิกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้นั้น ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่นของต้นไม้นั้น ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉนใด ดุริยทุกขทั้งหลาย อวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีล ผู้มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสาร ไม่มี ปราโมทยชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวีรยะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีรยะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉนนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทยชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร เมื่อปราโมทยมีอยู่ ปิตีชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย เมื่อปิตีมีอยู่ ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิตี เมื่อปัสสัทธิมีอยู่ สุขชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิ เมื่อสุขมีอยู่สัมมาสมาริชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข เมื่อสัมมาสมาริมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาริ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาวีรยะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีรยะ เมื่อนิพพิทาวีรยะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีรยะ ดุริยทุกขทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มิกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้กะเทาะของต้นไม้นั้น ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้นั้น ย่อมบริบูรณ์ ฉนใด ดุริยทุกขทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทยชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวีรยะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีรยะ ฉนนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๓

อุปนิสาสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอริยปฏิสสาร เมื่อปราโมทย์มีอยู่ ปิติชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ เมื่อปิติมีอยู่ ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิติ เมื่อปัสสัทธิมีอยู่ สุขชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิ เมื่อสุขมีอยู่ สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาวีราคะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ เมื่อนิพพิทาวีราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ ดุรทธานผู้มีอายุ เปรียบเหมือนต้นไม้มิถึงและใบสมบูรณ์แล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดุรทธานผู้มีอายุทั้งหลาย อริยปฏิสสารมีเหตุอันสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออริยปฏิสสารมีอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอริยปฏิสสาร ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวีราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ จินนนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๕

สมาธิสูตร

[๖] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศาณัญ-

* จายตณณานาเป็นอากาศาณัญจายตณณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญานัญจายตณณานาเป็นวิญญานัญจายตณณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตณณานาเป็นอากิญจัญญายตณณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัณญานาสัณญายตณณานาเป็นเนวสัณญานาสัณญายตณณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุหรือหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรทธานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ก็การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุได้อย่างไร ฯ

พ. ดุรทธานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า นั้นสงบ นั้นประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลัดคิณอปริกิลสทั้งปวง ความสิ้นแห่งตัณหา ความปราศจากความกำหนัด ความดับ นิพพาน ดังนี้ ดุรทธานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุได้อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

สาริปตตสูตร

[๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปหาท่านพระสาริปตตถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสาริปตต ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสาริปตตว่า ดุรทธานสาริปตตผู้มีอายุ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุหรือหนอ ฯ

ท่านพระสาริปตตรกล่าวว่า ดุรทธานอานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ปฐวีธาตว่าเป็นปฐวีธาตเป็นอารมณฺ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็น
โลกหน้าเป็นอารมณฺ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมี
แก่ภิกษุ ฯ

อา. ดูกุรทธานสารีบุตร ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตว่าเป็นปฐวีธาต
เป็นอารมณฺ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณฺ์
ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ก็การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุ ได้อย่างไร ฯ

สา. ดูกุรทธานานนท์ สมัยหนึ่ง ผมอยู่ ณ ป่าอันธวัน ใกล้พระนคร
สาวิตถีนีแหละ ณ ที่นั้น ผมเข้าสมาธิ โดยประการที่ผมมิได้มีความสำคัญใน
ปฐวีธาตว่าเป็นปฐวีธาตเป็นอารมณฺ์เลย มิได้มีความสำคัญในอาไปธาตว่าเป็น
อาไปธาตเป็นอารมณฺ์ มิได้มีความสำคัญในเตโชธาตว่าเป็นเตโชธาตเป็นอารมณฺ์
มิได้มีความสำคัญในวาโยธาตว่าเป็นวาโยธาตเป็นอารมณฺ์ มิได้มีความสำคัญใน
อากาสานัญจายตนฌานว่าเป็นอากาสานัญจายตนฌานเป็นอารมณฺ์ มิได้มีความ
สำคัญในวิญญานัญจายตนฌานว่าเป็นวิญญานัญจายตนฌานเป็นอารมณฺ์ มิได้มี
ความสำคัญในอากิญจัญญายตนฌานว่าเป็นอากิญจัญญายตนฌานเป็นอารมณฺ์ มิได้
มีความสำคัญในเนวสสัญญานาสัญญายตนฌานว่าเป็นเนวสสัญญานาสัญญายตนฌาน
เป็นอารมณฺ์ มิได้มีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณฺ์ มิได้มีความ
สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณฺ์ ก็แต่ว่าผมเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ก็ในสมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรเป็นผู้มีสัญญาอย่างไร ฯ

สา. ดูกุรทธานผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นแก่ผมว่า การดับภพ
เป็นนิพพาน การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้แล สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไป
ดูกุรทธานผู้มีอายุ เมื่อไฟมีเชื้อกำลัง ไหม้อยู่เปลวอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้น เปลว
อย่างหนึ่งย่อมดับไป แม้ฉันใด ดูกุรทธานผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้น
แก่ผมว่า การดับภพเป็นนิพพาน การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้ สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมดับไป ฉะนั้นเหมือนกันแล ดูกุรทธานผู้มีอายุ ก็แลในสมัยนั้น ผมได้มี
สัญญาว่า การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัทธาสูตร

[๔] ดูกุรทธานทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีลอย่างนี้
เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอเห็นพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วย
คิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธาและศีล ดูกุรทธานทั้งหลาย เมื่อใดแล
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น
ดูกุรทธานทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูต
แต่ไม่เป็นพระธรรมกถึก ฯลฯ เป็นพระธรรมกถึก แต่ไม่เข้าสู่บริษัท ฯลฯ
เข้าสู่บริษัท แต่ไม่แก้กล่าแสดงธรรมแก่บริษัท ฯลฯ แก้กล่าแสดงธรรม
แก่บริษัท แต่ไม่ทรงวินัย ฯลฯ ทรงวินัย แต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะ
อันสงัด ฯลฯ อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด แต่ไม่ได้ตามความ
ปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยัง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ฯลฯ ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก
ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยัง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
แต่ไม่ได้ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่า
เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอเห็นพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า โฉนหนอ
เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าสู่บริษัทได้
แก้กล่าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยัง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
ดูกุรทธานทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล . . . กระทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์
นั้นๆ ดูกุรทธานทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบสัทธาสูตรที่ ๔

สันตสูตร

[๕] ดูกุรทธานทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เป็นผู้ไม่มีศีล
แต่ไม่เป็นพหูสูต เป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สุบรีช ๒๔๕๖ เข้าสุบรีชได้ แต่ไม่แกลัวล้าแสดงธรรมแก่บรีช เป็นผู้แกลัวล้า
แสดงธรรมแก่บรีช แต่ไม่ทรงวินัย ทรงวินัย แต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ใน
เสนาสนะอันสงัด อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด แต่ไม่ถูกต้องวิโมกข์
อันสงบ ไม่มีรูป เพราะลวงรูปเสียได้ ด้วยกายอยู่ ถูกต้องวิโมกข์อันสงบ
ไม่มีรูป เพราะลวงรูปเสียได้ ด้วยกายอยู่ แต่ไม่ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองใน
ปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึง
บำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล . . .
กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลาย
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดุริยกิจทั้งหลาย เมื่อใดแล
กิจเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล . . . ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุริยกิจทั้งหลาย กิจผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และ
เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบสันตสูตรที่ ๙

วิชยสูตร

[๑๐] ดุริยกิจทั้งหลาย กิจเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีลอย่างนี้
เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า
โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ดุริยกิจทั้งหลาย เมื่อใดแล กิจ
เป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุริยกิจ
ทั้งหลาย กิจเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหุสutt ๒๕๖ เป็นพหุสutt
แต่ไม่เป็นธรรมกถิก ๒๕๖ เป็นธรรมกถิก แต่ไม่เข้าสู่บรีช ๒๕๖ เข้าสู่บรีช
แต่ไม่แกลัวล้าแสดงธรรมแก่บรีช ๒๕๖ แกลัวล้าแสดงธรรมแก่บรีช
แต่ไม่ทรงวินัย ๒๕๖ ทรงวินัย แต่ระลึกไม่ได้ถึงชาติก่อนเป็นอันมาก คือ
ระลึกไม่ได้ถึงชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอด
วิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น
เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้นภพนั้น เราก็กได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกไม่ได้
ถึงชาติก่อนเป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศด้วยประการฉะนี้ ระลึก
ถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ๒๕๖
เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ แต่ไม่เห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักขุ
ของมนุษย์ ไม่รู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย
กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการ
กระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปเขาเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก
ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียน
พระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไป
เขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ ไม่เห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ลวงจักขุของมนุษย์ ไม่รู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้
เห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ลวงจักขุของมนุษย์ ๒๕๖ ย่อมรู้ชัดซึ่ง
หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ แต่ไม่ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึง
บำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
เป็นพหุสutt เป็นธรรมกถิก เข้าสู่บรีช แกลัวล้าแสดงธรรมแก่บรีช ทรง
วินัย ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง ๒๕๖ ระลึกถึง
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เห็นหมูสัตรีที่กำลังจืด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ฯลฯ รู้ชัดซึ่งหมู
สัตรีผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ดุริยภิกขุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต
เป็นธรรมกถึก ผู้เข้าสู่บริษัท แก่แล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย ระลึก
ถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ
ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการ
ฉะนี้ เห็นหมูสัตรีที่กำลังจืด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มี
ผิวพรรณทรามได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์
 ฯลฯ รู้ชัดซึ่งหมูสัตรีผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ กระทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยองค์นั้น
ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ก่อ
ให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบวิชยสูตรที่ ๑๐
จบอนันตสังวรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กัมมัตถยสูตร ๒. เจตนาสูตร ๓. สิลสูตร ๔. อุปนิสาสูตร
๕. อนันตสูตร ๖. สมานสูตร ๗. สาริปตสูตร ๘. สัทธาสูตร
๙. สันตสูตร ๑๐. วิชยสูตร ฯ

นาคกรณวรรคที่ ๒
เสนาสนสูตร

[๑๑] ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่
ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองใน
ปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้เพราะ
เหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นสารถี
ฝึกบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็น
ผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ๑ เป็นผู้มื่ออาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบ
ด้วยไพเราะสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นจัด ไม่ร้อนจัด เป็นปานกลาง
ควรแก่การบำเพ็ญเพียร ๑ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตาม
ความเป็นจริง ในศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจรรย์ที่เป็นวิญญู ๑ ปราบความเพียร
เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยกคุณธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีกำลัง มีความบากบั่น
มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ที่มีปัญญา คือ ประกอบด้วย
ปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับ เป็นอริยะ เป็นเครื่องชำระกิเลสให้ถึง
ความสิ้นทุกข์โดยชอบ ๑ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕
อย่างนี้แล ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย เสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ดุริยภิกขุ
ทั้งหลาย เสนาสนะในธรรมวินัยนี้ อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก สมบูรณ์ด้วยทาง
ไปมา กลางวันไม่เคลื่อนไหวคล่อง กลางคืนเงียบเสียง ปราศจากเสียงอีกทีก
มีเหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลานน้อย ๑ จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ผิดเคื่อง
แก่ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะนั้น ๑ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระ เป็นพหูสูต ชำนาญ
คัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัทติกา อยู่ในเสนาสนะนั้น ๑ ภิกษุนั้นเข้า
ไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันสมควร แล้วย่อมสอบถาม ไต่ถามว่า ข้าแต่-
*ท่านผู้เจริญ ข้อนี้เป็นอย่างไร เนื้อความของข้อนี้เป็นอย่างไร ๑ ท่านพระเถระ
เหล่านั้น ย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมทำให้ง่ายซึ่งข้อที่ยังไม่ได้ทำ
ให้ง่าย ย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยแก่ภิกษุนั้น ๑
ดุริยภิกขุทั้งหลาย เสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ดุริยภิกขุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่ ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕
ไม่นานนัก ก็พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อาสาระทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๑

อังคสูตร

[๑๒] ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว เป็นผู้ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งมวล ผู้ยวบพรหมจรรย์ เป็น
อุดมบุรุษ ในธรรมวินัยนี้ ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะ ได้แล้ว ๑ ละพยาบาทได้แล้ว ๑ ละ-

* ถีนมิทธะ ได้แล้ว ๑ ละอุทธัจจกุกกุจจะ ได้แล้ว ๑ ละวิจิกิจฉาได้แล้ว ๑ ดูกุริยกษ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างนี้แล ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้
ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นอื่น
เป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยสมาธิชั้นอื่นเป็นของพระอเสขบุคคล ๑
ประกอบด้วยปัญญาชั้นอื่นเป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยวิมุตติชั้นอื่น
เป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนะชั้นอื่นเป็นของพระ
อเสขบุคคล ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบ ด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล
ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า
ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งมวล ผู้ยวบพรหมจรรย์ เป็นอุดมบุรุษ ในธรรมวินัยนี้ ฯ

กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และ
วิจิกิจฉา ย่อมไม่มีแก่ภิกษุโดยประการทั้งปวงเทียว ภิกษุผู้
เช่นนั้นสมบุรณด้วยศีลอันเป็นของพระอเสขะ ด้วยสมาธิ
อันเป็นของพระอเสขะ ด้วยปัญญาอันเป็นของพระอเสขะ
ด้วยวิมุตติอันเป็นของพระอเสขะ และด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ
อันเป็นของพระอเสขะ ภิกษุนั้นแล เป็นผู้ละองค์ ๕ สมบุรณ
แล้วด้วยองค์ ๕ ภิกษุนั้นแล บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบ
ด้วยคุณทั้งมวลในธรรมวินัยนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

สังโยชนสูตร

[๑๓] ดูกุริยกษทั้งหลาย สังโยชน ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นโชน
คือ สังโยชนเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการ สังโยชนเป็นไปในส่วนเบื้องบน
๕ ประการ สังโยชนเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการเป็นโชน คือ สักกายทิฐิ ๑
วิจิกิจฉา ๑ สิลพัตตปราคาส ๑ กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑ สังโยชนเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการนี้ สังโยชนเป็นไปในส่วนเบื้องบน ๕ ประการเป็นโชน
คือ รูปราคะ ๑ อรูปราคะ ๑ มานะ ๑ อุทธัจจะ ๑ อวิชชา ๑ สังโยชนเป็น
ไปในส่วนเบื้องบน ๕ ประการนี้ ดูกุริยกษทั้งหลาย สังโยชน ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

ชิลสูตร

[๑๔] ดูกุริยกษทั้งหลาย ตาปุตริงใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง
เป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อัน
บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน
ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกตลกรรมทั้งหลาย
ไม่มีความเจริญเลย ตาปุตริงใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังละไม่ได้แล้ว เป็นโชน
ดูกุริยกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ
ไม่เลื่อมใสในศาสนา จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตาปุตริงใจประการที่ ๑
นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ
เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส
ในพระธรรม ดูกุริยกษทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร
เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตาปุตริงใจประการ
ที่ ๒ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อ
บำเพ็ญเพียร ยังละ ไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่
เลื่อมใสในพระสงฆ์ ดูกุริยกษทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อ
ความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตาป
ุตริงใจประการที่ ๓ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบ
เนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละ ไม่ได้แล้ว ด้วยประการ

จะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา ดุริการิกษทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามแต่จริตใจประการที่ ๔ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมโกรธ ไม่พอใจ มีจิตอันโทสะประทุษร้าย มีจิตกระด้าง ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ดุริการิกษทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามแต่จริตใจประการที่ ๔ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ตามแต่จริตใจ ๔ ประการนี้ อันบุคคลนั้นยังละ ไม่ได้แล้ว ฯ

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดแล้วเป็นไฉน ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในกาย ดุริการิกษทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๒ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในรูป จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๓ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องตามต้องการแล้ว ย่อมประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในการหลับอยู่ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๔ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุประพฤติกพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิยายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีลพรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๕ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ได้ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดแล้ว ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย ตามแต่จริตใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือเป็นภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย ดุริการิกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงพระจันทร์ในกาลปักษ์ พระจันทร์นั้นย่อมเสื่อมไปจากสี ย่อมเสื่อมจากมณฑล ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากความยาวและความกว้าง แม้ฉันใด ตามแต่จริตใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวันที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น
บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย
ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตามปฏิริย ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุ
หรือภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง
เป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวันที่ผ่านมาถึงบุคคล
นั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความ
เสื่อมเลย ฯ

ตามปฏิริย ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นละได้แล้ว เป็นไฉน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่เคลือบแคลงสงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ
เลื่อมใสในพระศาสดา จิตของภิกษุนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามปฏิริย ๕ ประการนี้
อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน
เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ
เลื่อมใสในพระธรรม ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ
เลื่อมใสในพระสงฆ์ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ
เลื่อมใสในสิกขา ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมไม่โกรธ พอใจ มีจิตอันโหดไม่ประทุษร้าย
มีจิตไม่กระด้าง ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อ
ความเพียร เพื่อประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามปฏิริย
๕ ประการนี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจต่างๆ เพื่อ
กระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ตามปฏิริย ๕
ประการนี้ อันบุคคลนั้นละได้แล้ว ฯ

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลนั้นตัดได้ขาดแล้ว เป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจาก
ความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร้าร้อน
ปราศจากความอยาก ในกามทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อม
น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร
เครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดได้ขาดแล้ว ด้วย
ประการดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ
ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร้าร้อน ปราศจาก
ความอยาก ในกาย ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ
ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร้าร้อน ปราศจาก
ความอยาก ในรูป ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องตามต้องการแล้ว ไม่ประกอบ
ความสุขในการนอน ความสุขในการเอน ความสุขในการหลับอยู่ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพ-
* นิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล พรต
ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการ
ที่ ๕ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบกิจต่างๆ เพื่อกระทำ
ติดต่อกัน เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดได้ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ เครื่องผูกพันใจ ๕
ประการนี้ อันบุคคลนั้นตัดได้ขาดแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตามปฏิริย ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็น
ภิกษุหรือเป็นภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคล
ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน
ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย
ไม่มีความเสื่อมเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวัน
ที่ผ่านมาถึงพระจันทร์ในซอกหมึก พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยสี ย่อมเจริญด้วย
มณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยส่วนยาวและส่วนกว้าง แม้ฉันใด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตาปุตริงใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือเป็น
ภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็น
ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวันที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น
บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย
จันนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๕

อัปมาทสูตร

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเท่าใด ไม่มีเท่ากิติ
๒ เท่ากิติ ๔ เท่ากิติ มีเท่ามากกิติ มีรูปกิติ ไม่มีรูปกิติ มีสัญญากิติ ไม่มี
สัญญากิติ มีสัญญากิ ไม่ใช่นี่ไม่มีสัญญากิไม่ใช่กิติ พระตถาคตอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของสัตว์เหล่านั้น จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด
มีความ ไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท
บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่เท้าไปบนแผ่นดิน เหล่าใด
เหล่านั้น รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมถึงความรวมลงในรอยเท้าช้าง รอย
เท้าช้างโลกกล่าวว่า เป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น เพราะความเป็นของใหญ่ แม้
จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล
กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความ ไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่
ประมาท ความไม่ประมาทบัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลอนเหล่าใดเหล่าหนึ่งของเรือนยอด กลอนเหล่านั้น
ทั้งหมด ไปหายอด น้อมไปสู่ยอด รวมที่ยอด ยอดโลกกล่าวว่า เป็นยอดของ
กลอนเหล่านั้น แม้จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จัน
นั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่รากชนิดใดชนิดหนึ่ง ภูษณาโลก
กล่าวว่า เป็นยอดแห่งกลิ่นหอมที่เกิดแต่รากเหล่านั้น แม้จันใด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่แก่นชนิดใดชนิดหนึ่ง จันทนแดง
โลกกล่าวว่า เป็นยอดของกลิ่นหอมที่เกิดขึ้นแต่แก่นเหล่านั้น แม้จันใด ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่ดอกชนิดใดชนิดหนึ่ง ดอกมะลิโลก
กล่าวว่า เป็นยอดแห่งกลิ่นหอมเกิดแต่ดอกเหล่านั้น แม้จันใด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชาน้อยเหล่าใดเหล่านั้น พระราชาเหล่านั้น
ทั้งหมด ย่อมเป็นอนันต์ไปตามพระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้าจักรพรรดิโลกกล่าวว่า
เป็นยอดของพระราชานั่น แม้จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใด
เหล่านั้น ก็จันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แสงสว่างแห่งดวงดาวเหล่าใดเหล่านั้น แสงสว่าง
เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ อันบัณฑิตแบ่งออกแล้ว ๑๖ ครั้ง ของ
แสงสว่างแห่งดวงจันทร์ แสงสว่างแห่งดวงจันทร์โลกกล่าวว่า เป็นยอดแห่งแสง
สว่างเหล่านั้น แม้จันใดดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น ก็จันนั้น
เหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสรวทฤดู เมื่อฝนขาดปราศจากเมฆแล้ว ดวงอาทิตย์
โผล่ขึ้นสู่ท้องฟ้า กำจัดความมืดที่มีในอากาศทั้งหมดแล้ว ย่อมส่องแสง แผด
แสงและแจ่มกระจ่าง แม้จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่านั้น
ก็จันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำใหญ่ๆ สายใดสายหนึ่ง คือ แม่น้ำคงคา
ยมุนา อจิรวดี สระภูมียี่ แม่น้ำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นสายน้ำไหลไป
หาสมุทร ไน้ไปสู่สมุทร น้อมไปสู่สมุทร ไอน้ไปสู่สมุทร หาสมุทรโลกกล่าวว่า
เป็นยอดแห่งแม่น้ำเหล่านั้น แม้จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่า
หนึ่งก็จันนั้นเหมือนกันแล กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความ ไม่ประมาทเป็นมูล
ประชุมลงในความ ไม่ประมาท ความ ไม่ประมาทบัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของ
กุศลธรรมเหล่านั้น ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

อาหุเนยยสูตร

[๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของกำนั

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เป็นผู้คารของต้อนรับ เป็นผู้คารของทำบุญ เป็นผู้คารทำอัญชลี เป็นนาบุญของ
โลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๑๐ จำพวกเป็นโณน คือ พระตถาคตอรหันต-

* สัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ พระปัจเจกสัมพุทธเจ้า ๑ ท่านผู้เป็นอกโตภาควิมุต ๑ ท่าน
ผู้เป็นปัญญาวิมุต ๑ ท่านผู้เป็นกายสิกขี ๑ ท่านผู้เป็นทัญญูปัตตะ ๑ ท่านผู้เป็น
สัทธาวิมุต ๑ ผู้เป็นธัมมานุสारी ๑ ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी ๑ ท่านผู้เป็นโคตรภู ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล เป็นผู้คารของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๖

นาคสูตรที่ ๑

[๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เกิด อย่าเป็นผู้
ไม่มีที่พึงอยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึงยอมอยู่เป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมอันกระทำที่พึง ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็น โณน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง สำรวมในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และ
โคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขา
บททั้งหลาย นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นพหูสูต ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้สดับ
มาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมอันงามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็น
พหูสูต ฯลฯ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นธรรมกระทำ
ที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย คือ ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำ
ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับผิดชอบต่อคารพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่
ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย คือ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำความเป็นผู้ว่าง่าย เป็น
ผู้อดทน รับผิดชอบต่อคารพ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร
ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
อันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้
ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์
ทั้งหลาย ฯลฯ อาจทำ อาจจัดได้ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอัน
เป็นที่รัก มีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอันเป็นที่รัก มี
ความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มั่งคั่ง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนา
ความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย
เป็นผู้มั่งคั่ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี่เป็น
ธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
เภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยของคนไข้ ตามมีตามได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยของ
คนไข้ ตามมีตามได้ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษา
ตนอย่ายิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่ายิ่ง
ระลึกได้ ตามระลึกได้ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ นี่ เป็นธรรมกระทำที่พึง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา อันเห็นความ
เกิดความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดความ
ดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ เป็นธรรมกระทำ
ที่พึง ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวัง
ความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี
เป็นมฆณิกะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า ภิกษุนั้นเป็นผู้สิ้นโดยด้วย
จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมี
ตามได้หนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ภิกษุนั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ
ผู้เป็นมฆณิกะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญในกุศลธรรม
ทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษา
ตนอย่างยิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี เป็นมฆณิกะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า
ภิกษุนั้นเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกได้
ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้หนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าว
สั่งสอน ภิกษุนั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมฆณิกะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์
แล้ว ฟังหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย
นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา อันเห็น
ความเกิดความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี เป็นมฆณิกะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า ภิกษุนั้น
เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดความดับ เป็นอริยะ
ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน
ภิกษุนั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมฆณิกะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวัง
ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรม
กระทำที่ฟัง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เกิด อย่าเป็นผู้ไม่มี
ที่พึงอยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมอันกระทำที่ฟัง ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อริยาสสูตรที่ ๑

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้ว
ก็ดี กำลังอยู่ที่ดี จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ๑ ประกอบด้วยองค์ ๖ ๑ รักษาแต่อย่าง
เดียว ๑ มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ ๑ มีปัจเจกสังขารบรรเทาได้แล้ว ๑ มีการ
แสวงหาอันสละเสียแล้วด้วยดี ๑ มีความดำริไม่ชนมัว ๑ มีกายสังขารอันสงบ
ระงับแล้ว ๑ มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้วก็ดี กำลังอยู่ที่ดี
จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

อริยาสสูตรที่ ๒

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นิคมของชาวกรุง ชื่อ
กัมมาสธรรม ในแคว้นกुरु ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้วก็ดี
กำลังอยู่ที่ดี จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรม
วินัยนี้เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ๑ ประกอบด้วยองค์ ๖ ๑ รักษาแต่อย่างเดียว ๑
มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ ๑ มีปัจเจกสังขารบรรเทาได้แล้ว ๑ มีการแสวงหา
อันสละเสียแล้วด้วยดี ๑ มีความดำริไม่ชนมัว ๑ มีกายสังขารอันสงบระงับแล้ว ๑
มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละพยาบาทได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละ
ถีนมิตะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละอหังสจิตกุกะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละวิกิจจลาได้แล้ว
๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ อย่างไร ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว เป็นผู้ไม่ตื้อใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติ
มีสัมปชัญญะอยู่ ฟังเสียงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น . . . ถูก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ต้องโง่รู้พ่ะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เป็นผู้ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มี
อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖
อย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รักษาแต่อย่างเดียวอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยใจอันรักษาด้วยสติ ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รักษา
แต่อย่างเดียว อย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วย่อมเสพของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมอดกลั้น
ของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมเว้นของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมบรรเทา
ของอย่างหนึ่ง ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ
อย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสัจจะบรรเทาแล้วอย่างไร ปัจเจก
สัจจะเป็นอันมากเหล่าใดเหล่าหนึ่งของสมณพราหมณ์เป็นอันมาก คือ สัจจะว่า
โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพก็อันนั้น
สรีระก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอื่น สรีระเป็นอื่นบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกบ้าง
สัตว์เมื่อตายไปย่อมไม่เป็นอีกบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีก
ก็มีบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้บ้าง สัจจะ
เหล่านั้นทั้งหมดเป็นของอันภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรเทาได้แล้ว กำจัดออกแล้ว
สละได้แล้ว คลายได้แล้ว พ้นได้แล้ว ละได้แล้ว สลัดได้เฉพาะแล้ว ดุริย
ทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสัจจะอันบรรเทาได้แล้วอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้แล้วด้วยดีอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละการแสวงหากามได้แล้ว เป็นผู้ละการแสวงหาภพได้
แล้ว เป็นผู้สงบระงับการแสวงหาพรหมจรรย์ได้แล้ว ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็น
ผู้มีการแสวงหาอันสละได้แล้วด้วยดีอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีความดำริไม่ขุนมัวอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้ละความดำริในกามได้แล้ว เป็นผู้ละความดำริในพยาบาทได้แล้ว
เป็นผู้ละความดำริในวิหิงสาได้แล้ว ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีความดำริไม่ขุน
มัวอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารสงบระงับแล้วอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ บรรลุตถกถณาน ไม่มีทกข์ ไม่มีสข เพราะละสุขละทุกข์และ
ดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสทืออยู่ ดุริยทุกข
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารอันสงบระงับแล้ว อย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีจิตอันหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างไร จิต
ของภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นธรรมชาติหลุดพ้นแล้วจากราคะ หลุดพ้นแล้วจาก
โทสะ หลุดพ้นแล้วจากโมหะ ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีจิตอันหลุดพ้น
แล้วด้วยดี อย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดว่า ราคะเราละได้แล้ว ตัณหาได้ขาดแล้ว ทำให้เป็น
เหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี มื้ออันไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ย่อมรู้
ชัดว่า โทสะเราละได้แล้ว ฯลฯ ย่อมรู้ชัดว่า โมหะเราละได้แล้ว ตัณหาได้
ขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี มื้ออันไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็น
ธรรมดา ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ก็พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีตกาลอยู่อาศัย
แล้วซึ่งธรรมเป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐ ประการเหล่านั้นเทียว พระอริยเจ้าเหล่า
ใดเหล่าหนึ่งในอนาคตกาล จักอยู่อาศัยซึ่งธรรมเป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐
ประการเหล่านั้นเทียว พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบันนี้ อยู่อาศัยซึ่งธรรม
เป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า พระอริยเจ้าเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมอยู่อาศัยซึ่งธรรมเป็น
ที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐ ประการเหล่านั้นเทียว ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่
ของพระอริยเจ้า ที่พระอริยเจ้าอยู่อาศัยแล้วก็ดี กำลังอยู่อาศัยก็ดี จักอยู่อาศัยก็ดี
๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนาถกรณวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เสนาสนสูตร ๒. อังคสูตร ๓. สังโยชนสูตร ๔. ชีลสูตร
๕. อัปปมาทสูตร ๖. อาหุเนยสูตร ๗. นาถสูตรที่ ๑ ๘. นาถสูตรที่ ๒

มหาวรรคที่ ๓

สีหสูตร

[๒๑] ดุรภิกษุทั้งหลาย ในเวลาเย็น สิมมฤคราช ย่อมออกจากที่อาศัย ครั้นแล้วย่อมเหยียดตัดตัว ครั้นแล้ว ย่อมเหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ ครั้นแล้วย่อมบั่นลือสีหนาทสามครั้ง ครั้นแล้ว ย่อมหลีกไปเพื่อหากิน ช้อนนั้น เพราะเหตุไร เพราะมันคิดว่า เราอย่าได้ยังสัตว์ตัวเล็กๆ ผู้ไปในที่หากินอื่น ไม่สมำเสมอให้ถึงการถูกฆ่าเลย ดุรภิกษุทั้งหลาย คำว่าสีหะนี้แล เป็นชื่อแห่งพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตแสดงธรรมแก่บริษัท เป็นสีหนาทของตถาคต ๖

ดุรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่าใด ย่อมปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจกบั่นลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตถาคตมี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นโณ ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และฐานะโดยเป็นฐานะในโลกนี้ ตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และฐานะโดยเป็นฐานะ ตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจกบั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งปฏิพาหะเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งปฏิพาหะเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนันต มีธาตุต่างๆ ตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนันต มีธาตุต่างๆ ตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาคัยต่างๆ กันตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาคัยต่างๆ กันตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยังแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยังแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาริ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บั่นลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ๖

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติ สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ปวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้อันภพนั้น เราก็มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
คือ ขาติหนึ่งบ้าง สองขาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคต
อาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบ
ด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการ
กระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก
ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระ
อรียเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไปย่อมเข้า
ถึงสุคติโลกสวรรค์ ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุ
มนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดุริยภิกขุทั้งหลาย
การที่ตถาคตเห็นสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มี
ผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ รู้ชัดซึ่งหมู่
สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญา
ฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ ดุริยภิกขุทั้งหลาย การที่ตถาคตกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ แม้ นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็น
โจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

ดุริยภิกขุทั้งหลาย ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่านี้ใด ปัญญาฐานะของ
ผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตถาคตเหล่านั้น
๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสหัสสูตร

อริมตติสูตร

[๒๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดุริยอานนท์ ธรรมเหล่านี้ใด ย่อมเป็นไป
พร้อมเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งอริมตติบพ ๑- เหล่านั้น ดุริยอานนท์ เรา
เป็นผู้กล่าวกล่าวปัญญาในธรรมเหล่านั้น เพื่ออันรู้ที่อาศัยของธรรมเหล่านั้นๆ
แล้วแสดงธรรม โดยประการที่บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว จักรู้ซึ่งธรรมที่มีอยู่ว่า มีอยู่
บ้าง จักรู้ซึ่งธรรมอันไม่มีอยู่ว่า ไม่มีอยู่บ้าง จักรู้ซึ่งธรรมเลวว่า เลวบ้าง จักรู้
ซึ่งธรรมประณีตว่า ประณีตบ้าง จักรู้ซึ่งธรรมอันมีธรรมอันยิ่งกว่าว่ามีธรรมอัน
ยิ่งกว่าบ้าง จักรู้ซึ่งธรรมที่ไม่มิธรรมอันยิ่งกว่าว่า ไม่มีธรรมอันยิ่งกว่าบ้าง ก็หรือ
ว่าจักรู้ จักเห็น หรือจักทำให้แจ้ง โดยประการที่ธรรมนั้นอันบุคคลพึงรู้ พึงเห็น
หรือพึงทำให้แจ้ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมิได้ ดุริยอานนท์ ยถาภูตญาณในธรรม
เหล่านั้นๆ เป็นยอดเยี่ยมกว่าญาณทั้งหลาย อนึ่ง เรากล่าวว่า ญาณอันอันยิ่ง
กว่าหรือประณีตกว่าญาณนี้ไม่มี ฯ

ดุริยอานนท์ ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่านี้ใด ย่อมปัญญาฐานะของ
ผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังแห่งตถาคตเหล่านั้น

๑๑. ชันธ อายตนะ ชาติเป็นต้น หรือทิฐิ

มี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นโจก ดุริยอานนท์ ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งฐานะโดย
เป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะในโลกนี้ตามเป็นจริง ดุริยอานนท์ การที่
ตถาคตรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นอฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะตามเป็นจริงนี้ เป็น
กำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาท
ประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำ
ทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง
ดุริยอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำทั้งหลาย ทั้งที่เป็น
อดีต อนาคตและปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง แม้ นี้ เป็นกำลัง
ของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศ
พรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งปฏิปทาเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ตามเป็นจริง ดุรอาณนํ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งปฏิปทาเครื่องให้ถึงประโยชน์
ทั้งปวงตามเป็นจริง แม้นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของ
ผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนเนก มีธาตุต่างๆ
ตามเป็นจริง ดุรอาณนํ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนเนก มีธาตุ
ต่างๆ ตามเป็นจริง แม้นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะ
ของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาตัย
ต่างๆ กันตามเป็นจริง ดุรอาณนํ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลาย
เป็นผู้มีอริยาตัยต่างๆ กัน ตามเป็นจริง แม้นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคต
อาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์ของ
สัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริง ดุรอาณนํ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความหย่อน
และยิ่งแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต
ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรใน
บริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว
การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาริ และสมบัติทั้งหลายตามเป็นจริง ดุรอาณนํ
การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์
สมาริ และสมบัติทั้งหลายตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัย
ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ชาติ
หนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดุรอาณนํ การที่ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้
เป็นอันมาก ฯลฯ นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็น
โลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ ฯลฯ
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ลางจักขุมนุษย์
ด้วยประการฉะนี้ ดุรอาณนํ การที่ตถาคตเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ
แล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขอัน
บริสุทธิ์ลางจักขุมนุษย์ รู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ นี้เป็นกำลังของ
ตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหม-
*จักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดุรอาณนํ
การที่ตถาคตทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่นี้ เป็นกำลังของ
ตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหม-
*จักรในบริษัท ฯ

ดุรอาณนํ ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่านี้ ย่อมปฏิญาณฐานะของ
ผู้เป็นโลก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตถาคตเหล่านั้นมี
๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบอริมุตตสูตร

กายสูตร

[๒๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา
มีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายมีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วย
กาย มิใช่ด้วยวาจา มิได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้มีอยู่ ดุรภิกษุทั้งหลาย
ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจาเป็นโฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ต้องสวนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เพื่อน
พรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้
มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งสวนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เป็นการดีหนอ ที่
ท่านผู้มีอายุจงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ภิกษุนั้นอันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้
เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้วกล่าวอยู่ ย่อมละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ดุรภิกษุ
ทั้งหลายธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายเป็น
โฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องสวนอาบัติใดๆ อันเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อกุศลด้วยวาจา เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเป็นผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะ
ภิกษุนี้กันอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศล
ด้วยวาจา เป็นการติหน่อ ที่ท่านผู้มีอายุจงละวาทิจจริต บำเพ็ญวิจฺจจริต ภิกษุนี้
อันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเป็นผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ละวาทิจจริต
บำเพ็ญวิจฺจจริต ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยวาจา
มิใช่ด้วยกาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ละด้วยวาจาไม่
ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ เป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โลกะอัน
บุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้
โทสะ . . . โมหะ . . . โกรธ . . . อปนาหะ . . . มกฺขะ . . . ปฟาสะ . . . มัจฉริยะ
. . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วย
วาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความริษยาอันชั่วช้าเป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีในโลกนี้ ย่อมสมมบูรณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน
หรือทอง ทาสหรือคนเข้า ไปอาศัยของคฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีผู้ใดผู้หนึ่ง
ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีนี้ ไม่พึงสมมบูรณ์ด้วย
ทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง อนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ได้จิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ สมณะหรือ
พราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ ท่านผู้มีอายุนี้ ไม่พึงได้จิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี้เรียกว่าความริษยาอันชั่วช้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคล
พึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่
ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
ความปรารถนาอันชั่วช้าเป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้ทศิล
ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีศีล เป็นผู้ได้สดับน้อย ย่อม
ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ได้สดับมาก เป็นผู้มีความยินดีในการ
คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ชอบสงัด
เป็นผู้เกียจคร้าน ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ปรารถนากวามเพียร
เป็นผู้มีสติหลงลืม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มึนสติตั้งมั่น
เป็นผู้มีใจไม่ตั้งมั่น ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มึนใจตั้งมั่น
เป็นผู้มีปัญญาทรม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มึนปัญญา เป็น
ผู้ยัง ไม่สิ้นอาสวะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สิ้นอาสวะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าความปรารถนาอันชั่วช้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วย
ปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลเกครอบงำภิกษุนี้เป็นไป หากว่าโทสะ
โมหะ โกรธ อปนาหะ มกฺขะ ปฟาสะ มัจฉริยะ ความริษยาอันชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า ครอบงำภิกษุนี้เป็นไป ภิกษุนี้บุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า
โลเกย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้น ไม่ เพราะฉะนั้น
โลเกจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้น ไม่
เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า
จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลเกไม่ครอบงำภิกษุนี้เป็นไป หากว่าโทสะ
โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่ครอบงำภิกษุนี้
เป็นไป ภิกษุนี้บุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลเกย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่าน
ผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้นโลเกจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ
โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้
ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ ฉันทนั้น เพราะฉะนั้นโทสะ โมหะ . . . ความริษยา
อันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ ฯ

จบกายยสูตร

มหาจุณทสูตร

[๒๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุณทะอยู่ที่ชาตวันในแคว้นเจติ ณ ที่
นั้นแล ท่านพระมหาจุณทะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวโส ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลภะไม่พึงครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โลภะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้และอวดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลภะไม่ครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โลภะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษเป็นคนมั่งคั่ง พึงกล่าวอวดความมั่งคั่ง เป็นคนมีทรัพย์ พึงกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนมีโกตะ พึงกล่าวอวดโกตะ บุรุษนั้น เมื่อกิจที่จะต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น พึงอาจนำเอาทรัพย์ ชำแหละเลือก เงิน หรือทอง ใช้จ่ายได้ คนทั้งหลายพึงรู้บุรุษนั้นว่า ท่านผู้นี้เป็นคนมั่งคั่ง จึงกล่าวความมั่งคั่ง เป็นคนมีทรัพย์ จึงกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนมีโกตะ จึงกล่าวอวดโกตะ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้มีอายุนี้ เมื่อกิจที่จะต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ย่อมอาจนำเอาทรัพย์ ชำแหละเลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่ายได้ จันใด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุก็จันนั้นเหมือนกัน เมื่อกล่าวอวดความรู้และอวดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลภะไม่ครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุนั้นตั้งอยู่ ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โลภะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด จันนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ . . . ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๔

กสิณสูตร

[๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกสิณ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งปฐวิกสิณในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง หาปริมาณมิได้ บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งอาโปกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งเตโชกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งวายุกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งนิลกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งปิตตกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งโลหิตกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งโอทาทกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งอากาศกสิณ . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งวิญญานกสิณ ในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง หาปริมาณมิได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกสิณ ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

กาลีสูตร

[๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจายนะอยู่ที่ภูเขาศีปวัตตะ ใกล้เมืองการุชระ ในวันดิถีนพท ครั้งนั้นแล อบาทิกาชื่อกาลีชาวเมืองการุชระได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ได้อภิวัตน์ท่านพระมหากัจจายนะแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระมหากัจจายนะว่า ท่านเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ไว้ในกุมาริปัญหาวา

การบรรลุประโยชน์ เป็นความสงบแห่งหทัย เราท่านเสนา คือ กิเลสอันมีรูปเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจแล้ว เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ผู้เดียวเพ่งอยู่ ได้รู้โดยลำดับซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น เรา
จึงไม่ทำความเป็นเพื่อนกับด้วยชน ความเป็นเพื่อนกับด้วย
ใครๆ ย่อมไม่ถึงพร้อมแก่เรา ดังนี้ ฯ

ท่านเจ้าข้า เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้
จะพึงเห็นได้โดยพิสดารอย่างไรหนอ ฯ

ท่านพระมหาโกณฑัญญะตอบว่า ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง
ยังประโยชน์ทั้งหลาย มีปฐวิกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ความที่
ประโยชน์มีปฐวิกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่ง มีประมาณเท่าใด พระผู้มีพระภาคทรง
รู้แล้วซึ่งความที่ประโยชน์มีปฐวิกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งนั้น ครั้นทรงรู้แล้ว ได้
ทรงเห็นเบื้องต้น ๑- ได้ทรงเห็นโทษ ๒- ได้ทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก ๓- ได้ทรง
เห็นญาณที่สละนว่าเป็นทางและมีไช้ทาง ๔- การบรรลุปริโยชน เพราะเหตุทรงเห็น
เบื้องต้น เพราะเหตุทรงเห็นโทษ เพราะเหตุทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก เพราะ
เหตุทรงเห็นญาณที่สละนว่าเป็นทางและมีไช้ทาง แห่งความที่ประโยชน์มีปฐวิกลีณ
สมบัตินั้นอย่างยิ่งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้วว่า เป็นความสงบแห่งหทัย ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมี
อาโปกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมี
เตโชกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมี
วายุกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมี
นิลกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมี
ปิตกกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมี
โลหิตกกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมี
อากาศกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่ง ให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมี
วิญญานกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ความที่ประโยชน์มีวิญญาน

๑๑. สมทัยสัง ๒. ทกขสัง ๓. นิโรธสัง ๔. มรรคสัง

กลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่ง มีประมาณเท่าใด พระผู้มีพระภาคทรงรู้แล้วซึ่งความที่
ประโยชน์มีวิญญานกลีณสมบัตินั้นอย่างยิ่งนั้น ครั้นทรงรู้แล้ว ได้ทรงเห็น
เบื้องต้น ได้ทรงเห็นโทษ ได้ทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก ได้ทรงเห็นญาณ-

*ที่สละนว่าเป็นทางและมีไช้ทาง การบรรลุปริโยชน เพราะเหตุทรงเห็นเบื้องต้น
เพราะเหตุทรงเห็นโทษ เพราะเหตุทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก เพราะเหตุ
ทรงเห็นญาณที่สละนว่าเป็นทางและมีไช้ทางแห่งความที่ประโยชน์มีวิญญานกลีณ
สมบัตินั้นอย่างยิ่งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้วว่า เป็นความสงบแห่ง
หทัย ฯ

ดูกรน้องหญิง พระพุทธพจน์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วในกุมาริ
ปัญหาวา

การบรรลุปริโยชน เป็นความสงบแห่งหทัย เราช้านะเสนา

คือ กิเลสอันมีรูปเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจแล้ว เป็นผู้เดียว

เพ่งอยู่ ได้รู้โดยลำดับซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ทำ

ความเป็นเพื่อนด้วยชน ความเป็นเพื่อนด้วยใครๆ ย่อมไม่มี
แก่เรา ดังนี้ ฯ

เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้โดยย่อนี้ พึงเห็นโดยพิสดาร
อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

มหาปัญหาสสูตรที่ ๑

[๒๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเช้า
ภิกษุเป็นอันมากนั่งสงบแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในนครสาวัตถี
ลำดับนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นได้มีความคิดตั้งน้าว การจะเที่ยวไปบิณฑบาตในเมือง
สาวัตถีก็ยิ่งช้านัก ฉะนั้น พวกเราพึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์
ปรีพาชกเถิด ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ปริพาชก ได้ปราศรัยกับอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกอัญญเดียรถีย์
ปริพาชก ได้กล่าวกะถิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดม
ย่อมทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาเถิด เธอ
ทั้งหลายพึงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวงแล้วจงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกร
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย แม้เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ท่านทั้งหลายจงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ
ธรรมทั้งปวงแล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนา
หรืออนุศาสน์นี้ จะผดแผกแตกต่างกันอย่างไรเล่า คือธรรมเทศนา กับธรรมเทศนา
หรืออนุศาสน์กับอนุศาสน์ ของพระสมณโคดมหรือของพวกเรา ครั้นนั้นแล
ภิกษุเหล่านั้น ไม่ยินดี ไม่คัดค้าน ภาสิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นแล้ว
ลจากจากอาสนะหลีกไป ด้วยคิดว่า เราทั้งหลายจักรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภาสิตนี้
ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้น เทียบบิณฑบาตในนครสาวัตถี
แล้ว เวลาปัจฉิมภาต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ทั้งหลายนั่ง
สรงแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในนครสาวัตถี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พวกข้าพระองค์ได้มีความคิดดังนี้ว่า การจะเที่ยวไปบิณฑบาตในนครสาวัตถีก็ยิ่ง
เช้านี้ ฉะนั้น พวกเราพึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเถิด
พวกข้าพระองค์ได้เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้ปราศรัยกับ
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว
ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น
ได้กล่าวกะถาข้าพระองค์ทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดมย่อม
ทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาเถิด เธอทั้งหลาย
จงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวงแล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย แม้เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย มาเถิด ท่านทั้งหลายจงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวง
แล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนาหรืออนุศาสน์นี้
จะผดแผกแตกต่างกันอย่างไรเล่า คือ ธรรมเทศนา กับธรรมเทศนา หรืออนุศาสน์
กับอนุศาสน์ ของพระสมณโคดมหรือของพวกเรา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นนั้นแล
ข้าพระองค์ทั้งหลาย ไม่ยินดี ไม่คัดค้าน ภาสิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชก
เหล่านั้น ครั้นแล้วลจากจากอาสนะหลีกไป ด้วยคิดว่า เราทั้งหลายจักรู้ทั่วถึง
เนื้อความแห่งภาสิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก
มีวาตะอย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงถามอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ปัญหา ๑
อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุเทศ ๓
ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕
ปัญหา ๖ อุเทศ ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุเทศ ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘
อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐
ไวยากรณ์ ๑๐ เป็นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถูกถาม
อย่างนี้แล้ว จักไม่ยังพยากรณ์ให้ถึงพร้อมได้ จักถึงความลำบากเป็นอย่างยิ่ง
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกนั้นถูกถามในปัญหาอันมิใช่
วิสัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่
สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เราย่อมไม่เห็นบุคคลที่จะยังจิตให้
ยินดีได้ด้วยการพยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ เว้นจากตถาคตหรือสาวกตถาคต หรือผู้ที่
ฟังจากสาวกของตถาคตนี้ ก็คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑
ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลาย
กำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์
โดยชอบ ในธรรมอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม
อย่างหนึ่งเป็น โฉน คือ สัตว์ทั้งปวงเป็นผู้มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็น
ที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรมอย่างหนึ่งนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำ
ที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้
เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ดังนี้ เราอาศัย
อะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม
๙ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๙ อย่างเป็นไฉน คือ
ในสัตตาวาส ๙ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ
หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ใน
ธรรม ๙ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๙
อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙ ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ เราอาศัย
อะไรกล่าวแล้ว ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ
หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม
๑๐ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ
ในอภุตถกรรมมถ ๑๐ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด
โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ
ในธรรม ๑๐ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวว่า
ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๗

มหาปัญหาสูตรที่ ๒

[๒๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ ใกล้ชังคณคร
ครั้งนั้นแล อุบาสกชาวเมืองกชังคละมากด้วยกัน เข้าไปหากชังคลาภิกษุณีถึงที่อยู่
อภิวาทกชังคลาภิกษุณีแล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามกชังคลา
ภิกษุณีว่า ข้าแต่แม่เจ้า พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในมหาปัญหา
ทั้งหลายว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒
ปัญหา ๓ อุเทศ ๓ ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕
อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕ ปัญหา ๖ อุเทศ ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุเทศ ๗
ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘ อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙
ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ ข้าแต่แม่เจ้า เนื้อความแห่ง
พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อนี้ จะพึงเห็นโดยพิสดารได้อย่างไรหนอ ฯ

กชังคลาภิกษุณีตอบว่า ดูกุรทำนผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสนี้เราได้สดับ
รับฟังมาแล้ว ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคก็หามิได้ เราได้สดับรับฟัง
มาแล้ว ในที่เฉพาะหน้าของภิกษุทั้งหลายผู้สำเร็จทางใจก็หามิได้ ก็แต่ว่าเนื้อความ
ในพระพุทธานุญาตนี้ย่อมปรากฏแก่เราอย่างไร ท่านทั้งหลายจงฟังเนื้อความแห่งพระ
พุทธานุญาตนั้นอย่างนั้น จงทำไว้ในใจให้ดี เราจึงกล่าว พวกอุบาสกชาวเมือง
กชังคละ รับคำของกชังคลาภิกษุณีแล้ว กชังคลาภิกษุณีได้กล่าวว่า ก็พระดำรัส
ที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแล้วว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้ พระองค์
ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด
โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ
ในธรรมอย่าง ๑ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรมอย่าง ๑ เป็นไฉน
คือ สัตว์ทั้งปวงมีอาหารเป็นที่ตั้ง ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ
คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุป
ระโยชน์โดยชอบ ในธรรมอย่าง ๑ นี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน
พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้
พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระองค์ตรัสว่า ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่ายโดยชอบ
คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุป
ระโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๒ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ในนาม ๑ ในรูป ๑ . . . ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๓ อุเทศ ๓ ไวยากรณ์ ๓
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกขุเมื่อหน่าย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ
บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๓ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๓ อย่างเป็นไฉน คือ ในเวทนา ๓ . . . ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกุรทำนผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอัน
อบรมดีแล้วโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ
ในธรรม ๔ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๔ อย่างเป็นไฉน
คือ ในสติปัฏฐาน ๔ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๔ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๔
อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรม
ดีแล้วโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม
๔ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๔ อย่างเป็นไฉน คือ
ในอินทรีย์ ๔ . . . ในธรรม ๖ อย่างเป็นไฉน คือ ในนิสสรณียธาตุ ๖ . . . ในธรรม
๗ อย่างเป็นไฉน คือ ในโพชฌงค์ ๗ . . . ในธรรม ๘ อย่างเป็นไฉน คือ ใน
อริยมรรคมีองค์ ๘ . . . ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ
มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๘ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๘
อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่าย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ
บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๙ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๙ อย่างเป็นไฉน คือ ในสัตตาวาส ๙ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อ
หน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุด
โดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๙ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุด
ทุกข์ได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๙ อุเทศ ๙
ไวยากรณ์ ๙ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรม
ดีแล้วโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐
อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ
ในกุศลธรรม ๑๐ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ
มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๑๐
อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสในมหาปัญหา
ทั้งหลายว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ฯลฯ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐
ไวยากรณ์ ๑๐ เราย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดย
ย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ดังนี้แล ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็แลท่านทั้งหลายจำนง
อยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลสอบถามความข้อนี้ พระผู้มีพระภาคของ
เราทรงพยากรณ์อย่างไร ท่านทั้งหลายพึงทรงจำความนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

พวกอุบาสกชาวเมืองกชังคละรับคำว่า อย่างนั้นแม่เจ้า แล้วชื่นชม
อนุโมทนาภาษิตของกชังคลาภิกษุณี ลุกจากอาสนะ อภิวัตกชังคลาภิกษุณี
ทำประทักษิณแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว จึงกราบทูลถ้อยคำที่สนทนา
กับกชังคลาภิกษุณีนั้นทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละๆ คหบดีทั้งหลาย กชังคลาภิกษุณีเป็น
บัณฑิต มีปัญญามาก ดูกรคหบดีทั้งหลาย ถ้าแม่ท่านทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้ว
ถามเนื้อความนี้ไซ้ แม่เราก็พึงพยากรณ์เนื้อความ เหมือนอย่างทีกกชังคลาภิกษุณี
พยากรณ์แล้ว และเนื้อความของคำนั้น คือนี้แหละ ท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อ
ความไว้อย่างนั้นแหละ ฯ

จบสูตรที่ ๘

โกศลสูตรที่ ๑

[๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กาสีและโกศลชนบทมีประมาณเท่าใด แคว้น
แคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศลมีประมาณเท่าใด พระเจ้าปเสนทิโกศล ประชาชน
กล่าวว่าเป็นผู้เลิศในกาสิและโกศลชนบท และแคว้นแคว้นประมาณนั้น ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่โดยแท้ ความแปรปรวนมีอยู่แม้แก่พระ
เจ้าปเสนทิโกศล ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
หน่ายแม้ในความดำรงอยู่ในสมัตตินั้น เมื่อหน่ายในความดำรงอยู่ในสมัตตินั้น
ย่อมคลายกำหนดในความเลิศแห่งสมัตติ จะป่ายกล่าวไปโยในสิ่งเลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ย่อมหมุนเวียนสองทิศให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ไฟโรจน้อยในที่ที่มีประมาณเท่าใด โลกธาตุหนึ่งมีอยู่ในที่มีประมาณเท่านั้น
ในโลกธาตุหนึ่งนั้นมีดวงจันทร์พันดวง ดวงอาทิตย์พันดวง ขุนเขาสีเนรหนึ่ง
พัน ชมพูทวีปพันทวีป อมรโคยานพันทวีป อุตตรกุรุพันทวีป ปุพพิเทหะพัน
ทวีป มหาสมุทรสี่พัน เทวโลกชั้นนพาราสีพัน ชั้นจาตุมหาราชิกาหนึ่งพัน ชั้น
ดาวดึงส์หนึ่งพัน ชั้นยามาหนึ่งพัน ชั้นดุสิตหนึ่งพัน ชั้นนิมมานรดีหนึ่งพัน
ชั้นปรนิมมิตวสวัตตีหนึ่งพัน ชั้นพรหมโลกหนึ่งพัน ดุรริกษุทั้งหลาย พันโลก
ธาตุมีประมาณเท่าใด ท้าวมหาพรหม โลกกล่าวว่าเป็นเลิศในพันโลกธาตุนั้น
ดุรริกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่ ความแปรปรวนก็มีอยู่แม้แก่ท้าวมหา
พรหม ดุรริกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ใน
พันโลกธาตุนั้น เมื่อหน่ายในพันโลกธาตุนั้น ย่อมคลายกำหนดในความเป็น
ผู้เลิศ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย สมัยที่โลกนี้พินาศมีอยู่ ดุรริกษุทั้งหลาย เมื่อโลก
พินาศอยู่ สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปในพรหมโลก ขึ้นอาภัสสรโดยมาก สัตว์
เหล่านั้นเป็นผู้สำเร็จแล้วด้วยใจ มีปิตเป็นภิกษา มีแสงสว่างในตัวเอง เทียวไป
ได้ในอากาศ มีปรกติดำรงอยู่ได้ด้วยดี ย่อมดำรงอยู่ในพรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น
ตลอดกาลยืดยาวนาน ดุรริกษุทั้งหลาย เมื่อโลกพินาศอยู่ อาภัสสรเทพ
ทั้งหลาย โลกกล่าวว่าเป็นผู้เลิศ ดุรริกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แต่
ความแปรปรวนก็มีแม้แก่อาภัสสรเทพทั้งหลาย ดุรริกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้
สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในพรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น เมื่อหน่ายใน
พรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น ย่อมคลายกำหนดในความเป็นผู้เลิศ จะป่วยกล่าว
ไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกลืน ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลผู้หนึ่ง ย่อมจำปฐวิกลืนในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง
หาประมาณมิได้ บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำอาโปกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำเตโชกลืน
. . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำวาโยกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำนิลกลืน . . . บุคคล
ผู้หนึ่งย่อมจำปิตกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำโลหิตกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่ง
ย่อมจำโอทาทกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำอากาศกลืน . . . บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำ
วิญญูณกลืนในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง หาประมาณมิได้ ดุร
ริกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกลืน ๑๐ ประการนี้แล ดุรริกษุทั้งหลาย บรรดา
บ่อเกิดแห่งกลืน ๑๐ ประการนี้ วิญญูณกลืนในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
ไม่มีสอง หาประมาณมิได้ ที่บุคคลผู้หนึ่งจำได้ เป็นยอด สัตว์ทั้งหลาย แม้ผู้มี
สัญญาอย่างนี้แลมีอยู่ ดุรริกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แต่ ความ
แปรปรวนก็มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้มีสัญญาอย่างนี้แล ดุรริกษุทั้งหลาย อริย-
*สาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในบ่อเกิดแห่งกลืน เมื่อหน่ายในบ่อ-
*เกิดแห่งกลืนนั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งที่
เลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน คือ
คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย ทั้งที่มีผิวพรรณ
ดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยิรูปเหล่านั้น นี่เป็น
อภิกายตนะประการที่ ๑ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกไม่มีประมาณ
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๒ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๓ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกไม่มีประมาณ
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๔ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกเขียว มสีเขียว
รัศมีเขียว แสงสว่างเขียว เปรียบเหมือนดอกผักตบเขียว มสีเขียว รัศมีเขียว
แสงสว่างเขียว จันใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงเกล่า
ทั้งสองข้าง เขียว มสีเขียว รัศมีเขียว แสงสว่างเขียว จันใด คนหนึ่งมีรูป-
*สัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเขียว มสีเขียว รัศมีเขียว แสง
สว่างเขียว ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยิรูปเหล่านั้น จันนั้น นี่เป็น
อภิกายตนะประการที่ ๕ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

คนหนึ่งมีรูปสัณฐานในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเหลือง
มีสีเหลือง รัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง เปรียบเหมือนดอกกณณิกาเหลือง
มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง จันใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมือง
พาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงเกลากทั้งสองข้าง เหลือง มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสง
สว่างเหลือง จันใด คนหนึ่งมีรูปสัณฐานในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอก
เหลือง มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง ก็มีสัณฐานอย่างนี้ว่า เรารู้เรา
เห็นย่ำยีรูปเหล่านั้น จันนั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๖ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัณฐานในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกแดง มีสีแดง
รัศมีแดง แสงสว่างแดง เปรียบเหมือนดอกเส้งแดง มีสีแดง รัศมีแดง
แสงสว่างแดง จันใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงเกลาก
ทั้งสองข้าง แดง รัศมีแดง แสงสว่างแดง จันใด คนหนึ่งมีรูปสัณฐาน
ในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกแดง มีสีแดง มีรัศมีแดง แสงสว่างแดง
ก็มีสัณฐานอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นย่ำยีรูปเหล่านั้น จันนั้น นี่เป็นอภิกายตนะ
ประการที่ ๗ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัณฐานในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว
รัศมีขาว แสงสว่างขาว เปรียบเหมือนดาวประกายพุกขขาว มีสีขาว มีรัศมี
ขาว แสงสว่างขาว จันใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยง
เกลากทั้งสองข้าง ขาว มีสีขาว รัศมีขาว แสงสว่างขาว จันใด คนหนึ่งมีรูป-

* สัณฐานในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว รัศมีขาว แสงสว่าง
ขาว ก็มีสัณฐานอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นย่ำยีรูปเหล่านั้น จันนั้น นี่เป็นอภิกายตนะ
ประการที่ ๘ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้แล บรรดาอภิกาย-

* ยตนะ ๘ ประการนี้ อภิกายตนะประการที่ ๘ คือ คนหนึ่งมีรูปสัณฐานในภายใน
เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว มีรัศมีขาว แสงสว่างขาว ก็มีสัณฐาน
อย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นย่ำยีรูปเหล่านั้น นี่เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัณฐานอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมี
อยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้มีสัณฐานอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในอภิกายตนะนั้น เมื่อหน่ายใน
อภิกายตนะนั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปโยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นโจน คือ ปฏิบัติ
ลำบากทั้งรู้ได้ช้า ๑ ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็ว ๑ ปฏิบัติสะดวกแต่รู้ได้ช้า ๑ ปฏิบัติ
สะดวกทั้งรู้ได้เร็ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บรรดาปฏิปทา ๔ ประการนี้ ปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็วเป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมี
อยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้ปฏิบัติอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในปฏิปทานั้น เมื่อหน่ายใน
ปฏิปทานั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปโยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัณฐาน ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นโจน คือ
คนหนึ่งยอมจำปิตตารมณ ๑- คนหนึ่งยอมจำมหัคคตารมณ ๒- คนหนึ่งยอม
จำอัปมาณารมณ ๓- คนหนึ่งยอมจำอาภิกขุจัญญายตนะ ๔- ว่า หน้อยหนึ่งไม่มี
ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัณฐาน ๔ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดา
สัณฐาน ๔ ประการนี้ อาภิกขุจัญญายตนะที่คนหนึ่งจำได้ว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้
เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัณฐานอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มี
สัณฐานอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่าย
แม้ในสัณฐานนั้น เมื่อหน่ายในสัณฐานนั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วย
กล่าวไปโยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาทฐินอกศาสนา ทิฐิวา ถ้าเราจักไม่ได้มีแล้ว
ไชรั อัตภาพนี้ไม่พึงมีแก่เรา ถ้าเราจักไม่มีไชรั ความหวังในอะไรจักไม่มีแก่เรา
ดังนี้ เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้มีทิฐิอย่างนี้พึงหวังข้อนี้ได้ว่า ความที่ใจไม่
ชอบในภพจักไม่มีแก่เขา และความที่ใจชอบในความดับภพจักไม่มีแก่เขา ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีทิฐิอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่าง
อื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีทิฐิอย่างนี้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในทิฐินั้น เมื่อหน่ายใน
ทิฐินั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปโยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยอมบัญญัติความหม่ดจต
ในสัตว์ผู้สูงสุดมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่กล่าวล่วงอาภิกขุจัญญายตนะโดยประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ทั้งปวงเข้าถึงแนวสัญญาว่าสัญญาตนะอยู่นั้นเลิศกว่าบรรดาสมณพราหมณ์ผู้บัญญัติ
ความหมดจดในสัตว์ผู้สูงสุด สมณพราหมณ์เหล่านั้น รุ้ยิ่งแล้วซึ่งแนวสัญญาว่า-
*สัญญาตนะนั้น ย่อมแสดงธรรมเพื่อทำให้แจ้งซึ่งแนวสัญญาว่าสัญญาตนะนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีวาตะอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
@๑. กามาวจรสัญญา ๒. รูปาวจรสัญญา ๓. โลกุตรสัญญา ๔. อากัญญาสัญญาตนะ
ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แท้แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีวาตะอย่างนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในแนวสัญญา-
*นาสัญญาตนะนั้น เมื่อหน่ายย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไป
ในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัตินิพพานอันยดยิ่งใน
ปัจจุบันมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหลุดพ้นเพราะไม่ถือมั่น เพราะรู้ความเกิด
ความดับ คุณ โทษ และอบายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ประการ เลิศ
กว่าการบัญญัตินิพพานอันยดยิ่งในปัจจุบันแห่งสมณพราหมณ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณพราหมณ์พวกหนึ่งย่อมกล่าวตู่เราผู้มีวาตะอย่างนี้ ผู้กล่าวอย่างนี้ด้วยคำไม่จริง
ด้วยคำเปล่า ด้วยคำเท็จ ด้วยคำไม่เป็นจริงว่า พระสมณโคดมไม่บัญญัติความ
กำหนดรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่บัญญัติความกำหนดรู้รูปทั้งหลาย ไม่บัญญัติความ
กำหนดรู้เวทนาทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมบัญญัติความกำหนดรู้ทุก
ทั้งหลายด้วย ย่อมบัญญัติความกำหนดรู้รูปทั้งหลายด้วย ย่อมบัญญัติความกำหนด
รู้เวทนาทั้งหลายด้วย เราเป็นผู้หายหิวแล้ว ดับแล้ว เย็นแล้ว ย่อมบัญญัติ
อนุปาทาปรีนิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๙

โกศลสูตรที่ ๒

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้า
ปเสนทิโกศลเสด็จกลับจากการรบชนะสงครามมาแล้ว มีพระราชประสงค์อันได้
แล้ว ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จไปยังอาราม เสด็จไปโดย
พระราชยานเท่าที่ยานจะไปได้ เสด็จลงจากยานแล้ว เสด็จไปด้วยพระบาทเข้าไปสู่
อาราม ฯ

ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุมารูปเดินจงกรมอยู่ในที่แจ้ง ครั้นนั้นแล พระเจ้า
ปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้ว ได้ตรัสถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
บัดนี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ในที่ไหนหนอ ด้วยว่า
ดิฉันประสงค์จะเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า
ขอถวายพระพร ขอมหาบพิตรจงเฝ้าเสด็จเข้าไปยังพระวิหารซึ่งมีประตูปิด
นั้นแล้ว ไม่รีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบงทรงกระแอม ทรงเคาะอกเลาประตู
เถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดประตูรับ ขอถวายพระพร ครั้นนั้นแล พระ-

*เจ้าปเสนทิโกศลทรงเฝ้าเสด็จเข้าไปยังวิหารที่มีประตูปิดนั้น ครั้นแล้ว
มิได้ทรงรีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบงแล้ว ทรงกระแอม ทรงเคาะอกเลาประตู
พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตูรับ ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปสู่
วิหาร ขบพระเศียรลงที่พระบาททั้งคู่ของพระผู้มีพระภาคทรงจับพระบาททั้งสอง
ของพระผู้มีพระภาคด้วยพระโอษฐ์ ทรงนวดด้วยพระหัตถ์ทั้งสอง และทรงประกาศ
พระนามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันคือพระเจ้าปเสนทิโกศล หม่อมฉัน
คือพระเจ้าปเสนทิโกศล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรมหาบพิตร มหาบพิตรทรงเห็นอำนาจ
ประโยชน์อะไรเล่า จึงทรงทำความนบนอบอย่างนี้ มอบถวายความนับถืออัน
ประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในสรีระนี้ ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็น
ความกตัญญูทวาทิ จึงทำความนบนอบอย่างนี้ ถวายความนับถืออันประกอบ
ด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคทรงปฏิบัติเพื่อ
ประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก
ทรงยังชนหมู่มากให้ดำรงอยู่ในอริยญาตรธรรม คือ ความเป็นผู้มีศีลยาตรธรรม ความ
เป็นผู้มีกตธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล
จึงทำความนบนอบอย่างนี้ ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้มีศีล มีศีลอันเจริญ มีศีลอัน
ประเสริฐ มีศีลเป็นกมล ทรงเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยกตศีล ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนบนอบอย่างนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ทรงเสพ
เสนาสนะอันสงัดซึ่งตั้งอยู่แนวป่า ตลอดกาลนาน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
เห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออัน
ประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงสันโดษด้วยจีวร บิณฑบาตเสนาสนะ
และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คน ไข้ ตามมีตามได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความ
นับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของ
ต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี ทรงเป็นนาบุญของโลก ไม่มี
นาบุญอื่นยิ่งกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้
จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งภาเป็นเครื่องขัดเกลาย่างยิ่ง เป็นที่สบายแห่งการเที่ยว
ไปแห่งจิต คือ อปปีจนกถา สันตฎฐีกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิยารัมภกถา
สิลกถา สมာธิกถา ปัญญาภาว วิมุตติญาณทัสสนกถา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความ
นับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำความนอบน้อม
อย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ
ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนี้
มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุข เสวยทุกข์อย่างนี้
มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพ
นั้น เราก็เป็นผู้มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้
มาเกิดในภพนี้ ทรงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งเหตุ
ด้วยประการฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้
จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคย่อมทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลัง
อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ
อันบริสุทธิ์ล่วงจักษุมนุษย์ ย่อมทรงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์
เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตยนพระอริยะเจ้า เป็น
มิฉฉาธิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิฉฉาธิฐิ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโน-

* สุจริต ไม่ตีเตยนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาธิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาธิฐิ
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ย่อมทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ล่วงจักษุมนุษย์ ย่อมทรงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำความนอบน้อม
อย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยพระปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์แน่แท้ จึงทำ
ความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ใน
พระผู้มีพระภาค ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเป็นผู้มีกิเลสมาก มีกรรมเยี่ยงมากขอลา
บังคมลาไป ณ บัดนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ขอมหาบพิตรทรง

จบสูตรที่ ๑๐
จบมหาวรรคที่ ๓

๑. สีสสูตร ๒. อมิตตสูตร ๓. กายสูตร ๔. จันทสูตร ๕. กลิน
สูตร ๖. กาลิสูตร ๗. มหาปัญหสูตรที่ ๑๘. มหาปัญหสูตรที่ ๒๙. โกศล
สูตรที่ ๑๑๐. โกศลสูตรที่ ๒ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
จบสูตรที่ ๓
อุปสัมปทาสูตร

[๓๓] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล
พึงให้กุลบุตรอุปสมบท ฯ

พ. ดุรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการแล พึงให้กุลบุตร
อุปสมบท ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิสัสส สำนวนใน
ปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษอันมี
ประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ทรงสตะ
สังสมสตะ เป็นผู้สดับมาก ทรงไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ
ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ ปาติโมกขเป็น
อุเทศอันภิกษุนั้นจำดีแล้ว จำแนกดีแล้ว ให้เป็นไปดีแล้ว โดยพิสดาร วินิจฉัยดี
แล้วโดยสูตรโดยอนพยัญชนะ ๑ ภิกษุนั้นเป็นผู้สามารถเพื่ออุปัฏฐากเองหรือเพื่อ
ให้ผู้อื่นอุปัฏฐากซึ่งสัทธีรวิหาริกผู้เป็น ไซ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อระงับเองหรือให้ผู้อื่น
ระงับความไม่ยินดียิ่ง (ของสัทธีรวิหาริก) ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อบรรเทาความรำคาญ
อันเกิดขึ้นแล้วได้โดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้น
แล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริสัจ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้
สมาทานในอริจิต ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริปัญญา ๑ ดุรอุบาลี
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้กุลบุตรอุปสมบท ฯ

จบสูตรที่ ๔
นิสสยสูตร

[๓๔] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล
พึงให้นิสัย ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕
สามเณรสูตร

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล พึง
ให้สามเณรอุปัฏฐาก ฯ

พ. ดุรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการแล พึงให้สามเณร
อุปัฏฐาก ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิสัสส สำนวนแล้ว
ในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษอันมี
ประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ฯลฯ แทง
ตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ๑ ปาติโมกขเป็นอุเทศอันภิกษุนั้นเรียนดีแล้ว ฯลฯ ๑ ภิกษุ
นั้นเป็นผู้สามารถเพื่ออุปัฏฐากเอง หรือเพื่อให้ผู้อื่นอุปัฏฐากซึ่งสัทธีรวิหาริกผู้เป็น
ไซ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อระงับเองหรือเพื่อให้ผู้อื่นช่วยระงับซึ่งความไม่ยินดียิ่ง ๑
เป็นผู้สามารถเพื่อบรรเทาความรำคาญที่เกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อ
เปลื้องความเห็นผิดที่เกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานใน
อริสัจ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริจิต ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทาน
ในอริปัญญา ๑ ดุรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้
สามเณรอุปัฏฐาก ฯ

จบสูตรที่ ๖
อุปาลิสังฆเภทสูตร

[๓๕] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท สังฆเภท
ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พ. ดุรอุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม
ว่า เป็นธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่า ไม่เป็นธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่
วินัยว่า เป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่า ไม่เป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต
ไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ว่า ตถาคตกล่าวไว้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต
กล่าวไว้บอกไว้ว่า ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่
เคยประพฤติมาว่า ตถาคตเคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตเคยประพฤติ
มาว่า ตถาคตไม่เคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่บัญญัติไว้ว่า ตถาคต
บัญญัติไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่บัญญัติไว้ ๑ ภิกษุ
เหล่านั้นย่อมทอดทิ้งกัน แยกจากกัน ทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยก
จากกัน ด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ดุรอุบาลี สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมี
ประมาณเท่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗
อุปาลิสามัคคีสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

[๓๖] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆสามัคคี สังฆ-

*สามัคคี ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พ. ดุรอุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่

ธรรมว่าไม่ใช่ธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ไม่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าเป็นวินัย ๑ ย่อม
แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ว่า ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอก
ไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตกล่าวไว้บอกไว้ว่าตถาคตกล่าวไว้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ตถาคตไม่เคยประพจน์มาว่า ตถาคตไม่เคยประพจน์มา ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ตถาคตเคยประพจน์มาว่า ตถาคตเคยประพจน์มา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต
ไม่ได้บัญญัติว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ว่า
ตถาคตบัญญัติไว้ ๑ ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยกจากกัน ไม่
ทำสังกรรมแยกจากกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกจากกัน ด้วยวิตถุ ๑๐ ประการนี้
ดุรอุบาลี สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนันตสังฆเภทสูตร

[๓๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท สังฆเภท ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้
แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรอาณนที ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่ง
ที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่ใช่ธรรม . . . ย่อมแสดง
สิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตบัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต
บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นย่อมทอดทิ้งกัน ย่อมแยกจาก
กัน ย่อมทำสังกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกจากกัน ด้วยวิตถุ ๑๐ ประการ
นี้ ดุรอาณนที สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

[๓๘] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง

กัน จะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้นจะประสบผล
อันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่ง ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่ง คือ
อะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้นจะเสวยผล
กรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง ฯ

บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ยินดีแล้วในการแตกแยก
ตั้งอยู่ในอธรรม เป็นผู้เข้าถึงอบาย เข้าถึงนรก ตั้งอยู่ใน
นรกนั้นตลอดกัปหนึ่ง ย่อมพลาดจากธรรมเป็นแดนเกษม
จากโยคะ ย่อมเสวยกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง เพราะ
ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้แตกกัน ฯ

จบสูตรที่ ๙

อนันตสังฆสามัคคีสูตร

[๓๙] ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า
สังฆสามัคคี สังฆสามัคคี ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณ
เท่าไรหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรอาณนที ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดง
สิ่งที่ไม่ใช่ธรรมว่าไม่ใช่ธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม . . . ย่อม
แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคต
ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยก
จากกัน ไม่ทำสังกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยวิตถุ ๑๐ ประการ
นี้ ดุรอาณนที สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

[๔๐] อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้ว
ให้พร้อมเพรียงกัน จะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที บุคคลผู้ที่ทำสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้น
จะประสบบุญอันประเสริฐ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุญอันประเสริฐคืออะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรอาณนที บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้น
จะบันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความสุข และ
บุคคลผู้แผดเผาสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว ผู้ยินดีแล้วใน
ความพร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พละจากธรรม
เป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงอยู่ในสววรรตตลอด
กัปหนึ่ง เพราะสมานสงฆ์ให้พร้อมเพรียงกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอุปาลิวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อุปาลิสูตรที่ ๑๒. อุปาลิสูตรที่ ๒๓. อุพพาหสูตร
๔. อุปสัมปทาสูตร ๕. นิสสยสูตร ๖. สามเณรสูตร ๗. อุปาลิ-
*สังฆเภทสูตร ๘. อุปาลิสังฆสามัคคีสูตร ๙. อานันทสังฆเภทสูตร
๑๐. อานันทสังฆสามัคคีสูตร ฯ

อภโกสววรรคที่ ๕
วิวาทสูตร

[๔๑] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้
ความหมายมั่น การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทเกิดขึ้นในสงฆ์ ที่เป็น
เหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่ง
ที่ไม่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม ย่อม
แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัยว่าเป็นวินัย ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย ย่อม
แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ ไม่ได้บอกไว้ว่า ตถาคตได้กล่าวไว้ได้บอกไว้
ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้กล่าวไว้ได้บอกไว้ว่า ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้
ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่เคยประพจน์มาว่า ตถาคตเคยประพจน์มา ย่อมแสดงสิ่งที่
ตถาคตเคยประพจน์มาว่า ตถาคตไม่เคยประพจน์มา ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้
บัญญัติไว้ว่า ตถาคตได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่
ได้บัญญัติไว้ ดูกรอุบาลี นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความหมายมั่น การทะเลาะ
การแก่งแย่ง และการวิวาทเกิดขึ้นในสงฆ์ ที่เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ ฯ

จบสูตรที่ ๑

วิวาทมูลสูตรที่ ๑

[๔๒] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไร
หนอแล ฯ

พ. ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน
ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดง
สิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม . . . ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคต
ได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ดูกร
อุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

วิวาทมูลสูตรที่ ๒

[๔๓] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไร
หนอแล ฯ

พ. ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน
ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่เป็นอาบัติว่าเป็นอาบัติ ย่อม
แสดงสิ่งที่เป็นอาบัติว่าไม่เป็นอาบัติ ย่อมแสดงอาบัติเบาว่า เป็นอาบัติหนัก ย่อม
แสดงอาบัติหนักว่าเป็นอาบัติเบา ย่อมแสดงอาบัติชั่วหยาบว่า ไม่เป็นอาบัติชั่วหยาบ
ย่อมแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติชั่วหยาบ ย่อมแสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่า
เป็นอาบัติไม่มีส่วนเหลือ ย่อมแสดงอาบัติไม่มีส่วนเหลือว่า เป็นอาบัติมีส่วน
เหลือ ย่อมแสดงอาบัติที่ทำกินได้ว่า เป็นอาบัติที่ทำกินไม่ได้ ย่อมแสดงอาบัติ
ที่ทำกินไม่ได้ว่า เป็นอาบัติที่ทำกินได้ ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

กสินาราสสูตร

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ไพโรสนทร์เป็นที่น่าสนใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
พลีกรรม ไกลกรุงกุสินารา ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณา
ธรรม ๕ ประการในตน ฟังเข้าไปตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในตน แล้วจึงโจท
ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการอันภิกษุฟังพิจารณาในตนเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีกาย-

*สมาจารอันบริสุทธิ์ เราเป็นผู้ประกอบด้วยกายสมาจารอันบริสุทธิ์ ไม่ขาด ไม่
บกพร่องหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หาก
ว่าภิกษุมิได้เป็นผู้มีกายสมาจารอันบริสุทธิ์ มิได้เป็นผู้ประกอบด้วยกายสมาจาร
อันบริสุทธิ์ ไม่ขาด ไม่บกพร่อง ไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจง
ศึกษาความประพฤติทางกายเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณา
อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีวิจีสมาจารบริสุทธิ์ เราเป็นผู้ประกอบด้วยวิจีสมาจารอัน
บริสุทธิ์ ไม่ขาด ไม่บกพร่องหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุมิได้เป็นผู้มีวิจีสมาจารบริสุทธิ์ มิได้ประกอบด้วยวิ-

*สมาจารอันบริสุทธิ์ ไม่ขาด ไม่บกพร่อง ไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่าน
จงศึกษาความประพฤติทางวาจาเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณา
อย่างนี้ว่า เราเข้าไปตั้งเมตตาจิตไม่อาฆาตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายแล้วหรือ
หนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เข้าไป
ตั้งเมตตาจิต ไม่อาฆาตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น
ว่า เชิญท่านจงเข้าไปตั้งเมตตาจิตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเสียก่อนเถิด
จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณา
อย่างนี้ว่า เราเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้
คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิวซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่าม
กลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์
บริบูรณ์สิ้นเชิงหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
หากภิกษุไม่เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ ไม่เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้
คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิวซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามใน
ท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ
บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจงเล่าเรียนคัมภีร์
เสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณา
อย่างนี้ว่า เราจำปาติโมกข์ทั้ง ๒ ได้ดีแล้ว จำแนกดีแล้ว ให้เป็นไปดีแล้วโดย
พิสดาร วินิจฉัยดีแล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่
เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุเป็นผู้ไม่จำปาติโมกข์ทั้ง ๒ ได้ดี
แล้ว มิได้จำแนกดีแล้ว มิได้ให้เป็นไปดีแล้วโดยพิสดาร มิได้วินิจฉัยด้วยดีโดย
สูตร โดยอนุพยัญชนะ ภิกษุนั้นถูกถามว่า ท่านผู้มีอายุ สิกขาบทนี้พระผู้มี-

*พระภาคตรัสแล้วในที่ไหน ดังนี้ แก่ไม่ได้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่าน
ศึกษาวินัยเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ธรรม ๕ ประการนี้ อัน
ภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟังพิจารณาในตน ฯ

ธรรม ๕ ประการ อันภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟังให้เข้าไปตั้งไว้ในตนเป็นไฉน
คือ จักกล่าวโดยกาลอันควร จักไม่กล่าวโดยกาลอันไม่ควร ๑ จักกล่าวด้วยคำ
จริง จักไม่กล่าวด้วยคำไม่จริง ๑ จักกล่าวด้วยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวด้วยคำ
หยาบ ๑ จักกล่าวด้วยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวด้วยคำอันไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ จักมีเมตตาจิตกล่าว จักไม่เพ่งโทษกล่าว ๑ ธรรม
๕ ประการนี้ อันภิกษุผู้เป็นโจทก์ฟังเข้าไปตั้งไว้ในตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น ฟังพิจารณาธรรม ๕ ประการนี้ในตน ฟังเข้า
ไปตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตน แล้วจึงโจทผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปาวสนสูตร

[๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในมี
๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชาในโลกนี้ประทับ
อยู่กับพระมเหสี ภิกษุเข้าไปในที่นั้น พระมเหสีเห็นภิกษุนั้นแล้วย่อมทรงยิ้มแย้ม
หรือภิกษุเห็นพระมเหสีแล้วยิ้มแย้มก็ดี พระราชาก็จักทรงสงสัยในอาการนั้นอย่างนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ว่า คนทั้ง ๒ นั้นได้ทำแล้ว หรือจักทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปสู่พระราชวังชั้นในข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาทรงมีกิจมาก มีกรรมมาก เสด็จไปหาหญิง
คนใดคนหนึ่งแล้ว ทรงระลึกลำบาก หึงงันย่อมตั้งครรภ์ด้วยพระราชนัน
พระราชาก็ทรงสงสัยในการตั้งครรภ์นั้นอย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ อื่น
ไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง รัตนะอย่างใดอย่างหนึ่งในพระราชวังชั้นในหายไป
พระราชาก็ทรงสงสัยในการที่รัตนะหายไปนั้นอย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว
ใครๆ อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิต
กระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน
ข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง เรื่องลับอันเป็นภายในในพระราชวังชั้นในแพร่พราย
ออกภายนอก พระราชาก็ทรงสงสัยในการที่เรื่องลับแพร่พรายออกภายนอกนั้น
อย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้
จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้า
ไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ในพระราชวังชั้นใน บิดาย่อมปรารภนาเพื่อจะฆ่าบุตร
หรือบุตรย่อมปรารภนาเพื่อจะฆ่าบิดา คนทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นจะสงสัยอย่างนี้ว่า
เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็น
กรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปใน
พระราชวังชั้นในข้อที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก้ตำแหน่งต่ำไว้ใน
ตำแหน่งสูง คนทั้งหลาย ไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า
พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก้ตำแหน่งสูงไว้ใน
ตำแหน่งต่ำ คนทั้งหลาย ไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า
พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงส่งกองทัพไปในกาลอันไม่ควร คน
ทั้งหลาย ไม่พอใจในการที่ส่งกองทัพไปนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชา
ทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๘ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาทรงส่งกองทัพไปในกาลอันควร แล้วรับสั่ง
ให้กลับเสียในระหว่างทาง คนทั้งหลาย ไม่พอใจการให้กองทัพกลับเสียในระหว่าง
ทางนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้
จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการ
เข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๙ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชวังชั้นในเป็นที่คับคั่งด้วยช้าง คับคั่งด้วยม้า
คับคั่งด้วยรถ มีรูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
กำหนัด ซึ่งเป็นของไม่สมควรแก่บรรพชิต ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการ
เข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๑๐ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปใน
พระราชวังชั้นใน ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

สักกสูตร

[๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โครธารามใกล้กรุง
กบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้นนั้นแล อุบาสกชาวสักกชนบทเป็นอันมาก ได้เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับในวันอุโบสถ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอุบาสกชาวสักกชนบทว่า
ดูกรอุบาสกชาวสักกชนบททั้งหลาย ท่านทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วย
ด้วยองค์ ๘ แลหรือ อุบาสกชาวสักกชนบทเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ บางคราวข้าพระองค์ทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘
บางคราวไม่ได้รักษา พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักกชนบททั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่านทั้งหลายเสียแล้ว
ท่านทั้งหลายไม่ได้ดีเสียแล้ว ที่ท่านทั้งหลายเมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

เพราะความตายอยู่อย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ บางคราวก็ไม่ได้รักษา ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์ถึงกหาปณะให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แต่ละต้องอกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าว ได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์ถึงกหาปณะหนึ่งให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แต่ละต้องอกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าว ได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้ พึงยังทรัพย์ ๒ กหาปณะ ๓ กหาปณะ ๔ กหาปณะ ๕ กหาปณะ ๖ กหาปณะ ๗ กหาปณะ ๘ กหาปณะ ๙ กหาปณะ ๑๐ กหาปณะ ๒๐ กหาปณะ ๓๐ กหาปณะ ๔๐ กหาปณะ ๕๐ กหาปณะ ๑๐๐ กหาปณะ ให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่แต่ละต้องอกุศลเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าว ได้อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นเมื่อยังทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะ ๑๐๐๐ กหาปณะ ให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน เก็บทรัพย์ที่ตนได้แล้วไว้ เป็นผู้มิชีวิตร้อยปี จะพึงประสบกองโภคสมบัติเป็นอันมากบ้างหรือหนอ ฯ

อ. พึงเป็นอย่างนั้นได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นจะพึงสวเสวยความสุขโดยส่วนเดียวอยู่หนึ่งคืน หนึ่งวันหรือถึงวัน อันมิโภคสมบัติเป็นเหตุ มิโภคสมบัติเป็นแดนเกิด มิโภคสมบัติเป็นที่ตั้งบ้างหรือหนอ ฯ

อ. มิได้เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้นเป็นเหตุอะไร ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะกามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นของว่างเปล่า เป็นของหลอกลวง เป็นของมีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฯ

พ. ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ส่วนสาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนอยู่ตลอด ๑๐ ปี พึงเป็นผู้สวเสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมั่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ๑๐ ปีจึงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ ปี ๘ ปี ๗ ปี ๖ ปี ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี พึงเป็นผู้สวเสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมั่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี พึงเป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ๑ ปีจึงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๑๐ เดือน พึงเป็นผู้สวเสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมั่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ๑๐ เดือนจึงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ เดือน ๘ เดือน ๗ เดือน ๖ เดือน ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน ๒ เดือน ๑ เดือน ถึงเดือน พึงเป็นผู้สวเสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมั่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ถึงเดือนจึงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๑๐ คิน ๑๐ วัน พึงเป็นผู้สวเสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมั่นปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดุจรอบาสกชาวสิกกะทั้งหลาย ๑๐ คิน ๑๐ วัน จึงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราพร่ำสอนตลอด ๙ คืน ๙ วัน ๘ คืน ๘ วัน ๗ คืน
๗ วัน ๖ คืน ๖ วัน ๕ คืน ๕ วัน ๔ คืน ๔ วัน ๓ คืน ๓ วัน ๒ คืน
๒ วัน ๑ คืน ๑ วัน ฟังเป็นผู้สวดยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หมื่นปีก็มี
แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล ฟังเป็นสภากาฬามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี
เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูรอบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่าน
ทั้งหลายเสียแล้ว ท่านทั้งหลาย ไม่ได้ดีแล้ว ที่ท่านทั้งหลาย เมื่อชีวิตมีภัยเพราะ
ความโศก มีภัยเพราะความตายอย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันมีองค์ ๘
บางครั้งก็ไม่รักษา ฯ

อุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้จักรักษาอุโบสถ อัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๖

มหาสิสุตร

[๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาปามหาวัน
ใกล้นครเวสาลี ครั้นนั้นแล กษัตริย์ลิจจวีระนามว่ามหาสิ ได้เสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่ง
บาปกรรม พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาสิ โลภะแลเป็นเหตุเป็นปัจจัย
แห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ดูกรมหาสิ โทสะแล . . .
โมหะแล . . . อโยนิโสมนสิการแล . . . ดูกรมหาสิ จิตอันบุคคลตั้งไว้ผิดแล
เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ดูกร
มหาสิ กิเลสมีโลภะเป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม
แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย แห่งการทำ
กัลยาณกรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ฯ

พ. ดูกรมหาสิ อโลภะแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม
แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาสิ อโทสะแล . . . อโมหะแล . . .
โยนิโสมนสิการแล . . . ดูกรมหาสิ จิตอันบุคคลตั้งไว้ชอบแล เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาสิ
ธรรมมีอโลภะเป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม แห่งความ
เป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาสิ ถ้าธรรม ๑๐ ประการนี้แลไม่พึงมีในโลก
ชื่อว่าความประพฤตินี้ไม่สม่ำเสมอ คือ ความประพฤติดุธรรม หรือความประพฤติ
สม่ำเสมอ คือ ความประพฤติธรรม ก็จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้ ดูกรมหาสิ
ก็เพราะธรรม ๑๐ ประการนี้มีพร้อมอยู่ในโลก ฉะนั้น ชื่อว่าความประพฤตินี้
สม่ำเสมอ คือ ความประพฤติดุธรรม หรือความประพฤติสม่ำเสมอ คือ
ความประพฤติธรรม จึงปรากฏ (ในโลกนี้) ฯ

จบสูตรที่ ๗

อภิณหปัจจเวกขณธรรมสูตร

[๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบรรพชิต
พึงพิจารณาเนื่องๆ ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า
เราเป็นผู้มีเพศต่างจากฤๅษี ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า การเลี้ยงชีพ
ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า อาจปฏิกิริยาอย่างอื่น
อันเราควรทำมีอยู่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า เรายอมติเตียนตนเองได้
โดยศีลหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ผู้เป็นวิญญูชนพิจารณาแล้ว ตีเตียนเราได้โดยศีลหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ๑ บรรพชิตพึง
พิจารณาเนื่องๆ ว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย เราจักทำกรรมใด
ดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า เรายอมยินดีในเรือนว่างเปล่าหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ
ว่า ญาณทัสนะพิเศษอันสามารถกำจัดกิเลส เป็นอริยะ คือ อุดริฆนิวสธรรม
อันเราได้บรรลุแล้วมีอยู่หรือหนอ ที่เป็นเหตุให้เราผู้อันเพื่อนพรหมจรรย์ถามแล้ว
จักไม่เป็นผู้เก้อเขินในกาลภายหลัง ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ
นี้แล อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ฯ

จบสูตรที่ ๘

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สรีรียุทธธรรมสูตร

[๔๙] ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรมอันตั้งอยู่ในสรีระ ๑๐ ประการนี้
อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนืองๆ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ความหนาว ๑
ความร้อน ๑ ความหิว ๑ ความกระหาย ๑ ความปวดอุจจาระ ๑ ความปวด
ปัสสาวะ ๑ ความส่ำรวมกาย ๑ ความส่ำรวมวาจา ๑ ความส่ำรวมอาชีวะ ๑
ธรรมเป็นเครื่องปรุงแต่งภพ อันเป็นเหตุให้เกิดในภพต่อไป ๑ ดุริการิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมอันตั้งอยู่ในสรีระ ๑๐ ประการนี้แล อันบรรพชิตพึงพิจารณา
เนืองๆ ฯ

จบสูตรที่ ๙

ภิกขุทนสูตร

[๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุ
มากด้วยกันกลับจากบิณฑบาตในเวลาภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน เกิด
หมายมั่นก่อความทะเลาะวิวาทกันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปาก
ครั้นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เร้น เสด็จเข้าไปยังหอฉัน แล้ว
ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้นแล้วได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดุริการิกษุ
ทั้งหลาย บัดนี้ เธอทั้งหลายนี้ประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่อง
อะไรอันเธอทั้งหลายพัวพันไว้ในระหว่าง ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาต
ในเวลาภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน เกิดหมายมั่นก่อความทะเลาะวิวาท
กันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปากอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริการิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายเกิดความ
หมายมั่นก่อความทะเลาะวิวาทกันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปากอยู่นี้
เป็นกรรมไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตรออกบวชเป็นบรรพชิตด้วย
ศรัทธา ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน
ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน
สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริการิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคิล ส่ำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ดุริการิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ แม่นี่ เป็นธรรม
ที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้
สดับมามาก ทราไว้ คล่องปาก ชื่นใจ เหน่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ดุริการิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นพหูสูต ฯลฯ นี่เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพ
กัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดุริการิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีนี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่ง
ความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความ
สงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำให้เป็น
ผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน มีปรกติรับคำพรัสอนโดยเคารพ ดุริการิกษุทั้งหลาย ข้อ
ที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ นี่ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้
เป็นที่รักที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน
สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกรณีกิจทั้งสูงทั้งต่ำ
ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็น
อุบายในกรณีกิจนั้น เป็นผู้สามารถเพื่อทำ เพื่อจัดได้ ดุริการิกษุทั้งหลาย ข้อที่
ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกรณีกิจทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ฯลฯ นี่ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน
ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีความใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เป็นที่รัก มีความปราโมทย์อย่างยิ่งในอิทธิธรรม ในอิทธิวินัย ดุริยกิจทั้งหลาย
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีความใคร่ในธรรม ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน
และกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน เป็น ไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน
ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ดุริยกิจทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความ
เพียร ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก
ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ ดุริยกิจทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของ
คนไข้ตามมีตามได้นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่
รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่อง
รักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกรู้ถึงกิจที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้ ดุริยกิจทั้งหลาย
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน
ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาท
กันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเครื่อง
พิจารณาเห็นความเกิด ดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ดุริยกิจทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความ
ระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นที่ตั้งแห่งความระลึก
ถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รักที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน
และกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอีกโกสววรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิวาทสูตร ๒. วิวาทมูลสูตรที่ ๑ ๓. วิวาทมูลสูตรที่ ๒
๔. กุสินาราสสูตร ๕. ปเวสนสูตร ๖. สักกสูตร ๗. มหาสิสูตร
๘. อภิณหปัจเจกขณธรรมสูตร ๙. สรรีฎฐธรรมสูตร ๑๐. ภันทนสูตร ฯ

ปิ่นณาสกที่ ๒
สัจจตวารคที่ ๑
สัจจตสูตร

[๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มี-
*พระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้-
*มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุริยกิจทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็น
ผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซ้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาว่า เรา
ทั้งหลายจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดุริยกิจทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดุริยกิจ
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่อง
ดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธ์หมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็น
รูปหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดรูปหรือจุดดำนั้นเสีย หากว่าเราไม่เห็น
รูปหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้แล้ว เป็น
ลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธ์แล้วหนอ แม้ฉันใด ดุริยกิจทั้งหลาย
การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีกิษณาอยู่โดยมาก หรือหนอ หรือว่าเราไม่เป็น
ผู้มีกิษณาอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตพยาบาทอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราไม่
เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เราเป็นผู้อันถิ่นมิหะระกัมมอยู่โดยมากหรือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
หนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมัทธะอยู่โดยมาก เราเป็นผู้ฟังชานอยู่โดยมาก
หรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่ฟังชานอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดย
มากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยได้โดยมาก เราเป็นผู้โกรธ
อยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่โกรธอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมอง
อยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เราเป็น
ผู้มียากอันปรารภแรงกล้าอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มียากอันมิได้
ปรารภแรงกล้าอยู่โดยมาก เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่า
เราเป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะมากในกุศลธรรม
ทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
มีอกิฆณาอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตพยาบาทอยู่โดยมาก เป็นผู้อันถิ่นมัทธะกลุ่มม
อยู่โดยมาก เป็นผู้ฟังชานอยู่โดยมาก เป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมาก เป็น
ผู้มีความโกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มียากอัน
ปรารภแรงกล้าอยู่โดยมาก เป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่
โดยมาก ดังนี้ ไชริ ภิกษุ นั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ
ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อ
ละธรรมทั้งหลาย ที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าอันไฟไหม้ หรือมีศีรษะ
อันไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือ
ไฟไหม้ศีรษะนั้น ฉนใด ภิกษุ นั้น ก็พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความ
อดสาหะ ความขะมักเขม้น ความ ไม่ทอดย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง
เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปเป็นอกุศลเหล่านั้น ฉนนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
ไม่มีอกิฆณาอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เป็นผู้ปราศจากถิ่นมัทธะ
อยู่โดยมาก เป็นผู้ไม่ฟังชานอยู่โดยมาก เป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมาก
เป็นผู้ไม่โกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มียากอันมิได้
ปรารภแรงกล้าอยู่โดยมาก เป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่
โดยมากดังนี้ ไชริ ภิกษุ นั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียร
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

สาริปตตสูตร

[๕๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสาริปตรเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้
มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสาริปตรแล้ว ท่านพระสาริปตรได้
กล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุ ไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่น ไชริ
เมื่อเป็นอย่างนั้น ภิกษุ นั้นพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกร
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปกติ
ชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะ
น้ำอันใส ถ้าเห็นรูปหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดรูปหรือจุดดำนั้นเสีย
หากว่าไม่เห็นรูปหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ยอมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วย
เหตุนั้นแล้ว เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม่ฉนใด
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีอกิฆณาอยู่โดยมาก
หรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่มีอกิฆณาอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตพยาบาทอยู่โดย
มากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เราเป็นผู้อันถิ่นมัทธะ
กลุ่มมอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมัทธะอยู่โดยมาก เรา
เป็นผู้ฟังชานอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่ฟังชานอยู่โดยมาก เราเป็น
ผู้มีความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมาก
เราเป็นผู้มีความโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่มีความโกรธอยู่
โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่
เศร้าหมองอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มียากอันปรารภแรงกล้าอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือว่าเราเป็นผู้มียากอันมิได้ปรารภแรงกล้าอยู่โดยมาก เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่
โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิต
ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เรา
เป็นผู้มีอภิชฌาอยู่โดยมาก ฯลฯ เป็นผู้มิจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุ
นั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความ
ไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็น
บาปอกุศลเหล่านั้น ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าอันไฟไหม้ หรือ
มีศีรษะอันไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้
ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้น ฉะนั้นใด ภิกษุพึงทำความพอใจ ความพยายาม ความ
อดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณ
ยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เรา
เป็นผู้ไม่มีอภิชฌาอยู่โดยมาก ฯลฯ เป็นผู้มิจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้
ภิกษุนั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียรเพื่อความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๒

ฐิติสูตร

[๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญแม้ซึ่งความตั้งอยู่ในกุศล-

* ธรรมทั้งหลาย โฉนจะสรรเสริญความเสื่อมรอบในกุศลธรรมทั้งหลายเล่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย แต่เราสรรเสริญความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเจริญอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริธา
ศีล สตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นย่อมไม่ตั้ง
อยู่ ย่อมไม่เจริญขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความเสื่อมใน
กุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเจริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
เสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายมีอยู่ มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเจริญ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม
มิใช่ความเจริญอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริธา
ศีล สตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นย่อมไม่เสื่อม
ย่อมไม่เจริญขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความตั้งอยู่ในกุศลธรรม
ทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม มิใช่ความเจริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งอยู่ใน
กุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม มิใช่ความเจริญ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเสื่อมอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริธา
ศีล สตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุย่อมไม่ตั้งอยู่
ย่อมไม่เสื่อม ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความเจริญในกุศลธรรม
ทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเสื่อม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเจริญ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเสื่อม อย่างนี้แล ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่น ไซ้ เมื่อเป็นอย่างนั้น
ภิกษุนั้นพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่องดู
เงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นรูป
หรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดรูปหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าว่าไม่เห็นรูปหรือ
จุดดำที่หน้านั้น ก็ยอมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุอันแล้ว เป็นลาภ
ของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันทใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การ
พิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีอภิชฌาอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่
มีอภิชฌาอยู่โดยมาก . . . เราเป็นผู้มิจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็น
ผู้มิจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้น
เหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มี
อภิชฌาอยู่โดยมาก . . . เป็นผู้มิจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควร
ทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น
คุณาริกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลมีผ้าอันไฟไหม้ หรือมีศีรษะอันไฟ
ไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความ
ไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้
ศีรษะนั้น ฉะนั้นใด ภิกษุหนึ่งพึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส
ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อ
ละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

คุณาริกษทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
ไม่มีภิกษณาอยู่โดยมาก . . . เป็นผู้มัวจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุหนึ่งควรตั้งอยู่
ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
ให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

สมถสูตร

[๔๔] คุณาริกษทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่น
เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุหนึ่งพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน คุณาร
ิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

คุณาริกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร คุณาริกษ
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่อง
ดูเงาหน้าของตนในดินฉ่องอันบริสุทธิ์หมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็น
รูปหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ยอมพยายามกำจัดรูปหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าไม่เห็นรูป
หรือจุดดำที่หน้านั้น ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้แล้ว เป็นลาภ
ของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิ์แล้วหนอ แม้ฉะนั้นใด คุณาริกษทั้งหลาย การ
พิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้ได้ความสงบจิตภายในหรือหนอ หรือว่าไม่เป็นผู้ได้
ความสงบจิตภายใน เราเป็นผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งหรือหนอ หรือ
ว่าเราไม่เป็นผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะ-

*มากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

คุณาริกษทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราได้ความสงบ
จิตภายใน ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุหนึ่งควร
ตั้งอยู่ในความสงบจิตภายในแล้ว พึงทำความเพียรในความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่ง สมัยต่อมา ภิกษุหนึ่งย่อมได้ความสงบจิตภายใน และได้ความเห็น
แจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง คุณาริกษทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้
ว่า เราได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ไม่ได้ความสงบจิตภายใน ดังนี้ไซ้
ภิกษุหนึ่งควรตั้งอยู่ในความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว พึงทำความเพียรใน
ความสงบจิตภายใน สมัยต่อมา ภิกษุหนึ่งย่อมได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง และได้ความสงบจิตภายใน คุณาริกษทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่
ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราไม่ได้ความสงบจิตภายใน ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุหนึ่งควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส
ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้
ซึ่งกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นเทียว ฯ

คุณาริกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้หรือมีศีรษะ
ถูกไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือ
ไฟไหม้ศีรษะนั้นนั้นเทียว แม้ฉะนั้นใด คุณาริกษทั้งหลาย ภิกษุหนึ่งควรทำความ
พอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง
สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้ซึ่งกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นเทียว
ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

สมัยต่อมา ภิกษุหนึ่งย่อมได้ความสงบจิตภายใน และได้ความเห็นแจ้ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง คุณาริกษทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า
เราได้ความสงบจิตภายใน ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุ
หนึ่งควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นแหละ แล้วพึงทำความเพียรให้ยิ่งขึ้นไป
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

คุณาริกษทั้งหลาย เราຍອມกล่าวแม่ซึ่งจิราโดยส่วนสอง คือ ที่ควร
เสพกัมมิ ที่ไม่ควรเสพกัมมิ เรายອມกล่าวแม่ซึ่งบิณฑบาตโดยส่วนสอง คือ ที่ควร
เสพกัมมิ ที่ไม่ควรเสพกัมมิ เรายອມกล่าวแม่ซึ่งเสนาสนะโดยส่วนสอง คือ
ที่ควรเสพกัมมิ ที่ไม่ควรเสพกัมมิ เรายອມกล่าวแม่ซึ่งบ้านและนิคมโดยส่วนสอง
คือ ที่ควรเสพกัมมิ ที่ไม่ควรเสพกัมมิ เรายອມกล่าวแม่ซึ่งชนบทและประเทศโดย

บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม ดังนี้ ดูกรอาวโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล อนึ่ง บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ข้าแต่อาวโส กระผมทั้งหลายมาแต่ที่ไกลแล เพื่อทราบเนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของท่านพระสารีบุตร ขอเนื้อความแห่งภาษิตนี้จงแจ่มแจ้งกะท่านพระสารีบุตรเองเถิด ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังต่อท่านพระสารีบุตรแล้วจักทรงจำไว้ ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรอาวโสทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารี-

*บุตรได้กล่าวว่า ดูกรอาวโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่พึงธรรมที่ไม่เคยฟัง ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นฟังแล้วย่อมถึงความเลอะเลือน ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อมไม่ปรากฏแก่เธอ ๑ ภิกษุนั้น ย่อมไม่รู้ธรรมที่ตนยังไม่รู้ ๑ ดูกรอาวโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย ส่วนบุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมฟังธรรมที่ตนไม่เคยฟังมา ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยฟังแล้ว ย่อมไม่ถึงความเลอะเลือน ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อมปรากฏ ๑ ภิกษุนั้น ย่อมรู้ธรรมที่ตนยังไม่รู้ ๑ ดูกรอาวโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซร้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านทั้งหลายพึงศึกษาว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกรอาวโสทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นริ้วหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมพยายามกำจัดริ้วหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าไม่เห็นริ้วหรือจุดดำที่หน้านั้นก็ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้เห็นว่าเป็นลาภของเราแล้วหนอ หน้าของเรabriสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันใด ดูกรอาวโสทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้ไม่มีกิษณาอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้มีจิตไม่พยายาอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมิถะอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่ฟังชานอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่มักโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่เศร้าหมองอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความปราโมทย์ในธรรมภายในหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายในหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือไม่มีหนอ ดังนี้ เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมไม่พิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดในตนไซร้ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมดนั้นเทียว ดูกรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้นนั้นเทียว แม้ฉันใด ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมดนั้นเทียว ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรอาวโสทั้งหลาย แต่ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมพิจารณาเห็นกุศลธรรมบางอย่างในตนย่อมไม่พิจารณาเห็นกุศลธรรม บางอย่างในตนไซร้ ภิกษุนั้นพึงตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นในตนแล้ว พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ไม่พิจารณาเห็นในตนเหล่านั้น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูราวาสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้นนั่นเทียว แม้ฉันใด ดูราวาสทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นในตนแล้ว ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ไม่พิจารณาเห็นในตนเหล่านั้น ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูราวาสทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านั้นแม้ทั้งหมดในตนไซ้ ภิกษุเหล่านั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมดนั่นเทียว แล้วพึงทำความเพียรให้ยิ่งขึ้นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๕

สัญญาสูตรที่ ๑

[๕๖] ดูรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตธรรม มีอมตธรรมเป็นที่สุด ๑๐ ประการเป็นไฉน คืออสุภสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหารปฏิกุศล-

* สัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจตฺทกขสัญญา ๑ ทกฺเขนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ ดูรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัญญาสูตรที่ ๒

[๕๗] ดูรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑

อาหารปฏิกุศลสัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตสัญญา ๑ อฏฐิกสัญญา ๑ ปุพฺผสัญญา ๑ วินิลกสัญญา ๑ วิจิทฺทกสัญญา ๑ อุทฺธมาตกสัญญา ๑ ดูรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๗

มูลสูตร

[๕๘] ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถียปริพาชกพึงถามอย่างนี้ว่า ดูราวาสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นที่ประชุมลง มีอะไรเป็นประมุข มีอะไรเป็นใหญ่ มีอะไรเป็นยิ่ง มีอะไรเป็นแก่น มีอะไรเป็นที่หยั่งลง มีอะไรเป็นที่สุด เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จะพึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นว่าอย่างไร ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึง พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความแห่งภาสัตตังเจมแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเกิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถียปริพาชกพึงถามอย่างนี้ว่า ดูราวาสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด . . . มีอะไรเป็นที่ยังลง มีอะไรเป็นที่สุด เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ดูราวาสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีฉันท์เป็นมูล มีมนสิการเป็นแดนเกิด มีผัสสะเป็นเหตุเกิด มีเวทนาเป็นที่ประชุมลง มีสมาธิเป็นประมุข มีสติเป็นใหญ่ มีปัญญาเป็นยิ่ง มีวิมุตติเป็นแก่น มีอมตะเป็นที่ยังลง มีนิพพานเป็นที่สุด ดูรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปัพพชิตสูตร

[๕๙] ดูรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยสิ่งสมควรแก่บรรพชา อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว จักไม่ดำรงจิตตั้งอยู่ จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอนิจจสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอนัตต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สัญญา จิตของพวกเรายังเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอสุกสัญญา จิตของพวกเรา
จักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอาทินวสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความ
ประพฤติชอบ และความประพฤติไม่ชอบของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมด้วยสัญญานั้น
จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้ว ได้รับ
อบรมด้วยสัญญานั้น จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขาร
โลกแล้วได้รับอบรมด้วยสัญญานั้น จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วย
ปหานสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยวิราคสัญญา จิตของ
พวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยนิโรธสัญญา ดุริยิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
พึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดุริยิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล จิตของภิกษุเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยสิ่ง
สมควรแก่บรรพชา อุกตลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วย่อมไม่รติจริงจิตตั้งอยู่ จิตได้
รับอบรมแล้วด้วยอนิจจสัญญา จิตได้รับอบรมแล้วด้วยอนัตตสัญญา จิตได้รับอบรม
แล้วด้วยอสุกสัญญา จิตได้รับอบรมแล้วด้วยอาทินวสัญญา จิตรู้ความประพฤติ
ชอบและความประพฤติไม่ชอบของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขารโลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตได้รับอบรมด้วยปหานสัญญา จิตได้รับอบรมด้วยวิราคสัญญา และจิตได้รับอบรม
ด้วยนิโรธสัญญา เมื่อนั้น ภิกษุนั้นพึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาพาธสูตร

[๖๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระคิริมา-

* นนที่อาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนักครั้งนั้นแล ท่านพระอนนทที่เข้าไปเฝ้าพระผู้
มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระคิริมานนท
อาพาธ ได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้
โปรดอนุเคราะห์เสด็จเยี่ยมท่าน พระคิริมานนทที่ยังที่อยู่เกิด พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยอนนท ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา
๑๐ ประการแก่คิริมานนทภิกษุไซ้ ข้อที่อาพาธของคิริมานนทภิกษุจะพึงสงบระงับ
โดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ สัญญา ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ อสุกสัญญา ๑ อาทินว
สัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ สัพพโลเกอนกิริต
สัญญา ๑ สัพพสังขารสอนิจจสัญญา ๑ อนาปานัสสติ ๑ ฯ

ดุริยอนนท ก็อนิจจสัญญาเป็นไฉน ดุริยอนนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในปากคิด อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่
เที่ยง ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงในอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้ด้วย
ประการอย่างนี้ ดุริยอนนท นี้เรียกว่าอนิจจสัญญา ฯ

ดุริยอนนท ก็อนัตตสัญญาเป็นไฉน ดุริยอนนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในปากคิด อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
จักขุเป็นอนัตตา รูปเป็นอนัตตา หูเป็นอนัตตา เสียงเป็นอนัตตา จมูกเป็น
อนัตตา กลิ่นเป็นอนัตตา ลิ้นเป็นอนัตตา รสเป็นอนัตตา กายเป็นอนัตตา
โผฏฐัพพะเป็นอนัตตา ใจเป็นอนัตตา ธรรมารมณ์เป็นอนัตตา ย่อมพิจารณาเห็น
โดยความเป็นอนัตตาในอายตนะทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ๖ ประการ
เหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้ ดุริยอนนท นี้เรียกว่าอนัตตสัญญา ฯ

ดุริยอนนท ก็อสุกสัญญาเป็นไฉน ดุริยอนนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นนแล เบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา
มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มด้วยของไม่สะอาด มีประการต่างๆ ว่า ในกายนี้
มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม เนื้อหัวใจ
ตับ พังผืด ไต ปอด ไส้ใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด
หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร
ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่งามในกายนี้ ด้วยประการดังนี้ ดุริยอนนท
นี้เรียกว่าอสุกสัญญา ฯ

ดุริยอนนท ก็อาทินวสัญญาเป็นไฉน ดุริยอนนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในปากคิด อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

กายนี้มีโทษมาก มีโทษมาก เพราะฉะนั้น อาพาธต่างๆ จึงเกิดขึ้นในกายนี้ คือ โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลิ้น โรคกาย โรคศีรษะ โรคที่ใบหู โรคปาก โรคฟัน โรคโอ โรคหืด โรคไขหวัด โรคไขพิษ โรคไขเชื่องซึม โรคในท้อง โรคลมสลบ โรคบิด โรคจุกเสียด โรคลงราก โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคมอกร่อ โรคลมบ้าหมู โรคหืดเปื่อย โรคหืดด้าน โรคคุดทะราด หูด โรคละออง บวม โรคอาเจียนโลหิต โรคดีเดือด โรคเบาหวาน โรคเริม โรคพุพอง โรคริดสีดวง อาพาธมัตเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีเสมหะเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีลมเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีไข้สันนิบาต อาพาธอันเกิดแต่ฤดูแปรปรวน อาพาธอันเกิดแต่การบริหารไม่สม่ำเสมอ อาพาธอันเกิดแต่ความเพียรเกินกำลัง อาพาธอันเกิดแต่วิบากของกรรม ความหนาว ความร้อน ความหิว ความระหาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นโทษในกายนี้ ด้วยประการดังนี้ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าอาทิวาสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ กิพหมาสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งกามวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งพยาบาทวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมให้ถึงความไม่มี ซึ่งวิหิงสวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมให้ถึงความไม่มี ซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลายอันชั่วช้า อันเกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นแล้ว ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าปหานสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ กิรราตสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในปากดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรมเป็นที่ละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่สารถกิเลส ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่ากิรราตสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ นิโรธสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในปากดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรมเป็นที่ละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่านิโรธสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ สัพพโลเกอนกิริตสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละอบาย ๑- และอุปาทานในโลก อันเป็นเหตุตั้งมั่น ถ้อยมั่น และเป็นอนุสัยแห่งจิต ย่อมงดเว้น ไม่ถ้อยมั่น ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าสัพพโลเกอนกิริตสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ สัพพสังขารสอณิจสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอดอด ย่อมระอา ย่อมเกลียดชังแต่สังขารทั้งปวง ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าสัพพสังขารสอณิจสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ อานาปานัสสติเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในปากดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอเป็นผู้มีสติหายใจออก เป็นผู้มีสติหายใจเข้า เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว หรือเมื่อหายใจเข้ายาวก็รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น หรือเมื่อหายใจเข้าสั้นก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้กำหนดรู้กายทั้งปวง

๑๑. อบาย คือ ตัณหาและทิว อุปาทาน คือ อุปาทาน ๔

(ลมหายใจ) หายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้กำหนดรู้กายทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักระงับกายสังขาร (ลมหายใจ) หายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักระงับกายสังขาร หายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้ปิตติหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้ปิตติหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตตสังขาร (เวทนา) หายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตตสังขารหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักระงับจิตตสังขารหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักระงับจิตตสังขารหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักยังจิตให้บันเทิงหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักยังจิตให้บันเทิงหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักตั้งจิตให้มั่นหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักตั้งจิตให้มั่นหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเปลี่ยนจิตหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเปลี่ยนจิตหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงหายใจเข้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความคลายกำหนดหยาใจออก ย่อมศึกษา
ว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความคลายกำหนดหยาใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็น
ผู้พิจารณาเห็นโดยความดับสนิทหยาใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็น
โดยความดับสนิทหยาใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความสลัด
ถิ่นหยาใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความสลัดถิ่นหยาใจเข้า
ดูกรอาณนที นี่เรียกว่าอานาปานัสสติ ฯ

ดูกรอาณนที ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้ว กล่าวสัญญา ๑๐ ประการนี้แก่
ศิริมานนทภิกษุไซริ ข้อที่อาพาธของศิริมานนทภิกษุจะพึงสงบระงับโดยพลัน
เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระอาณนทีได้เรียนสัญญา ๑๐ ประการนี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระศิริมานนทที่ยังที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้กล่าว
สัญญา ๑๐ ประการแก่ท่านพระศิริมานนท ครั้นนั้นแล อาพาธนั้นของท่าน
พระศิริมานนทสงบระงับโดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้ ท่านพระ-

* ศิริมานนทหายจากอาพาธนั้น ก็แลอาพาธนั้นเป็นโรคอันท่านพระศิริมานนทละได้
แล้วด้วยประการนั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบสัจจิตตวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัจจิตตสูตร ๒. สารีปุตตสูตร ๓. ฐิติสูตร ๔. สมถสูตร
๕. ปริหานสูตร ๖. สัญญาสูตรที่ ๑๗. สัญญาสูตรที่ ๒๘. มุลสูตร
๙. ปิพพชิตสูตร ๑๐. อาพาธสูตร ฯ

ยมกวรรคที่ ๒
อริขาสตรา

[๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เจือนต้นแห่งอริขาสตราย่อมไม่ปรากฏในกาลก่อน
แต่นี้ อริขาสตราไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนี้ เราจึงกล่าวคำนี้ว่า ก็
เมื่อเป็นเช่นนั้น อริขาสตรานี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อม
กล่าวอริขาสตราว่ามิอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของอริขาสตรา
ควรกล่าวว่านิวรรณ์ ๕ แม้นิวรรณ์ ๕ เราก็กกล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของนิวรรณ์ ๕ ควรกล่าวว่า ทุจจิต ๓ แม้ทุจจิต ๓ เรา
ก็กล่าวว่ามิอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของทุจจิต ๓ ควร
กล่าวว่า การไม่สำรวมอินทรีย์ แม้การไม่สำรวมอินทรีย์เราก็กกล่าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารแห่งการไม่สำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่าความ
ไม่มีสติสัมปชัญญะ แม้ความไม่มีสติสัมปชัญญะเราก็กกล่าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า
การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย แม้การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายเราก็กกล่าว
ว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบ
คาย ควรกล่าวว่าความไม่มีศรัทธา แม้ความไม่มีศรัทธาเราก็กกล่าวว่ามีอาหาร
มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรกล่าวว่า การ
ไม่ฟังสัทธรรม แม้การไม่ฟังสัทธรรมเราก็กกล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของการไม่ฟังสัทธรรม ควรกล่าวว่า การไม่คบสัปปุรุษ ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การไม่คบสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่ฟัง
สัทธรรมให้บริบูรณ์ การไม่ฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีศรัทธาให้
บริบูรณ์ ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายให้
บริบูรณ์ การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีสติสัมปชัญญะ
ให้บริบูรณ์ ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่สำรวมอินทรีย์ให้
บริบูรณ์ การไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมยังทุจจิต ๓ ให้บริบูรณ์ ทุจจิต ๓
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังนิวรรณ์ ๕ ให้บริบูรณ์ นิวรรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังอริขาสตราให้
บริบูรณ์ อริขาสตรานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยให้เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็มย่อม
ยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็มย่อมยังแม่น้ำใหญ่
ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็มย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทรสาครนั้น มี-

* อาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การไม่คบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สัปปบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ . . . นิวรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์
ย่อมยังวิชาให้บริบูรณ์ วิชาอันมีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฉะนั้น
เหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าววิชาและวิมุตติว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โพชฌงค์ ๗ แม้
โพชฌงค์ ๗ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
โพชฌงค์ ๗ ควรกล่าวว่า สติปัฏฐาน ๔ แม้สติปัฏฐาน ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร
มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติปัฏฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓
แม้สุจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
สุจริต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย์ แม้การสำรวมอินทรีย์เราก็ก้าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการสำรวมอินทรีย์ ควร
กล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่า
ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำไว้ในใจ
โดยแยบคาย แม้การทำไว้ในใจโดยแยบคายเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่า
ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ควรกล่าวว่า
ศรัทธา แม้ศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การพึงสังฆธรรม แม้การพึงสังฆธรรมเราก็ก้าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการพึงสังฆธรรม ควรกล่าว
ว่า การคตสัปปุรุษ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคตสัปปุรุษที่บริบูรณ์
ย่อมยังการพึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ การพึงสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังศรัทธาให้
บริบูรณ์ ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยแยบคายให้บริบูรณ์ การทำ
ไว้ในใจโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะ
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการสำรวมอินทรีย์ให้บริบูรณ์ การสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อม
ยังสุจริต ๓ ให้บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์
สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์
ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์
อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็มย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม
ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยัง
แม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทร
สาครนั้น มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันทดูกรภิกษุทั้งหลาย
การคตสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการพึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ . . . โพชฌงค์ ๗ ที่
บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และ
บริบูรณ์อย่างนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๑

ต้นหาสูตร

[๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เจือนต้นแห่งภวตัณหา ย่อมไม่ปรากฏ
ในกาลก่อนแต่มี ภวตัณหาไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนั้น เราจึงกล่าวคำ
อย่างนี้ว่า ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น ภวตัณหา มีข้อนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราย่อมกล่าวภวตัณหาว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของภวตัณหาควรกล่าวว่า อริชชา แม้อริชชาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของอริชชา ควรกล่าวว่า นิวรณ์ ๕ แม้
นิวรณ์ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
นิวรณ์ ๕ ควรกล่าวว่า ทุจรี ๓ แม้ทุจรี ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่า
ไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของทุจรี ๓ ควรกล่าวว่า การไม่สำรวมอินทรีย์
แม้การไม่สำรวมอินทรีย์เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของการไม่สำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่า ความไม่มีสติสัมปชัญญะ แม้ความ
ไม่มีสติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย
แม้การทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของการทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย ควรกล่าวว่า ความไม่มี
ศรัทธา แม้ความไม่มีศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรกล่าวว่า การไม่พึงสังฆธรรม
แม้การไม่พึงสังฆธรรมเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

อาหารของการไม่พึงสังฆธรรม ควรกล่าวว่า การไม่คบสัตบุรุษ ดุริการิกษทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ การไม่พึงสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ การไม่พึงสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีศรัทธาให้บริบูรณ์ ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำให้ไว้ในใจโดยไม่แยบคายให้บริบูรณ์ การทำให้ไว้ในใจโดยไม่แยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่สำรวมอินทรียให้บริบูรณ์ การไม่สำรวมอินทรียที่บริบูรณ์ ย่อมยังทวาร ๓ ให้บริบูรณ์ ทวาร ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังนิรณ ๕ ให้บริบูรณ์ นิรณ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังอริชชาให้บริบูรณ์ อริชชาที่บริบูรณ์ ย่อมยังภวตถหาให้บริบูรณ์ ภวตถหานีมีอาหารอย่างนี้และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วยให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็ม ย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยังแม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดุริการิกษทั้งหลาย การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ . . . อริชชาที่บริบูรณ์ ย่อมยังภวตถหาให้บริบูรณ์ ภวตถหานีมีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย เรากล่าววิชาและวิมุตติว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โพชฌงค์ ๗ แม้โพชฌงค์ ๗ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรกล่าวว่าสติปัฏฐาน ๔ แม้สติปัฏฐาน ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติปัฏฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓ แม้สุจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสุจริต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย แม้การสำรวมอินทรียเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการสำรวมอินทรีย ควรกล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำให้ไว้ในใจโดยแยบคาย แม้การทำให้ไว้ในใจโดยแยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการทำให้ไว้ในใจโดยแยบคาย ควรกล่าวว่า ศรัทธา แม้ศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การพึงสังฆธรรม แม้การพึงสังฆธรรมเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการพึงสังฆธรรม ควรกล่าวว่า การคบหาสัตบุรุษ ดุริการิกษทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการพึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ การพึงสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำให้ไว้ในใจโดยแยบคายให้บริบูรณ์ การทำให้ไว้ในใจโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการสำรวมอินทรียให้บริบูรณ์ การสำรวมอินทรียที่บริบูรณ์ ย่อมยังสุจริต ๓ ให้บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินีมีอาหารอย่างนี้และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วยให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยังแม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดุริการิกษทั้งหลาย การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการพึงสังฆธรรมให้บริบูรณ์ . . . โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินีมีอาหารอย่างนี้และบริบูรณ์อย่างนี้ ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๒

นิฐฐาสสูตร

[๖๓] ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทิว บุคคล ๕ จำพวกที่สมบูรณ์ด้วยทิวเชื่อมั่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ในโลกนี้ อีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้
เชื่อมั่นในโลกนี้ คือ พระโสดาบันผู้สดกชัตตปรมะ ๑ พระโสดาบันผู้
โกลังโกละ ๑ พระโสดาบันผู้เอกพิชิต ๑ พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์ใน
ปัจจุบัน ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลกนี้ ฯ

บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น คือพระอนาคามี
ผู้อันตรายปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้
อสังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้
อุทรังโสโตกนิฏฐคามิ ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้เชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นผู้สมบุรณด้วยทฐิ บุคคลผู้สมบุรณด้วยทฐิ ๕ จำพวกเหล่านั้นนี้ เชื่อมั่นใน
โลกนี้ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ฯ

จบสูตรที่ ๓

อเวจจสูตร

[๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้เลื่อมใส อย่างไม่
หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแส
นิพพาน ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น
๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกเหล่านี้ คือ พระโสดาบัน
ผู้สดกชัตตปรมะ ๑ พระโสดาบันผู้โกลังโกละ ๑ พระโสดาบันผู้เอกพิชิต ๑
พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์ในปัจจุบัน ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลก
นี้ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น คือ พระอนาคามีผู้
อันตรายปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขาร
ปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุทรังโสโต-
*อกนิฏฐคามิ ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลเหล่านี้เลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแสนิพพาน ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นใน
โลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ฯ

จบสูตรที่ ๔

สุขสูตรที่ ๑

[๖๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่นาลกคาม แคว้นมคธ ครั้น
นั้นแล ปฏิพาชกชื่อว่าสามัณฑกานิ เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้
ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นัง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร
อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ การเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์
การไม่เกิดเป็นเหตุให้เกิดสุข ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีการเกิด เป็นอันหวังได้ทุกข์นี้
คือ ความหนาว ความร้อน ความหิว ความระหาย อจจาระ ปัสสาวะ
สัมผัสไฟ สัมผัสท่อนไม้ สัมผัสศาตรา ญาติกิตติ มิตรกิตติ มาประชุมพร้อมกัน
ย่อมโกรธเคืองเขา ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีการเกิด เป็นอันหวังได้ทุกข์นี้ ดูกร
ผู้มีอายุ เมื่อไม่มีการเกิด เป็นอันหวังได้สุขนี้ คือ ความไม่หนาว ความไม่ร้อน
ความไม่หิว ความไม่ระหาย ไม่ต้องอจจาระ ไม่ต้องปัสสาวะ ไม่ต้องสัมผัสไฟ
ไม่ต้องสัมผัสท่อนไม้ ไม่ต้องสัมผัสศาตรา ญาติกิตติ มิตรกิตติ มาประชุม
พร้อมกัน ย่อมไม่โกรธเคืองเขา ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อไม่มีการเกิด เป็น
อันหวังได้สุขดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

สุขสูตรที่ ๒

[๖๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่นาลกคาม แคว้นมคธ ครั้น
นั้นแล ปฏิพาชกชื่อว่าสามัณฑกานิ เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้
ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นัง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร
ในธรรมวินัยนี้ อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ในธรรมวินัยนี้ ความไม่ยินดี
แลเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความยินดีเป็นเหตุให้เกิดสุข ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีความ
ไม่ยินดี เป็นอันหวังได้ทุกข์นี้ คือ บุคคลผู้มีความไม่ยินดีแม้ดินอยู่ ก็ไม่
ประสบความสุขความสำราญ บุคคลผู้มีความไม่ยินดีแม้ดินอยู่ . . . แม้นั่งอยู่ . . . แม้นอนอยู่ . . . แม้อยู่ในบ้าน . . . แม้อยู่ในป่า . . . แม้อยู่ที่โคนไม้ . . . แม้อยู่ในเรือนว่าง
เปล่า . . . แม้อยู่ในที่แจ้ง . . . แม้อยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ก็ย่อมไม่ประสบความสุข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ความสำราญ ดุรพมียอายุ เมื่อมีความไม่ยินดีก็เป็นอันหวังได้ความทุกข์นี้ ดุร
พมียอายุ เมื่อมีความยินดี ก็เป็นอันหวังได้ความสุขนี้ คือ บุคคลผู้มีความยินดีแม้
นั่งอยู่ . . . แม้นอนอยู่ . . . แม้อยู่ในบ้าน . . . แม้อยู่ในป่า . . . แม้อยู่
ที่โคนไม้ . . . แม้อยู่ในเรือนว่างเปล่า . . . แม้อยู่ในที่แจ้ง . . . แม้อยู่ในท่ามกลาง
ภิกษุสงฆ์ ก็ย่อมประสบความสุขความสำราญ ดุรพมียอายุ เมื่อมีความยินดี ก็
เป็นอันหวังได้ความสุขนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

นพกปณสูตรที่ ๑

[๖๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วย
ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงนิคมของชาวโกศล ชื่อว่านพกปณะ ทราบมาว่า
พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปลาสวัน ใกล้นพกปณนิคมนั้น ก็สมัยนั้นแล พระผู้มี
พระภาคผู้อันหมู่ภิกษุแวดล้อมประทับนั่งแล้วในวันอุโบสถ ครั้นนั้นแล พระผู้มี
พระภาคทรงชี้แจงภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา สิ้นส่วนแห่งราตรีเป็นอันมาก ทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเจียบอยู่
แล้วตรัสกะท่านพระสารีบุตรว่า ดุรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถิ่นมีพระแล้ว
ธรรมิกถาเพื่อภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งกะเธอ เราเมื่อหลัง จักเอนหลัง ท่าน
พระสารีบุตรกราบทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งให้บุพาสังฆาฏี
สีซัน ทรงสำเร็จสัทโสภาโดยพระปรีสเปื่องขวา ซ้อนเท้าเหลื่อมเท้า ทรงมี
สติสัมปชัญญะ ทรงกระทำอุฏฐานสัญญาไว้ในพระทัย

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเตือนภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุพมียอายุ
ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า
ดุรอาวโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ไม่มี
โอตตปปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวัน
ของผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวัง
ได้ความเจริญเลย ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในกาลปักษย้อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากรวณะ ย่อมเสื่อมจากมณฑล
ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาวและด้านกว้าง ฉนได ผู้ใด
ผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ ไม่มีวิริยะ
ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้น ย่อมผ่านพ้นไป
ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉนได
เหมือนกัน ดุรอาวโสทั้งหลาย คำว่าบุคคลผู้ไม่มีศรัทธานี้ เป็นความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้ไม่มีหิรินี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ไม่มีโอตตปปะนี้ เป็นความ
เสื่อม คำว่าบุคคลผู้เกียจคร้านนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีปัญญาทรามนี้
เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มักโกรธนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ผูกโกรธนี้
เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีความปรารถนาลามกนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าผู้มี
มิตรชั่วนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฐินี้ เป็นความเสื่อม ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ
มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของ
ผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้
ความเสื่อมเลย ดุรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของ
พระจันทร์ในปักษย้างขึ้นย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยรวณะ
ย่อมเจริญด้วยมณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและด้าน
กว้าง ฉนได ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ มีโอตตปปะ
มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นย่อมผ่าน
พ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย
ฉนไดเหมือนกัน ดุรอาวโสทั้งหลาย คำว่าบุคคลผู้มีศรัทธานี้ ไม่ใช่ความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้มีหิรินี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีโอตตปปะนี้ ไม่ใช่ความ
เสื่อม คำว่าบุคคลผู้ปรารถนาความเพียรนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีปัญญา
นี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ไม่โกรธนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคล
ผู้ไม่ผูกโกรธนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ปรารถนาอันน้อยนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้เป็นสัมมาทิฐินี้ ไม่ใช่ความเสื่อม ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้ว ตรัสชมท่านพระสารีบุตร
ว่า ตีละ ตีละ สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ
ไม่มีโอตตปปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือ
กลางวันของผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ไม่หวังได้ความเจริญเลย ดุรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในกาลปักษ์ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเสื่อมจากวาระ ย่อมเสื่อมจากมณฑล ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาวและกว้าง ฉะนั้น ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ฯลฯ ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้หนึ่ง ย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเสื่อม ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรสารีบุตร คำว่าบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา นี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลไม่มีหิริ . . . ผู้ไม่มีโอตตปะ . . . ผู้เกียจคร้าน . . . ผู้มีปัญญาทราม . . . ผู้มักโกรธ . . . ผู้ผูกโกรธ . . . ผู้มีความปรารถนาลามก . . . ผู้มีมิตรชั่ว . . . ผู้เป็นมิจฉาทิฐิ นี้ เป็นความเสื่อม ฯ

ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ มีโอตตปะ มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้หนึ่งย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ดุรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในปักษ์ข้างขึ้นย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวาระ ย่อมเจริญด้วยมณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและกว้าง ฉะนั้น ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ผู้หนึ่งพึงหวังได้ซึ่งความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ดุรสารีบุตร คำว่าบุคคลผู้มีศรัทธา นี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีหิริ . . . ผู้มีโอตตปะ . . . ผู้ปรารถนาความเพียร . . . ผู้มีปัญญา . . . ผู้ไม่มักโกรธ . . . ผู้ไม่ผูกโกรธ . . . ผู้มีความปรารถนาอันน้อย . . . ผู้มีคติเป็นมิตร . . . ผู้เป็นสัมมาทิฐิ นี้ ไม่ใช่ความเสื่อม ฯ

จบสูตรที่ ๗

นพกปานสูตรที่ ๒

[๖๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปลาสวัน ในนพกปาน-

*นิคม สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคอันหมุกิษะแวตลอม ประทับนั่งแล้วในวันอุโบสถ พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทานให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาสันส่วนแห่งราตรีเป็นอันมาก ทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเจียวอยู่แล้ว ตรัสกะท่านพระสารีบุตรว่า ดุรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์เป็นผู้ปราศจากกัมมิตถะแล้ว ธรรมิกถาเพื่อภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งกะเธอ เราเมื่อภายหลัง จักเอนหลัง ท่านพระสารีบุตรทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปุณณาสกขิขึ้นแล้ว สำเร็จสหัสยาโดยพระปริศนเปื้องขวา ช้อนพระบาทเหลืองพระบาท ทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงกระทำอุทฐานสัญญาไว้ในพระทัย ฯ

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเตือนภิกษุทั้งหลายว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญา ไม่มีการเจียวไสตลงฟังธรรม ไม่มีการทรงจำธรรมไว้ ไม่มีการพิจารณาเนื้อความ ไม่มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่มีความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้หนึ่งย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเจริญเลย ดุรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในปักษ์ข้างแรม ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากวาระ . . . ฉะนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรอาวโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ มีโอตตปะ มีวิริยะ มีปัญญา มีการเจียวไสตลงฟังธรรม มีการทรงจำธรรมไว้ มีการพิจารณาเนื้อความ มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มีความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้หนึ่งย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ดุรอาวโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในปักษ์ข้างขึ้น ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวาระ . . . ฉะนั้น ดุรอาวโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้ว ตรัสชมท่านพระสารีบุตรว่า ตีละ ตีละ สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ได้ความเจริญเลย ดุรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในปีกษ์ข้างแรม ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากรรณะ . . . ฉะนั้น
ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวังได้ความ
เจริญเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวังได้
ความเสื่อมเลย ดุรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในปีกษ์ข้างขึ้น ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวรรณะ . . . ฉะนั้น
ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย . . . ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉะนั้น
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๘

วัตถุภาสสูตรที่ ๑

[๖๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุ
เป็นอันมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนา
ติรัจฉานกถาเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์
เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องกรรม เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน
เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม
เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทาน้ำ
เรื่องคนลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญ
และความเสื่อมด้วยประการนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เสด็จเข้าไป
ยังหอฉัน ประทับนั่งบนอาสนะอันเขาตบแต่งไว้ ครั้นแล้ว จึงตรัสถามภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่อง
อะไรหนอ ก็เหล่าภิกษุอะไรที่เธอทั้งหลายสนทนาค้างไว้ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูล
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจาก
บิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนาซึ่งติรัจฉานกถาเป็นอันมาก
คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อม
พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายสนทนา
กันถึงติรัจฉานกถาเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ
เรื่องความเจริญและความเสื่อมนี้ ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตร
ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ
อัปปิจจกถา ๑ สันตฎฐีกถา ๑ ปวิเวกกถา ๑ อสังสัคคกถา ๑ วิริยารัมภกถา ๑
สิลกถา ๑ สมาริกถา ๑ ปัญญาภกถา ๑ รมิตติกถา ๑ รมิตติญาณทัสสนกถา ๑
ดุรภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย หากว่าเธอ
ทั้งหลายยึดถือเอกาถาวัตถุทั้ง ๑๐ ประการนี้แล้ว กล่าวเป็นกถาไซ้ เธอทั้งหลาย
พึงครอบงำเดชแห่งของ พระจันทร์และพระอาทิตย์ ผู้มีฤทธิ์มีอำนาจมาก อย่างนี้ด้วย
เดชได้ จะป่วยกล่าวไปไปถึงปริพาชกอัญญเดียรถีย์ทั้งหลายเล่า ฯ

จบสูตรที่ ๙

วัตถุภาสสูตรที่ ๒

[๗๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุ
เป็นจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนา
ติรัจฉานกถาเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความ
เจริญและความเสื่อม ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น
เสด็จเข้าไปยังหอฉัน ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาตบแต่งไว้ ครั้นแล้ว ได้ตรัส
ถามภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากัน
ด้วยเรื่องอะไรหนอ ก็เหล่าภิกษุอะไรที่เธอทั้งหลายสนทนาค้างไว้ ภิกษุเหล่านั้น
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลาย
กลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน สนทนาติรัจฉานกถา
เป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญและ
ความเสื่อม พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอ
ทั้งหลายสนทนาติรัจฉานกถาเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร
ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อมนี้ ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลายผู้เป็นกุลบุตร
ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย ดุรภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ควรสรรเสริญ
๑๐ อย่างนี้ ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตนเองเป็นผู้มีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ปรารภน้อย และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้มีธรรมปรารภน้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีธรรมปรารภน้อย และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้มีธรรมปรารภน้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สันโดษ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สันโดษ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สัจ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สัจแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สัจ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สัจแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และกล่าวถาปรารภความไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และกล่าวถาปรารภความไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้ปรารภความเพียร และกล่าวถาปรารภความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ปรารภความเพียร และกล่าวถาปรารภความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญา และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญาแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญา และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญาแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ แก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และกล่าวถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ จุกรภิกษุทั้งหลายฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑๐ อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบยมกวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวิชาสูตร ๒. ตัณหาสูตร ๓. นิฏฐาสูตร ๔. อเวจจสูตร
๕. สุขสูตรที่ ๑๖. สุขสูตรที่ ๒๗. นพกปานสูตรที่ ๑๘. นพกปานสูตร
ที่ ๒๙. วัตถุภาสสูตรที่ ๑๑๐. วัตถุภาสสูตรที่ ๒ ฯ

อากังขวรรคที่ ๓

อากังขสูตร

[๓๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนนทบิณฑกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า จุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทพจน์นี้ว่า จุกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล สมบรูณ์ด้วยปาติโมกข์อยู่เถิด จงเป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารและโคจรอยู่เถิด จงเป็นผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลายอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายเถิด จุกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นที่รัก ที่ชอบใจที่เคารพ และที่ยกย่องของสพฺรหมจารีทั้งหลายไซ้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ประกอบด้วยความสงบใจในภายใน ไม่เห็นห่างจากฉนวน ประกอบด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ได้จิรว บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลายไซ้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ประกอบด้วยความสงบใจในภายใน ไม่เห็นห่างจากฉนวน ประกอบด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราบริโภจจิรว บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ของชนเหล่าใด ขอสักการะของชนเหล่านั้นพึงมีผลมาก มีอานิสงส์มากไซ้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า ญาติสาโลหิตเหล่าใด ผู้ละไปแล้ว กระทำกาลแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
มิจิตเลื่อมใส ย่อมตามระลึกถึง ขอการระลึกถึงแห่งญาติสาโลหิตเหล่านั้นพึงมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก ไชว์ ภิกษุหนึ่งพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย . . .
เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้สิ้นโดยด้วยจิรว
บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริวารตามมีตามได้ ไชว์ ภิกษุหนึ่ง
พึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด
ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้อดทนต่อหนาว ร้อน หิว ระบาย เหลือบ ยุง
ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน ถ้อยคำอันหยาบช้า พึงเป็นผู้อด
กลั้นต่อทุกขเวทนาอันมีในสรีระที่เกิดขึ้นแล้ว กล้าแข็ง เผ็ดร้อน อันไม่ชื่นใจ
ไม่พอใจ อันนำชีวิต ไป ไชว์ ภิกษุหนึ่งพึงเป็นผู้กระทำให้เป็นบริบูรณ์ในศีล
ทั้งหลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้
ครอบงำความไม่ยินดี และความยินดี และขอความ ไม่ยินดีและความยินดีไม่พึง
ครอบงำเรา เราพึงครอบงำความ ไม่ยินดี และความยินดีอันเกิดขึ้นแล้วอยู่ ไชว์
ภิกษุหนึ่งพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่า
เกิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ครอบงำภัยและความหวาดเสียว และ
ขอภัยและความหวาดเสียว ไม่พึงครอบงำเราได้ เราพึงเป็นผู้ครอบงำภัยและความ
หวาดเสียวที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ ไชว์ ภิกษุหนึ่งพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้ง
หลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ได้
ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉนวน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ไชว์ ภิกษุหนึ่งพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้ง
หลาย . . . เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงทำให้แจ้ง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะไม่ได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ไชว์ ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์
ในศีลทั้งหลาย ประกอบความสงบใจในภายใน ไม่เห็นห่างจากฉนวน ประกอบ
ด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำที่เรา
กล่าวไว้ เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล สมบูรณ์ด้วยปาติโมกข์อยู่เกิด จง
เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจรอยู่เกิด
จงเป็นผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลายอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลายเกิด ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

กัณฐกสูตร

[๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาปามหาวัน
ใกล้พระนครเวสาลี พร้อมด้วยพระเถระผู้เป็นสาวกซึ่งมีชื่อเสียงหลายรูป คือ
ท่านพระปาละ ท่านพระอุปปาละ ท่านพระกัณฐกะ ท่านพระกฬิมกะ ท่านพระ
นิกกะ ท่านพระกฐิสสทะ และพร้อมด้วยพระเถระผู้เป็นสาวกซึ่งมีชื่อเสียงเหล่า
อื่น ก็สมัยนั้นแล พวกเจ้าลิจฉวีที่มีชื่อเสียงเป็นอันมาก ขึ้นยานขึ้นดิมิเสียง
อื้ออึงต่อกันเข้าไปยังปามหาวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นนั้นแล ท่านผู้มีอายุ
เหล่านั้นได้มีความปริตกว่า เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากเหล่านั้นแล ขึ้น
ยานขึ้นดิมิเสียงอื้ออึงต่อกันเข้ามายังปามหาวันเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็พระผู้มี
พระภาคตรัสถามว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์ โฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปยัง
โคสิงคสาทายวัน ณ ที่นั้นเราทั้งหลายพึงเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น
อยู่ให้ผาสุก ครั้นนั้นแล ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น เข้าไปยังโคสิงคสาทายวัน
ณ ที่นั้น ท่านผู้มีอายุเหล่านั้นเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น อยู่เป็นผาสุก
ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาลภิกษุ
ไปไหน อุปปาลภิกษุ กัณฐกภิกษุ กฬิมภิกษุ นิกภิกษุ กฐิสสภิกษุ
ไปไหน พระเถระผู้เป็นสาวกเหล่านั้นไปไหน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ท่านผู้มีอายุเหล่านั้นคิดว่า เจ้าลิจฉวีผู้
มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากเหล่านั้นแล ขึ้นยานขึ้นดิมิเสียงอื้ออึงต่อกันเข้ามายังปามหาวัน
เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์
โฉนหนอ เราทั้งหลาย พึงเข้าไปยังโคสิงคสาทายวัน ในที่นั้น พวกเราพึงเป็นผู้มี-
* เสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น อยู่เป็นผาสุก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น
เข้าไปยังโคสิงคสาทายวัน ในที่นั้นท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น
อยู่เป็นผาสุก พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดิละ ดิละ
จริงดังที่มหาสาวกเหล่านั้น เมื่อพยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์ดังนั้น ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรากล่าวฉนวนว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปักษ์ ๑๐
ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นโฉน คือ ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
เป็นปฏิปักษ์ต่อความเป็นผู้ยินดีในที่สงัด ๑ การประกอบสุกนิมิต เป็นปฏิปักษ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ต่อผู้ประกอบอสุภนิมิต ๑ การคุมหระสพที่เป็นข้าศึก เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้คุมครอง
ทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ การติดต่อกับมาตคาม เป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์ ๑
เสียงเป็นปฏิปักษ์ต่อปฐมฌาน ๑ วิตกวิจารณ์เป็นปฏิปักษ์ต่อทุติยฌาน ๑ ปิตีเป็น
ปฏิปักษ์ต่อตติยฌาน ๑ ลมอัสสาสปีสสาสะเป็นปฏิปักษ์ต่อจตุตถฌาน ๑
สัญญาและเวทนาเป็นปฏิปักษ์ต่อสัญญาเวทียตนิโรธสมาบัติ ๑ รากะเป็นปฏิปักษ์
โทสะเป็นปฏิปักษ์ ๑ ดุรกริษทั้งหลาย เธอทั้งหลายจึงเป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์อยู่เกิด
ดุรกริษทั้งหลาย เธอทั้งหลายจึงเป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์ จึงเป็นผู้หมดปฏิปักษ์อยู่เกิด
ดุรกริษทั้งหลาย พระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์ พระอรหันต์ทั้งหลาย
ไม่มีปฏิปักษ์ เป็นผู้หมดปฏิปักษ์ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อิฎฐสูตร

[๗๓] ดุรกริษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมอันน่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ
โกธสมบัตติ ๑ วรณะ ๑ ความไม่มีโรค ๑ ศีล ๑ พรหมจรรย์ ๑ มิตร ๑
ความเป็นพหูสูต ๑ ปัญญา ๑ ธรรม ๑ สัตว์ทั้งหลาย ๑ ดุรกริษทั้งหลาย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยาก
ในโลก ฯ

ดุรกริษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นอันตรายแก่ธรรม ๑๐ ประการ
นี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก คือ
ความเกียจคร้าน ความไม่ขยันหมั่นเพียร เป็นอันตรายแก่โกธสมบัตติ การไม่ทำ
การสละสลวย เป็นอันตรายแก่ความเป็นพหูสูต การไม่ฟังด้วยดี ไม่สอบถาม
เป็นอันตรายแก่ปัญญา การไม่ประกอบความเพียร การไม่พิจารณา เป็นอันตรายแก่
ธรรมทั้งหลาย การปฏิบัติผิด เป็นอันตรายแก่สัตว์ทั้งหลาย ดุรกริษทั้งหลาย
ธรรม ๑- ๑๐ ประการนี้เป็นอันตรายแก่ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ดุรกริษทั้งหลาย ธรรม
๑๐ ประการเป็นอาหารของธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก คือ ความไม่เกียจคร้าน ความขยัน
หมั่นเพียร เป็นอาหารของโกธสมบัตติ การประดับ การตกแต่งร่างกาย เป็น
อาหารของวรณะ การกระทำสิ่งเป็นที่สบาย เป็นอาหารของความไม่มีโรค ความ
เป็นผู้มีมิตรดี เป็นอาหารของศีลทั้งหลาย การสละสลวยอินทรี เป็นอาหารของ
พรหมจรรย์ การไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความจริง เป็นอาหารของมิตรทั้งหลาย
การกระทำการสละสลวย เป็นอาหารของความเป็นพหูสูต การฟังด้วยดี การ
สอบถาม เป็นอาหารของปัญญา การประกอบความเพียร การพิจารณา เป็น
อาหารของธรรมทั้งหลาย การปฏิบัติชอบ เป็นอาหารของสัตว์ทั้งหลาย ดุรกริษ
ทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นอาหารของธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็น
ธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๓

วัฑฒสูตร

[๗๔] ดุรกริษทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยความเจริญ ๑๐
ประการ ย่อมเจริญด้วยความเจริญอันประเสริฐ และเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่ประเสริฐ
สิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย ความเจริญ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อริยสาวกย่อม

๑๑. ขาดไป ๕

เจริญด้วยนาและสวน ๑ ย่อมเจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก ๑ ย่อมเจริญด้วย
บุตรและภรรยา ๑ ย่อมเจริญด้วยทาส กรรมกร และคนใช้ ๑ ย่อมเจริญ
ด้วยสัตว์สี่เท้า ๑ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ๑ ย่อมเจริญด้วยศีล ๑ ย่อมเจริญด้วย
สุตะ ๑ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ๑ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ๑ ดุรกริษทั้งหลาย
อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยความเจริญ ๑๐ ประการนี้ ย่อมเจริญด้วยความเจริญ
อันประเสริฐ และเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่ประเสริฐ สิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย ฯ

บุคคลใดในโลกนี้ ย่อมเจริญด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก บุตร
ภรรยา และสัตว์สี่เท้า บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้มีโชค มียศ
เป็นผู้อันญาติมิตร และพระราชาบูชาแล้ว บุคคลใดในโลก
นี้ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะและปัญญา บุคคล
เช่นนั้น เป็นสัปบุรุษ มีปัญญาเครื่องพิจารณา ย่อมเจริญ
ด้วยความเจริญทั้งสองประการ ในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๔

มิกสาลาสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

[๓๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล เวลาเช้า ท่านพระอานนท์นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของมคธสาละวาสิกา แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปลาดถวย ครั้งนั้น มคธสาละวาสิกาเข้าไปหาท่านพระอานนท์ กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระอานนท์ว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึง ได้อย่างไร คือ บิดาของดิฉันชื่อปราณะเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต บุรุษชื่ออิลิตตะ ผู้เป็นที่รักของบิดาของดิฉัน ไม่เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ (แต่) ยินดีด้วยการยาของตน แม้เขาทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึง ได้อย่างไร ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรน้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้อย่างนั้นแล ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์รับบิณฑบาตที่นิเวศน์ของมคธสาละวาสิกา ลุกจากอาสนะกลับไปแล้ว ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์กลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัต เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของวาสิกาชื่อมคธสาละ แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปลาดถวย ลำดับนั้น มคธสาละ-
* วาสิกาเข้าไปหาข้าพระองค์ กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึง ได้อย่างไร คือ บิดาของดิฉันชื่อปราณะ เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต บุรุษชื่ออิลิตตะ ผู้เป็นที่รักของบิดาของดิฉัน ไม่เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ยินดีด้วยการยาของตน แม้เขาทำกาลแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึง ได้อย่างไร เมื่อมคธสาละวาสิกากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกะมคธสาละวาสิกาว่า ดูกรน้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้อย่างนี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ก็มคธสาละวาสิกาเป็นพาล ไม่ฉลาด เป็นคนบอด มีปัญญาทึบ เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนดรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ดูกรอานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้มีอยู่ในโลก ๑๐ จำพวกเป็นไฉน ดูกรอานนท์ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทูล และไม่รู้ชัดซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความเป็นผู้ทูลของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดแม้ด้วยทิวติ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้บังเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อม ไม่ถึงความเจริญ ดูกรอานนท์ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทูลแต่รู้ชัดซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความเป็นผู้ทูลของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นกระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทิวติ ย่อมได้วิมุตติแม้บังเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม ดูกรอานนท์ พวกคนผู้ถือประมาณย่อมประมาณในเรื่องนั้นว่า ธรรมแท้ของคนนี้ก็เหล่านั้นแหละ ธรรมแท้ของคนอื่นก็เหล่านั้นแหละ เพราะเหตุไรในสองคนนั้น คนหนึ่งเลว คนหนึ่งดี ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณเหล่านั้น ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูลเพื่อทุกข์ ตลอดกาลนาน ดูกรอานนท์ ในสองคนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ทูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ยอมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่อกุล เพื่อทุกข์ ตลอดกาลนาน ดูกรอานนท์
ในสองคนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ฟังชาน แต่รู้ชัดซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาวิมุตติ อัน
เป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความฟุ้งชานของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้น
กระทำการแม้ด้วยการฟัง กระทำการแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แท่งตลอดด้วยดี
แม้ด้วยทฐิ ย่อมได้วิมุตติเมื่อเกิดในสมัย บุคคลนี้ดีกว่า และประณีตกว่าบุคคล
ที่กล่าวข้างต้นโน้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกระแสนแห่งธรรมย่อมถูกต้อง
บุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุโน้น ได้นอกจากตถาคต ดูกรอานนท์ เพราะเหตุโน้น
แหละ เธอทั้งหลายอย่าประมาณในบุคคล และอย่าได้ถือประมาณในบุคคล
เพราะผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษของตน เราหรือผู้ที่เหมือน
เราพึงถือประมาณในบุคคลได้ ฯ

ดูกรอานนท์ ก็มีคสาลาอาบาสิกาเป็นพาล ไม่นฉลาด เป็นคนบอด
มีปัญญาทึบ เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนด
รู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ดูกรอานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล
มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกรอานนท์ บุรุษชื่อปราณะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นใด
บุรุษชื่ออสิทตตะก็เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นนั้น บุรุษชื่อปราณะจะได้รู้แมคติของ
บุรุษชื่ออสิทตตะก็หามิได้ บุรุษชื่ออสิทตตะเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด
บุรุษชื่อปราณะก็เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นนั้น บุรุษชื่ออสิทตตะจะได้รู้แมคติ ของ
บุรุษชื่อปราณะก็หามิได้ ดูกรอานนท์ คนทั้งสองนี้เลวกวากันด้วยองค์คุณคน
ละอย่าง ด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อภิพพสูตร

[๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ ไม่พึงมีในโลก
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พึงบังเกิดในโลก ธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศไว้แล้ว ไม่พึงรุ่งเรืองในโลก ๓ ประการเป็นไฉน คือ ชาติ ๑ ชรา ๑
มรณะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้แล ไม่พึงมีในโลก
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พึงบังเกิดในโลก ธรรมวินัยอันพระตถาคต
ทรงประกาศไว้แล้วไม่พึงรุ่งเรืองในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรม
๓ ประการนี้มีอยู่ในโลก ฉะนั้น พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงบังเกิด
ในโลก ธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้จึงรุ่งเรืองในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละชาติ ชรา มรณะได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ รากะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่
ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละชาติ ชรา มรณะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละรากะ โทสะ โมหะได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ สักกายทิฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สลัปปตปราคาส ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละรากะ โทสะ โมหะได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละสักกายทิฐิ
วิจิกิจฉา สลัปปตปราคาสได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ การกระทำไว้ในใจโดย
อุบายไม่แยบคาย ๑ การเสพทางผิด ๑ ความหดหู่แห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละสักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สลัปปต-

*ปราคาสได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละ
การกระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิดความหดหู่แห่งจิตได้
๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ๑ ความไม่มีสัมปชัญญะ ๑
ความฟุ้งชานแห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว
ก็ไม่อาจละการกระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหดหู่
แห่งจิตได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละ
ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะความฟุ้งชานแห่งจิตได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ๑ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรม
ของพระอริยะ ๑ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ไม่
ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มี
สัมปชัญญะ ความฟุ้งชานแห่งจิตได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม
๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่
ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ
ความฟุ้งชาน ๑ ความไม่สำรวม ๑ ความทุศีล ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ไม่
ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความ
เป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคล ไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละความฟุ้งชาน ความไม่สำรวม

๓ ประการแล้ว จึงอาจจะเข้าใจโดย
 ๓ ประการเป็นไฉน คือ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
มิมิตระชา ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจจะความ
เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้อรรถประโยชน์ ได้ ดุริยทุกข
ทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความ
เป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตระชาได้ ๓ ประการเป็น โฉน คือ ความเป็นผู้ไม่มี
ความละอาย ๑ ความเป็นผู้ไม่มีความเกรงกลัว ๑ ความประมาท ๑ ดุริยทุกข
ทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ
ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตระชาได้ ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลผู้มี
ความละอาย มีความเกรงกลัว ไม่ประมาทอยู่ ก็อาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความ
เป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตระชาได้ บุคคลเป็นผู้มีมิตระชาดี ก็อาจจะความเป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้อรรถประโยชน์ ได้ บุคคลเป็นผู้
ปรารถนาความเพียร ก็อาจจะความเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีล
ได้ บุคคลเป็นผู้มีศีล ก็อาจจะความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้
ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตไม่
คิดแข่งดี ก็อาจจะความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่าน
แห่งจิตได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตอื่นไม่ฟุ้งซ่าน ก็อาจจะการกระทำไว้ในใจโดยอุบาย
อื่นไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหุดหู่แห่งจิตได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตไม่หุดหู่
ก็อาจจะสักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัมภวาทปราคได้ บุคคลเป็นผู้ไม่มีวิจิกิจฉา
ก็อาจจะระคะ โทสะ โมหะได้ บุคคลละระคะ โทสะ โมหะแล้ว ก็อาจจะชาติ
ชรา มรณะได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

กาสสูตร

[๓๗] ดุริยทุกขทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการ
๑๐ ประการเป็น โฉน คือ เป็นผู้มักขจัด ๑ คนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กิณจุ ๑
หยาบช้า ๑ ไม่มีกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง ๑ มักร้อง ๑ เพลอสด ๑ สังสม ๑
ดุริยทุกขทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการนี้แล ดุริยทุกข
ทุกขผู้ลามกก็ประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการ ฉะนั้นเหมือนกันแล ๑๐ ประ-
*การเป็น โฉน คือ เป็นผู้ขจัด ๑ คิกคนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กิณจุ ๑
หยาบช้า ๑ ไม่มีกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง ๑ มักร้อง ๑ เพลอสด ๑ สังสม ๑
ดุริยทุกขทั้งหลาย ทุริยผู้ลามกประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

นิคคินสูตร

[๓๘] ดุริยทุกขทั้งหลาย พวกนิคคินประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐
ประการ ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ทุศีล ๑ ไม่มีความ
ละอาย ๑ ไม่มีความเกรงกลัว ๑ ไม่รักดีต่อสัตว์บุรุษ ๑ ยกตนข่มผู้อื่น ๑
ยึดมั่นความเห็นของตน ถือสิ่งที่ไม่ควรเก็บไว้ สะละคืนความยึดมั่นถือมั่นด้วย
ความเห็นของตนได้ยาก ๑ เป็นคนลงโลก ๑ ปรารถนาลามก ๑ มีความเห็นผิด ๑
ดุริยทุกขทั้งหลาย พวกนิคคินประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อาฆาตวัตถุสูตร

[๓๙] ดุริยทุกขทั้งหลาย วัตถุแห่งความอาฆาต ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประ-
*การเป็น โฉน คือ บุคคลย่อมผูกความอาฆาตว่า บุคคลโน้นได้ประพฤตสิ่งอื่น
ไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว ๑ กำลังประพฤตสิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ๑
จักประพฤตสิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า บุคคลโน้น
ได้ประพฤตสิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเราแล้ว ๑ กำลัง
ประพฤตสิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเรา ๑ จักประพฤต
สิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า
บุคคลโน้นได้ประพฤตสิ่งอื่นเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจ
ของเราแล้ว ๑ กำลังประพฤตสิ่งอื่นเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจ
ของเรา ๑ จักประพฤตสิ่งอื่นเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจ
ของเรา ๑ ย่อมโกรธในที่ไม่ควร ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย วัตถุแห่งความอาฆาต ๑๐
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาฆาตปฏิณียสูตร

[๔๐] ดุริยทุกขทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดความอาฆาต ๑๐ ประการ
นี้ ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ บุคคลย่อมกำจัดความอาฆาตว่า บุคคลได้ประพฤต
สิ่งอื่นไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว การประพฤตสิ่งอื่นเป็นประโยชน์จะพึงได้ใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
บุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ บุคคลกำลังประพุดตีสองอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การ
ประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ บุคคลจักประพุด
ตีสองอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคล
นี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมกำจัดความอาฆาตว่า บุคคลได้ประพุดตีสองอันไม่เป็นประโยชน์
แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราแล้ว การประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ใน
บุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ กำลังประพุดตีสองอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจ
ของเรา การประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ จัก
ประพุดตีสองอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา การประพุด
ตีสองอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมกำจัดความอาฆาตว่า
บุคคลได้ประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเราแล้ว
การประพุดตีสองอันไม่เป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ กำลังประพุด
ตีสองอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเรา การประพุดตีสอง
ไม่เป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ จักประพุดตีสองอันเป็นประโยชน์
แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของเรา การประพุดตีสองไม่เป็นประโยชน์
จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมไม่โกรธในที่อื่น ไม่ควร ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย
อุบายเป็นเครื่องกำจัดความอาฆาต ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอภังขวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อภังขสูตร ๒. กิณญสูตร ๓. อภิรัฐสูตร ๔. วัตถสูตร
๕. มิคสาลาสูตร ๖. อภิพพสูตร ๗. ปากสูตร ๘. นิกคิณฐสูตร
๙. อาฆาตวัตถสูตร ๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร ฯ

เถรวรรคที่ ๔
วาหนสูตร

[๘๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโปกขรณิเชตคคฺคา
ใกล้จัมปานคร ครั้นนั้นแล ท่านพระวาหนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระตถาคตสลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม
เท่าไรหนอ จึงเชื่อว่ามิพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ดูกรวาหนะ พระตถาคตสลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม ๑๐ ประการแล
จึงเชื่อว่ามิพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ พระตถาคต
สลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากรูป ๑ จากเวทนา ๑ จากสัญญา ๑ จาก
สังขาร ๑ จากวิญญาน ๑ จากชาติ ๑ จากชรา ๑ จากมรณะ ๑ จากทุกข ๑
จากกิเลส ๑ จึงเชื่อว่ามิพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ ดูกรวาหนะ พระตถาคต
สลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงเชื่อว่ามิพระทัย
ปราศจากแดนกิเลสอยู่ เปรียบเหมือนดอกอบล ดอกปทุม หรือดอกปณฺฑริก
ที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นแล้วจากน้ำ ไม่เปราะเปื้อนด้วยน้ำตั้งอยู่
ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑
อาเนนฺทสูตร

[๘๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระอาเนนฺทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะ
ท่านพระอาเนนฺทว่า ดูกรอาเนนฺท ภิกษุเป็นผู้ไม่มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นที่ฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเป็นผู้ทศิล . . . ภิกษุเป็น
ผู้มีการสตัปน้อย . . . ภิกษุเป็นผู้ว่ายาก . . . ภิกษุเป็นผู้มีมิตรชั่ว . . . ภิกษุเป็นผู้
เกียจคร้าน . . . ภิกษุเป็นผู้มีสติเลอะเลือน . . . ภิกษุเป็นผู้ไม่สันโดษ . . . ภิกษุเป็นผู้
มีความปรารถนาลามก . . . ภิกษุเป็นผู้มีความเห็นผิด จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นที่ฐานะที่จะมีได้ ดูกรอาเนนฺท ภิกษุประกอบด้วย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้
ไม่เป็นที่ฐานะที่จะมีได้ ฯ

ดูกรอาเนนฺท ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้ ข้อนี้จึงเป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเป็นผู้มีศีล . . . ภิกษุเป็นพหูสูตรทรงไว้
ซึ่งสตะ . . . ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดีงาม . . . ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียร . . . ภิกษุเป็นผู้
มีสติตั้งมั่น . . . ภิกษุเป็นผู้สันโดษ . . . ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาล้น . . . ภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เป็นผู้มีความเห็นชอบ จักถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้จึง
เป็นฐานะที่มีได้ ดุราอาณนํ ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จักถึง
ความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปณณียสูตร

[๘๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระปณณียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี-
*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระธรรม
เทศนาแจ่มแจ้งกะพระตถาคตในกาลบางคราว ไม่แจ่มแจ้งในกาลบางคราว พระผู้มี-
*พระภาคตรัสว่า ดุราปณณียะ ภิกษุมีศรัทธา แต่ไม่เข้าไปหา พระธรรมเทศนา
จึงไม่แจ่มแจ้งกะพระตถาคตก่อน แต่ในกาลใด ภิกษุมีศรัทธาและเข้าไปหา
ในกาลนั้น พระธรรมเทศนาจึงจะแจ่มแจ้งกะพระตถาคต ดุราปณณียะ ภิกษุ
มีศรัทธาและเข้าไปหา แต่ไม่เข้านั่งใกล้ . . . เข้านั่งใกล้ แต่ไม่สอบถาม . . .
สอบถาม แต่ไม่เจียโลตลงฟังธรรม . . . เจียโลตลงฟังธรรม แต่ฟังแล้วไม่ทรงจำ
ธรรมไว้ . . . ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ . . .
พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ แต่ไม่เป็นผู้รื้อรตรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม . . . รื้อรตรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่เป็นผู้มี
วาจาถาม เจริญถ้อยคำไพเราะประกอบด้วยวาจาของชาวเมือง สละสลวย ไม่
หยาบคาย ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง . . . เป็นผู้มิวาจาถาม เจริญถ้อยคำไพเราะ
สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง แต่ไม่เป็นผู้ชี้แจงเพื่อน-
*พรหมจรรย์ทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทน ให้อาจหาญ ร่าเริง พระธรรม
เทศนาจึงแจ่มแจ้งกะพระตถาคตก่อน ดุราปณณียะ แต่ในกาลใด ภิกษุเป็น
ผู้มีศรัทธา เข้าไปหา เข้านั่งใกล้ สอบถามเจียโลตลงฟังธรรม ฟังแล้วทรงจำ
ธรรมไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ รื้อรตรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม มิวาจาถาม เจริญถ้อยคำไพเราะ สละสลวย ไม่หยาบคาย
ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง เป็นผู้ชี้แจงเพื่อนพรหมจรรย์ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทน
ให้อาจหาญ ร่าเริง ในกาลนั้น พระธรรมเทศนาจึงแจ่มแจ้งกะพระตถาคต ดุรา
ปณณียะ พระธรรมเทศนาประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงแจ่มแจ้งกะ
พระตถาคตโดยส่วนเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

พยากรณ์สูตร

[๘๔] ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า
ดุราภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวตักเตือนว่า ดุราท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมพยากรณ์หรือหัตตผลว่า เราทราบชัดว่า ชาตีสันแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี พระตถาคตหรือสาวก
ของพระตถาคตผู้ได้มาน จลาคในสมบัติ จลาคในจิตของผู้อื่น จลาคในการ
กำหนดรู้จิตของผู้อื่นย่อมซักถาม สอบถาม ไสเลียงภิกษุนั้น ภิกษุนั้นอันพระตถาคต
หรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้มาน . . . ไสเลียงอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่
มีคุณ ไม่เจริญ พินาศ ความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของ
พระตถาคตผู้ได้มาน จลาคในจิตของผู้อื่น จลาคในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนด
รู้ใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึง
พยากรณ์หรือหัตตผลว่า เราทราบว่า ชาตีสันแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้วกิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต
ผู้ได้มาน . . . กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมทราบชัดภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้
มักโกรธมีใจอันความโกรธกลุ้มรุมแล้วอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความโกรธนี้
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มักโกรธไว้
มีใจอันความผูกโกรธไว้กลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความผูกโกรธนี้
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความลบหลู่มี
ใจอันความลบหลู่กลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความลบหลู่นี้ เป็นความ
เสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ติเสมอ มีใจอันความติ
เสมอกลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความติเสมอนี้ เป็นความเสื่อมในธรรม
วินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความริษยา มีใจอันความริษยา
กลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความริษยานี้เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ
ตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ตระหนี่ มีใจอันความตระหนี่กลุ้มรุมอยู่โดยมาก
ก็ความกลุ้มรุมแห่งความตระหนี่นี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้โอ้อวด มีใจอันความโอ้อวดกลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุม
แห่งความโอ้อวดนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้
เป็นผู้มีมารยา มีใจอันมารยาถกลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งมารยานี้เป็น
ความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความปรารถนา
ลามก มีใจอันความปรารถนาลามกกลุ้มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกลุ้มรุมแห่งความ
ปรารถนาลามกนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้
เป็นผู้มีสติหลงลืม ถึงความทอดทิ้งธุระในระหว่างคุณวิเศษเบื้องบนด้วยการบรรล
คุณวิเศษเบื้องต่ำ ก็การถึงความทอดทิ้งธุระในระหว่างนี้เป็นความเสื่อมในธรรมวินัย
ที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ละธรรม ๑๐
ประการนี้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะ
ที่จะมีได้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จัก
ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

กิตติสูตร

[๘๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุทเทยอยู่ทีสหชาติวัน ในแคว้นเจติ
ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาจุทเทยเรียกภิกษุทั้งหลายว่าดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษ
เหล่านั้นรับคำท่านพระมหาจุทเทยแล้ว ท่านพระมหาจุทเทยได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่าน
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มักติดกล่าวโอ้อวดในการบรรลคุณวิเศษ
ทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าทุติยฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าตติยฌาน
ก็ได้ ออกก็ได้ เข้าจตุตถฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอากาสาณัญจายตนฌานก็ได้ ออก
ก็ได้ เข้ารूपฌานัญจายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอาภิยัญญายตนฌานก็ได้
ออกก็ได้ เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าสัญญาเวทยิต
นิโรธก็ได้ ออกก็ได้ ฯ

พระศาสดาทรงหรือสาวกของพระศาสดาผู้ได้ฌาน จลลิตในสมาบัติ จลลิต
ในจิตของผู้อื่น จลลิตในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมโลเลียง สอบถาม ชักถาม
ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นอันพระศาสดา หรือสาวกของพระศาสดาผู้ได้ฌาน . . . โลเลียง
สอบถาม ชักถาม ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่มีคุณ ไม่เจริญ ถึงความพินาศ
ถึงความไม่เจริญและความพินาศ พระศาสดาทรงหรือสาวกของพระศาสดาผู้ได้ฌาน
ผู้จลลิตในสมาบัติ ผู้จลลิตในจิตของผู้อื่น ผู้จลลิตในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น
กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ
ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้มักติดกล่าวโอ้อวดในการบรรลคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌาน
ก็ได้ ออกก็ได้ ฯลฯ เราเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้ พระศาสดาทรง
สาวกของพระศาสดาผู้ได้ฌาน . . . กำหนดใจด้วยใจอย่างนี้แล้ว ย่อมรู้ภิกษุเหล่านั้น
อย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้กระทำศีลให้ขาด กระทำศีลให้ทะลุ กระทำศีลให้ต่าง
กระทำศีลให้พร้อย ไม่กระทำความเพียรติดต่อกัน ไม่ประพฤติดิตตอกันในศีลทั้งหลาย
ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่ศีลตลอดกาลนาน ก็ความเป็นผู้ศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรม
วินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา มีความประพฤติก
ไม่สมควร ก็ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธาแล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดา
ทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีการสตัปน้อย มีความประพฤติไม่สมควร ก็ความ
เป็นผู้มีการสตัปน้อยนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ว่ายาก มีความประพฤติไม่สมควร ก็ความเป็นผู้ว่ายากนี้แล
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีมิตรชั่ว
ก็ความเป็นผู้มีมิตรชำนี้นี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้เกียจคร้าน ก็ความเป็นผู้เกียจคร้านนี้แล เป็นความเสื่อมใน
ธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสติหลงลืม ก็ความเป็นผู้
มีสติหลงลืมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่าน
ผู้นี้เป็นผู้หลอกลวง ก็ความเป็นผู้หลอกลวงนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่
พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้เลียงยาก ก็ความเป็นผู้เลียงยากนี้แล
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญา
ทราหม ก็ความเป็นผู้มีปัญญาทราหมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดา
ทรงประกาศแล้ว ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสหยาพิงกล่าวกะสหยาอย่างนี้ว่า
ดูกรสหยา เมื่อใด ก็ที่ควรกระทำด้วยทรัพย์มีอยู่แก่ท่าน ท่านพึงบอกเราให้
ทราบ เราจะให้ทรัพย์แก่ท่าน สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อมีกิจที่ควรกระทำด้วย
ทรัพย์บางอย่างเกิดขึ้นแล้ว จึงบอกกับสหยาอย่างนี้ว่า ดูกรสหยา เราต้องการ
ทรัพย์ ขอท่านจงให้ทรัพย์แก่เรา สหายนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า ดูกรสหยา ถ้าเช่นนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปในที่นั้น ไม่พึงพบทรัพย์ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกุรสหยา ท่านได้ขุดพลอยๆ กระเรา ได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นจึงพูดอย่างนี้ว่า ดูกุรสหยา เราหาได้ขุดพลอยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ ท่านจงขุดลงไปในที่นี้เกิด สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปแม้ในที่นั้นก็ยัง ไม่พบทรัพย์ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านได้ขุดพลอยๆ กระเรา ได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า จงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นตอบอย่างนี้ว่า เราหาได้ขุดพลอยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปแม้ในที่นั้นก็ไม่พบทรัพย์ จึงพูดอย่างนี้ว่า ดูกุรสหยา ท่านขุดพลอยๆ แก่เรา ท่านได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า จงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า ดูกุรสหยา เราหาได้ขุดพลอยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ แต่ว่าเราถึงความเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านไป ซึ่งมีใจกำหนัดรู้ด้วยใจ แม้ฉันใด ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มีปกติกล่าวโอ้อวดในคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ . . . เข้าสัญญาเวทิตนโรภิกก็ได้ ออกก็ได้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมไล่เลียง สอบถาม ชักถาม ภิกษุ นั้น ภิกษุ นั้นอันพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน . . . ไล่เลียง สอบถาม ชักถามอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่มีคุณ ไม่เจริญ พินาศ ความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในอันกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้มีปกติกล่าวโอ้อวดในการบรรลคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ ฯลฯ เข้าสัญญาเวทิตนโรภิกก็ได้ ออกก็ได้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ทำให้ขาด ทำให้ทะลุ ทำให้ต่าง ทำให้พร้อย ไม่กระทำความเพียรติดต่อกัน ไม่ประพฤติดิตถะในศีลทั้งหลาย ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่ศีลตลอดกาลนาน ก็ความเป็นผู้ศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว . . . ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญามหา ทรม ก็ความเป็นผู้มีปัญญามหา ทรมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุ นั้นแล ไม่ละธรรม ๑๐ ประการนี้ แล้วจักถึงความเจริญองกามโพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้มิใช่ฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ นั้นแล ละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จึงจักถึงความเจริญองกามโพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อัญญสูตร

[๘๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัสสปะอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกลันทก

นิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหากัสสปะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหากัสสปะแล้ว ท่านพระมหากัสสปะได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกุรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพยากรณ์หรือหัดผลว่า เรารู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมไล่เลียง สอบถาม ชักถามภิกษุ นั้น ภิกษุ นั้นอันพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ไล่เลียงสอบถาม ชักถามอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ถึงความเป็นผู้ไม่มีคุณ ถึงความไม่เจริญ ถึงความพินาศ ถึงความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ ท่านผู้นี้จึงพยากรณ์หรือหัดผลว่า เราอย่ารู้ชัดว่า สิ้นชาติแล้ว . . . กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน . . . กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้มีความสำคัญผิดสำคัญผิดโดยสัตย์จริง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ถึงว่าได้ถึง มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ได้กระทำว่ากระทำ มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้บรรลว่าบรรล จึงพยากรณ์หรือหัดผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรารู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว . . . กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน . . . กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมทำไว้ในใจซึ่งภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า เพราะอาศัยอะไรหนอ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด . . . พยากรณ์หรือหัตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรารู้
 ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว . . . ก็อื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคต
 หรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน . . . กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้จักผู้นั้น
 อย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้มีสตะมาก ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้
 คล่องปาก ขึ้นใจ แหงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น
 งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ
 บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง เพราะฉะนั้น ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด . . . จึงพยากรณ์
 หรือหัตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรารู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว . . . ก็อื่นเพื่อความเป็น
 อย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน . . . กำหนดใจ
 ด้วยใจแล้ว ย่อมรู้จักผู้นั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้มีอภิขมามาก มีใจอันอภิขมาคลุ้มม
 อยู่เป็นส่วนใหญ่ ก็ความคลุ้มมแห่งอภิขมานี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ
 ตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้พยาบาท มีใจอันพยาบาทคลุ้มมอยู่เป็นส่วนใหญ่
 ก็ความคลุ้มมแห่งพยาบาทนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคต
 ประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีถีนมิทธะ มีใจอันถีนมิทธะคลุ้มมอยู่เป็นส่วนใหญ่
 ก็ความคลุ้มมแห่งถีนมิทธะนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ
 แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน มีใจอันความฟุ้งซ่านคลุ้มมอยู่เป็นส่วนใหญ่
 ก็ความคลุ้มมแห่งความฟุ้งซ่านนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ
 แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความสงสัย มีใจอันความสงสัยคลุ้มมอยู่เป็นส่วนใหญ่
 ก็ความคลุ้มมแห่งความสงสัยนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ
 แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการงาน ยินดีในการงาน ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้
 ชอบการงาน ก็ความเป็นผู้ชอบการงานนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคต
 ประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบในการคุย ผู้ยินดีในการคุย ประกอบเนื่องๆ
 ซึ่งความเป็นผู้ชอบคุย ก็ความเป็นผู้ชอบคุยนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ
 ตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการนอนหลับ ยินดีในการนอนหลับ ประ
 * กอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้ชอบนอนหลับ ก็ความเป็นผู้ชอบนอนหลับนี้เป็น
 ความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบความเป็น
 ผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ยินดีในความเป็นผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ประกอบเนื่องๆ
 ซึ่งความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ก็ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะนี้
 เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสติหลงลืม
 ถึงความทอดธุระในระหว่างในคุณวิเศษเบื้องต้น ด้วยการบรรลุลกวิเศษเบื้องต้น
 ก็ความทอดธุระในระหว่างนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศ
 แล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นหนอไม่ละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว
 จักถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่ใช่ว่าจะทำได้ ดูกร-
 * ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นหนอละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จักถึงความเจริญ
 งอกงาม ไพบูลย์ ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่จะทำได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

อธิกรณ์สูตร

[๘๗] ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระกาฬภิกษุ ตรัสเรียก
 ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระ
 ผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ก่อ
 อธิกรณ์ ไม่กล่าวสรรเสริญการะจับอธิกรณ์ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ก่ออธิกรณ์ไม่กล่าว
 สรรเสริญการะจับอธิกรณ์นี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง
 ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้ใดในการศึกษา ไม่กล่าวสรรเสริญการ
 สมาทานในการศึกษา แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้ใดในการศึกษา ไม่กล่าวสรรเสริญ
 การสมาทานในการศึกษานี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง
 ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาลามก ไม่กล่าวสรรเสริญการ
 กำจัดความปรารถนา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาลามก ไม่กล่าวสรรเสริญ
 การกำจัดความปรารถนา ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง
 ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ
 โกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธนี้ ย่อม
 ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ลบหลู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ลบหลู่ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ลบหลู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความลบหลู่นี้ ย่อม
ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ
โอ้อวด แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโอ้อวดนี้ ย่อม
ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมายา ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายา แม้
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมายา ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายานี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็น
ที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญ
การเพ่งเล็งธรรม แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญ
การเพ่งเล็งธรรมนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอ
กัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการ
หลีกออกเร้น แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการหลีก
ออกเร้นนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้กระทำการปฏิสันถารเพื่อนพรหมจรรย์
ทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถาร แม้ข้อที่ภิกษุไม่กระทำการ
ปฏิสันถารเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถารนี้
ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้อย่างนี้ว่า
โอหนอ ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้
แม้ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่
บูชาภิกษุนั้น ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู
ย่อมพิจารณาเห็นซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลายอันลามกที่ยังละไม่ได้ของเธอ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ม้าตัวโง่
เขลาอย่างนี้ว่า โอหนอ ขอมนุษย์ทั้งหลายพึงตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนยเกิด
พึงให้เรากินอาหารสำหรับม้าอาชาไนยเกิด และพึงขัดสีเราให้เหมือนม้าอาชาไนย
เกิด ดังนี้ แม้ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ไม่ตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย
ไม่ให้กินอาหารเหมือนม้าอาชาไนย ไม่ขัดสีให้เหมือนม้าอาชาไนย ข้อนี้เพราะ
เหตุไร เพราะมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูพิจารณาเห็นความโอ้อวด ความโกง
ความไม่ตรง ความคด ซึ่งยังละไม่ได้ของมานั้น แม้ฉันทใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้อย่างนี้ว่า โอหนอ ขอเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ แม้ถึงอย่างนั้น
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชาภิกษุนั้น
ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็น
อกุศลธรรมอันลามกซึ่งยังละไม่ได้ของภิกษุนั้น ฉันทนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ก่ออิริยาบถ กล่าว
สรรเสริญการระบอบอิริยาบถ แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้ก่ออิริยาบถกล่าวสรรเสริญการ
ระบอบอิริยาบถนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา กล่าวสรรเสริญการสมาทาน
ในการศึกษา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในการศึกษากล่าวสรรเสริญการสมาทานใน
การศึกษานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาล้น กล่าวสรรเสริญการ
กำจัดความปรารถนา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาล้น กล่าวสรรเสริญการกำจัด
ความปรารถนา ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่โกรธ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธ
แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่โกรธกล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ลบหลู่ แม่ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความลบหลู่นี้ ย่อม
เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่โอ้อวด กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ
โอ้อวด แม่ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่โอ้อวด กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโอ้อวดนี้ ย่อม
เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่มีมายา กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายา
ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มีมายากล่าวสรรเสริญการกำจัดมายานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็น
ที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการ
เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการ
เพ่งเล็งธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่
เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ กล่าวสรรเสริญการหลีก
ออกเร้น แม่ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่กล่าวสรรเสริญการหลีกออกเร้นนี้
ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้กระทำการปฏิสันถารเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถาร แม่ชื้อที่ภิกษุเป็นผู้กระทำการปฏิสันถารเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถารนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็น
ที่รัก ที่เคารพ ทียกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ถึงความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้ว่า โอหนอ
ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ ถึงอย่าง
นั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ชื่อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็นอกุศล-
* ธรรมทั้งหลายอันลามกที่ละได้แล้วของเธอ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ม้าอาชา
ไนยตัวเจริญอย่างนี้ว่า โอหนอ มนุษย์ทั้งหลายพึงตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย
พึงให้เรากินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และพึงขัดสีเราให้เหมือนขัดสีม้าอาชาไนย
เถิด แม้ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ย่อมตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย
ย่อมให้กินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย ย่อมขัดสีให้เหมือนขัดสีม้าอาชาไนย ชื่อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมเห็นความโอ้อวด ความ
โกง ความไม่ตรง ความคด ซึ่งละได้แล้วของมานั้น แม้นั้นใด ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ถึงความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้ว่า โอหนอ
ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ ถึง
อย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ชื่อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็น
อกุศลธรรมอันลามกที่ละได้แล้วของเธอฉันนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๓

พยสนสูตร

[๔๘] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
กล่าวโทษพระอริยะ ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความฉิบหาย ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง
ข้อนี้มีไชฐานะ มีไชโอกาส ความฉิบหาย ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ ภิกษุนั้นไม่
บรรลธรรมที่ยัง ไม่บรรลุ ๑ เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว ๑ สัทธิธรรมของภิกษุนั้น
ย่อมไม่ผ่องแผ้ว ๑ เป็นผู้เข้าใจว่าตนได้บรรลุในสัทธิธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ไม่
ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ ๑ ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ ย่อมถูกโรค
อย่างหนึ่ง ๑ ถึงความเป็นบ้า มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ เป็นผู้หลงใหลกระทำกาละ ๑ เมื่อ
ตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษ
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย กล่าวโทษพระอริยะ ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความฉิบหาย
๑๐ อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้มีไชฐานะ มีไชโอกาส ฯ

จบสูตรที่ ๔

โกกालิกสูตร

[๔๙] ครั้นนั้นแล ภิกษุ ชื้อโกกาลิกะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสารีบุตรและพระ-

* โมคคัลลานะเป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก พระผู้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

พระภาคตรัสว่า ดุรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจงยังจิตให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ โกกาลิกภิกษุก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเป็นที่ยึดแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ เป็นผู้ที่มีพระพุทธรูปอันข้าพระองค์พึงเชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจงยังจิตให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

แม้ครั้งที่ ๓ โกกาลิกภิกษุก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์-

* ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเป็นที่ยึดแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ เป็นผู้ที่มีพระพุทธรูปอันข้าพระองค์พึงเชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนี้ เธออย่ากล่าวอย่างนี้ เธอจงยังจิตให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

ครั้งนั้นแล โกกาลิกภิกษุลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อโกกาลิกภิกษุหลีกไปแล้วไม่นาน ร่างกายมีตมเท่าเมล็ดพันธุ์ฝักกาดเกิดขึ้นทั่วตัว ตมเหล่านั้นเท่าเมล็ดถั่วเขียว แล้วก็โตเท่าเมล็ดถั่วดำ แล้วก็โตเท่าเมล็ดพุทรา แล้วก็โตเท่าเมล็ดกระเบา แล้วก็โตเท่าผลมะขามป้อม แล้วก็โตเท่าผลมะตูมอ่อน แล้วก็โตเท่าผลมะตูมแก่ แล้วจึงแตกหนองและเลือดหลั่งไหลออก ได้ยินว่า โกกาลิกภิกษุนั้นนอนบนใบตองกล้วยเหมือนปลาकिनยาพิษ ครั้งนั้นแล ตติปิเจกพรหมเข้าไปหาพระโกกาลิกยังที่อยู่ ครั้นแล้วยืนอยู่ที่เวหาสได้กล่าวกะโกกาลิกภิกษุว่า ดุรโกกาลิกะ ท่านจงยังจิตให้เลื่อมใสในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเถิด เพราะพระสารีบุตรและพระ-

* โมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก โกกาลิกภิกษุถามว่า ดุรท่านผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร ฯ

ต. เราเป็นตติปิเจกพรหม ฯ

โก. ดุรท่านผู้มีอายุ ท่านเป็นผู้ที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นอนาคามีมิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้น ไฉนท่านมา ณ ที่นี้อีกในบัดนี้ อนึ่ง ท่านจะเห็นความผิดนี้ของท่านเท่าที่มีอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล ตติปิเจกพรหมได้กล่าวกะโกกาลิกะภิกษุด้วยคาถาว่า

ผรุสวาจาเพียงดังจอบ ซึ่งเป็นเครื่องตัดทอนตนของคนพาล
ผู้กล่าวคำชั่ว ย่อมเกิดขึ้นที่ปากของบุคคลผู้เป็นบุรุษพาล ผู้
ใดสรรเสริญผู้ที่ควรติเตียน หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสะสมโทษไว้ด้วยปาก ย่อมไม่ประสบความสุข
เพราะโทษนั้น ฯ

การปราศัยด้วยทรัพย์สินในการเล่นการพนัน ด้วยตนเองจนหมด
ตัวนี้ เป็นโทษมีประมาณน้อย การที่บุคคลยังใจให้ประทุษ-
ร้าย ในพระอริยเจ้าผู้ดำเนินดีแล้วนี้ เป็นโทษมากกว่า บุคคล
ตั้งวาจาและใจอันเป็นบาป แล้วติเตียนพระอริยะ ย่อมเข้าถึง
นรกสิ้นหนึ่งแสนนิรพพุทกัป อีก ๓๖ นิรพพุทะ และ ๕
อัปพุทะ ฯ

ครั้งนั้นแล โกกาลิกภิกษุได้กระทำกาละด้วยอาพาธนั่นเองแล้วเกิดในปทมนรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ลำดับนั้นเมื่อปฐมยามแห่งราตรีผ่านไป แล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมผู้มีวรรณะสง่างาม ยังพระ-

* วิหารเซตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคม แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โกกาลิกภิกษุกระทำกาละแล้ว เกิดในปทมนรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะพระเจ้าข้า ท้าวสหัมบดีพรหมครั้นกราบทูลดังนี้แล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายไปนั้นเอง ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไปแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ในคืนนี้เมื่อปฐมยามผ่านไปแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมผู้มีวรรณะสง่างาม ยังวิหารเซตวันทั้งสี่ให้สว่างไสวเข้ามาหาเรายังที่อยู่ อภิภาทเราแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โกกาลิก-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

* ภิกษุกระทำกาลแล้ว เกิดในปทุมมรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ดุริการิกษุทั้งหลาย ทำวสหมัตพรหมครันกล่าวคำนี้แล้ว อภิวัตเรา กระทำประทักษิณแล้วหายไปในที่นั้นเอง ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มี-

* พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมมรกนานเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดุริการิกษุ ประมาณอายุในปทุมมรกนานนัก ประมาณอายุในปทุมมรกนั้นยากที่จะกระทำการกำหนดนับได้ว่า ประมาณเท่านี้ปี ประมาณร้อยปีเท่านี้ ประมาณพันปีเท่านี้ หรือประมาณแสนปีเท่านี้ ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระองค์อาจเพื่อจะทำการเปรียบเทียบได้ หรือ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อาจอยู่ภิกษุ แล้วได้ตรัสว่า ดุริการิกษุ เปรียบเหมือนหนึ่งเกวียนเมล็ดงาของชนชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขาริ ๑- เมื่อล่วงไปแสนปี บุรุษนำเอาเมล็ดงาเมล็ดหนึ่งออกจากเกวียนนั้น ดุริการิกษุ เมล็ดงาหนึ่งเกวียนของชาวโกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ขารินั้น พึงถึงความสิ้นไปหมดไปโดยทำนองนี้เร็วกว่านั้นยังไม่ถึงหนึ่งอัปพะเสในนรกเลย ดุริการิกษุ ๒๐ อัปพะเสในนรกจึงเป็น ๑ นิรพพะ ๒๐ นิรพพะเป็น ๑ อพพะ ๒๐ อพพะเป็น ๑ อหะ ๒๐ อหะเป็น ๑ อญญะ ๒๐ อญญะ เป็น ๑ กุมมะ ๒๐ กุมมะเป็น ๑ โสคันธิกะ ๒๐ โสคันธิกะเป็น ๑ อุปปละ ๒๐ อุปปละเป็น ๑ ปณทริกะ ๒๐ ปณทริกะเป็น ๑ ปทมะ ดุริการิกษุ โกลาฬิกิกษุเกิดในปทุมมรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในสารีบุตรและโมคคัลลานะ ครั้นพระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสสถาปนาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ผรุสวาจาเพียงดังจอบ ซึ่งเป็นเครื่องตัดทอนตนของคนพาล ผู้กล่าวคำชั่ว ย่อมเกิดขึ้นที่ปากของบุคคลผู้เป็นบุรุษพาล ผู้ใดสรรเสริญผู้ที่ควรติเตียน หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ ผู้นั้นชื่อว่าสะสมโทษด้วยปากย่อมไม่ประสบความสุขเพราะโทษนั้น การปราศด้วยทรัพย์ ในการเล่นการพนันด้วยตน

๑๑ ขาริเท่ากับ ๒๔๖ ทะนาน

เองจนหมดตัวนี้ เป็นโทษมีประมาณน้อย การที่บุคคลยังใจให้ประทุษร้ายในพระอริยเจ้า ผู้ดำเนินดีแล้วนี้ เป็นโทษมากกว่า บุคคลตั้งวาจาและใจอันเป็นบาปแล้วติเตียนพระอริยะ ย่อมเข้าถึงนรกสิ้นหนึ่งแสนนิรพพุทกัป ๓๖ นิรพพุท และ ๕ อัปพะเส ฯ

จบสูตรที่ ๙

พลสูตร

[๙๐] ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม ท่านพระสารีบุตรว่า ดุริการิกษุ กำลังของภิกษุขีณาสพมีเท่าไรหนอ ที่ภิกษุขีณาสพประกอบแล้ว ย่อมปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุขีณาสพมี ๑๐ ประการ ที่ภิกษุขีณาสพประกอบ แล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว กำลัง ๑๐ ประการเป็นไฉน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุขีณาสพในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุขีณาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยงด้วย ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพ ที่ภิกษุขีณาสพได้อาศัยปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุขีณาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นกามทั้งหลาย เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุขีณาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นกามทั้งหลาย เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง นี้ก็เป็นกำลังของภิกษุขีณาสพ . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุขีณาสพเป็นผู้มีจิตโน้มไป น้อมไป โอนไปในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ เป็นจิตสิ้นไปจากธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุขีณาสพเป็นผู้มีจิตโน้มไป น้อมไป โอนไปในวิเวก ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดีในเนกขัมมะ เป็นจิตสิ้นไปจากธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง นี้ ก็เป็นกำลังของภิกษุ

ชีณาสพ . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ เจริญดีแล้ว ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเจริญสติปัฏฐาน ๔ เจริญดีแล้วนี้ ก็เป็น
กำลังของภิกษุชีณาสพ . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญสัมมปธาน ๔ เจริญดีแล้ว . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอิทธิบาท ๔ เจริญดีแล้ว . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอินทรีย์ ๕ เจริญดีแล้ว . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญพละ ๕ เจริญดีแล้ว . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญโพชฌงค์ ๗ เจริญดีแล้ว . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘
เจริญดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอริยมรรค
ประกอบด้วยองค์ ๘ เจริญดีแล้วนี้ ก็เป็นกำลังของภิกษุชีณาสพ ที่ภิกษุชีณาสพ
อาศัยปัญญาความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุชีณาสพมี ๑๐ ประการนี้แล ที่ภิกษุชีณาสพประกอบ
แล้ว ปัญญาความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเถรวรรคที่

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วาหนสูตร ๒. อาเนนทสูตร ๓. ปณณิสสูตร ๔. พยากรณ์
สูตร ๕. กัตถิสสูตร ๖. อัญญสูตร ๗. อธิกรณสูตร ๘. พยสน
สูตร ๙. โกกาลิกสูตร ๑๐. พลสูตร ฯ

อุบาสกวรรคที่ ๕

กามโกตีสสูตร

[๙๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านอนาถ-

* บิณฑิกคฤหบดี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะอนาถ-

* บิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี กามโกตีบคคลมีอยู่ในโลก ๑๐ จำพวก ๑๐ จำ-

* พวกเป็นโจน คือ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่
ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น
ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาทรัพย์โดยไม่
ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น
หน้า แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหา
โภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้
เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่ายกระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหา
โภคทรัพย์โดยชอบธรรม และไม่ชอบธรรม โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวง
หาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโกตี
บุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม โดย
ทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น
แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์
โดยชอบธรรม และไม่ชอบธรรม โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว
ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่ายกระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนใน
โลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อม
ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโกตีบคคล
บางคนในโลกนี้ ย่อมแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำ
บุญ ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม
โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจก
จ่ายกระทำบุญ แต่เป็นผู้กำหนด หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็น
เครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์นั้น ๑ กามโกตีบคคลบางคนในโลกนี้ แสวง
หาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตน
ให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่าย กระทำบุญ และเป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น
ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์นั้น ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดี ในกามโกตีบคคล ๑๐ จำพวกนั้น กามโกตีบคคลผู้แสวงหา

โรคทรีพียโดยไม่ชอบธรรม โดยทารณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อึดหนำ ไม่แจ่มจาย ไม่กระทำบุญ กามโรคีบุคคลนี้ ควตติเตยน โดย ๓ สถาน คือ ควตติเตยนโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโรคทรีพียโดยไม่ชอบธรรม โดยทารณ ควตติเตยนโดยสถานที่ ๒ ว่า ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อึดหนำ ควตติเตยนโดยสถานที่ ๓ ว่า ไม่แจ่มจาย ไม่กระทำบุญ กามโรคีบุคคลนี้ ควตติเตยนโดย ๓ สถานนี้ ฯ

กามโกติบัตถกผู้แสวงหาโคตรีย์ โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม
 โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข
 ให้อัมหนา ไม่แจจ้าย ไม่กระทำบุญ กามโกติบัตถกนี้ ควรสรรเสริญโดย ๑
 สถาน ควรติเตียนโดย ๓ สถาน คือ ควรสรรเสริญโดย ๑ สถานว่า แสวง
 หาโคตรีย์ โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า
 แสวงหาโคตรีย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ ว่า
 ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมหนา ควรติเตียนโดยสถานที่ ๓ ว่า ไม่แจจ้าย
 ไม่กระทำบุญ กามโกติบัตถกนี้ควรสรรเสริญโดย ๑ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๓
 สถานนี้ ฯ

กามโกธิบคคณผู้แสวงหาโภคทรัพย์ โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม
 โดยทารณบ้าง ไม่ทารณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้
 อิ่มหนำ แจกจ่าย กระทำบุญ กามโกธิบคคณนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถาน
 ควรติเตียนโดย ๑ สถาน ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโภคทรัพย์
 โดยชอบธรรม โดยไม่ทารณ ควรติเตียนโดย ๑ สถานว่า แสวงหาโภคทรัพย์
 โดยไม่ชอบธรรม โดยทารณ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้
 เป็นสุข ให้อิ่มหนำ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ
 กามโกธิบคคณนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๑ สถานนี้ ฯ

กามโกติบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
 แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่นทำตาม แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำ
 บกพร่อง กามโกติบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถาน ควรติเตียนโดย ๑ สถาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
คือ การสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยไม่
ทารุณ การสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น
ควรดีเตยนโดย ๑ สถานที่ว่า ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ กามโกติบุคคลนี้ การ
สรรเสริญโดย ๒ สถานที่ ควรดีเตยนโดย ๑ สถานที่ ฯ

กามโกติบุคคลผู้แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่าย กระทำบุญ แต่
เป็นผู้กำหนด หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโกลโลกทรีพยนั้น กามโกติบุคคลนี้การสรรเสริญโดย ๓ สถานที่ ควรดีเตยน
โดย ๑ สถานที่ คือ การสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสงหาโลกทรีพยโดย
ชอบธรรม โดยไม่ทารุณ การสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข
ให้ผู้อื่น การสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ ควรดีเตยน
โดย ๑ สถานที่ว่า เป็นผู้กำหนด หมกมุ่น พัวพัน ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็น
เครื่องสลัดออก บริโกลโลกทรีพยนั้น กามโกติบุคคลนี้ การสรรเสริญโดย ๓
สถานที่ ควรดีเตยนโดย ๑ สถานที่ ฯ

กามโกติบุคคลผู้แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่ายกระทำบุญ และ
ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโกลโลกทรีพยนั้น กามโกติบุคคลนี้ การสรรเสริญโดย ๔ สถานที่ คือ การ
สรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ
การสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น การ
สรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ การสรรเสริญโดยสถานที่ ๔
ว่า เป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัด
ออก บริโกลโลกทรีพยนั้น กามโกติบุคคลนี้ การสรรเสริญโดย ๔ สถานที่ ฯ

ดูการกฤหบดี กามโกติบุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก
บรรดากามโกติบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ กามโกติบุคคลผู้แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม
โดยไม่ทารุณ ครั้นแสงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่าย
กระทำบุญ และเป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญา
เป็นเครื่องสลัดออก บริโกลโลกทรีพยนั้น นี้เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นใหญ่
สูงสุด ดีกว่ากามโกติบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ ดูการกฤหบดี นมสเกิดจากแม่โค
นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใส
เกิดจากเนยใส หัวเนยใสโลกกล่าว ว่า เลิศกว่านมสดเป็นต้นเหล่านั้น จันใด
กามโกติบุคคลผู้แสงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้นแสงหา
ได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่าย กระทำบุญ และเป็น
ผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโกล
โลกทรีพยนั้น นี้เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นใหญ่สูงสุด ดีกว่ากามโกติ บุคคล
๑๐ จำพวกนี้ จันนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑

เวอร์สูตร

[๙๒] ครั้นนั้นแล อนาถบิณฑิกกฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกอนาถบิณฑิกกฤหบดีว่า ดูการกฤหบดี เพราะเหตุที่
อริยสาวกเข้าไปประทับภัยเวร ๔ ประการเสียได้แล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยองค์เครื่อง
บรรลุละแสนีพพาน ๔ ประการ และเป็นผู้เห็นแจ้งแทงตลอดอุบายธรรมอันเป็น
อริยะด้วยปัญญา อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า
เรามีนิมิตสิ้นแล้ว มีกำเนิดดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีปิตติวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทคติ
และวิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นพระโสดาบันมีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง
ที่จะตรัสรู้ในภายหน้าดังนี้ ภัยเวร ๔ ประการที่อริยสาวกเข้าไปประทับแล้วเป็นโจน
คือ บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ย่อมประสพภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นไปใน
สัมปรายภพ ต้องเสวยทุกข์โศกนั้นแม้ที่เป็นไปทางใจ เพราะปาณาติบาตเป็น
ปัจจัย บุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมไม่ประสพภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน
ทั้งที่เป็นไปในสัมปรายภพ ไม่ต้องเสวยทุกข์โศกนั้นแม้ที่เป็นไปทางใจ บุคคลผู้
งดเว้นจากปาณาติบาตแล้ว เป็นอันระงับภัยเวรด้วยประการฉะนี้ บุคคลผู้ถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ . . . บุคคลผู้ประพฤติดินในกามทั้งหลาย . . . บุคคลผู้กล่าว
คำเท็จ . . . บุคคลผู้ดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาท ย่อม
ประสพภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นไปในสัมปรายภพ ต้องเสวยทุกข์-

* โทมนัสแม้ที่เป็นไปในทางใจ บุคคลผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อันเป็นฐานแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสพภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่
เป็นไปในสัมปรายภพ ไม่ต้องสงสัยทุกขโทษนั้นแท้ที่เป็นไปทางใจ บุคคลผู้ดเว้น
จากการติมน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาทแล้ว เป็นอัน
ระงับภัยเวรนั้นด้วยประการฉะนี้ ภัยเวร ๕ ประการนี้ ย่อมสงบระงับไป ฯ

อริยสาวกผู้ประกอบด้วยองค์ เครื่องบรรลุละแฉก ๔ ประการ
เป็น โฉน ดุรคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้น เป็นพระอรหันต์ . . . เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ๑ เป็นผู้
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี
พระภาคตรัสดีแล้ว . . . อันริยชนพึงรู้เฉพาะตน ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้
ปฏิบัติดีแล้ว . . . เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๑ เป็นผู้ประกอบด้วย
ศีลที่พระอริยะใคร่แล้ว ไม่ขาด ไม่ทะล ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย ริยชน
สรรเสริญ อันตณหาและทิลุบลกล่าวไม่ได้ เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ อริยสาวกเป็นผู้
ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุละแฉก ๔ ประการนี้ ฯ

กัณยาธรรมที่เป็นอริยะ อันอริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา
เป็น โฉน ดุรคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เมื่อ
สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี
เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ คือ เพราะอริชชาเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร เพราะสังขาร
เป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป เพราะนามรูปเป็น
ปัจจัยจึงมีสฬายตนะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ เพราะผัสสะเป็น
ปัจจัยจึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงมีตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงมี
อุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติ เพราะ
ชาติเป็นปัจจัยจึงมี ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส
ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ก็เพราะอริชชาดับ
โดยสาร์กหาส่วนเหลือมิได้ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับวิญญาณจึงดับ เพราะ
วิญญาณดับนามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับสฬายตนะจึงดับ เพราะสฬายตนะดับ
ผัสสะจึงดับ เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับตัณหาจึงดับ เพราะ
ตัณหาดับอุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ
เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสจึงดับ
ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ญาธรรมที่เป็นอริยะนี้
อันอริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ฯ

ดุรคฤหบดี เพราะเหตุที่อริยสาวกระงับภัยเวร ๕ ประการนี้ เป็นผู้
ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุละแฉก ๔ ประการนี้ และเป็นผู้เห็นแจ้งแทง
ตลอดญาธรรมที่เป็นอริยะด้วยปัญญา อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตน
ด้วยตนได้ว่า เรามีอนาคตแล้ว มีกำเนิดตริจฉานสิ้นแล้ว มีปิตตวิสัยสิ้นแล้ว
มีอบาย ทุกคติและวินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็น
ธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในภายหน้า ฯ

จบสูตรที่ ๒

ทีฎฐีสสูตร

[๙๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านอนาถ-
*บิณฑิกคฤหบดี ออกจากพระมหานครสาวัตถีแต่ยังวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ลำดับนั้น ท่านได้มีความคิดเช่นนั้นว่า มิใช่เวลาเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน
เพราะพระผู้มีพระภาคยังทรงหลีกเร้นอยู่ มิใช่กาลเพื่อจะเยี่ยมภิกษุทั้งหลายผู้ยัง
ให้เจริญ เพราะพวกภิกษุผู้ยังใจให้เจริญยังหลีกเร้นอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราพึง
เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเถิด ลำดับนั้น ท่านอนาถบิณฑิก-
*คฤหบดี จึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ก็สมัยนั้นแล พวก
อัญญเดียรถีย์ปริพาชกกำลังร่วมประชุมกัน บันลือเสียงเอ็ดอึง นั่งพูดกันถึง
ตริจฉานนถาหลายอย่าง พอได้เห็นท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเดินมาแต่ไกล ครั้น
แล้วจึงยังกันและกันให้หยุดด้วยกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงเบาเสียง อย่าได้เปล่ง
เสียง อนาถบิณฑิกคฤหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดม กำลังเดินมา
อนาถบิณฑิกคฤหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่ง บรรดาภุคส์ผู้มุ่งหม่นผัวขาว ซึ่งเป็น
สาวกของพระสมณโคดม อาศัยอยู่ในพระนครสาวัตถี ก็ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ใคร่
ในเสียงเบา ได้รับแนะนำในทางเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา แม้โชนเขา
ทราบบริษัษผู้มีเสียงเบา พึงสำคัญที่จะเข้ามาหา ลำดับนั้น ปริพาชกเหล่านั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ได้นั่งอยู่ ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปหาปริพาชกเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้สนทนา
ปราศรัยกับพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชก ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าว
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ขอท่านจงบอก พระสมณโคดมมี
ทิวอย่างไร อนาถบิณฑิกคฤหบดีตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่
ทราบทิวทั้งหมดของพระผู้มีพระภาค ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี นัยว่า บัดนี้ท่านไม่ทราบทิวทั้งหมดของพระสมณโคดม
ขอท่านจงบอก ภิกษุทั้งหลายมีทิวอย่างไร ฯ

อ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่ทราบทิวทั้งหมด แม้ของภิกษุ
ทั้งหลาย ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี นัยว่า ท่านไม่ทราบทิวทั้งหมดของพระสมณโคดม
ทั้งไม่ทราบทิวทั้งหมดของพวกภิกษุด้วยประการดังนี้ ขอท่านจงบอก ตัวท่านมี
ทิวอย่างไร ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย การที่ข้าพเจ้าบอกทิวของข้าพเจ้าว่ามีทิวอย่างใด
นี้ไม่ยาก เชิญท่านทั้งหลายบอกทิวของตนเสียก่อน ข้าพเจ้าจึงจะบอกทิวของ
ข้าพเจ้าว่ามีทิวอย่างใดในภายหลัง ซึ่งเป็นการทำไม่ยาก ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่งได้กล่าว
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้
เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ฯ

ปริพาชกอีกคนหนึ่งได้กล่าวกะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี เรา
มีทิวอย่างนี้ว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า แม้ปริพาชกอีกคนหนึ่ง
ได้กล่าวกะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า โลกมีที่สุด . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า โลกไม่มี
ที่สุด . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า ชีพ
อย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก . . .
อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อ
ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มี ไม่เป็นอีกก็มี . . . อีกคนหนึ่งพูดว่า ดูกรคฤหบดี เรา
มีทิวอย่างนี้ว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกหาได้ ไม่เป็นอีกหาได้ สิ่งนี้เท่า
นั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ฯ

เมื่อพวกปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีได้กล่าว
กะปริพาชกเหล่านั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ท่านผู้มีอายุ ได้กล่าว
อย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่น
เปล่า ทิวของท่านผู้มีอายุนี้นี้ เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการกระทำไว้ในใจโดย
ไม่แยบคายของตน หรือเพราะโฆษณาของผู้อื่นเป็นปัจจัย ก็ทิวนี้เกิดขึ้น
แล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย
ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้น
เพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใด
เป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้ติดสิ่งนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเข้าถึงสิ่งนั้นแหละ
แม้ท่านผู้มีอายุรูปใดกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวอย่างนี้ว่า โลกไม่เที่ยง
สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ทิวของท่านผู้มีอายุแม่นี้ ก็เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่ง
การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายของตน หรือเพราะการโฆษณาของผู้อื่นเป็น
ปัจจัย ก็ทิวนี้เกิดขึ้นแล้ว อันอาศัยปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว
เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใด
เป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้ติดสิ่งนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้เข้าถึงสิ่งนั้น
แหละ แม้ท่านผู้มีอายุรูปใดกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวอย่างนี้ว่า โลก
มีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . . ชีพอันนั้น สรรีก็อันนั้น . . . ชีพอย่างหนึ่ง สรรีก็
อย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก . . .
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็น
อีกก็หาได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หาได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ทิวของท่าน
ผู้มีอายุนี้นี้ เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายของตน หรือ
เพราะการโฆษณาของผู้อื่นเป็นปัจจัย ก็ทิวนี้เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อัน
ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง
สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้ติดสิ่งนั้น
แหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเข้าถึงสิ่งนั้นแหละ ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี พวกเราทั้งหมดบอกที่ฐิของตนแล้ว
ขอท่านจงบอก ท่านมีที่ฐิอย่างไร ฯ

อ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจฉัย
ปรุงแต่งแล้ว อันปัจฉัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจฉัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง
สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ข้าพเจ้ามีความเห็นสิ่งนั้นอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจฉัยปรุงแต่งแล้ว
อันปัจฉัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจฉัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง
สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ท่านเป็นผู้ติดสิ่งนั้นแหละ ท่านเข้าถึงสิ่งนั้น
แหละ ฯ

อ. ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจฉัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจฉัยก่อ
ขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจฉัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็น
ทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ข้าพเจ้าเห็นสิ่งนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง
อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ทั้งรู้ชัดอุบาย
เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งสิ่งนั้นอย่างยอดเยี่ยมตามเป็นจริง ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกเหล่านั้นพากัน
นั่งนิ่ง เกอเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า ได้ตอบไม่ได้ ท่านอนาถบิณฑิก-

* คฤหบดีทราบปริพาชกเหล่านั้นเป็นผู้หนึ่ง เกอเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า
ได้ตอบไม่ได้ แล้วลุกจากอาสนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลถึงเรื่องที่
สนทนากับอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นทั้งหมด แด่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ
ทุกประการ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละๆ คฤหบดี ท่านฟังขมขี้พวกโมฆบุรุษ
เหล่านั้นให้เป็นการขมขี้ด้วยดี โดยกาลอันควร โดยชอบธรรมอย่างนี้แล ลำดับนั้น
พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้
อาจหาญ ว่าเรื่องด้วยธรรมิกถา ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีอันพระผู้มีพระภาคทรง
ชี้แจงให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ว่าเรื่อง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกจาก
ที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อท่านอนาถ-

* บิณฑิกคฤหบดีหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุใดแลเป็นผู้มีธรรมอันไม่หวั่นไหวในธรรมวินัยตลอดกาลนาน ภิกษุ
เมื่อนั้นฟังขมขี้อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น ให้เป็นการขมขี้ด้วยดีโดยชอบ
ธรรมอย่างนี้ เหมือนท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีขมขี้แล้ว จะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

วัชชียสูตร

[๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณีชื่อคัคครา
ใกล้เมืองจัมปา ครั้นนั้นแล วัชชียมาหิตคฤหบดีได้ออกจากเมืองจัมปาแต่ยังวัน
เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น วัชชียมาหิตคฤหบดีได้มีความคิดว่า มิใช่เวลา
เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน เพราะพระผู้มีพระภาคยังทรงหลีกเร้นอยู่ มิใช่กาล
เพื่อจะเยี่ยมภิกษุทั้งหลายผู้ยังใจให้เจริญ เพราะภิกษุทั้งหลายผู้ยังใจให้เจริญยัง
หลีกเร้นอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราพึงเข้าไปยังอารามของอัญญเดียรถียปริพาชกเถิด
ลำดับนั้น วัชชียมาหิตคฤหบดีได้เข้าไปยังอารามของอัญญเดียรถียปริพาชก ก็
สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถียปริพาชกกำลังร่วมประชุมกัน บันลือเสียงเอ็ดอึง
นั่งพูดกันถึงดิริจฉานกถาหลายอย่าง พวกเขาเห็นวัชชียมาหิตคฤหบดีกำลังเดินมา
แต่ไกล ครั้นแล้วจึงยังกันและกันให้หยุดด้วยกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงเบาเสียง
อย่าได้เปล่งเสียง วัชชียมาหิตคฤหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดม กำลัง
เดินมา วัชชียมาหิตคฤหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่ง บรรดาภุคส์ผู้มุ่งหม่นผ้าขาวซึ่ง
เป็นสาวกของพระสมณโคดม อาศัยอยู่ในเมืองจัมปา ก็ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ใคร่ใน
เสียงเบา ได้รับแนะนำในทางเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา แม้โจน เขา
ทราบบริษัษผู้มีเสียงเบา พึงสำคัญที่จะเข้ามาหา ลำดับนั้น ปริพาชกเหล่านั้นได้
นั่งอยู่ วัชชียมาหิตคฤหบดีก็เข้าไปหาพวกปริพาชกถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้สนทนา
ปราศรัยกับปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการสนทนาปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าวกะท่าน
วัชชียมาหิตคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ได้ยินว่า พระมหาสมณโคดมทรงติเตียน
ตบะทั้งหมด เข้าไปดำ เข้าไปว่าร้ายผู้มีตบะ ผู้ที่เลี้ยงชีพด้วยการเสerahมอ
ทั้งหมด โดยส่วนเดียว จริงหรือ ฯ

วัชชียมาหิตคฤหบดีตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระผู้มีพระภาค
ทรงติเตียนตบะทั้งหมดหาไม่ได้ เข้าไปดำ เข้าไปว่าร้ายผู้มีตบะ ผู้ที่เลี้ยงชีพด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อาการเศร้าหมองทั้งหมด โดยส่วนเดียวก็หาไม่ได้ พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนผู้ที่
ควรดีเตียน ทรงสรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงติเตียน
ผู้ที่ควรดีเตียนอยู่ ทรงสรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญอยู่ พระผู้มีพระภาคทรงมีปรกติ
ตรัสแยกกัน ในเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคนั้นมีไข้มีปรกติตรัสโดยส่วนเดียว ฯ

เมื่อวัชชีมาหิตตฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่ง จึงพูด
กะวัชชีมาหิตตฤหบดีว่า ท่านหยุดก่อน ฤหบดี พระสมณโคดมที่ท่านกล่าว
สรรเสริญ เป็นผู้แนะนำในทางฉิบหาย เป็นผู้ไม่มีบุญญิตี ฯ

ว. ท่านผู้เจริญ แม้ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าจะกล่าวกะท่านผู้มีอายุทั้งหลายโดย
ชอบธรรม พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า สิ่งนี้เป็นกุศล สิ่งนี้เป็นอกุศล เมื่อ
พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิ่งที่เป็นกุศลและอกุศลไว้ดังนี้ จึงชื่อว่าทรงเป็นผู้มี
บุญญิตี พระผู้มีพระภาคนั้นมีไข้ผู้แนะนำในทางฉิบหาย ไม่ใช่ผู้ไม่มีบุญญิตี ฯ

เมื่อวัชชีมาหิตตฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกทั้งหลายได้เป็นผู้นั่ง
เก้อเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า ใต้ตอบไม่ได้ ลำดับนั้น วัชชีมาหิตตฤหบดี
ทราบวา ปริพาชกเหล่านั้นเป็นผู้นั่ง เก้อเขิน คอดก ก้มหน้า ขบเข่า ใต้ตอบ
ไม่ได้ แล้วลุกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลเรื่องที่
สนทนากับอัญญเดียรัถยิปริพาชกเหล่านั้นทั้งหมด แด่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ
ทุกประการ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละ ดิละ ฤหบดี ท่านฟังขมิ้นพวก
โมฆบุรุษให้เป็นการขมขิดด้วยดี โดยกาลอันควร โดยชอบธรรมอย่างนี้แล ดูกร
ฤหบดี เราไม่กล่าวตบะทั้งหมดว่า ควรบำเพ็ญ เราไม่กล่าวตบะทั้งหมดว่า
ไม่ควรบำเพ็ญ เราไม่กล่าวการสมาทานทั้งหมดว่า ควรสมาทาน เราไม่กล่าวการ
สมาทานทั้งหมดว่า ไม่ควรสมาทาน เราไม่กล่าวการเริ่มตั้งความเพียรทั้งหมดว่า
ควรเริ่มตั้งความเพียร เราไม่กล่าวการเริ่มตั้งความเพียรทั้งหมดว่า ไม่ควรเริ่ม
ตั้งความเพียร เราไม่กล่าวการสละทั้งหมดว่า ควรสละ เราไม่กล่าวการสละ
ทั้งหมดว่า ไม่ควรสละ เราไม่กล่าวการหลุดพ้นทั้งหมดว่า ควรหลุดพ้น เราไม่
กล่าวการหลุดพ้นทั้งหมดว่า ไม่ควรหลุดพ้น ดูกรฤหบดี เมื่อบุคคลบำเพ็ญ
ตบะอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญ กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป
เรากล่าวตบะเห็นปานนี้ว่า ไม่ควรบำเพ็ญ ก็เมื่อบุคคลบำเพ็ญตบะอันใดอยู่
อกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวตบะ
เห็นปานนี้ว่า ควรบำเพ็ญ เมื่อบุคคลสมาทานการสมาทานอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการสมาทาน
เห็นปานนี้ว่า ไม่ควรสมาทาน เมื่อบุคคลสมาทานการสมาทานอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการสมาทาน
เห็นปานนี้ว่า ควรสมาทาน เมื่อบุคคลเริ่มตั้งความเพียรอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการเริ่มตั้งความ
เพียรเห็นปานนี้ว่า ควรสมาทาน เมื่อบุคคลเริ่มตั้งความเพียรอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการเริ่มตั้ง
ความเพียรเห็นปานนี้ว่า ควรเริ่มตั้ง เมื่อบุคคลสละซึ่งการสละอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการสละ
เห็นปานนี้ว่า ไม่ควรสละ เมื่อบุคคลสละการสละอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการสละเห็น
ปานนี้ว่า ควรสละ เมื่อบุคคลหลุดพ้นการหลุดพ้นอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลาย
ย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการหลุดพ้นเห็นปานนี้
ว่า ไม่ควรหลุดพ้น เมื่อบุคคลหลุดพ้นการหลุดพ้นอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลาย
ย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการหลุดพ้นเห็นปานนี้ว่า
ควรหลุดพ้น ลำดับนั้น วัชชีมาหิตตฤหบดีอันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็น
ชัด ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ıraเรง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกจากที่นั่งถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อวัชชีมาหิตตฤหบดี
หลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ใดแล ผู้มีกิเลสเพียงดังว่าลูในปัญญาจักษุน้อยในธรรมวินัยนี้ตลอดกาลนาน
ภิกษุเมื่อนั้น พึงขมขิดอัญญเดียรัถยิปริพาชกทั้งหลายให้เป็นการขมขิดด้วยดีโดยชอบ
ธรรม เหมือนอย่างวัชชีมาหิตตฤหบดีขมขิดแล้ว ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุตติยสูตร

[๙๕] ครั้นนั้นแล อุตติยปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านโคดม
ผู้เจริญ โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า หรือหนอ พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า ดูกรอุตติยะ ข้อนี้เราไม่พยากรณ์ ฯ

อ. ท่านโคดมผู้เจริญ ก็โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ฯ

พ. ดูกรอุตติยะ แม้ข้อนี้เราก็ก็นิพพาน ฯ

อ. ท่านโคดมผู้เจริญ โลกมีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . . ชีพอันนั้น
สรีระอันนั้น . . . ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตายแล้ว ย่อมเป็น
อีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี
ไม่เป็นอีกก็มี . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้
สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ฯ

พ. ดูกรอุตติยะ แม้ข้อนี้เราก็ก็นิพพาน ฯ

อ. ท่านถูกเราถามว่า ท่านโคดมผู้เจริญ โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตติยะ ข้อนี้เราไม่พยากรณ์ เมื่อถูก
ถามว่า ท่านโคดมผู้เจริญ ก็โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ
ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตติยะ ข้อนี้เราก็ก็นิพพาน เมื่อถูกถามว่า ท่านโคดม
ผู้เจริญ โลกมีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . . ชีพอันนั้น สรีระอันนั้น . . . ชีพอย่าง
หนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อม
ไม่เป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี . . . สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า
หรือหนอ ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตติยะ แม้ข้อนี้เราก็ก็นิพพาน เมื่อเป็นเช่นนี้
ท่านโคดมผู้เจริญจะพยากรณ์ในทางไหน ฯ

พ. ดูกรอุตติยะ เราย่อมแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความรู้อย่าง
เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงเสียซึ่งความโศกและความรำไร
เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อกะทำให้แจ้ง
ซึ่งพระนิพพาน ฯ

อ. ด้วยข้อที่พระโคดมผู้เจริญได้ทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อ
ความรู้อย่าง เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย . . . เพื่อกะทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน
นั้น โลกทั้งหมดหรือกึ่งหนึ่งหรือสามส่วนจักออกไปจากทุกข์ได้ เมื่ออุตติยะ-

*ปริพาชกกราบทูลอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิ่งเสีย ลำดับนั้นแล ท่านพระ
อานนท์ได้มีความคิดว่า อุตติยปริพาชกอย่าได้ทูลถามลามกอย่างนี้ว่า พระสมณ
โคดมถูกเราถามปัญหาเฉพาะหน้าทั้งปวง ย่อมเลียง ไม่ทรงวิสัยนา หรือวิสัยนา
ไม่ได้แน่นอน เพราะทูลถามลามกนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน แก่อุตติยปริพาชก ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้กล่าว
กะอุตติยปริพาชกว่า ดูกรอาวโสอุตติยะ ถ้าเช่นนั้น เราจักอุปมาแก่ท่าน ญาณ
บุรุษบางพวกในโลกนี้ ย่อมรู้สรรพแห่งภพชาติได้ด้วยอุปมา ดูกรอาวโสอุตติยะ
เปรียบเหมือนนครอันตั้งอยู่ชายแดนของพระราชานครนั้นมีป้อมมั่นคง มีกำแพง
และประตูมั่นคง มีประตูเดียว นายประตูในนครนั้น เป็นบัณฑิตฉลาด มีปัญญา
ห้ามคนที่ไม่รู้จักเข้าไป ให้คนที่รู้จักเข้าไป เขาเดินเลียบไปตามทางเลียบกำแพง
โดยรอบนครนั้น ไม่พึงเห็นที่ต่อแห่งกำแพงหรือช่องแห่งกำแพง แม้โดยที่สุด
พอเฝ้าออกได้ และเขาย่อมไม่มีความรู้อย่างนี้ว่า สัตว์มีประมาณเท่านี้ เข้ามาสู่
นครนี้หรือออกไป โดยที่แท้ เขาย่อมมีความรู้ในเรื่องนั้นอย่างนี้ว่า สัตว์ตัวใหญ่ๆ
บางเหล่า ย่อมเข้ามาสู่นครนี้หรือยอมออกไป สัตว์ทั้งหมดนั้นย่อมเข้ามาหรือออกไป
ทางประตูนี้ แม้ฉันใด ดูกรอาวโสอุตติยะ พระตถาคตก็ฉันนั้นเหมือนกัน
มิได้ทรงมีความชวนชวาทอย่างนี้ว่า โลกทั้งหมดหรือกึ่งหนึ่งหรือสามส่วนจักออกไป
จากทุกข์ โดยที่แท้ พระตถาคตทรงมีพระญาณอย่างนี้ว่า สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ออกไปแล้ว หรือกำลังออกไป หรือจักออกไปจากโลก สัตว์ทั้งหมดนั้นจะนิรวณ
อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญาให้ทรพล ๕ ประการแล้ว เป็นผู้มิจิตตังมั่น
แล้วด้วยดีในสติปัฏฐาน ๔ เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการตามเป็นจริงแล้ว สัตว์
เหล่านั้นออกไปแล้วหรือกำลังออกไป หรือจักออกไปจากโลกด้วยอาการอย่างนี้
ดูกรอาวโสอุตติยะ ท่านได้ทูลถามปัญหานี้กะพระผู้มีพระภาคข้อใด ปัญหาข้อนั้น
ท่านได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคโดยปริยายอื่น ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงไม่ทรง
พยากรณ์ปัญหานี้แก่ท่าน ฯ

จบสูตรที่ ๔

โกกนทสูตร

[๙๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์ (อยู่ที่ตโปทาราม ใกล้พระนคร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท) ลุกขึ้นแล้วในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี
ได้ไปยังแม่น้ำตโปทาเพื่อสรงน้ำ ครั้นสรงน้ำที่แม่น้ำตโปทาแล้วกลับขึ้นมา มีจิวร
ผืนเดียว ไต่ย็นผึ่งตัวอยู่ แมโกกนทปริพาชกลุกขึ้นแล้วในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี
ได้ไปยังแม่น้ำตโปทาเพื่ออาบน้ำ โกกนทปริพาชกได้เห็นท่านพระอานนทที่เดินมา
แต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ถามท่านพระอานนทว่า ดุรอาวโสใครอยู่ในที่นี่
ท่านพระอานนทตอบว่า ดุรอาวโส เราเป็นภิกษุ ฯ

โก . ดุรอาวโส ภิกษุพวกไหน ฯ

อา . ดุรอาวโส เราเป็นพวกสมณะศากยบุตร ฯ

โก . ข้าพเจ้าพึงถามข้อข้องใจบางอย่างกะท่าน หากท่านจะให้โอกาส
เพื่อแก้ปัญหา ฯ

อา . เชิญท่านถามเถิด อาวโส เราฟังแล้วจักกล่าวแก่ ฯ

โก . ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา . ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก . ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้หรือว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา . ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก . ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้ว่า โลกมีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . .
ชีพอันนั้น สรรพก็อันนั้น . . . ชีพอย่างหนึ่ง สรรพก็อย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็น
อีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็น
อีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา . ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก . ถ้าอย่างนั้น ท่านผู้เจริญย่อมไม่รู้ ไม่เห็นนะชิ ฯ

อา . ดุรอาวโส เราไม่รู้ ไม่เห็นหามิได้ เรารู้ อยู่ เห็นอยู่ ฯ

โก . ดุรอาวโส ท่านถูกข้าพเจ้าถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า
ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า
ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกมีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . . ชีพอันนั้น สรรพก็อันนั้น . . .
ชีพอย่างหนึ่ง สรรพก็อย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมไม่เป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี . . .
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า ดุรอาวโส เรามิได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถาม
ว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านผู้เจริญย่อมไม่รู้ ไม่เห็นนะชิ ก็กล่าวว่า ดุรอาวโส เรา
ย่อมไม่รู้ ไม่เห็นหามิได้ เรารู้ อยู่ เห็นอยู่ ดุรอาวโส ก็อรรถแห่งภาษิตนี้จะพึง
เห็นได้อย่างไรเล่า ฯ

อา . ดุรอาวโส ข้อนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า
เป็นทริฏอย่างหนึ่ง ข้อนี้ว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า เป็นทริฏ
อย่างหนึ่ง ข้อนี้ว่า โลกมีที่สุด . . . โลกไม่มีที่สุด . . . ชีพอันนั้น สรรพก็อันนั้น . . .
ชีพอย่างหนึ่ง สรรพก็อย่างหนึ่ง . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมไม่เป็นอีก . . . สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี . . .
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่า ก็เป็นทริฏอย่างหนึ่ง ดุรอาวโส ทริฏกิต เหตุที่ตั้งทริฏกิต ที่ตั้งมั่น
แห่งทริฏกิต ที่ตั้งขึ้นโดยรอบแห่งทริฏกิต ความเพิกถอนทริฏกิต มีประมาณเท่าใด
เราย่อมรู้ ย่อมเห็นทริฏเป็นต้นนั้น มีประมาณเท่านั้น เรารู้ทริฏเป็นต้นนั้น จึงกล่าว
ว่า เรารู้ อยู่ เราเห็นทริฏเป็นต้นนั้น จึงกล่าวว่า เราเห็นอยู่ เราจะกล่าวว่า
เราไม่รู้ ไม่เห็นอย่างไรได้ ดุรอาวโส เรารู้ อยู่ เห็นอยู่ ฯ

โก . ท่านผู้มีอายุชื่อไร และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายย่อมเรียกท่านผู้มี
อายุว่าอย่างไร ฯ

อา . ดุรอาวโส เรามิชื่อว่า อานนท และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย
เรียกเราว่า อานนท ฯ

โก . ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าสนทนากับท่านอาจารย์ผู้ใหญ่ ไม่รู้
เลยว่า เป็นท่านพระอานนท ก็ถ้าข้าพเจ้าพึงรู้อย่างนี้คือท่านพระอานนทที่ไซร้
ข้าพเจ้าก็ไม่พึงกล่าวโต้ตอบถึงท่าน ขอท่านพระอานนทจงอดโทษแก่ข้าพเจ้า

ด้วยเกิด ฯ

จบสูตรที่ ๖

อาหุเนยสูตร

[๙๓] ดูกุริกะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้
ผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำ
อัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า ธรรม ๑๐ ประการเป็นไหน
ดูกุริกะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคิล สำรวมแล้วในปาติโมกข์
สังวร ถึงพร้อมแล้วด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษอันมีประมาณ
น้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูตร ทรงสูตระ สังสมสูตระ
เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิวี่ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้มั่งคิลเป็นมิตรมั่งคิล
เป็นสหาย มั่งคิลเป็นเพื่อน ๑ เป็นสัมมาทิวี่ ประกอบด้วยความเห็นอันชอบ ๑
ยอมแสดงฤทธิ์ได้หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้หลายคนเป็นคน
เดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ทำให้หายไปก็ได้ ทะลฝ่า กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด
เหมือน ไปในอากาศก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแม่ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดิน ไปบน
น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะ ไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำ
พระจันทร์และพระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกาย
ไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ๑ ย่อมได้ยินเสียงสองอย่าง คือ เสียงทิพย์และเสียง
มนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพโสตรอันบริสุทธิ์ล่วงโสตรของมนุษย์ ๑
ยอมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่น ได้ด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่า จิตมี
ราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่า จิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่า จิตมี
โทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่า จิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่า จิตมี
โมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่า จิตปราศจากโมหะ จิตหลุดรู้ก็รู้ว่า จิตหลุด
หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นเมหรรคก็รู้ว่า จิตเป็นเมหรรค หรือจิต
ไม่เป็นเมหรรคก็รู้ว่า จิตไม่เป็นเมหรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตเป็น
สมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่า จิตหลุด
พ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่า จิตไม่หลุดพ้น ๑ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง
ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบ
ชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมาก
บ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพ
โน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็มียชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิว
พรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุ
เพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้
เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่
สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจิทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระ
อริยเจ้า เป็นมิฉฉาธิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิฉฉาธิฐิ เมื่อตายไป เขาจึงเข้า
ถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาจิสุจริต
มโนสุจริตไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิวี่ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิวี่
เมื่อตายไป เขาจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการ
ฉะนี้ ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกุริกะทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควร
ของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก
ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๗

เถรสูตร

[๙๔] ดูกุริกะทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
จะอยู่ในทิศใดๆ ย่อมอยู่สำราญโดยแท้ ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ ภิกษุเป็น
เถระรัตตัญญู บวชมานาน ๑ เป็นผู้มั่งคิลสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑
เป็นพหูสูตร ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก
ชื่นใจ แหงตลอดด้วยดีด้วยทสิ ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้น
เชิง ๑ จำปาติโมกข์ทั้งสองด้วยดีโดยพิสดาร จำแนกด้วยดี ให้เป็น ไปได้ด้วยดี
วินิจฉัยได้แล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะ ๑ เป็นผู้ฉลาดในการระบอบอิริยาบถที่เกิด
ขึ้น ๑ เป็นผู้ใคร่ธรรม รักการฟังธรรมการแสดงธรรม มีความปราโมทย์ยิ่งใน
ธรรมอันยิ่งในวินัยอันยิ่ง ๑ เป็นผู้สิ้นโทษด้วยจิรวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเภสัชบริวารตามมิตาได้ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยอาการอันน่าเลื่อมใส
ในการก้าวไปและถอยกลับ แม่นิ่งในละแวกบ้านก็สำราญแล้วด้วยดี ๑ เป็นผู้ได้
ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่อง
อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบัน เข้าถึง
อยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จะอยู่
ในทิศใดๆ ย่อมอยู่สำราญโดยแท้ ฯ

จบสูตรที่ ๘

อุปาสิตสูตร

[๙๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาเพื่อสร้งเสพเสนาสนะ คือ ป่า
และราวป่าอันสงัด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุบาลี เสนาสนะ คือ ป่าและ
ราวป่าอันสงัด อยู่ลำบาก ทำความวิเวกได้ยาก ยากที่จะอภิรมย์ในการอยู่ผู้เดียว
ป่าทั้งหลายเห็นะน้ำใจของภิกษุผู้ไม่ได้สมาธิไปเสีย ดูกรอุบาลี ผู้ใดพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิจักสร้งเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด
ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจลมลงหรือจักฟุ้งซ่าน ดูกรอุบาลี เปรียบเหมือนมี
ห้วงน้ำใหญ่อยู่ มีช้างใหญ่สูง ๓ ศอก หรือ ๓ ศอกกึ่ง มาถึงเข้า ช้างตัวนั้นพึง
คิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราลงสู่ห้วงน้ำแล้วพึงชดถุหล่นบ้าง พึงชดถุหลังเล่
บ้าง ครั้นแล้ว จึงอาบ ต้มขึ้นมากลับไปตามต้องการ ช้างนั้นลงสู่ห้วงน้ำแล้ว
พึงชดถุหล่นบ้าง ชดถุหลังเล่บ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ต้มขึ้นมาแล้วกลับไปตาม
ต้องการ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าช้างนั้นเป็นสัตว์มีร่างกายใหญ่ ย่อมได้การ
ลงในน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึง (ห้วงน้ำนั้น) เข้า กระต่ายหรือเสือ
ปลาพึงคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นอะไรและช้างใหญ่เป็นอะไร โฉนหนอ เราพึงลงสู่
ห้วงน้ำแล้วจึงชดถุหล่นบ้าง พึงชดถุหลังเล่บ้าง ครั้นแล้ว จึงอาบ ต้มขึ้นมา
แล้วกลับไปตามต้องการ กระต่ายหรือเสือปลานั้นก็ลงสู่ห้วงน้ำนั้นโดยพลัน ไม่ทัน
ได้พิจารณา กระต่ายหรือเสือปลานั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจลมลงหรือจักลอยขึ้น
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่ากระต่ายหรือเสือปลานั้นเป็นสัตว์มีร่างกายเล็ก ย่อม
ไม่ได้รับการลงในห้วงน้ำลึก แม่นั้นใด ดูกรอุบาลี ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราเมื่อ
ไม่ได้สมาธิ จักสร้งเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ผู้นั้นจำต้องหวัง
ข้อนี้ คือ จักจลมลงหรือฟุ้งซ่าน ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรอุบาลี เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอนหงาย ย่อมเล่นมุนตรและลูกของ
ตน ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นของ
เด็กอ่อนอย่างเต็มที่สิ้นเชิงมิใช่หรือ ท่านพระอุบาลีกราบทูลว่า เป็นอย่างนั้น
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแล อาศัยความเจริญ อาศัยความ
แก่กล้าแห่งอินทรีย์ ย่อมเล่นเครื่องเล่นทั้งหลายที่เป็นของเล่นของพวกเด็กๆ คือ
เล่นไถน้อยๆ เล่นตีไม้เหิง เล่นกังหันไม้ เล่นกังหันใบไม้ เล่นดวงทราย เล่น
รถน้อยๆ เล่นธนูน้อยๆ ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การ
เล่นนี้ เป็นการเล่นดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแล อาศัยความเจริญ อาศัยความ
แก่กล้าแห่งอินทรีย์ เป็นผู้เฝ้าอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรออยู่ด้วยรูปทั้งหลาย
อันบุคคลพึงรู้ได้ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่ววน
ชวนให้กำหนัด ด้วยเสียงทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยหู . . . ด้วยกลิ่นทั้งหลายอัน
บุคคลพึงรู้ด้วยจมูก . . . ด้วยรสทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยลิ้น . . . ด้วยผฏฐัพพะ
ทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่ววน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ชวนให้กำหนด คุรุอาบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้ เป็น
การเล่นที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

พ. คุรุอาบาลี ก็พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของ
พระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้
ตาม ทรงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ถูหบดี บุตร
แห่งถูหบดี หรือผู้เกิดมาในภายหลังในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมพึงธรรมนั้น
แล้ว ได้ศรัทธาในตถาคต ประกอบด้วยการได้ศรัทธาแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้
อยู่ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์บริสุทธิ์โดยส่วนเดียวคงจะยากที่จะทำได้
แล้ว ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและผนวครองผ้ากาสายะออกบวช
เป็นบรรพชิตเถิด สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องญาติน้อยใหญ่
แล้วปลงผมและผนวครองผ้ากาสายะออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เป็น
ผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาและอาชีวะเสมอด้วยภิกษุทั้งหลาย ละปาณาติบาต เว้นขาดจาก
ปาณาติบาต วางกัณฐะ วางศาคตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา
หวั่นระโยชน์ในเกือกกลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน
รับแต่ของที่ที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้
สะอาดอยู่ ละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นจาก
เมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน ละมสสาวาท เว้นขาดจากมสสาวาท พูดแต่คำ
จริง ดำรงคำสัตย์ พูดเป็นหลักฐาน ควรเชื่อถือได้ ไม่พดลวงโลก ละวาจาສ่อเสียด
เว้นขาดจากวาจาສ่อเสียด พึงช้านี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นั้นแตก
ร้างกัน หรือฟังข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้างกัน
สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้
พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ
กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุนี้ ชวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วน
มากรักใคร่ พอใจ ละคำเพื่อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพื่อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำ
ที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง
มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร ภิกษุเหล่านั้นเว้นขาดจากการ
พราภีพิกคามและภุตคาม ฉันทนเดียว เว้นการฉันทนในราตรีงดการฉันทนในเวลา
วิกาล เว้นขาดจากการพ่อนรำขับร้องการประโคมดนตรีและการดูการเล่นอันเป็น
ข้าศึกแก่กุศล เว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของ
หอมและเครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว เว้นขาดจากการนั่งการ
นอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เว้นขาดจากการรับทองและเงิน เว้นขาดจากการ
รับธัญญาหารดิบ เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี
เว้นขาดจากการรับทาสีและทาส เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ เว้นขาดจากการ
รับไก่และสุกร เว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน เว้นขาดจากการประกอบเหตุ
กรรมและการรับใช้ เว้นขาดจากการซื้อการขาย เว้นขาดจากการฉ้อโกงด้วยตาซึ่ง
การฉ้อโกงด้วยของปลอม และการฉ้อโกงด้วยเครื่องตวงวัด เว้นขาดจากการรับ
สินบน การล่อลวง และการตลบแต่ง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ
การตีขัง การปล้น และการโจก ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหาร
กาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง ซึ่งตนจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไป
ได้เอง นกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีปีกของตัวเองเป็นภาระบินไป ฉันทน
ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหาร
ท้อง ซึ่งตนจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ฉันทนเหมือนกัน ภิกษุเหล่านั้น
เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นอันเป็นอริยะนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่มีโทษเฉพาะตน ฯ

ภิกษุเหล่านั้นเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออณพยุชชนะ ย่อม
ปฏิบัติเพื่อสัจจกัมมที่มิใช่สัจจกัมมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอัน
ลามก คือ อภิชฌาและโมหนัสครอบงำได้ ชื่อว่าย่อมรักษาจักขุที่มิใช่
ย้อมถึงความสำราญในจักขุที่มิใช่ ฟังเสียงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรส
ด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

นิมิต ไม่ถืออุณพยุขณะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสรวมมนนทริย์ ที่เมื่อไม่สรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ชื่อว่า
ย่อมรักษามนนทริย์ ชื่อว่าย่อมถึงความสรวมในมนนทริย์ ภิกษุนั้นเป็นผู้ประกอบ
ด้วยอินทริยสังวรอันเป็นอริยะนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสเฉพาะตน ฯ

ภิกษุนั้นย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป ในการถอยกลับ ย่อมทำความ
รู้สึกตัวในการแล ในการเหลียว ย่อมทำความรู้สึกตัวในการคู้เข้า ในการเหยียด
ออก ย่อมทำความรู้สึกตัวในการทรงสิ่งมาฏี บาตร และจีวร ย่อมทำความรู้สึก
ตัวในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ย่อมทำความรู้สึกตัวในการถ่ายอุจจาระ
ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น
การพูด การนิ่ง ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลชั้นอื่นเป็นอริยะนี้ ประกอบด้วยอินทริย
สังวรอันเป็นอริยะนี้ และประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอันเป็นอริยะนี้ ย่อมชอง
เสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชุก
ที่แจ้ง ลอมฟาง ภิกษุนั้นอยู่ป่า อยู่โคน ไม้ หรืออยู่เรือนว่างเปล่า ย่อมนั่งคู้
บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า ภิกษุนั้นละความโลภในโลกแล้ว มีจิต
ปราศจากความโลภอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความโลภ ละความประทุษร้าย
คือ พยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลสัตว์ทั้งปวงอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ พยาบาท ละกีนมิทระแล้ว เป็น
ผู้ปราศจากกีนมิทระ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกีนมิทระ ละอุทธัจจกุกกักจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน
มีจิตสงบ ณ ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกักจะ ละวิจิกิจฉา
แล้ว เป็นผู้ข้ามพ้นวิจิกิจฉา ไม่มีความสงสัยในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระ
จิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา ฯ

ภิกษุนั้น ครั้นละนิวารณอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญาให้ทะลุพล ๕
ประการนี้ได้แล้ว สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก
วิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ดุจรูปาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
การอยู่เช่นนั้น เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรูปาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม้ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

ดุจรูปาลี อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต
ในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป
มีปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิอยู่ ดุจรูปาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน การอยู่เช่นนั้น เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อน
มิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรูปาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม้ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

ดุจรูปาลี อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุข
ด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข ดุจรูปาลี เธอจะสำคัญความข้อ
นั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนั้นเป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อน
มิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรูปาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม้ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

ดุจรูปาลี อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติ
บริสุทธิ์อยู่ ดุจรูปาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนั้น เป็นการ
อยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุจรูปาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม้ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

คุรุอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงรูปสัญญา เพราะดับ
ปฏิขันธ์สัญญาเสียได้ เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึง
บรรลุอากาศาณัญญาตนณาน โดยคำนึงว่า อากาศไม่มีที่สุด ดังนี้ คุรุอุบาลี
เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีต
กว่าการอยู่อันมีในก่อนมีไชหรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุรุอุบาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี่ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงช่องเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

คุรุอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงอากาศาณัญญาตนณานโดย
ประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุวิญญาณัญญาตนณาน โดยคำนึงว่า วิญญาณไม่มี
ที่สุด ดังนี้ . . . เพราะก้าวล่วงวิญญาณัญญาตนณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึง
บรรลุอากิญจัญญาตนณาน โดยคำนึงว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้ . . . เพราะก้าวล่วง
อากิญจัญญาตนณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุเนวสัญญานาสัญญาตน-
*ณาน โดยคำนึงว่า ธรรมชาตินี้สงบ ธรรมชาตินี้ประณีต ดังนี้ คุรุอุบาลี เธอจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการ
อยู่อันมีในก่อนมีไชหรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุรุอุบาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี่ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงช่องเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ฯ

คุรุอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงเนวสัญญานาสัญญาตนณาน
โดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุสัญญาเวทิตถิโรธสมาบัติอยู่ และอาสวะของ
ภิกษุนั้นเป็นกิเลสหมดสิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา คุรุอุบาลี เธอจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่า
การอยู่อันมีในก่อนมีไชหรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุรุอุบาลี สวาททั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี่ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงช่องเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงบ แต่ว่าสวาท
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน คุรุอุบาลี เธอจะอยู่ในสงฆ์
เกิด เมื่อเธออยู่ในสงฆ์ ความสำราญจักมี ฯ

จบสูตรที่ ๙

อภิพพสูตร

[๑๐๐] คุรุภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้แล้ว
ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ รากะ ๑
โทสะ ๑ โมหะ ๑ โกรธ ๑ อปนาหะ ๑ มกขะ ๑ ปฟาสะ ๑ อิสสา ๑
มัจฉริยะ ๑ มานะ ๑ คุรุภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้ไม่ได้
ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต คุรุภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๑๐
ประการนี้ได้แล้ว จึงเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ รากะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ โกรธ ๑ อปนาหะ ๑ มกขะ ๑ ปฟาสะ ๑
อิสสา ๑ มัจฉริยะ ๑ มานะ ๑ คุรุภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๑๐ ประการ
นี้ได้แล้ว จึงเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ฯ

จบอุปาสกวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กามโกติสูตร ๒. เวรสูตร ๓. ทิฏฐิสูตร ๔. วัชชียสูตร
๕. อุตตยสูตร ๖. โภกนุสูตร ๗. อาหุเนยยสูตร ๘. เถรสูตร
๙. อุปาสกสูตร ๑๐. อภิพพสูตร ฯ

จบหุติยปิณฑาสกที่ ๒

ตติยปิณฑาสก

สมณสัญญาวรรคที่ ๑

สมณสัญญาสูตร

[๑๐๑] คุรุภิกษุทั้งหลาย สมณสัญญา ๓ ประการ อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม ๗ ประการให้บริบูรณ์ สมณสัญญา ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ สมณสัญญาว่า เราเป็นผู้มีเพศต่างจากฤๅษี ๑ ชีวิตของเรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เนื่องด้วยผู้อื่น ๑ มรรยาทอย่างอื่นอันเรควรทำมีอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย สมณ-

* สัณฺญา ๓ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม
๗ ประการให้บริบูรณ์ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเป็นผู้มีปกติทำ
ติดต่อเป็นนิตย์ เป็นผู้มีความประพฤติดังติดต่อกันเป็นนิตย์ในศีลทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ไม่
โลภมาก ๑ เป็นผู้ไม่พยาบาท ๑ เป็นผู้ไม่ถือตัว ๑ เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ๑
เป็นผู้มีการพิจารณาในปัจจัยทั้งหลายอันเป็นบริวารแห่งชีวิตว่า ปัจจัยเหล่านี้มี
ประโยชน์เช่นนี้ แล้วจึงบริโภค ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย
สมณสัณฺญา ๓ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม
๗ ประการนี้ให้บริบูรณ์ ฯ

จบสูตรที่ ๑

โพชฌณคสูตร

[๑๐๒] ดุริยกิจทั้งหลาย โพชฌณค ๗ ประการนี้ อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังวิชา ๓ ประการให้บริบูรณ์ โพชฌณค ๗ ประการเป็นไฉน
คือ สติสัมโพชฌณค ๑ ธรรมวิจยสัมโพชฌณค ๑ วิริยสัมโพชฌณค ๑ ปิตี
สัมโพชฌณค ๑ ปัสสัทธิสัมโพชฌณค ๑ สมาริสัมโพชฌณค ๑ อุเบกขา
สัมโพชฌณค ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย โพชฌณค ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังวิชา ๓ ประการให้บริบูรณ์ วิชา ๓ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อน ได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้
หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อน ได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
อาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่สัตว์ทั้งที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตาม
กรรมด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑
ดุริยกิจทั้งหลาย โพชฌณค ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมยังวิชา ๓ ประการนี้ให้บริบูรณ์ ฯ

จบสูตรที่ ๒

มิจฉัตตสูตร

[๑๐๓] ดุริยกิจทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตะ จึงมีการพลาดจาก
สววรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสววรรค์และมรรคผล เพราะอาศัยมิจฉัตตะ
อย่างไร จึงมีการพลาดจากสววรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสววรรค์และมรรคผล
ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นผิด ย่อมมีความดำริผิด ผู้มีความดำริผิด
ย่อมมีวาจาผิด ผู้มีวาจาผิด ย่อมมีการงานผิด ผู้มีการงานผิด ย่อมมีการเลี้ยวชีพผิด
ผู้มีการเลี้ยวชีพผิด ย่อมมีความพยายามผิด ผู้มีความพยายามผิด ย่อมมีความ
ระลึกผิด ผู้มีความระลึกผิด ย่อมมีความตั้งใจผิด ผู้มีความตั้งใจผิด ย่อมมีความ
รู้ผิด ผู้มีความรู้ผิด ย่อมมีความหลุดพ้นผิด ดุริยกิจทั้งหลาย เพราะอาศัย
มิจฉัตตะอย่างนี้แล จึงมีการพลาดจากสววรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสววรรค์
และมรรคผล ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัมมัตตสูตร

[๑๐๔] ดุริยกิจทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตะ จึงมีการบรรลุสววรรค์
และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสววรรค์และมรรคผล เพราะอาศัยสัมมัตตะ
อย่างไร จึงมีการบรรลุสววรรค์และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสววรรค์และมรรคผล
ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมมีความดำริชอบ ผู้มีความดำริ
ชอบ ย่อมมีวาจาชอบ ผู้มีวาจาชอบ ย่อมมีการงานชอบ ผู้มีการงานชอบ
ย่อมมีการเลี้ยวชีพชอบ ผู้มีการเลี้ยวชีพชอบ ย่อมมีความพยายามชอบ ผู้มีความ
พยายามชอบ ย่อมมีความระลึกชอบ ผู้มีความระลึกชอบ ย่อมมีความตั้งใจชอบ
ผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความรู้ชอบ ผู้มีความรู้ชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นชอบ
ดุริยกิจทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตะ จึงมีการบรรลุสววรรค์และมรรคผล
ไม่มีการพลาดจากสววรรค์และมรรคผล ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นผิด มีความดำริผิด มีวาจาผิด
มีการงานผิด มีการเลี้ยวชีพผิด มีความพยายามผิด มีความระลึกผิด มีความ
ตั้งใจผิด มีความรู้ผิด มีความหลุดพ้นผิด สมาทานกายกรรม วาจากรรม
มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความ
ตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่นา
ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะเป็นทิวทัศน์ชั่วช้า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพืชสะเดา พืชบวบขม หรือพืช
น้ำเต้าขม อันบุคคลเพาะแล้วในแผ่นดินที่ชุ่มชื้น ย่อมเข้าไปจิบรสดิน และรส
น้ำอันใด รสดินและรสน้ำทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นรสขม เป็นรส
เผ็ดร้อน เป็นรสไม่น่ายินดี ชื่อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะพืชเป็นของไม่ดี
แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นผิด มีความดำริผิด มีวาจา
ผิด มีการงานผิด มีการเลี้ยงชีพผิด มีความพยายามผิด มีความระลึกผิด มีความ
ตั้งใจผิด มีความรู้ผิด มีความหลุดพ้นผิด สมทานกายกรรม วชิกรรม
มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความ
ตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่
ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ชื่อนั้นเป็นเพราะ
เหตุไร เพราะเป็นทิวทัศน์ชั่วช้า ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ มี
วาจาชอบ มีการงานชอบ มีการเลี้ยงชีพชอบ มีความพยายามชอบ มีความ
ระลึกชอบ มีความตั้งใจชอบ มีความรู้ชอบ มีความหลุดพ้นชอบ สมทาน
กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา
ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็น
ไปเพื่อผลที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ความเกื้อกูล เป็นสุข ชื่อนั้นเป็น
เพราะเหตุไร เพราะเป็นทิวทัศน์ที่เจริญ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพืชอ้อย พืชข้าวสาลี หรือพืชองุ่น
อันบุคคลเพาะแล้วในแผ่นดินที่ชุ่มชื้น ย่อมเข้าไปจิบรสดิน และรสน้ำอันใด
รสดินและรสน้ำทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นรสที่น่ายินดี เป็นรสหวาน
เป็นรสอันน่าชื่นใจ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพืชเป็นของดี แม้ฉันใด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ มีวาจาชอบ
มีการงานชอบ มีการเลี้ยงชีพชอบ มีความพยายามชอบ มีความระลึกชอบ
มีความตั้งใจชอบ มีความรู้ชอบ มีความหลุดพ้นชอบ สมทานกายกรรม
วชิกรรม มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา
ความตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลอัน
น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เกื้อกูล เป็นสุข ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิว
เป็นของเจริญ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๔

อริขชาวิชาสูตร

[๑๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริขชาเป็นประธานแห่งการเข้าถึงอภิสสรธรรม
ทั้งหลาย ความไม่ละอายบาป ความไม่กลัวบาป เป็นของมีมาตามอริขชานั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีอริขชาไม่เห็นแจ้ง ย่อมมีความเห็นผิด ผู้มีความเห็น
ผิด ย่อมมีความดำริผิด ผู้มีความดำริผิด ย่อมมีวาจาผิด ผู้มีวาจาผิด ย่อมมีการ
งานผิด ผู้มีการงานผิด ย่อมมีการเลี้ยงชีพผิด ผู้มีการเลี้ยงชีพผิด ย่อมมีความ
พยายามผิด ผู้มีความพยายามผิด ย่อมมีความระลึกผิด ผู้มีความระลึกผิด
ย่อมมีความตั้งใจผิด ผู้มีความตั้งใจผิด ย่อมมีความรู้ผิด ผู้มีความรู้ผิด ย่อมมี
ความหลุดพ้นผิด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิชชาเป็นประธานแห่งการเข้าถึงอภิสสรธรรมทั้งหลาย
หิริและโอตตปเปเป็นของมีมาตามวิชชานั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวิชา
เห็นแจ้ง ย่อมมีความเห็นชอบ ผู้มีความดำริชอบ ย่อมมีวาจาชอบ ผู้มีวาจาชอบ
ย่อมมีการงานชอบ ผู้มีการงานชอบ ย่อมมีการเลี้ยงชีพชอบ ผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ
ย่อมมีความพยายามชอบ ผู้มีความพยายามชอบ ย่อมมีความระลึกชอบ ผู้มีความ
ระลึกชอบ ย่อมมีความตั้งใจชอบ ผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความรู้ชอบ ผู้มี
ความรู้ชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๕

นิชชรวัตถสูตร

[๑๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งการเสื่อมไปมี ๑๐ ประการนี้
๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมมีความ
เห็นผิดเสื่อมไป มีอภิสสรบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็น
ปัจจัยเสื่อมไป และอภิสสรธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะ
ความเห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมมีความดำริผิดเสื่อมไป
มีอภิสสรบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความดำริผิดเป็นปัจจัยเสื่อมไป และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
กุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความดำริชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวาจาชอบ ย่อมมีวาจาผิตเสื่อมไป . . .
และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะวาจาชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมมีการงานผิตเสื่อมไป . . .
และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะการงานชอบเป็น
ปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลียงชีพชอบ ย่อมมีการเลียงชีพผิต
เสื่อมไป . . . และกุตลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะการ
เลียงชีพชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมมีความพยายามผิต
เสื่อมไป . . . และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
พยายามชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ย่อมมีความระลึกผิต
เสื่อมไป . . . และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
ระลึกชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความตั้งใจผิต
เสื่อมไป . . . และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
ตั้งใจชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมมีความรู้ผิตเสื่อมไป
มือกุตลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความรู้ผิตเป็นปัจจัยเสื่อมไป และ
กุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความรู้ชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นผิต
เสื่อมไป มือกุตลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิตเป็นปัจจัย
เสื่อมไป และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
หลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งการเสื่อมไปมี ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

โรวันสูตร

[๑๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในทักษิณชาชนบท มีธรรมเนียมการล้าง
กระดุกแห่งญาติผู้ตาย ในธรรมเนียมการล้างกระดุกนั้น มีข้าวบ้าง น้ำบ้าง
ของขบเคี้ยวบ้าง ของบริโภคน้ำบ้าง เครื่องดื่มบ้าง การพ้อน้ำบ้าง
เพลงขับบ้าง การประโคมบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเนียมการล้างนั้นเมื่อ
เรามีได้กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าการล้างนั้นแลเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน
เป็นของปฤชน ไม่เป็นของอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ย่อมไม่เป็นไป
เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เราจักแสดงการ
ล้างอันเป็นของพระอริยะ ซึ่งเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด
เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานโดย
ส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความ
โทมัสและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความรำไร
ความทุกข์ ความโทมัสและความคับแค้นใจ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็การล้างที่เป็นของพระอริยะ ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย
เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้
เพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว
ย่อมพ้นจากความเกิด . . . จากความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความโทมัส
และความคับแค้นใจได้ นั้น เป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ
ย่อมล้างความเห็นผิต ล้างอกุตลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิต
เป็นปัจจัย และกุตลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
เห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมล้างความดำริผิต . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวาจาชอบ ย่อมล้างวาจาผิต . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมล้างการงานผิต . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลียงชีพชอบ ย่อมล้างการเลียงชีพ

ผิด . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมล้างความ
พยายามผิด . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ย่อมล้างความระลึก
ผิด . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมล้างความตั้งใจผิด . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมล้างความรู้ผิด . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมล้างความหลุดพ้นผิด
ล้างอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิดเป็นปัจจัย และ
กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความหลุดพ้นชอบเป็น
ปัจจัย ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การล้างที่เป็นของพระอริยะนั้นนั้นแล ย่อมเป็นไป
เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิด
เป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจากความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก
ความแก่ ผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความ
ร่ำไร ความทุกข์ ความโศกเศร้าและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก
ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโศกเศร้าและความคับแค้นใจได้ ๖

จบสูตรที่ ๗

ติักขสูตร

[๑๐๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาถ่าย เพื่อบำบัด
อาพาธอันมีดีเป็นสมณฐานบ้าง เพื่อบำบัดอาพาธอันมีเสมหะเป็นสมณฐานบ้าง
เพื่อบำบัดอาพาธอันมีลมเป็นสมณฐานบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาถ่ายนั้นเมื่ออยู่
เรามีได้กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ยาถ่ายนั้นนั้นแล ย่อมสำเร็จบ้าง ย่อมเสียผลบ้าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เรายังแสดงยาถ่าย อันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โศกเศร้าและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร
ความทุกข์ ความโศกเศร้าและความคับแค้นใจ เธอทั้งหลายจงพึงยาถ่ายนั้น
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาถ่ายอันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผล
อย่างเดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น
จากความเกิด . . . จากความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโศกเศร้าและ
ความคับแค้นใจเป็นฉนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ถวายความ
เห็นผิดออก และถวายอกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิด
เป็นปัจจัยออก ส่วนกุศลธรรมทั้งหลายมีไชน้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะความเห็นชอบ เป็นปัจจัย ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ถวายความดำริผิดออก . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเจรจาชอบ ถวายการเจรจาผิดออก . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ถวายการงานผิดออก . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ถวายการเลี้ยงชีพ

ผิดออก . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ถวายความพยายามผิด

ออก . . .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ถวายความระลึกผิด

ออก . . .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจมั่นชอบ ถวายความตั้งใจมั่นผิด

ออก . . .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ถวายความรู้ผิดออก . . .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ถวายความหลุดพ้นผิด
ออก และถวายอกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิดเป็น
ปัจจัยออก ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อยย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความหลุด
พ้นชอบเป็นปัจจัย ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาถ่ายอันเป็นของพระอริยะนั้นนั้นแล ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
จากความเกิด ผู้มีความแกล้งเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแกล้ง ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โศกโศกและมีความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร
ความทุกข์ ความโศกโศกและมีความคับแค้นใจได้ ฯ

จบสูตรที่ ๘

วมนสูตร

[๑๐๙] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย นายแพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาสำรอง เพื่อ
บำบัดอาพาธมิตีเป็นสมณฐานบ้าง เพื่อบำบัดอาพาธมีเสมหะเป็นสมณฐานบ้าง
เพื่อบำบัดอาพาธมีลมเป็นสมณฐานบ้าง ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ยาสำรองนั้นมียู
เรามีได้กล่าวว่า ไม่มี ก็แต่ว่ายาสำรองนั้นนั่นแล ย่อมสำเร็จผลบ้าง ย่อมเสียผล
บ้าง ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ก็เราจักแสดงยาสำรองอันเป็นของพระอริยะที่สำเร็จผล
อย่างเดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น
จากความเกิด ผู้มีความแกล้งเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแกล้ง ผู้มีความตาย
เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โศกโศกและมีความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร ความ
ทุกข์ ความโศกโศกและมีความคับแค้นใจได้ เธอทั้งหลายจงฟังยาสำรองนั้น จงใส่ใจ
ให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษัตริย์เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ยาสำรองอันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ฯลฯ ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโศกโศกและมีความคับ
แค้นใจ เป็นโณ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมสำรอง
ความเห็นผิดได้ และสำรองอกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความเห็น
ชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมสำรองความดำริ
ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเจรจาชอบ ย่อมสำรองการเจรจา
ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมสำรองการงานผิด
ได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ย่อมสำรองการเลี้ยงชีพ
ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมสำรองความ
พยายามผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ย่อมสำรองความระลึก
ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมสำรองความตั้งใจ
ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมสำรองความรู้ผิดได้ . . . ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมสำรองความหลุด
พ้นผิดได้ และสำรองอกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้น
ผิดเป็นปัจจัยได้ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
หลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ยาสำรองอันเป็นอริยะนี้แล ย่อมสำเร็จผลอย่างเดียว
ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจากความ
เกิด ผู้มีความแกล้งเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแกล้ง ผู้มีความตายเป็นธรรมดา
ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโศกโศกและ
มีความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โศกโศก และมีความคับแค้นใจได้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

นิทรมสูตร

[๑๑๐] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันบุคคลพึงปิดเป่ามี ๑๐
ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นโณ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ความเห็นผิด อันบุคคลผู้
มีความเห็นชอบปิดเป่าแล้ว และธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย อันเขาปิดเป่าแล้ว ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิด อันบุคคลผู้มีความดำริชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิด อันบุคคลผู้มีการเจรจาชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงานผิด อันบุคคลผู้มีการงานชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิด อันบุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๙

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพยายามผิด อันบุคคลผู้มีความพยายามชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความระลึกผิด อันบุคคลผู้มีความระลึกชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๑๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจผิด อันบุคคลผู้มีความตั้งใจชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๑๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความรู้ผิด อันบุคคลผู้มีความรู้ชอบปิดเป่าแล้ว . . . ๑๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหลุดพ้นผิด อันบุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบปิดเป่าแล้ว และอกุศลธรรมอันลามกมีใช่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิด เป็นปัจจัย อันเขาปิดเป่าแล้ว ส่วนกุศลธรรมมีใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความหลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันบุคคลพึงปิดเป่ามี ๑๐ ประการนี้แล ๖

จบสูตรที่ ๑๐

อเสขสูตร

[๑๑๑] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า อเสขะๆ ดังนี้ ภิกษุเป็น อเสขะด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุ ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย ความดำริชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย การเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย การงานชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย การเลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย ความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย การระลึกชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย ความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย ความรู้ชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วย ความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ ดูกรภิกษุ ภิกษุยอมเป็นอเสขะ ด้วยประการอย่างนี้แล ๖

จบสูตรที่ ๑๑

อเสขธรรมสูตร

[๑๑๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะมี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความดำริชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การงานชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การเลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การระลึกชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความรู้ชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะมี ๑๐ ประการนี้แล ๖

จบสูตรที่ ๑๒

จบสมณสังญาวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมณสังญาสสูตร ๒. โพชฌงคสูตร ๓. มิจฉัตตสูตร
๔. สัมมัตตสูตร ๕. อริยชาริยาสสูตร ๖. นิชชรวัตถสูตร ๗. โรวัน
สูตร ๘. ตักกิลลสูตร ๙. วมนสูตร ๑๐. นัทธมสูตร ๑๑. อเสขสูตร
๑๒. อเสขธรรมสูตร ๖

ปัจโจโรหณวรรคที่ ๑

อธรรมสูตรที่ ๑

[๑๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลก็ควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอภาทสกนิบาต
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ ความเห็น
ผิด ความดำริผิด การเจรจาผิด การงานผิด การเลี้ยงชีพผิด ความพยายามผิด
ความระลึกผิด ความตั้งใจผิด ความรู้ผิด ความหลุดพ้นผิด ดุริยกิจทั้งหลาย
นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ดุริยกิจทั้งหลาย ก็สิ่งที่
เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การ
เจรจาชอบ การงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ ความระลึกชอบ
ความตั้งใจชอบ ความรู้ชอบ ความหลุดพ้นชอบ ดุริยกิจทั้งหลาย นี้เรียกว่า
สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่ง
ที่ไม่เป็นประโยชน์ บคคลดวาทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์บคค
กิดวาทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรม
และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์
คำที่เรากล่าวดังนี้ เรากล่าวเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สิ่งที่เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิด
เป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความ
เจริญบริบูรณ์ เพราะความพ้นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม บุคคลควรทราบ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่
เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์เถิด คำที่เรากล่าวดังนี้ เรา
กล่าวแล้วเพราะอาศัยเหตุนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อธรรมสูตรที่ ๓

[๑๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม บุคคล
ควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้น
ทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ พระผู้มี
พระภาคผู้สูงสุดตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่
พระวิหาร ฯ

ลำดับนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปแล้วไม่นาน ภิกษุเหล่านั้น
พูดกันดังนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดง
อุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคล
ควรทราบ . . . พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่
ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล
พึงจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถ
โดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นร่วมกันว่า
ท่านพระอานนฺตนั้นแล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารี
ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระอานนฺตที่ย่อมสามารถเพื่อจะจำแนกอรรถ
แห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดย
พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ โฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระอานนฺตถึง
ที่อยู่ ครั้นแล้วพึงถามอรรถอันนี้จะท่านพระอานนฺต ท่านพระอานนฺตจักพยากรณ์
ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้น ลำดับนั้น ภิกษุ
เหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระอานนฺตถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ปราศรัยกับท่านพระ
อานนฺต ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนฺตว่า ดูกรท่านอานนฺตผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาค
ของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม
และสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่
พระวิหาร ดูกรท่านผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายได้พูดกันดังนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม
ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะ
เข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล พึงจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดูกรท่านผู้มีอายุ
กระผมทั้งหลายได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่านพระอานนฺตนั้นแล พระศาสดาทรง
สรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระ
อานนฺตที่ย่อมสามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงโดยย่อ
ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ โฉนหนอแล เราทั้งหลายพึงเข้าไป
หาท่านพระอานนฺตถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว พึงถามอรรถอันนี้จะท่านพระอานนฺต ท่าน
พระอานนฺตจักพยากรณ์ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วย
ประการนั้น ขอท่านพระอานนฺตจงจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระอานนฺตกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเสมือนบุตรต้อง
การแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียบแสวงหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่น
ตั้งอยู่ ก็ล่วงเลยรากไปเสีย ล่วงเลยลำต้นไปเสีย พึงสำคัญถึงและไปว่า เป็น
แก่น ไม้ที่ตนพึงแสวงหา แม้ฉันทิด ข้ออุปไมยนี้ก็ฉันทิด เมื่อพระศาสดาประทับ
อยู่เฉพาะหน้าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายผ่านพ้นพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นเสียแล้ว ย่อมสำคัญอรรถอันนั้นว่าควรถามข้าพเจ้า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้มีพระจักษุ มีพระญาณ มีธรรม ผู้ยิ่งใหญ่
ผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็แหละ
กาลนั้น เป็นกาลสมควรที่ท่านทั้งหลายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคนั้นเทียว แล้ว
ฟังทูลถามอรรถอันนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายด้วยประการ
ใด ท่านทั้งหลายฟังทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้นเกิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ดูกุราท่านอนนทผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นเป็นผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้
เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระ
ตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็แหละกาลนั้น เป็นกาล
สมควรที่กระผมทั้งหลายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคนั้นเทียว แล้วฟังทูลถามอรรถ
อันนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่กระผมทั้งหลายด้วยประการใด กระผม
ทั้งหลายฟังทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้นโดยแท้ ก็แต่ว่า ท่านพระอนนทพระ
ศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูยกย่องแล้ว
ท่านพระอนนทย่อมสามารถ เพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่าน
พระอนนทไม่ทำความหนักใจแล้วจงจำแนกเกิด ฯ

ท่านพระอนนทกล่าวว่า ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นท่านทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอนนทแล้ว
ท่านพระอนนทก็ได้กล่าวว่า ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลาย
ทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกุราภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม
บุคคลควรทราบ . . . ฟังปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้
ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกุราอาวุโส
ทั้งหลาย ก็ในอุเทศนั้น สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นโจน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นโจน
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นโจน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นโจน ดูกุราอาวุโส
ทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม
อกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่
ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะ
ความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความดำริผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย การงานผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การงานชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเลี้ยงชีพ
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความพยายามผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความ
พยายามชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความระลึกผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความระลึก
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความตั้งใจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความตั้งใจชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความรู้ผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความรู้ชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ความพินผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพินชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความพินผิดเป็น
ปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ เพราะความหลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศโดย
ย่อว่า ดูกุราภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . .
ฟังปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถ
โดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย เราย่อม
รู้อรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดย
พิสดารนี้ ได้โดยพิสดารด้วยประการอย่างนี้ ดูกุราอาวุโสทั้งหลาย ก็และท่าน
ทั้งหลายหวังอยู่ ฟังเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามอรรถอันนั้นเกิด พระผู้
มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด ท่านทั้งหลายฟังทรงจำ
อรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้นเกิด ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ภิกษุเหล่านั้นรับคำพระอานนท์แล้ว ชื่นชมโมทนาภาษิตของท่านพระ-

* อานนท์ ลูกจากอาสนะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . ฟังปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จออกไปแล้วไม่นาน ข้าพระองค์ทั้งหลายได้พูดกันว่า ดูกุรอาวโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . ฟังปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล ฟังจำแนกอรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านั้นแล ได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่านพระอานนท์นั้นแล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลาย ผู้เป็นวิญญูญกยอยู่แล้ว ท่านพระอานนท์ย่อมสามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ไฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วฟังถามอรรถ อันนั้นกะท่านพระอานนท์ ท่านพระอานนท์จักพยากรณ์แก่เราทั้งหลายด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำไว้ด้วยประการนั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้นแล ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้ถามอรรถอันนั้นกะท่านพระอานนท์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระอานนท์ได้จำแนกอรรถด้วยดีแก่ข้าพระองค์เหล่านั้น ด้วยอาการเหล่านั้น ด้วยบทเหล่านั้น ด้วยพยัญชนะเหล่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ดีแล้วๆ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต อานนท์เป็นผู้มีปัญญามาก แม้นหากว่าเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้วถามอรรถอันนั้น แม้เราเองก็พึงพยากรณ์อรรถนั้นเหมือนอย่างที่ท่านพยากรณ์แล้วนั้นแหละ นั้นเป็นอรรถของอุเทศนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำอรรถนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๓

อาชินสูตร

[๑๑๖] ครั้นนั้นแล ปริพาชกชื่อว่าอาชินะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เพื่อนพรหมจรรย์ของข้าพเจ้าทั้งหลายชื่อว่าบัณฑิต เพราะคิดจิตตูปาทได้ ๕๐๐ ดวง ซึ่งเป็นเครื่องชักถามอัญญเดียรถีย์ทั้งหลาย อัญญ-

* เดียรถีย์ทั้งหลายเป็นผู้ถูกข่มขี่แล้ว รู้ตัวว่าถูกข่มขี่ ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายทรงจำเหตุแห่งความเป็นบัณฑิตได้หรือไม่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค กาลนี้เป็นกาลควร ข้าแต่พระสุดต กาลนี้เป็นกาลควร ที่พระผู้มีพระภาคพึงทรงภาษิต ภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะอันไม่เป็นธรรมด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้นยินดีด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกุรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกุรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้นยินดีด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกุรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกุรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมและวาทะที่ไม่เป็นธรรมด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้นยินดีด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกุรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
บัณฑิตหน่อ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหน่อ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมเชยบิณฑบาตที่ไม่เป็นธรรมด้วย
วาตะที่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่
เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะ
วาตะอันเป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหน่อ ดูกร
ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหน่อ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมเชยบิณฑบาตที่เป็นธรรมด้วยวาตะ
ที่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่เป็นธรรม
บริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาตะที่เป็นธรรม
นั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหน่อ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้เป็น
บัณฑิตหน่อ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่
เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่ง
ที่ไม่เป็นธรรมเป็น โฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็น โฉน สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็น โฉน
และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็น โฉน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิด
เป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงานผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การงานชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเลี้ยงชีพชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพยายามผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพยายาม
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความระลึกผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความระลึกชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความตั้งใจชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความรู้ผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความรู้ชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม . . . ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพินผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพินชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความพินผิดเป็น
ปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ เพราะความพินชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และ
สิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม
ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้นั้น เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยเหตุนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

สการวสูตร

[๑๑๓] ครั้งนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าสการะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึง
กันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นฝั่งนี้ อะไรเป็นฝั่งโน้น พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ มิจจาทีฐเป็นฝั่งนี้ สัมมาทีฐเป็นฝั่งโน้น มิจจา-

*สังกัปปะเป็นฝั่งนี้ สัมมาสังกัปปะเป็นฝั่งโน้น มิจจาวิจยะเป็นฝั่งนี้ สัมมาวิจยะ
เป็นฝั่งโน้น มิจจามันตะเป็นฝั่งนี้ สัมมามันตะเป็นฝั่งโน้น มิจจาอาชีวะ
เป็นฝั่งนี้ สัมมาอาชีวะเป็นฝั่งโน้น มิจจายามะเป็นฝั่งนี้ สัมมายามะเป็น
ฝั่งโน้น มิจจาสติเป็นฝั่งนี้ สัมมาสติเป็นฝั่งโน้น มิจจาสมาธิเป็นฝั่งนี้ สัมมา-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ดังนี้ และยอมยั้งไฟให้อ้อมหน้าด้วยเนยใส น้ำมัน
และเนยขันทันเพียงพอ และโดยลวงราตรินั้นไป ก็เลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อ้อม
หน้าด้วยทพนิยโภชนาหารอันประณีต ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปของ
พราหมณ์ทั้งหลายยอมมีด้วยประการอย่างนี้ ฯ

พ. ดุครพราหมณ์ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายยอมมีโดย
ประการอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะยอมมีโดยประการอย่างอื่น ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะ ย่อมมี
อย่างไรเล่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงแสดงธรรม
โดยประการที่เป็นพิธีปลงบาป ในวินัยของพระอริยะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด ฯ

พ. ดุครพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

ชาณสโธณิพราหมณ์ทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดุครพราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
วิบากแห่งมิจจาทีฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาทีฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจจาทีฐิ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาสังกัปปะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาสังกัปปะ ย่อมปลงบาปจาก
มิจจาสังกัปปะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาจจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งใน
ปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาจจา ย่อม
ปลงบาปจากมิจจาจจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจากัมมันตะ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจา-
กัมมันตะ ย่อมปลงบาปจากมิจจากัมมันตะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่ง
มิจจาอาชีวะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็น
ดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาอาชีวะ ย่อมปลงบาปจากมิจจาอาชีวะ ย่อมพิจารณาเห็น
ดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจายายมะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจายายมะ ย่อมปลงบาปจากมิจจายายมะ
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาสติเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาสติ ย่อมปลงบาปจาก
มิจจาสติ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาสมาธิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งใน
ปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาสมาธิ
ย่อมปลงบาปจากมิจจาสมาธิ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาญาณะ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจา-
ญาณะ ย่อมปลงบาปจากมิจจาญาณะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจา-
* รมิตี เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อม
ละมิจจารมิตี ย่อมปลงบาปจากมิจจารมิตี ดุครพราหมณ์ พิธีปลงบาปในวินัยแห่ง
พระอริยะ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ชาณสโธณิพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาป
ของพราหมณ์ทั้งหลายยอมมีโดยประการอย่างอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระ-

* อริยะยอมมีโดยประการอย่างอื่น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์
ทั้งหลาย ย่อมไม่ถึงสี่ยวที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในวินัยแห่งพระอริยะนี้ ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญ
โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปัจจุโรรณสูตรที่ ๒

[๑๒๐] ดุครภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุครภิกษุ
ทั้งหลาย ก็พิธีปลงบาป อันเป็นอริยะเป็นไฉน ดุครภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาทีฐิแล เป็นสิ่งที่ชั่วช้า
ทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อม
ละมิจจาทีฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจจาทีฐิ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจา-

* สังกัปปะ . . . แห่งมิจจาจจา . . . แห่งมิจจากัมมันตะ . . . แห่งมิจจาอาชีวะ . . .
แห่งมิจจายายมะ . . . แห่งมิจจาสติ . . . แห่งมิจจาสมาธิ . . . แห่งมิจจาญาณะ . . .
แห่งมิจจารมิตีแล เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจารมิตี ย่อมปลงบาปจากมิจจารมิตี
ดุครภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ ฯ

จบสูตรที่ ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ปพพังคสูตร

[๑๒๑] ดูกุริกษทั้งหลาย สิ่งเริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้น แห่งดวงอาทิตย์เมื่อจะอภัย คือ แสงเงินแสงทอง ฉนั้นใด ดูกุริกษทั้งหลาย สิ่งเริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย คือ สัมมาทิฐิ ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล ดูกุริกษทั้งหลาย สัมมาสังกัปปะ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาทิฐิ สัมมาวาจา ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาสังกัปปะ สัมมากรรม มั่นตะ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมากรรม มั่นตะ สัมมาวายามะ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาอาชีวะ สัมมาสติ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาสติ สัมมาญาณะ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิ สัมมาวิมุตติ ย่อมเพียงพอกับบุคคลผู้มีสัมมาญาณะ ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาสวสูตร

[๑๒๒] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรม มั่นตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบปัจโจโรหณวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อธรรมสูตรที่ ๑๒. อธรรมสูตรที่ ๒๓. อธรรมสูตรที่ ๓
๔. อาชินสูตร ๕. สคารวสูตร ๖. โอริมสูตร ๗. ปัจโจโรหณสูตรที่ ๑
๘. ปัจโจโรหณสูตรที่ ๒ ๙. ปพพังคสูตร ๑๐. อาสวสูตร ฯ

ปาริสทธีวรรคที่ ๓

ปรีสุทธีสูตร

[๑๒๓] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมบริสุทธี ผุดผ่อง เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมา-
*ทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรม มั่นตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมบริสุทธีผุดผ่อง เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อุปปีนณสูตร

[๑๒๔] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่ยังไม่เกิดขึ้น เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๒

มหัปปผลสูตร

[๑๒๕] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปริโยสานสูตร

[๑๒๖] ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีการกำจัด รากะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมมีการกำจัด รากะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด นอกจากสัคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๔

เอกัณตสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

[๑๒๗] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๕

ภาวิตสูตรที่ ๑

[๑๒๘] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภาวิตสูตรที่ ๒

[๑๒๙] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๗

ภาวิตสูตรที่ ๓

[๑๓๐] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีการกำจัดราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีการกำจัดราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๘

ภาวิตสูตรที่ ๔

[๑๓๑] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๙

มิจฉัตตสูตร

[๑๓๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตะ (ความเป็นผิด) ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ มิจฉาทิฐิ ๑ มิจฉาสังกัปปะ ๑ มิจฉาวาจา ๑ มิจฉากัมมันตะ ๑ มิจฉาอาชีวะ ๑ มิจฉาวายามะ ๑ มิจฉาสติ ๑ มิจฉาสมาธิ ๑ มิจฉาญาณะ ๑ มิจฉาวิมุตติ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตะ ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สัมมัตตสูตร

[๑๓๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตะ (ความเป็นชอบ) ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวาจา ๑ สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ สัมมาสมาธิ ๑ สัมมาญาณะ ๑ สัมมาวิมุตติ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตะ ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบปาริสุทธวรรคที่ ๓

สาธวารคที่ ๔

สารสูตร

[๑๓๔] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
สิ่งที่ไม่ดีเป็นไฉน มีฉันทิฐิ ความเห็นผิด มีฉนสังกัปปะ ความดำริผิด
มีฉนาวาจา เจรจาผิด มีฉนากัมมันตะ การงานผิด มีฉนาอาชีวะ เลี้ยงชีพผิด
มีฉนาวายามะ ความพยายามผิด มีฉนาสติ ระลึกผิด มีฉนาสมาธิ ตั้งใจผิด
มีฉนาญาณะรู้ผิด มีฉนาวิมุตติ ความหลุดพ้นผิด นี่เรียกว่าสิ่งที่ไม่ดี ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ดีเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความ
ดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ
เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมาสมาธิ
ตั้งใจชอบ สัมมาญาณะ ความรู้ชอบ สัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้นชอบ
นี่เรียกว่าสิ่งที่ดี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อริยธรรมสูตร

[๑๓๕] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรมและอนริยธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
อนริยธรรมเป็นไฉน มีฉันทิฐิ ฯลฯ มีฉนาวิมุตติ นี่เรียกว่าอนริยธรรม ดูกุ
รภิกษุทั้งหลาย ก็อริยธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี่เรียกว่า
อริยธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

กุศลสูตร

[๑๓๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงกุศลธรรม และอกุศลธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
อกุศลธรรมเป็นไฉน มีฉันทิฐิ ฯลฯ มีฉนาวิมุตติ นี่เรียกว่าอกุศลธรรม ดูกุ
รภิกษุทั้งหลาย ก็กุศลธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี่เรียกว่า
กุศลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

อรรคสูตร

[๑๓๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงประโยชน์และสิ่งไม่เป็น
ประโยชน์แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
ก็สิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน มีฉันทิฐิ ฯลฯ มีฉนาวิมุตติ นี่เรียกว่าสิ่งไม่เป็น
ประโยชน์ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ประโยชน์เป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ
นี่เรียกว่าประโยชน์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

ธรรมสูตร

[๑๓๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมและอธรรม แก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็อธรรม
เป็นไฉน มีฉันทิฐิ ฯลฯ มีฉนาวิมุตติ นี่เรียกว่าอธรรม ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
ธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี่เรียกว่าธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาสวธรรมสูตร

[๑๓๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีอาสวะ และธรรม
ที่ไม่มีอาสวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมที่มีอาสวะ เป็นไฉน มีฉันทิฐิ ฯลฯ มีฉนาวิมุตติ นี่เรียกว่า
ธรรมที่มีอาสวะ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่มีอาสวะเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาวิมุตติ นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่มีอาสวะ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สาวัชชธรรมสูตร

[๑๔๐] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีโทษและธรรมที่ไม่มีโทษ
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
รับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมที่มีโทษ
เป็น โฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมที่มีโทษ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กิรรมที่ไม่มีโทษเป็น โฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมที่ไม่มี
โทษ ฯ

จบสูตรที่ ๗

ตปนิยธรรมสูตร

[๑๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อน
และธรรมอัน ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อน แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้
มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อนเป็น
โฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมอัน ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อนเป็น โฉน สัมมาทิฐิ
ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมอัน ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร้าร้อน ฯ

จบสูตรที่ ๘

อากยคามิธรรมสูตร

[๑๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส
และธรรมอัน ไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จง
ใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลสเป็น โฉน มิจฉาทิฐิ
ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กิรรมอัน ไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลสเป็น โฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้
เรียกว่ากิรรมอัน ไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ฯ

จบสูตรที่ ๙

ทุกขทรยธรรมสูตร

[๑๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมมีทุกข์เป็นก้ำไรและธรรมมี
สุขเป็นก้ำไรแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กิรรมมีทุกข์เป็นก้ำไรเป็น โฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมมี
ทุกข์เป็นก้ำไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมมีสุขเป็นก้ำไรเป็น โฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมมีสุขเป็นก้ำไร ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ทุกขวิปากธรรมสูตร

[๑๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมมีทุกข์เป็นวิปากและธรรม
มีสุขเป็นวิปากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กิรรมมีทุกข์เป็นวิปากเป็น โฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่า
กิรรมมีทุกข์เป็นวิปาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมมีสุขเป็นวิปากเป็น โฉน สัมมาทิฐิ
ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมมีสุขเป็นวิปาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบสาธุวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สารสูตร ๒. อริยธรรมสูตร ๓. กุสลสูตร ๔. อรรถสูตร
๕. ธรรมสูตร ๖. อาสวธรรมสูตร ๗. สามีขชธรรมสูตร ๘. ตปนิยธรรมสูตร
๙. อากยคามิธรรมสูตร ๑๐. ทุกขทรยธรรมสูตร ๑๑. ทุกขวิปากธรรมสูตร ฯ

อริยมรรคาวรรคที่ ๕

อริยมรรคสูตร

[๑๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นอริยมรรคและธรรมที่
มิใช่อริยมรรคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กิรรมที่มีอริยมรรคเป็น โฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่า
กิรรมที่มีอริยมรรค ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิรรมที่เป็นอริยมรรคเป็น โฉน
สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่ากิรรมที่เป็นอริยมรรค ฯ

จบสูตรที่ ๑

กัณ्हมรรคสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ไม่ควรระลึกแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย
กิจกรรมที่ไม่ควรระลึกเป็นโณ มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่
ควรระลึก ดูกภิกษุทั้งหลาย กิจกรรมที่ควรระลึกเป็นโณ สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรระลึก ฯ

จบสูตรที่ ๙

สังฆิกาดัตตพพธรรมสูตร

[๑๔๔] ดูกภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรมที่
ไม่ควรทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกภิกษุ
ทั้งหลาย กิจกรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งเป็นโณ มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียก
ว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง ดูกภิกษุทั้งหลาย กิจกรรมที่ควรทำให้แจ้งเป็นโณ
สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอริยมรรคที่ ๕

จบตติยปิณฑาสกที่ ๓

จตุตถปิณฑาสก

ปกคคาวรรคที่ ๑

[๑๔๕] ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่
ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็นโณ คือบุคคลเป็นผู้มีความเห็นผิด ๑ มีความดำริ
ผิด ๑ มีการเจรจาผิด ๑ มีการงานผิด ๑ มีการเลี้ยงชีพผิด ๑ มีความพยายามผิด ๑
มีความระลึกผิด ๑ มีความตั้งใจผิด ๑ มีความรู้ผิด ๑ ความหลุดพ้นผิด ๑ ดูก
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ไม่ควรเสพ ดูกภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็น
โณ คือ บุคคลเป็นผู้มีความเห็นชอบ ๑ มีความดำริชอบ ๑ มีการเจรจาชอบ ๑
มีการงานชอบ ๑ มีการเลี้ยงชีพชอบ ๑ มีความพยายามชอบ ๑ มีการระลึกชอบ ๑
มีความตั้งใจชอบ ๑ มีความรู้ชอบ ๑ ความหลุดพ้นชอบ ๑ ดูกภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ควรเสพ ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควรคบ . . .

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรคบ . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควร
นั่งใกล้ . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควร
นั่งใกล้ . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรบูชา . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้
ควรบูชา . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรสรรเสริญ . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรสรรเสริญ . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เคารพ . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควร
เคารพ . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
ยำเกรง . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควร
ยำเกรง . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรให้
ยินดี . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรให้
ยินดี . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่
บริสุทธี . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
บริสุทธี . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำ
มานะไม่ได้ . . . ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
ครอบงำมานะได้ . . . ฯ

ดูกภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่เจริญด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ปัญญา . . . ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมเจริญ
ด้วยปัญญา . . . ฯ

ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการย่อมประสบสิ่ง
มิใช่บุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้มีความเห็นผิด ๑ มี
ความดำริผิด ๑ มีการเจรจาผิด ๑ มีการงานผิด ๑ มีการเลียงชีพผิด ๑ มีความ
พยายามผิด ๑ มีความระลึกละเมิด ๑ มีความตั้งใจผิด ๑ มีความ
หลุดพ้นผิด ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้
แล ย่อมประสบสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ
เป็นผู้มีความเห็นชอบ ๑ มีความดำริชอบ ๑ มีการเจรจาชอบ ๑ มีการงานชอบ ๑
มีการเลียงชีพชอบ ๑ มีความพยายามชอบ ๑ มีความระลึกละเมิด ๑ มีความตั้งใจ
ชอบ ๑ มีความรู้ชอบ ๑ ความหลุดพ้นชอบ ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ฯ

จบปคคลวรรคที่ ๑

ขานสโธณวรรคที่ ๒

ปัจจุโรหิตสูตรที่ ๑

[๕๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ขานสโธณพราหมณ์สนานเกล้าในวันอุโบสถ
นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือกัณฑ์าศาสตไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ในที่
ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นขานสโธณพราหมณ์
ผู้สนานเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือกัณฑ์าศาสตยืนอยู่ ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่งที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามขานสโธณพราหมณ์ว่า ดุริ
พราหมณ์ เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสนานเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่
ถือกัณฑ์าศาสตมายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุล
พราหมณ์ ขานสโธณพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ วันนี้เป็นวัน
ปลงบาปของสกุลพราหมณ์ ฯ

พ. ดุริพราหมณ์ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการ
ไรเล่า ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พราหมณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ในวันอุโบสถ
สนานเกล้า นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคลมียสาด ลาดด้วยหญ้าคา
ทั้งหลายที่เขียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรี
นั้น พราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลีนมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการกล่าว
ว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ดังนี้
และย่อมยังไฟให้อิ่มหนาด้วยเนยใส น้ำมันและเนยข้นอันเพียงพอ พอถึงราตรี
นั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนาด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีต
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมมีด้วยประการ
อย่างนี้แล ฯ

พ. ดุริพราหมณ์ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมมีโดยประ
การอย่างอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะ ย่อมมีโดยประการ
อย่างอื่น ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะย่อมมีโดย
ประการใดเล่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงแสดง
ธรรมแก่ข้าพระองค์ตามพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะด้วยเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้
ดี เราจักกล่าว ขานสโธณพราหมณ์ทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระ
ภาคได้ตรัสว่า ดุริพราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
วิบากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวก
นั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอกินนาทานเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอกินนาทาน ย่อม
ปลงบาปจากอกินนาทาน ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งกาเมสุมิฉาจารเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
ย่อมละกาเมสุมิฉาจาร ย่อมปลงบาปจากกาเมสุมิฉาจาร ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้
ว่า วิบากแห่งมสสาวาทเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวก
นั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมสสาวาท ย่อมปลงบาปจากมสสาวาท ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งปิสุณาวาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปิสฺสนาวาจา ย่อม
ปลงบาปจากปิสฺสนาวาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งผรุสวาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้ง
ในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
ย่อมละผรุสวาจา ย่อมปลงบาปจากผรุสวาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่ง
สัมผัปปลาปวาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละสัมผัปปลาปวาจา ย่อมปลงบาปจากสัมผัปปลาป
วาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งอภิขมา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบัน
ทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอภิขมา ย่อม
ปลงบาปจากอภิขมา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งพยาบาท เป็นสิ่งที่ชั่วช้า
ทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละ
พยาบาท ย่อมปลงบาปจากพยาบาท ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งมิจจาทีฐิ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้
แล้ว ย่อมละมิจจาทีฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจจาทีฐิ ดุรพราหมณ์ พิริปลงบาป
ในวินัยของพระอริยะะ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิริปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมมีโดยประการอื่น ส่วนพิริปลงบาปในวินัยของพระอริยะะ ย่อมมีโดย
ประการอื่น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็พิริปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อม
ไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งพิริปลงบาปในวินัยของพระอริยะะนี้ ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ
ข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปัจฉิมโรรณสูตรที่ ๒

[๑๕๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิริปลงบาปอันเป็นของพระ
อริยะะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
ก็พิริปลงบาปอันเป็นของพระอริยะะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อม
ปลงบาปจากปาณาติบาต . . . ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งมิจจาทีฐิ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
ย่อมละมิจจาทีฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจจาทีฐิ ดุรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าพิริ
ปลงบาปอันเป็นของพระอริยะะ ฯ

จบสูตรที่ ๒

สคารวสูตร

[๑๕๔] ครั้นนั้นแล สคารวพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว ได้ว่า หน ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นฝั่มนี้ อะไรเป็นฝั่มโน้น พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า ดุรพราหมณ์ ปาณาติบาตเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
ปาณาติบาตเป็นฝั่มโน้น อทินนาทานเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากอทินนาทานเป็น
ฝั่มโน้น กาเมสมิฉฉาจารเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากกาเมสมิฉฉาจารเป็นฝั่มโน้น
มสฺสาทาเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากมสฺสาทาเป็นฝั่มโน้น ปิสฺสนาวาจาเป็นฝั่มนี้
เจตนาเครื่องเว้นจากปิสฺสนาวาจาเป็นฝั่มโน้น ผรุสวาจาเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้น
จากผรุสวาจาเป็นฝั่มโน้น สัมผัปปลาปวาจาเป็นฝั่มนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
สัมผัปปลาปวาจาเป็นฝั่มโน้น อภิขมาเป็นฝั่มนี้ อนภิขมาเป็นฝั่มโน้น พยาบาท
เป็นฝั่มนี้ อพยาบาทเป็นฝั่มโน้น มิจจาทีฐิเป็นฝั่มนี้ สัมมาทีฐิเป็นฝั่มโน้น ดุร
พราหมณ์ นั้นแลเป็นฝั่มนี้ นั้นแลเป็นฝั่มโน้น ฯ

ในหมุมมนุษย์ เหล่าชนที่ไปถึงฝั่มโน้นมีประมาณน้อย ส่วน

หมูสัตว์นอกนี้ละ ไปตามฝั่มทั้งนั้น ส่วนชนเหล่าใด

ประพฤติตามธรรม ในธรรมอันพระตถาคตตรัสแล้วโดยชอบ

ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิญญูะ อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามพ้นได้

แสนยาก แล้วจักถึงฝั่มโน้น คือ นิพพาน บัณฑิตละธรรม

ค่าเสียแล้ว พึงยังธรรมชาวให้เจริญ บัณฑิตละกามทั้งหลาย

แล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจากความอาลัย อาศัยธรรมไม่มี

ความอาลัย พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวกที่ยินดีได้

แสนยาก บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว จากเครื่องเศร้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
หมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใด อบรมจิตโดยชอบใน
องค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย ไม่ถือมั่นแล้ว ยินดี
ในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะ
มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๓

โอริมสูตร

[๑๕๙] ดูกุริกษุทั้งหลาย เราจักแสดงฝั่งนี้และฝั่งโน้นแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริกษุเหล่านั้นทูลรับแต่พระผู้มีพระ
ภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริกษุทั้งหลาย ฝั่งนี้เป็นโฉน และฝั่ง
โน้นเป็นโฉน ดูกุริกษุทั้งหลาย ปาณาติบาตเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
ปาณาติบาต เป็นฝั่งโน้น . . . มิจฉาทิฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฐิเป็นฝั่งโน้น ดูกุริกษุ
ทั้งหลาย นี่แลเป็นฝั่งนี้ นี่แลเป็นฝั่งโน้น ฯ

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนที่ไปถึงฝั่งโน้น มีประมาณน้อย
ส่วนหมู่อื่นนอกนี้ละะไปตามฝั่งทั้งนั้น ส่วนชนเหล่าใด
ประพฤติตามธรรม ในธรรมอันพระตถาคตตรัสแล้ว
โดยชอบ ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิญญะ อันเป็นบ่วงมาร
ที่ข้ามพ้นได้แสนยาก แล้วจักถึงฝั่งโน้น คือ นิพพาน
บัณฑิตละธรรมด่าเสียแล้ว พึงยังธรรมขาวให้เจริญ บัณฑิต
ละกามทั้งหลายแล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจากความอาลัย
อาศัยธรรมไม่มีความอาลัย พึงปรารถนาความยินดียิ่งใน
วิเวกที่ยินดีได้แสนยาก บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้วจาก
เครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตแล้ว
โดยชอบ ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย ไม่ถือมั่น
แล้ว ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น บัณฑิตเหล่านั้น
สิ้นอาสวะ มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๔

อธรรมสูตรที่ ๑

[๑๖๐] ดูกุริกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
บุคคลควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้น
ทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกุริกษุ
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นโฉน คือ ปาณาติบาต
อทินนาทาน กาเมสุมิฉาจาร มสสาวาท ปิสุนาวาจา ผรุสวาจา
สัมผัปปลาปาจา อภิขณา พยาบาท มิจฉาทิฐิ นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกุริกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นโฉน
คือ เจตนาเครื่องเว้นจากปาณาติบาต . . . จากสัมผัปปลาปาทา อนภิขณา
อพยาบาท สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่าสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกุริกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ บุคคล
ควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่ง
ที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์
แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้
เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อธรรมสูตรที่ ๒

[๑๖๑] ดูกุริกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม บุคคล
ควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ
ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์
พระผู้มีพระภาคผู้สุดครันตรัสพระพุทโธวาทนี้แล้ว เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ
เข้าไปสู่พระวิหาร ลำดับนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปแล้วไม่นาน กุริกษุเหล่า
นั้นได้พูดกันดังนี้ว่า ดูกุริกาสุททั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลาย
ทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกุริกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และ สิ่งที่เป็น
ธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควร
ทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และ
สิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์

ดังนี้ ไม่ได้ทรงจำแนกอรกโดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร
เสีย ใครหนอแลพึงจำแนกอรกแห่งอุทเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ
ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็น
ร่วมกันว่า ท่านพระมหากัจจายนะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญ และเพื่อนสพรหม
จารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูยกย่อง ท่านพระมหากัจจายนะคงสามารถเพื่อจำแนกอรก-
* แห่งอุทเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดย
พิสดารได้ โฉนหนอ พวกเราพึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว
พึงถามอรกข้อนี้กะท่านพระมหากัจจายนะเถิด ท่านพระมหากัจจายนะจักพยากรณ์
แก่เราทั้งหลายด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำแนกความนั้น ไว้ด้วยประการนั้น
ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ได้ปราศรัย
กับท่านพระมหากัจจายนะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระมหากัจจายนะว่า ดูกรท่าน
กัจจายนะผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทศนี้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . พึง
ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรก
โดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อพระผู้มี
พระภาคของเราทั้งหลาย ทรงเลิกไปแล้ว ไม่นาน กระผมทั้งหลายได้พูดกันดังนี้ว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุทเทศนี้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . . พึง
ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรกโดย
พิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแลพึงจำแนกอรกแห่ง
อุทเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรกโดยพิสดารนี้โดย
พิสดารได้ ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่าน
พระมหากัจจายนะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารี
ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูยกย่องแล้ว ท่านพระมหากัจจายนะคงสามารถเพื่อจำแนก
อรกแห่งอุทเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรกโดยพิสดาร
นี้โดยพิสดารได้ โฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่
ครั้นแล้วพึงถามอรกข้อนี้กะท่านพระมหากัจจายนะเถิด ท่านพระมหากัจจายนะจัก
พยากรณ์แก่เราทั้งหลาย ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำแนกอรกนั้นไว้ ด้วย
ประการนั้น ขอท่านพระมหากัจจายนะโปรดจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระมหากัจจายนะกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ
ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่น
ตั้งอยู่ ล่วงเลยรากไปเสีย ล่วงเลยลำต้นไปเสีย พึงสำคัญถึงและไปว่าเป็นแก่น
ไม้ ที่ต้นพึงแสวงหา แม้ฉันใด ข้ออุปไมยนี้ก็ฉันนั้น เมื่อพระศาสดาประทับอยู่
เฉพาะหน้าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายผ่านพ้นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เสียแล้ว ย่อมสำคัญอรกอันนั้นว่า ควรถามข้าพเจ้า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้มั่งคั่ง มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่
เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็น
เจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น
ก็แลกาลนั้น เป็นการควรแก่พระผู้มีพระภาคที่ท่านทั้งหลายเข้าไปเฝ้าแล้ว พึงทูล
ถามอรกอันนั้น พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด
ท่านทั้งหลายพึงทรงอรกนั้นไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ดูกรท่านพระกัจจายนะผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคเป็น
ผู้มีมั่งคั่ง มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป
ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต
ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็นโดยแท้ ก็แลกาลนั้นเป็นการควรแก่
พระผู้มีพระภาคที่กระผมทั้งหลายเข้าไปเฝ้าแล้ว พึงทูลถามอรกอันนั้น พระผู้มี
พระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด กระผมทั้งหลายพึงทรงจำแนก
นั้นไว้ด้วยประการนั้น ก็แต่ว่าท่านพระมหากัจจายนะพระศาสดาทรงสรรเสริญ
และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูยกย่อง ท่านพระมหากัจจายนะย่อม
สามารถเพื่อจำแนกอรกแห่งอุทเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ได้ทรง
จำแนกอรกโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่านพระมหากัจจายนะไม่ทำความ
หนักใจแล้ว จงจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระมหากัจจายนะกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ท่าน
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหา
กัจจายนะแล้ว ท่านพระมหากัจจายนะได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ย่อว่า ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . .
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดย
พิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดุริยกิจทั้งหลาย เราย่อมรู้
อรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้
ได้โดยพิสดาร ด้วยประการอย่างนี้ ก็แลท่านทั้งหลายจำนงอยู่ พึงเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคแล้ว พึงทูลถามอรรถนั้นเถิด พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรง
พยากรณ์ด้วยประการใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำอรรถนั้น ไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหากัจจายนะ ขึ้นชมอนโมทนา ภาษิตของ
ท่านพระมหากัจจายนะแล้ว ลุกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ
ว่า ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . .
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถ
โดยพิสดารแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปแล้ว ไม่นาน ข้าพระองค์
ทั้งหลายได้พูดกันว่า ดุริยกิจทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้โดย
ย่อว่า ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ . . .
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถ
โดยพิสดารแก่เราทั้งหลาย เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล
พึงจำแนกอรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนก
อรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
เหล่านั้นแลได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่านพระมหากัจจายนะนี้แล พระศาสดาทรง
สรรเสริญ และเพื่อนสหธรรมิกทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญยกย่อง ท่านพระมหา
กัจจายนะคงสามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ
ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ โฉนหนอ เราทั้งหลาย
พึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้นแล้วพึงถามอรรถข้อนั้นกะท่านพระ
มหากัจจายนะเถิด ท่านพระมหากัจจายนะจักพยากรณ์แก่เราทั้งหลายด้วยประการ
ใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ลำดับนั้นแล ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้น
แล้ว ได้ถามอรรถข้อนั้นกะท่านพระมหากัจจายนะ ท่านพระมหากัจจายนะได้
จำแนกอรรถด้วยดีแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย ด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วย
พยัญชนะเหล่านี้พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยกิจทั้งหลาย ดีแล้ว ดีแล้ว ดุริยกิจ
ทั้งหลาย มหากัจจายนะเป็นบัณฑิต มหากัจจายนะเป็นผู้มีปัญญามาก ดุริยกิจ
ทั้งหลาย แม้หากเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้วถามอรรถข้อนั้น แม้เราพึง
พยากรณ์อรรถข้อนั้นอย่างทีมหากัจจายนะพยากรณ์แล้วนั้นแหละ นั้นเป็นอรรถ
แห่งอุเทศนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำอรรถนั้นไว้เช่นนั้นเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๖

อธรรมสูตรที่ ๓

[๑๖๒] ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคล
ควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้น
ทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นโลน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นโลน สิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์เป็นโลน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นโลน ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย การฆ่าสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้น
จากการฆ่าสัตว์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้น
เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย
ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี้
เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย การลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงด
เว้นจากการลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย การประพฤติดิฉินในกามเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนา
เครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกามเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย การพูดเท็จเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้น
จากการพูดเท็จเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
จงดเว้นจากการพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
จงดเว้นจากการพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดเพ้อเจ้อเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
จงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การไม่
อยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปองร้ายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความไม่ปองร้าย
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีไชน้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไชน้อย ย่อมถึง
ความเจริญเต็มที เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่
เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้ เรากล่าว
แล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ๖

จบสูตรที่ ๗

ติวิธสูตร

[๑๖๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวแม้ซึ่งการฆ่าสัตว์ว่า มี ๓ อย่าง
คือมีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้
ซึ่งการลักทรัพย์ว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง
มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งการประพฤติดีกในกามว่ามี ๓ อย่าง คือ
มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งการ
พูดเท็จว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะ
เป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งการพูดส่อเสียดว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุ
บ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งการพูดคำหยาบ
ว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง
เรากล่าวแม้ซึ่งการพูดเพ้อเจ้อว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็น
เหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งการอยากได้ของผู้อื่นว่ามี ๓ อย่าง
คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้
ซึ่งความปองร้ายว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มี
โมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม้ซึ่งความเห็นผิดว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็น
เหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย โลภะ
เป็นแดนเกิดแห่งเหตุของกรรม โทสะเป็นแดนเกิดแห่งเหตุของกรรม โมหะเป็น
แดนเกิดแห่งเหตุของกรรม ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความ
สิ้นไปแห่งโลภะ ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความสิ้นไปแห่ง
โทสะ ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความสิ้นไปแห่งโมหะ
ด้วยประการดังนี้แล ๖

จบสูตรที่ ๘

สปริกกมนสูตร

[๑๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ควรจงดเว้น มีไชธรรมที่ไม่ควรจงดเว้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ควรจงดเว้น มีไชธรรมที่ไม่ควรจงดเว้นอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย การจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์ เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง
การจงดเว้นจากการลักทรัพย์ของบุคคลผู้ลักทรัพย์ เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง การจ
งดเว้นจากการประพฤติดีกในกามของบุคคลผู้ประพฤติดีกในกาม เป็นการจงดเว้นอย่าง
หนึ่ง การจงดเว้นจากการพูดเท็จของบุคคลผู้พูดเท็จ เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง การ
จงดเว้นจากการพูดส่อเสียดของบุคคลผู้พูดส่อเสียด เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง
การจงดเว้นจากการพูดคำหยาบของบุคคลผู้พูดคำหยาบ เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง
การจงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อของบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง
ความไม่อยากได้ของผู้อื่นของบุคคลผู้มีความอยากได้ของผู้อื่น เป็นการจงดเว้น
อย่างหนึ่ง ความไม่ปองร้ายของบุคคลผู้ปองร้าย เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง ความ
เห็นชอบของบุคคลผู้มีความเห็นผิด เป็นการจงดเว้นอย่างหนึ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
การจงดเว้นย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ ธรรมนี้ควรจงดเว้น มีไชธรรมที่ไม่ควรจงดเว้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

จนทสูตร

[๑๖๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ส่วนมะม่วงของนาย
จนทกัมมารบุตร ใกล้เมืองปาวา ครั้งนั้นแล นายจนทกัมมารบุตรเข้าไปเฝ้าพระ
ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะนายจนทกัมมารบุตรว่า ดูกรจนทะ ท่านชอบ
ใจความสะอาดของใครหนอ นายจนทกัมมารบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ พราหมณ์ชาวปัจฉาภุมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ
ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดไว้ ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของ
พราหมณ์พวกนั้น ฯ

พ. ดูกรจนทะ ก็พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภุมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัย
สาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดไว้อย่างไรเล่า ฯ

จ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส พวกพราหมณ์ชาว
ปัจฉาภุมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมชักชวน
สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า มาเถิด บุรุษผู้เจริญ ท่านลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่
พึงจับต้องแผ่นดิน ถ้าไม่จับต้องแผ่นดิน พึงจับต้องไค้มียสด ถ้าไม่จับต้องไค้มียสด
พึงจับต้องหญ้าเขียวสด ถ้าไม่จับต้องหญ้าเขียวสด พึงบำเรอไฟ ถ้าไม่บำเรอไฟ
พึงประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ ถ้าไม่ประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์
พึงลงน้ำ ๓ ครั้ง ทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกพราหมณ์
ชาวปัจฉาภุมิผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร
ย่อมบัญญัติความสะอาดอย่างนี้แล ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของพราหมณ์
พวกนั้น ฯ

พ. ดูกรจนทะ พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภุมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมาลัย
สาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดโดยประการอื่น
ส่วนความสะอาดในวินัยของพระอริยะ ย่อมมีโดยประการอื่น ฯ

จ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความสะอาดในวินัยของพระอริยะย่อมมี
อย่างไรเล่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ความสะอาดในวินัย
ของพระอริยะมีอยู่ด้วยประการใด ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระ
องค์ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจนทะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว นายจนทกัมมารบุตรทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสว่า ดูกรจนทะ ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความไม่สะอาดทางวาจา
มี ๔ อย่าง ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรจนทะ ก็ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิปรกตชำระสัณห์ หยาบชำระ มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่
ในการฆ่าและการทบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต ๑ เป็นผู้ถือเอาสิ่งของที่เขา
ไม่ได้ให้ คือ ถือเอาวัตถุอันเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของ
บุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ เป็น
ผู้ประพฤติผิดในกาม คือ เป็นผู้ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดา
รักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา สตรีมี
สามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยที่สุตมัสตรีผู้ที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑
ดูกรจนทะ ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจนทะ ความไม่สะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิปรกตพูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ใน
ท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็น
พยานซักถามว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น ดังนี้ บุคคลนั้น
เมื่อไม่รู้กล่าวว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้กล่าวว่าไม่รู้ เมื่อไม่เห็นกล่าวว่าเห็น หรือเมื่อเห็น
กล่าวว่าไม่เห็น ดังนี้ เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้
อื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อามิสเล็กน้อย ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูด
ส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้น
แล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน
หรือส่งเสริมชนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว ขอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน
ผลิตเพิลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ
กล่าววาจาที่หยาบคายกล้าแข็ง ทำให้ผู้อื่นขบขัน เดี๋ยวร้อนแก่ผู้อื่น ใกล้ต่อ
ความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมานใจ ๑ เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรรถ ไม่อิงธรรม ไม่อิงวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน
ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่ควร ๑ ดุจจุนทะ
ความไม่สะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดุจจุนทะ ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดุจจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่
ทรัพย์เป็นเครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่
ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้มิจิตปองร้าย คือ มี
ความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า สัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จง
พินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริต
ว่า ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล การเข่นสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบาก
แห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดา
ไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิเกไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติ
ชอบผู้ทำโลกนี้และโลกหน้า ให้แจ้งชัดด้วยปัญญายังด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่น
ให้รู้ตาม ย่อมไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดุจจุนทะ ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง
อย่างนี้แล ฯ

ดุจจุนทะ อุกตกรรมมกม ๑๐ ประการนี้แล ดุจจุนทะ บุคคลผู้
ประกอบด้วยอุกตกรรมมกม ๑๐ ประการนี้ เมื่อลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ ถึง
แม่จิบต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่จิบต้องแผ่นดิน ก็เป็น
ผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จิบต้องไค้มยสด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึง
แม่ไม่จิบต้องไค้มยสด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จิบต้องหญ้าอันเขียว
สด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่จิบต้องหญ้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้ไม่
สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จะบำเรอไฟ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จะ
บำเรอไฟ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่เป็นผู้ประนมอัญชลินอบน้อมพระ
อาทิตย์ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จะเป็นผู้ไม่ประนมอัญชลินอบน้อม
พระอาทิตย์ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จะลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลา
เช้า ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จะไม่ลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า
ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าอุกตกรรมมกม ๑๐
ประการนี้ เป็นความไม่สะอาดด้วย เป็นตัวกระทำไม่สะอาดด้วย ดุจจุนทะ ก็
เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยอุกตกรรมมกม ๑๐ ประการนี้ นรกจึงปรากฏ
กำเนิดดิรัจฉานจึงปรากฏ เปตวิสัยจึงปรากฏ หรือว่าทุกตอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น
จึงมี ฯ

ดุจจุนทะ ความสะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความสะอาดทางวาจามี ๔
อย่าง ความสะอาดทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดุจจุนทะ ความสะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดุจจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วาง
ศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์
ทั้งปวงอยู่ ๑ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็น
อุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า
ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤติดีกในกาม เว้นขาดจากการ
ประพฤติดีกในกาม ไม่ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดาภิเษก บิดาภิเษก
พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา มีสามี มีอาชญา
โดยรอบ โดยที่สุดแม้สตรีที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดุจจุนทะ ความ
สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดุจจุนทะ ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดุจจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ อยู่ในสภา ใน
บริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้
อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิด บุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุรุษ
นั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อ
เห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่น
บ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำสเล็กน้อย ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำ
ส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้น
แล้วไม่มาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริม
คนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีคนผู้พร้อมเพรียงกัน
ผลิตเฟลิ้นในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ๑
ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ๑ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

จากคำเพื่อเจ้า พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุดอิงอรรถ พุดอิงธรรม พุดอิงวินัย
พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาล
อันควร ๑ ดุจจุนทะ ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดุจจุนทะ ความสะอาดทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดุจจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่อยากได้ของผู้อื่น คือ ไม่อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่
ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุที่เป็นเครื่องอุปกรณ์
แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑
ไม่มีจิตปองร้าย คือ ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า สัตว์เหล่านั้นจะเป็น
ผู้ไม่มีเวร ไม่มีความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเกิดดังนี้ ๑ มี
ความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่ปริตว่า ทานที่บุคคลให้แล้วมีผล การเช่น
สรวมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี
โลกหน้ามี มารดามี บิดามี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน ไป
ชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตน
เองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ ดังนี้ ๑ ดุจจุนทะ ความสะอาดทางใจมี ๓
อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดุจจุนทะ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้แล ดุจจุนทะ บุคคลผู้ประ
กอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ ถึงแม่จิบต้อง
แผ่นดิน ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่จิบต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้สะอาดอยู่
นั่นเอง ถึงแม่จิบต้องไค้มยสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่จิบต้อง
ไค้มยสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่จิบต้องหญ้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้
สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่จิบต้องหญ้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง
ถึงแม่บ้ำเรอไฟ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่บ้ำเรอไฟ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่
นั่นเอง ถึงแม่ประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง
ถึงแม่ไม่ประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่
ลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม่ไม่ลงน้ำ ๓
ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะว่า
กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้เป็นความสะอาดด้วย เป็นตัวทำให้สะอาดด้วย ดุจ
จุนทะ ก็เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เทวดาทิ้ง
หลายย่อมปรากฏ มนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏ หรือว่าสุดต้อย่างใดอย่างหนึ่ง
แม้อื่นจึงมี ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนั้นแล้ว นายจุนทะก็มาบรรพตได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสก
ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ชาณสโณนีสสูตร

[๑๖๖] ครั้นนั้นแล ชาณสโณนีสพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านโคตมผู้เจริญ
พวกข้าพเจ้าได้นามว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมให้ท่าน ย่อมทำความเชื่อว่า ท่านนี้ต้อง
สำเร็จแก่ญาตีสาลิหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอญาตีสาลิหิตผู้ล่วงลับไปแล้วจงบริโภค
ทานนี้ ท่านโคตมผู้เจริญ ท่านนั้นย่อมสำเร็จแก่ญาตีสาลิหิตผู้ล่วงลับไปแล้วหรือ
ญาตีสาลิหิตผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้นย่อมได้บริโภคทานนั้นหรือ พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดุจพราหมณ์ ท่านนั้นย่อมสำเร็จในฐานะแล ย่อมไม่สำเร็จในฐานะ ฯ

ชา. ท่านโคตมผู้เจริญ ในฐานะเป็นโณ ในฐานะเป็นโณ ฯ

พ. ดุจพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์
ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพื่อเจ้า มีความ
อยากได้ของผู้อื่น มีจิตปองร้าย มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึง
นรก เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในนรกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรกนั้น ด้วยอาหารของ
สัตว์นรก ดุจพราหมณ์ ในฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่
นี้แล เป็นฐานะ ฯ

ดุจพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็น
ผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้น ย่อมตั้งอยู่ในกำเนิด
สัตว์ดิรัจฉานนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ดุจพราหมณ์
แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล ก็เป็นฐานะ ฯ

ดุจพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติดีกในกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด
จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปอง
ร้าย มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวก
มนุษย์ เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพในมนุษย์โลกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในมนุษย์นั้นด้วยอาหารของ
มนุษย์ ดุรพราหมณ์ แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่
นี้แล ก็เป็นฐานะ ๖

ดุรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๗๗ มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา
เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเทวโลกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเทวโลกนั้น ด้วยอาหารของ
เทวดา ดุรพราหมณ์ แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล
ก็เป็นฐานะ ๖

ดุรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๗๗ มีความเห็น
ผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรต
วิสัยนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย หรือว่ามิตร อำมาตย์หรือญาติ
สาโลหิตของเขา ย่อมเพิ่มให้ซึ่งปัตติทานมัยจากมนุษย์โลกนี้ เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่
ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยปัตติทานมัยนั้น ดุรพราหมณ์
ฐานะอันเป็นที่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล เป็นฐานะ ๖

๗๘. ท่านโคดมผู้เจริญ ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึง
ฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคทานนั้น ๖

๗๙. ดุรพราหมณ์ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วแม้เหล่าอื่นของทายกนั้น
ที่เข้าถึงฐานะนั้นเมื่ออยู่ ญาติสาโลหิตเหล่านั้นย่อมบริโภคทานนั้น ๖

๘๐. ท่านโคดมผู้เจริญ ก็ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึง
ฐานะนั้น และญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วแม้เหล่าอื่นของทายกนั้น ก็ไม่เข้าถึง
ฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคทานนั้น ๖

๘๑. ดุรพราหมณ์ ฐานะที่จะพึงว่างจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว
โดยกาลช้านานเช่นนี้ มิใช่ฐานะมิใช่โอกาสที่จะมีได้ อีกประการหนึ่ง แม้ทายก
ก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล ๖

๘๒. ท่านโคดมผู้เจริญ ย่อมตรัสกำหนดแม่ในฐานะหรือ ๖

๘๓. ดุรพราหมณ์ เรากล่าวกำหนดแม่ในฐานะ ดุรพราหมณ์ บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ . . . มีความเห็นผิด บุคคลนั้นยอมให้ข้าว น้ำ ผ้า
ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่
สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของช้าง เขาย่อม
ได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดช้างนั้น ดุรพราหมณ์
ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ . . . มีความเห็นผิด ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายของช้างด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ยาน มาลา ของ
หอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้น
ย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดช้างนั้นด้วย
กรรมนั้น ๖

๘๔. ดุรพราหมณ์ อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ . . . มีความ
เห็นผิด บุคคลนั้นยอมให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้
ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายของม้า . . . ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของโค . . . ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายของสุนัข เขาย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิด
สุนัขนั้น ดุรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ . . . มีความเห็นผิด บุคคลนั้น
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัข ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้น
เป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และ
เครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการ
ต่างๆ ในกำเนิดสุนัขนั้น ด้วยกรรมนั้น ๖

๘๕. ดุรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติดีกในกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด
จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่
ปองร้าย มีความเห็นชอบ ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบ
ไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกมนุษย์ เขาย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นของ
มนุษย์ในมนุษย์โลกนั้น ดุรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
ลักทรัพย์ ประพฤติดีกในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ ผู้นั้นเมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของมนุษย์ ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว
น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พอก และเครื่อง
ประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นของมนุษย์ใน
มนุษย์โลกนั้น ด้วยกรรมนั้น ฯ

ดูกรพราหมณ์ หนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่า
สัตว์ ฯลฯ มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นย่อมให้ข้าว น้ำ ยาน มาลา ของหอม
เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พอก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อ
ตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา เขาย่อมได้เบญจกามคุณ อันเป็น
ทิพย์ในเทวโลกนั้น ดูกรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ
มีความเห็นชอบ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทวดา
ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่อง
ลูบไล้ ที่นอน ที่พอก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นย่อมได้
เบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ในเทวโลกนั้น ด้วยกรรมนั้น ดูกรพราหมณ์ แม้ทนาย
ก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ น้าอัศจรรย์ ไม่เคยมีแล้ว ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ ข้อที่แม้ทนายก็เป็นผู้ไม่ไร้ผลนี้ เป็นของควรเพื่อให้ท่านโดยแท้ เป็นของ
ควรเพื่อกระทำศรัทธาโดยแท้ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ๆ ดูกรพราหมณ์ แม้ทนายก็เป็นผู้
ไม่ไร้ผล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษีของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ
ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบชาดกโสณวรรคที่ ๒

สุนทรวรรคที่ ๓

สาธธสาธสูตร

[๑๖๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีแก่เธอทั้ง
หลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มี
พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่ดีเป็นไฉน
การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกกาม การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด
การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ ความอยากได้ของผู้อื่น ความปองร้าย ความเห็นผิด
นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ดีเป็นไฉน การงดเว้นจากการ
ฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤตินอกกาม จากการพูดเท็จ จากการพูด
ส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ความไม่อยากได้ของผู้อื่น
ความไม่ปองร้าย ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าเป็นสิ่งที่ดี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อริยานริยธรรมสูตร

[๑๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรม และอนริยธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
อนริยธรรมเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าอนริยธรรม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อริยธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความ
เห็นชอบ นี้เรียกว่าอริยธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

กุสลาภุสสสูตร

[๑๖๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงกุศลธรรมและ อกุศลธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อกุศล
ธรรมเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าอกุศลธรรม ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็กุศลธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ
นี้เรียกว่ากุศลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

อรรถกถาสสูตร

[๑๗๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

อาเลวตีพพานาเลวตีพพธรรมสูตร

[๑๘๓] ดูกุริยกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเสพและธรรมที่ไม่ควรเสพแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่เสพเป็น โฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรเสพ ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ควรเสพเป็น โฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรเสพ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภาเวตีพพาภาเวตีพพธรรมสูตร

[๑๘๔] ดูกุริยกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เจริญและธรรมที่ไม่ควรให้เจริญแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่ควรให้เจริญเป็น โฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรให้เจริญ ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ควรให้เจริญเป็น โฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรให้เจริญ ฯ

จบสูตรที่ ๗

พหุลีกาตีพพาพหุลีกาตีพพธรรมสูตร

[๑๘๕] ดูกุริยกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้มาก และธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่ควรทำให้มากเป็น โฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ควรทำให้มากเป็น โฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้มาก ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนสสรตีพพานสสรตีพพธรรมสูตร

[๑๘๖] ดูกุริยกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรระลึกและธรรมที่ไม่ควรระลึกแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่ควรระลึกเป็น โฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรระลึก ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ควรระลึกเป็น โฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรระลึก ฯ

จบสูตรที่ ๙

ลัจฉีกาตีพพาลัจฉีกาตีพพธรรมสูตร

[๑๘๗] ดูกุริยกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งเป็น โฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง ดูกุริยกษทั้งหลาย กิธรรมที่ควรทำให้แจ้งเป็น โฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเสฐฐวารคที่ ๔

เลวตีพพาเลวตีพพวารคที่ ๕

[๑๘๘] ดูกุริยกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียด ๑ พุดหยาบ ๑ พุดเพ้อเจ้อ ๑ มีความอยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตปองร้าย ๑ มีความเห็นผิด ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ไม่ควรเสพ ดูกุริยกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็น โฉน คือ บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติผิดในกาม ๑ จากการพุดเท็จ ๑ จากการพุดส่อเสียด ๑ จากการพุดคำหยาบ ๑ จากการพุดเพ้อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่คิดปองร้าย ๑ มีความเห็นชอบ ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ควรเสพ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควรคบ

. . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรคบ . . . ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควร

เข้าไปนั่งใกล้ . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ควรเข้าไปนั่งใกล้ . . . ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่

ควรบูชา . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็น
ผู้ควรบูชา . . . ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่

ควรสรรเสริญ . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรสรรเสริญ . . . ๙

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่

ควรเคารพ . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรเคารพ . . . ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่

ควรยำเกรง . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรยำเกรง . . . ๑๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่

ควรให้ยินดี . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรให้ยินดี . . . ๑๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่

บริสุทธี . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
บริสุทธี . . . ๑๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำ

มานะไม่ได้ . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ย่อมครอบงำมานะได้ . . . ๑๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่

เจริญด้วยปัญญา . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ย่อมเจริญด้วยปัญญา . . . ๑๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม

ประสพสิ่งที่มีโทษบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้

ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียด ๑ พุด

คำหยาบ ๑ พุดเพื่อเจ้อ ๑ มีความอยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตคิดปองร้าย ๑ มี

ความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล

ย่อมประสพสิ่งที่มีโทษบุญเป็นอันมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม

๑๐ ประการ ย่อมประสพบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ

บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติผิด

ในกาม ๑ จากการพุดเท็จ ๑ จากการพุดส่อเสียด ๑ จากการพุดคำหยาบ ๑

จากการพุดเพื่อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่คิดปองร้าย ๑ มีความเห็น

ชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อม

ประสพบุญเป็นอันมาก ๖

จบเสวิตัพพาเสวิตัพพวรรคที่ ๕

จบจตุตถปิณฑาสกที่ ๕

ปัญจมปิณฑาสกที่ ๕

ปฐมวรรคที่ ๑

ยถาภตสูต

[๑๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ

เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ

เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า

มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิต

ทั้งปวง ๑ เป็นคนลักทรัพย์ ถือนำเอาวัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่ง

ผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรือในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑

เป็นผู้ประพฤติผิดในกาม คือ เป็นผู้ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดาภิเษก

บิดาภิเษก พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรม

รักษา ผู้มีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยที่สุดแม่สตรีผู้ที่บุรุษคล้องแล้วด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

พวงมาลัย ๑ เป็นผู้พูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิดบรูษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น ดังนี้ บุคคลผู้นั้นเมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่ารู้ หรือเมื่อรู้ก็กล่าวว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่าเป็น หรือเมื่อเห็นก็กล่าวว่าเป็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่อำสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้ว ไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ บุกคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนผู้แตกกันแล้ว ขอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือกล่าววาจาหยาบช้า กล่าวเชิงเดือดร้อนผู้อื่น เสียดสีผู้อื่น โกล่ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาน ๑ เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงธรรม กล่าวไม่อิงวินัย กล่าววาจาที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันไม่ควร ๑ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่น ของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้มิจิตคิดปองร้าย คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านั้นจงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นปริตว่า ท่านที่ให้แล้ว ไม่มีผล การเช่นสร้างไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่ว ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์เป็นอุปปาตกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ย่อมไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่นำมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางท่อนพะ วางศาตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวั่นประโยชน์แก่อกุลแกสัตว์ทั้งปวงอยู่ ละการลักทรัพย์ จงดเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤติดีในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม คือไม่ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สว่น้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา มีสามี มีอาชญาโดยรอบโดยที่สุดแม่สตรียที่บรุษคล้องแล้ว ด้วยพวงมาลัย ๑ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ อยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิดบรูษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุคคลผู้นั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้ว ไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้ว ไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ สมานคนที่แตกร้างกันบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ด้วยประการดังนี้ ๑ ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มิโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ๑ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาลอันควร ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น คือ ไม่อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า โฉนหนอ วัตถุที่เป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้ไม่มิจิตคิดปองร้าย คือ ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านั้นจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุขรักษาตนเกิด ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่ปริตว่า ท่านที่บุคคลให้แล้วมีผล การเช่นสร้างมีผล การบูชามีผล ผลวิบาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
แห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดา มี บิดามี สัตว์
ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทิกะมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำ
โลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม
มีอยู่ ดังนี้ ๑ ดุริยิกะทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล
เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ๖

จบสูตรที่ ๑

มาตุคามสูตร

[๑๙๐] ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็น
ผู้มีความเห็นผิด ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
นี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ๖

ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูก
เชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ธรรม
๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาด
จากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นชอบ ดุริยิกะทั้งหลาย มาตุคามผู้
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์
เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ๖

จบสูตรที่ ๒

อุปาสิกาสูตรที่ ๑

[๑๙๑] ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้
มีความเห็นผิด ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้
แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ๖

ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้
ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ธรรม
๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้น
ขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นชอบ ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกา
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์
เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ๖

จบสูตรที่ ๓

อุปาสิกาสูตรที่ ๒

[๑๙๒] ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ไม่แก่วก้าอยู่ครองเรือน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย
อุปาสิกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นผิด ดุริยิกะทั้งหลาย
อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่แก่วก้าอยู่ครองเรือน ๖

ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเป็นผู้
แก่วก้าอยู่ครองเรือน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกา
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นชอบ
ดุริยิกะทั้งหลาย อุปาสิกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้
แก่วก้าอยู่ครองเรือน ๖

จบสูตรที่ ๒

ธรรมปริยายสูตร

[๑๙๓] ดุริยิกะทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความ
กระเสือกกระสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยิกะทั้งหลาย
ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน ดุริยิกะทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้มีการ
เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็น
กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๖

ดุริยิกะทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยิบฆ่า มีมือ
ชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิต
ทั้งปวง บุคคลนั้นย่อมกระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรม
ของเขาคด วจีกรรมของเขาคิด มโนกรรมของเขาคด คติของเขาคิด
อุบัติของเขาคิด ดุริยิกะทั้งหลาย เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกำเนิดดิรัจฉานอันมีปรกติกระเลื่อกระสน
ของบุคคลผู้มีคติผิด ผู้มีอุปนิสัยผิด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดดิรัจฉานมีปรกติกระเลื่อกระสนนั้นเป็นไฉน
คือ งู แมลงป่อง ตะขาบ ฟังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลาย
ผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม่อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วยอม
กระเลื่อกระสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุบัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้ว
ด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมอุบัติด้วยกรรมที่เขาทำ ผัสสะอันเป็นวิบาก
ย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย
เป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ลัทธิทรัพย์ . . . เป็นผู้ประพฤติผิด
ในกาม . . . เป็นผู้พูดเท็จ . . . เป็นผู้พูดส่อเสียด . . . เป็นผู้พูดคำหยาบ . . .
เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ . . . เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น . . . เป็นผู้คิดปองร้าย . . . เป็น
ผู้มีความเห็นผิด คือมีความเห็นปริตว่า ทานที่ให้แล้ว ไม่มีผล การเชนสรวง
ไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลก
หน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน
ไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
ด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้ บุคคลนั้นย่อมกระเลื่อ
กระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาคด วชิกรรมของเขากัด
มโนกรรมของเขากัด คติของเขากัด การอุบัติของเขากัด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว
หรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเลื่อกระสน ของบุคคลผู้มีคติอันผิด
ผู้มีการอุบัติอันผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเลื่อ
กระสนนั้นเป็นไฉน คือ งู แมลงป่อง ตะขาบ ฟังพอน แมว หนู นกเค้าแมว
หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม่อื่นๆ ที่เห็น
มนุษย์แล้วยอมกระเลื่อกระสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุบัติของสัตว์ย่อมมี
เพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมอุบัติด้วยกรรมที่เขาทำ
ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า
สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มีการเป็นของๆ ตน เป็นผู้
รับผลของกรรม เป็นผู้มีการเป็นกำเนิด มีการเป็นพวกพ้อง มีการเป็นที่พึง
อาศัย ทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผล
ของกรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์
เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู
มีความกรุณาหวั่นประโยชน์แก่อกุลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ บุคคลนั้นย่อมไม่กระเลื่อ
กระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาดตรง วชิกรรมของเขากัตรง
มโนกรรมของเขากัตรง คติของเขากัตรง การอุบัติของเขากัตรง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราย่อมกล่าวว่าคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มีคติอันตรง ผู้มีการ
อุบัติอันตรง คือสัตว์ทั้งหลายผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือสกุलที่สูงๆ คือสกุล-

* กษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือ สกุลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีโคะมาก มีเงินทองมาก มีเครื่องอุปการณแห่งทรัพย์เครื่อง
ปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุบัติของสัตว์
ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้ว ด้วยประการดังนี้แล คือ สัตว์นั้นย่อมอุบัติด้วยกรรม
ที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติแล้ว ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ . . .
ละการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม . . . ละการพูดเท็จ
เว้นขาดจากการพูดเท็จ . . . ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด . . . ละ
คำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ . . . ละการพูดเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากการพูด
เพ้อเจ้อ . . . เป็นผู้ไม่อยากได้ของผู้อื่น . . . เป็นผู้มิจิตไม่คิดปองร้าย . . . เป็น
ผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่ปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเชนสรวง
มีผล การบูชามีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี
มารดามี บิดามี สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทิกะมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน
ไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
ด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ในโลก ดังนี้ บุคคลนั้น ย่อมไม่
กระเลื่อกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาดตรง วชิกรรม
ของเขากัตรง มโนกรรมของเขากัตรง คติของเขากัตรง การอุบัติของเขากัตรง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มี
คติตรง ผู้มีการปฏิบัติตรง คือ สัตว์ทั้งหลายผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือสกุलที่สูงๆ
คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีโศกะมาก มีเงินทองมาก มีเครื่องอุปการณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ
มาก การอุบัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขา
ย่อมอุบัติด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติ
แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วย
ประการดังนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตนเป็นผู้รับผล
ของกรรม เป็นผู้มีการเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งการเลือกกระแสนเป็นดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

กรรมสูตรที่ ๑

[๑๙๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่ง
กรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแล อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน
(ทิฏฐธรรมเวณียะ) ในอิตถภาพถิตไป (อปปีชชเวณียะ) หรือในอิตถภาพตอๆ ไป
(อปรปรเวณียะ) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการทำที่สุดทุกข์
แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ในข้อนั้น ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง
การงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์
เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง
การงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์
เป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มี
ความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ผู้หยาบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่
ในการฆ่าและการทบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิตทั้งปวง ๑ เป็นผู้ลักทรัพย์
คือถือเอาวัตถุอันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้าน
หรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ เป็นผู้ประพฤตผิดในกาม
คือ เป็นผู้ประพฤตล่วงในสตรีที่มารดาภิเษก บิดาภิเษก พี่ชายน้องชายภิเษก
พี่สาวน้องสาวภิเษก ญาติภิเษก ธรรมภิเษก ผู้มีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ
โดยที่สุดแม้สตรีผู้มีบุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
วิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์
เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง
มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท
ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางแห่งราชสกุล ถูกผู้อื่นนำ
ไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุคคลนั้น
เมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่ารู้อ หรือเมื่อรู้ก็กล่าวว่ารู้อ เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่าเป็น เห็น หรือเมื่อเห็น
ก็กล่าวว่าเป็นไม่เห็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่
อาภิสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้วไป
บอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลาย
คนหมู่นี้ บังคับคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนทั้งหลาย
ผู้แตกกันแล้ว ขอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคาย
กล้าแข็ง เตือนรอนผู้อื่น เสียตสีผู้อื่น ไกลต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมานธิ ๑
เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรรถ ไม่อิงธรรม
ไม่อิงวินัย กล่าววาจาที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ โดยกาลอันไม่ควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษ
แห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มี
ทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มี
ความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต เป็นเครื่องอุปการณแก่ทริพยเครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอวัตถุ อันเป็นเครื่องอุปการณแก่ทริพยเครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้มิจิตคิดปองร้าย คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้ จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นอันวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเซ่นสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่ว ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปปาตกะไม่มี สมณ-

* พราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ่มชัดด้วย ปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแก้วมณี ๔ เหลี่ยมที่บุคคลโยนขึ้น ข้างบน ตกลงมาทางเหลี่ยมใดๆ ก็ย่อมตั้งอยู่ตามเหลี่ยมที่ตั้งลงมานั้นนั่นเอง ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น กิวิบากนั้นแล ย่อมเกิดในปัจจุบัน ในอิตถภพัตถไป หรือในอิตถภพตอๆ ไป ดุรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง ๑ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็นอุปการณแก่ทริพย เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น อันอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤตผิดในกาม เว้นขาดจากการประพฤตผิดในกาม ไม่ถึงความประพฤตล่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชาย รักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา มีสามี มีอาชญาโดยรอบ โดยที่สุตแม่สตรียุบบุรุษคล่องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางอำมาตย์ หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้พูดเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำมิสเล็กน้อยบ้าง ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ไม่ฟังข้างหนึ่งแล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ เป็นผู้สมานคนที่แตกกัน แล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่สามัคคีกันแล้ว ชอบคนที่พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ๑ ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ชวนให้รัก จบใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ ๑ ละคำเพื่อเจ้า
เว้นขาดจากคำเพื่อเจ้า พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุดอิงอรรถ อิงธรรม
อิงวินัย พุดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมี
ความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ยอภาคได้ของผู้อื่น ไม่ยอภาคได้วัตถุอันเป็นอุปการณแก่
ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุที่เป็นอุปการณแก่
ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้ไม่มีจิต
คิดปองร้าย ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านั้นจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มี
ความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุขรักษาตนเกิด ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ
มีความเห็นไม่ปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล การบูชามีผล ผล
วิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดา มีอยู่
บิดา มีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทิกะมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน ไปโดยชอบ
ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว
สอนผู้อื่นให้รู้ตามมีอยู่ในโลก ดังนี้ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย สมบัติแห่งการงาน
ทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก
อย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล
เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล หรือ
เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย เปรียบเหมือนแก้วมณี ๔ เหลี่ยม ที่บุคคลโยนขึ้น
ข้างบน ตกลงมาทางเหลี่ยมใดๆ ก็ย่อมตั้งอยู่ตามเหลี่ยมที่ตั้งลงมานั้นเอง ฉนใด
ดุริยกิจทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะ
เหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล เพราะเหตุ
แห่งสมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล หรือเพราะ
เหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ฉนนั้น
เหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๖

กรรมสูตรที่ ๒

[๑๔๕] ดุริยกิจทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดกรรม
ที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแล อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน
ในอรรถภาพถัดไป หรือในอรรถภาพต่อๆ ไป ดุริยกิจทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อม
ไม่กล่าวการกระทำที่สุดทกขแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ดุริยกิจทั้งหลาย
ในข้อนั้น ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง
การงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มี
ทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ก็ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง
อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร
ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ดุริยกิจทั้งหลาย
ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล
ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ก็ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง
อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร
ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้พูดเท็จ ฯลฯ ดุริยกิจทั้งหลาย
ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล
ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง
อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร
ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ยอภาคได้ของผู้อื่น ฯลฯ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็น
อกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง
อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทาง
วาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็น
โทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่
สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ก็วิบากนั้น อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน ใน
อรรถภาพถัดไป หรือในอรรถภาพต่อไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่
กล่าวการทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ในข้อนี้สมมติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุข
เป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง
อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมมติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
บางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมมติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร
มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
บางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร
มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่อยากได้ของผู้อื่น ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติ
แห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุข
เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เพราะเหตุแห่งสมมติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล
เพราะเหตุแห่งสมมติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือ
เพราะเหตุแห่งสมมติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ฯ

จบสูตรที่ ๔

กรรมสูตรที่ ๓

[๑๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่ง
กรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแลอันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน
ในอรรถภาพถัดไป หรือในอรรถภาพต่อไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว
ย่อมไม่กล่าวการทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสิ่งสมขึ้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนั้นนั่นแล เป็นผู้ปราศจากอกิขณา
ปราศจากพยาบาท ไม่ลุ่มหลง มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า มีใจประกอบด้วย
เมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดย
นั้นนี้ ทั้งทิศเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า
ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบูรณ์ เป็นเมหรรค หาประมาณ
มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่า ในกาล
ก่อนแล จิตของเราเป็นจิตเล็กน้อย เป็นจิตไม่ได้อบรมแล้ว แต่บัดนี้ จิตของ
เราเป็นจิตหาประมาณมิได้ เป็นจิตอบรมดีแล้ว ก็กรรมที่ทำแล้วพอประมาณ
อย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมไม่เหลืออยู่ ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรานั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คือหากในเวลายังเป็นเด็ก เด็กนี้พึง
เจริญเมตตาเจโตวิมุตติไซ้ พึงทำบาปกรรมบ้างหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่
ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็ทุกข์จะพึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมและหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยว่าทุกข์จักถูก
ต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมได้แต่ที่ไหน ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมตตาเจโตวิมุตติ อันสตรหรือบุรุษ พึงเจริญ
แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย กายนี้มีได้มีส่วนอันสตรหรือบุรุษจะพึงพาเอาไปได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้มีอันจะต้องตายเป็นสภาพนี้ เป็นผู้มิจิตเป็นเหตุ สัตว์นั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ย่อมรู้อย่างนี้ว่าบาปกรรมใดๆ ของเรา อันกริชกายนี้ทำแล้วในกาลก่อน บาปกรรมนั้นทั้งหมด เป็นกรรมอันเราพึงสวดยในอรรถภาพนี้ จักไม่ติดตามไป ดังนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมตตาคือโศกเศร้า อันภิกษุผู้มีปัญญา ผู้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติ
อันยิ่ง ในธรรมวินัยนี้บวรมแล้ว ด้วยประการอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความเป็นพระอนาคามี ฯ

พระอริยสาวกมีจิตประกอบด้วยกรุณา มุทิตา อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศ
หนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกันโดยนัยนี้ ทั้งทิศเบื้องบน
เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยจิต
อันประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบลูญ เป็นมรรคต หยาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่
มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่า ในกาลก่อนแล จิตของเรา
เป็นจิตเล็กน้อย เป็นจิตไม่ได้อบรมแล้ว แต่บัดนี้ จิตของเราเป็นจิต
หยาประมาณมิได้ เป็นจิตอบรมดีแล้ว ก็กรรมที่ทำแล้วพอประมาณอย่างใดอย่างหนึ่ง
นั้น ย่อมไม่เหลืออยู่ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรานั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คือ หากว่าในเวลายังเป็นเด็ก เด็กนี้พึงเจริญ
อุเบกขาเจโตวิมุตติไซ้ พึงกระทำบาปกรรมบ้างหรือ ฯ

ภิก. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็ทักจะพึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมและหรือ ฯ

ภิก. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยว่าทุกขจัก
ถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมได้แต่ที่ไหน ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้ อันสตรีหรือบุรุษพึงเจริญแล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย กายนี้มิได้มีส่วนอันสตรีหรือบุรุษจะพึงพาเอาไปได้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย สัตว์ผู้มีอันจะต้องตายเป็นสภาพนี้ เป็นผู้มิใช่จิตเป็นเหตุ สัตว์นั้นย่อมรู้
อย่างนี้ว่า บาปกรรมใดๆ ของเรา อันกริชกายนี้ทำแล้วในกาลก่อน บาปกรรม
นั้นทั้งหมด อันเราจะต้องสวดยในอรรถภาพนี้ จักไม่ติดตามไปดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อุเบกขาเจโตวิมุตติ อันภิกษุผู้มีปัญญา ผู้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติอันยิ่ง ในธรรมวินัยนี้
เจริญแล้วด้วยประการอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นพระอนาคามี ฯ

จบสูตรที่ ๙

พราหมณสูตร

[๑๙๓] ครั้นนั้นแล พราหมณคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่าน
พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอภัย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ เพราะเหตุแห่งการประพฤติด
ธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อม
เข้าถึงอภัย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

พ. ท่านพระโคตมผู้เจริญ ก็อะไรเล่า เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สัตว์
บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ เพราะเหตุแห่งการประพฤติธรรมและการประพฤติสม่า
เสมอ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พ. ข้าพเจ้ายังมิรู้ทั่วถึงอรรถแห่งภาษิตโดยย่อของท่านพระโคตมผู้เจริญ
นี้โดยพิสดาร ขอประทานโอกาส ขอท่านพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงแสดงธรรม
โดยประการที่ข้าพระองค์จะพึงรู้ทั่วถึงอรรถแห่งภาษิตโดยย่อของท่านพระโคตมผู้เจริญ
นี้โดยพิสดารเถิด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

พราหมณนั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกร
พราหมณ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอทางกายมี ๓ อย่าง การ
ประพฤติธรรมการประพฤติไม่สม่าเสมอทางวาจา มี ๔ อย่าง การประพฤติธรรม
และการประพฤติไม่สม่าเสมอทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรพราหมณ ก็การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอทาง
กายมี ๓ อย่าง อย่างไร ดูกรพราหมณ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์
ขลข ดูกรพราหมณ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอทางกายมี
๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ ก็การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอทาง
วาจา มี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กล่าว
เท็จ ขลข ดูกรพราหมณ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สม่าเสมอทาง

วามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ กิการประพตติธรรมและการประพตติไม่สม่ำเสมอทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรม และการประพตติไม่สม่ำเสมอทางใจมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพตติธรรมและการประพตติไม่สม่ำเสมออย่างนี้แล สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ฯ

ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางกายมี ๓ อย่าง การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางวาจามี ๔ อย่าง การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรพราหมณ์ กิการประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการกล่าวเท็จ เว้นขาดจากการกล่าวเท็จ ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ กิการประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมอทางใจมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพตติธรรมและการประพตติสม่ำเสมออย่างนี้แล สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พร. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบปฐมวรรคที่ ๑

ทุติยวรรคที่ ๒

[๑๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพตติผิดในกาม ๑ พุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียด ๑ พุดคำหยาบ ๑ พุดเพ้อเจ้อ ๑ อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตปองร้าย ๑ มีความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพตติผิดในกาม ๑ จากการพุดเท็จ ๑ จากการพุดส่อเสียด ๑ จากการพุดคำหยาบ ๑ จากการพุดเพ้อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่ปองร้าย ๑ มีความเห็นชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๑๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการลักทรัพย์ ๑ ประพตติผิดในกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการประพตติผิดในกาม ๑ พุดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดส่อเสียด ๑ พุดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดคำหยาบ ๑ พุดเพ้อเจ้อด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดเพ้อเจ้อ ๑ อยากได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการอยากได้ของผู้อื่น ๑ คิดปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการปองร้าย ๑ มีความเห็นผิดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นคนพาล ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ พอใจในความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ พอใจในความเห็นชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ กล่าวสรรเสริญความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ กล่าวสรรเสริญความเห็นชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

จบตติยวารคที่ ๓

[๒๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อสุภสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหาร ปฏิกุศลสัญญา ๑ สัพพโลเก อนกิริตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนินจเหตุกขสัญญา ๑ ทุกเข อนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลควรเจริญเพื่อยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ อาหาร ปฏิกุศลสัญญา ๑ สัพพโลเก อนกิริตสัญญา ๑ อภิวินัยสัญญา ๑ ปุพฺผก-

* สัญญา ๑ วินิลกสัญญา ๑ วิปพกสัญญา ๑ วิจฉิยทกสัญญา ๑ อุตฺตมตก-

* สัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลควรอบรมเพื่อยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวาจา ๑ สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ สัมมาสมาธิ ๑ สัมมาญาณะ ๑ สัมมาวิมุติ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้อยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อความกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฏฐิ . . . สัมมาวิมุติ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลควรเจริญเพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบ
ระงับ เพื่อสละ เพื่อสลัดออกไปซึ่งราคะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้อย่าง
เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อความคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่ง
โทสะ โมหะ โกรธ อุปนาหะ มกขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ
มายา สาถะยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ธรรม ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ . . . สัมมาวิมุตติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐
ประการนี้แล อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้อย่าง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้น
ไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อความคลายไป เพื่อดับ
เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่งโทสะ โมหะ โกรธ
อุปนาหะ มกขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาถะยะ ถัมภะ สารัมภะ
มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ฯ

จบปัญจมปิณฑาสกที่ ๕
จบทสกนิบาต

นิสสายวรรคที่ ๑

๑. กัมตถียสูตร

[๒๐๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของ
ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คีลที่เป็น
กุศลมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอานนท์
คีลที่เป็นกุศล มีความไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือดร้อนเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความไม่เดือดร้อนมีอะไรเป็นผล มีอะไร
เป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ก็ความไม่เดือดร้อนมีความปราโมทย์เป็นผล มีความ
ปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น
อานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ความปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปิติมืออะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ปิติมิใช่ปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปัสสัทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น

อานิสงส์

พ. ดูกรอานนท์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ สมาธิมีญาณทัสนะเป็นผล มีญาณทัสนะ

* ทัสนะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ญาณทัสนะมีอะไรเป็นผล มีอะไร
เป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ยถาญาณทัสนะมีนิพพิทาเป็นผล มีนิพพิทาเป็น
อานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นิพพิทามีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น
อานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ นิพพิทามีวิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็วิราคะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ วิราคะมีวิมุตติญาณทัสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสนะ
เป็นอานิสงส์

ดูกรอานนท์ คีลที่เป็นกุศลมีความไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือด
ร้อนเป็นอานิสงส์ ความไม่เดือดร้อน มีความปราโมทย์เป็นผล มีความปราโมทย์
เป็นอานิสงส์ ความปราโมทย์ มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ ปิติมิใช่ปัสสัทธิเป็นผล
มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมีญาณทัสนะเป็นผล มียกาทญาณทัสนะเป็น
อานิสงส์ ยกาทญาณทัสนะมีนิพพิทาเป็นผล มีนิพพิทาเป็นอานิสงส์ นิพพิทามี
วิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์ วิราคะมียมุตติญาณทัสนะเป็นผล มียมุตติ-
* ญาณทัสนะเป็นอานิสงส์ด้วยประการดังนี้แล ดูกรอานนท์ ศีลที่เป็นกุศลย่อม
ยังความเป็นพระอรหันต์ให้บริบูรณ์โดยลำดับ ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

เจตนาสสูตร

[๒๐๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลไม่ต้องทำด้วย
เจตนาว่า ขอความ ไม่เดือดร้อนจงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ความ
ไม่เดือดร้อนเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่มีความเดือดร้อน ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอความปราโมทย์
จงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ความปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคล
ผู้ไม่มีความเดือดร้อนนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความปราโมทย์
ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอปีติจงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปีติ
เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความปราโมทย์นี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
ผู้มีใจประกอบด้วยปีติ ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอกายของเราจงสงบเถิด ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่กายของบุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปีติสงบนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มียกาทญาณแล้ว ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงเสวย
สุขเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มียกาทญาณแล้วเสวยสุขนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีสุข ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอจิตของเราจงตั้งมั่น
เถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่จิตของบุคคลผู้มีสุขตั้งมั่นนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงรู้เห็นตามเป็น
จริงเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่นแล้วรู้เห็นตามเป็นจริงนี้
เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้รู้เห็นตามเป็นจริง ไม่ต้องทำด้วยเจตนา
ว่า ขอเราจงเบื่อหน่ายเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้รู้เห็นตามเป็นจริง
เบื่อหน่ายนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เบื่อหน่าย ไม่ต้องทำด้วย
เจตนาว่า ขอเราจงคลายกำหนดเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้เบื่อหน่าย
คลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตคลายกำหนดแล้ว
ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสนะเถิด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่บุคคลคลายกำหนดแล้วทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสนะนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิราคะมียมุตติญาณทัสนะเป็นผล มียมุตติญาณทัสนะเป็น
อานิสงส์ นิพพิทามีวิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอานิสงส์ ยกาทญาณทัสนะ
มีนิพพิทาเป็นผล มีนิพพิทาเป็นอานิสงส์ สมาธิมียกาทญาณทัสนะเป็นผล
มียกาทญาณทัสนะเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์
ปีติมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ปีติมีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์
ความปราโมทย์มีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์ ความไม่เดือดร้อน
มีความปราโมทย์เป็นผล มีความปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ศีลที่เป็นกุศลมีความ
ไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือดร้อนเป็นอานิสงส์ ด้วยประการดังนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมหลังไหล ไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย
ย่อมยังธรรมทั้งหลายให้บริบูรณ์ เพื่อการถึงฝั่ง (คือนิพพาน) จากสถานอัน
มิใช่ฝั่ง (คือสังสารวัฏ) ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

อปินิสาสสูตรที่ ๑

[๒๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีล
วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มี
อวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อความปราโมทย์ไม่มี ปีติชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้มีความปราโมทย์วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปีติชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้มีปีติวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปีติไม่มี สุขชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปีติ
วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปีติวิบัติขจัด
เสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยกาทญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มี
สัมมาสมาธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อยกาทญาณทัสนะไม่มี นิพพิทาชื่อว่ามิเหตุ
อันบุคคลผู้มียกาทญาณทัสนะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาไม่มี วิราคะชื่อว่า
มิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสนะ
ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มิกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะ
ของต้นไม้นั้นย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่นของต้นไม้นั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉะนั้นใด ดูกฤกษทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้ทุศีลมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ รมิตติญาณที่สนะชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีวิระคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกฤกษทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม
เป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อความปราโมทย์มีอยู่ ปิตติของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยความปราโมทย์ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปิตติมีอยู่
ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิตติ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิ
มีอยู่ สุขของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ
สุขมีอยู่ สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์
เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณที่สนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ
ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณที่สนะมีอยู่ นิพพิทาของบุคคลผู้
สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณที่สนะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทามีอยู่
วิระคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทา ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิระคะ
มีอยู่ รมิตติญาณที่สนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิระคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุ
สมบูรณ์ ฯ

ดูกฤกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้กะเทาะ
ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น
ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉะนั้นใด ดูกฤกษทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์
ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์ของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ รมิตติ-
* ญาณที่สนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิระคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้น
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๓

อปินิสาสสูตรที่ ๒

[๒๑๑] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูก
ภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตร
ได้กล่าวว่า ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีลวิบัติ
ขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มี
อวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว . . . เมื่อวิระคะไม่มี รมิตติญาณที่สนะชื่อว่ามิเหตุ
อันบุคคลผู้มีวิระคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ

ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั้น ย่อม ไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้
นั้น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉะนั้นใด ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุ
อันบุคคลผู้ทุศีลมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อ
ว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ รมิตติญาณที่สนะชื่อว่า
มิเหตุอันบุคคลผู้มีวิระคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม
เป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ . . . เมื่อวิระคะมีอยู่ รมิตติญาณ-

* ที่สนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิระคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯ

ดูกท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั้น ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้
นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉะนั้นใด ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล
สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ รมิตติญาณ-

* ที่สนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิระคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้น
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๔

อปินิสาสสูตรที่ ๓

[๒๑๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูก
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กล่าวว่า
ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัด
เสียแล้ว . . . เมื่อวิระคะไม่มี รมิตติญาณที่สนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิระคะ
วิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ไม่มีกิ่งและใบไว้ดีแล้ว แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั่น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของ
ต้นไม้ นั่น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉะนั้น ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามี
เหตุอันบุคคลผู้หิตมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสาร ไม่มี ความปราโมทย์
ชื่อว่าเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสนะชื่อว่ามี
เหตุอันบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล
ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์ของบุคคล
ผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ . . . เมื่อวิราคะมีอยู่
วิมุตติญาณทัสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ไม่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั่น ก็ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้
นั่น ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉะนั้น ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล
สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติญาณ-

* ทัสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้น
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

พยสนสูตร

[๒๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ติเตียนพระอริยเจ้า ข้อนี้มิใช่ฐานะ มีโชโอกาส ที่ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความ
ฉิบหาย ๑๑ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ความฉิบหาย ๑๑ อย่างเป็นไฉน คือ ไม่
บรรลธรรมที่ยังไม่ได้บรรล ๑ เสื่อมจากธรรมที่บรรลแล้ว ๑ สัทธิธรรมของภิกษุ
นั้นย่อมไม่ผ่องแผ้ว ๑ เป็นผู้เข้าใจว่าได้บรรลในสัทธิธรรม ๑ เป็นผู้ไม่ยินดี
ประพฤติพรหมจรรย์ ๑ ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ บอกลาสิกขา
เรียนมาเพื่อเห็นภาพ ๑ ถูกต้องโรคอย่างหนัก ๑ ย่อมถึงความเป็นบ้า คือ ความ
ฟุ้งซ่านแห่งจิต ๑ เป็นผู้หลงไหลทำกาละ ๑ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุก
วินิบาต นรก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ติเตียนพระอริยเจ้า ข้อนี้มิใช่ฐานะ มีโชโอกาส ที่ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความ
ฉิบหาย ๑๑ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัญญาสูตร

[๒๑๔] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่-
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฟังมีหรือหนอแล การ
ที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็น
อารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุ
ว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศาณัญจายตนะว่าเป็น
อากาศาณัญจายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญาณัญจายตนะ ว่าเป็น
วิญญาณัญจายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตนะว่าเป็น
อากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะว่าเป็น
เนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลก
นี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึง
แล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าฟังเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ฟังมีได้อานนท์ การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ที่ตรง
ตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าฟังเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฟังมีได้อย่างไรเล่า การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ที่
ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าฟังเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความ
สละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นต้นเหตุ ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกรอานนท์ ฟังมีได้ออย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมี-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

* ความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโป-

* ธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศธาตุจนจะว่าเป็นอากาศธาตุจนจะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญาณธาตุจนจะว่าเป็นวิญญาณธาตุจนจะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตนะว่าเป็นอากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ขึ้นชมอนุโมทนาภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้ว เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมิได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็น-
* อารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านอานนท์ผู้มีอายุ พึงมิได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมิได้อย่างไรเล่า การที่ภิกษุได้สมาธิ โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกรท่านอานนท์ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญา อย่างนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนัด ความดับ นิพพาน ดูกรท่านอานนท์ผู้มีอายุ พึงมิได้ดังนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ น้าอัครจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว การที่อรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของพระศาสดาและของสาวก เปรียบเทียบได้กัน เสมอกัน ไม่ผิดกัน ในบทที่เลิศ ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ เมื่อภิกษุ กระผมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้ทูลถามเนื้อความอันนี้ แม้พระผู้มีพระภาค ก็ทรงพยากรณ์เนื้อความอันนี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ แก่กระผม เหมือนที่ท่านพระสารีบุตรพยากรณ์ ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ น้าอัครจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว การที่อรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของพระศาสดาและของพระสาวก เปรียบเทียบกันได้ เสมอกัน ไม่ผิดกัน ในบทที่เลิศนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

มนสิการสูตร

[๒๑๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมิได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงกระทำจักขุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเสียงไว้ในใจ ไม่พึงกระทำจรมกไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกลิ่นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำลิ้นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรสไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกายไว้ในใจ ไม่พึงกระทำโผฏฐัพพะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำปฐวีธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำอาโปธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเตโชธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำวาโยธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำอากาศธาตุจนจะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำวิญญาณธาตุจนจะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำอากิญจัญญายตนะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เนวสัญญานาสัญญายตนะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำโลกนี้ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ
โลกหน้าไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ
ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงทำ
ไว้ในใจ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกุราณนท พึงมิได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงกระทำจักขุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ . . . ไม่พึง
กระทำรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่
แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงทำไว้ในใจ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมิได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ตนไม่พึงกระทำจักขุไว้ในใจ ฯลฯ ไม่พึงกระทำรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน
อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ
ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงทำไว้ในใจ ฯ

พ. ดูกุราณนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละ
คืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน ดูกุ
ราณนท พึงมิได้อย่างไรแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงกระทำจักขุ
ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่พึงกระทำหูไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเสียง
ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำจมูกไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกลิ่นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ
ลิ้นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรสไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกายไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ
โผฏฐัพพะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำปฐวีธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำอาโปธาตุไว้
ในใจ ไม่พึงกระทำเตโชธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำวาโยธาตุไว้ในใจ ไม่พึง
กระทำอากาศาณัญญายตนะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำวิญญาณัญญายตนะไว้ในใจ ไม่
พึงกระทำอากิญจัญญายตนะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเนวสัญญานาสัญญายตนะไว้ในใจ
ไม่พึงกระทำโลกนี้ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำโลกหน้าไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปที่ได้เห็น
เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรอง
ตามแล้วด้วยใจ ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงกระทำไว้ในใจ ฯ

จบสูตรที่ ๘

อเสขสูตร

[๒๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อุชจฏกาสถาการ ๑- ใน
นาทิกคาม ครั้นนั้นแล ท่านพระสันธะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกะท่านพระสันธะว่า ดูกุราณนท เธอจงฟังแบบการฟังของม้า
อาชาไนย อย่าฟังแบบการฟังของม้ากระจอก ดูกุราณนท ก็การฟังของม้า
กระจอกย่อมมีอย่างไร ดูกุราณนท ธรรมตามม้ากระจอกถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมฟังว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้ากระจอก
ที่เขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวย่อมไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า วันนี้ สารพัดผู้ฝึกม้าจัก
ให้เราทำเหตุอะไรหนอแล เราจักทำอะไรตอบแก่เขา ดังนี้ ม้ากระจอกนั้น
ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียว ย่อมฟังว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ฉะนั้น ดูกุราณนท
บุรุษกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้ ก็ฉนั้นเหมือนกันแล อยู่ที่ไหนก็ดี อยู่ที่โคน
ต้นไม้ก็ดี อยู่ที่เรือนว่างเปล่าก็ดี มีจิตถูกกามราคะกัณฑ์รุ่มแล้ว ถูกกามราคะ
ครอบงำแล้ว และย่อมไม่รู้อธิบายเครื่องสลัดกามราคะ ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็น
๑๑. โดยมากเป็น ฌิตุชกาวสการาม ฯ

จริงบุรุษกระจอกนั้น ทำกามราคะนั้นแหละในภายในแล้ว ย่อมฟัง ย่อมฟังต่างๆ
ย่อมฟังเนื่องนิตย ย่อมฟังฝ่ายต่ำ มีจิตอันพยาบาทกัณฑ์รุ่มแล้ว อันพยาบาท
ครอบงำแล้ว . . . มีจิตอันถีนมิทธะกัณฑ์รุ่มแล้ว อันถีนมิทธะครอบงำแล้ว . . .
มีจิตอันอุทธัจจกุกกักจะกัณฑ์รุ่มแล้ว อันอุทธัจจกุกกักจะครอบงำแล้ว . . . มีจิตอัน
วิจิกิจฉากัณฑ์รุ่มแล้ว อันวิจิกิจฉาครอบงำแล้ว และย่อมไม่รู้อธิบายเครื่องสลัด
วิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็นจริง บุรุษกระจอกนั้นทำวิจิกิจฉานั้นแหละ
ในภายในแล้ว ย่อมฟัง ย่อมฟังต่างๆ ย่อมฟังเนื่องนิตย ย่อมฟังฝ่ายต่ำ
บุรุษกระจอกนั้น ย่อมอาศัยปฐวีธาตุฟังบ้าง ย่อมอาศัยอาโปธาตุฟังบ้าง ย่อม
อาศัยเตโชธาตุฟังบ้าง ย่อมอาศัยวาโยธาตุฟังบ้าง ย่อมอาศัยอากาศาณัญญายตนะ
ฟังบ้าง ย่อมอาศัยวิญญาณัญญายตนะฟังบ้าง ย่อมอาศัยอากิญจัญญายตนะฟังบ้าง
ย่อมอาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนะฟังบ้าง ย่อมอาศัยโลกนี้ฟังบ้าง ย่อมอาศัย
โลกหน้าฟังบ้าง ย่อมอาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้
แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ฟังบ้าง ดูกุราณนท
การฟังของบุรุษกระจอกย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ดูกรสันธะ ก็การเพ่งของม้าอาชาไนยย่อมมีอย่างไร ดูกรสันธะ ธรรมดา
ม้าอาชาไนยที่เจริญ ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียว ย่อมไม่เพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ
ดังนี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้าอาชาไนยที่เจริญ ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า วันนี้ สารภีผู้ฝึกม้าจักให้เราทำเหตุอะไรหนอ
แล เราจะกระทำอะไรตอบเขา ดังนี้ ม้าอาชาไนยนั้น ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมไม่เพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ดูกรสันธะ ด้วยว่าม้าอาชาไนยที่
เจริญ ย่อมพิจารณาเห็นการถูกประทุกแทงว่า เหมือนคนเป็นหนี้ครุ่นคิดถึงหนี้
เหมือนคนถูกจองจำมองเห็นการจองจำ เหมือนคนผู้เสื่อมนึกเห็นความเสื่อม
เหมือนคนมีโทษเล็งเห็นโทษ ดูกรสันธะ บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ก็ฉันนั้นเหมือน
กันแล อยู่ที่ปากก็ดี อยู่ที่โคนต้นไม้งก็ดี หรืออยู่เรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมไม่มีจิต
อันกามราคะกลุ้มรมแล้ว อันกามราคะครอบงำแล้วอยู่ และย่อมรู้ทั่วถึงอุบาย
เครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง ย่อมไม่มีจิตอันพยาบาทกลุ้มรม
แล้ว . . . ย่อมไม่มีจิตอันถิ่นทุรกันดารกลุ้มรมแล้ว . . . ย่อมไม่มีจิตอันอุทธีจกุกกจะ
กลุ้มรมแล้ว . . . ย่อมไม่มีจิตอันวิจิกจกจากกลุ้มรมแล้ว อันวิจิกจกครอบงำแล้ว
และย่อมรู้ทั่วถึงอุบายเครื่องสลัดวิจิกจกที่เกิดขึ้นแล้ว บุรุษอาชาไนยนั้น ย่อมไม่
อาศัยปฐวีธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอาโปธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยเตโชธาตุเพ่ง ย่อมไม่
อาศัยวาโยธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอากาศาณียายตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยวิญญูญาณ-
* จายตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอากิณญายตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยเนวสัญญานา-
* นาสัญญายตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ย่อมไม่อาศัยโลกหน้าเพ่ง ย่อมไม่
อาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่
แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจเพ่ง ก็แต่ว่าย่อมเพ่ง ดูกรสันธะ อนึ่ง
เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์ ย่อมมอบน้อมบุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง
แล้วอย่างนี้ แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอมอบน้อมต่อท่าน

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอมอบน้อมต่อท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการเพ่ง

ของท่าน

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ท่านพระสันธะได้ทูลถามว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ก็บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง ย่อมเพ่งอย่างไร บุรุษอาชาไนย
นั้น จึงจะไม่อาศัยปฐวีธาตุเพ่ง . . . ไม่อาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์
ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจเพ่ง ก็แต่
ว่าย่อมเพ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนึ่ง เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์
ย่อมมอบน้อมบุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง อย่างไร แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอมอบน้อมต่อท่าน

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอมอบน้อมต่อท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการเพ่ง

ของท่าน ฯ

พ. ดูกรสันธะ ความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ย่อม
เป็นของแจ่มแจ้งแก่บุรุษอาชาไนยที่เจริญในธรรมวินัยนี้ ความสำคัญในอาโปธาตุว่า
เป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็น
เตโชธาตุเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโย
ธาตุเป็นอารมณ์ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในอากาศาณียายตนะว่าเป็น
อากาศาณียายตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในวิญญูญาณ-
* จายตนะว่าเป็นวิญญูณายตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญใน

อากิณญายตนะว่าเป็นอากิณญายตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความ
สำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นอารมณ์
ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็น
ของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของ
แจ่มแจ้ง ความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่
รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้งแก่
บุรุษอาชาไนยที่เจริญในธรรมวินัยนี้ ฯ

ดูกรสันธะ บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่งอย่างนี้แล จึงไม่อาศัยปฐวี
ธาตุเพ่ง ไม่อาศัยอาโปธาตุเพ่ง ไม่อาศัยเตโชธาตุเพ่ง ไม่อาศัยวาโยธาตุเพ่ง
ไม่อาศัยอากาศาณียายตนะเพ่ง ไม่อาศัยวิญญูณายตนะเพ่ง ไม่อาศัยอากิณญ-

* จายตนะเพ่ง ไม่อาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนะเพ่ง ไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ไม่
อาศัยโลกหน้าเพ่ง ไม่อาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจเพ่ง ก็แต่ว่าย่อมเพ่ง
ดูการสิ้นระ อหนึ่ง เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์ ย่อมมอบน้อมนอบนุช
อาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่งแล้วอย่างนี้ แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอนอบน้อมต่อท่าน
ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอนอบน้อมต่อท่าน
ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการเพ่ง
ของท่าน ฯ

จบสูตรที่ ๙

โมรนิวาปนสูตร

[๒๑๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปรีพาชการาม อัน
เป็นที่ให้เหยื่อแก่กบฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาค
แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓
ประการ ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มี
พรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ ศีลขันธอื่นเป็นของพระอเสขะ ๑
สมาธิขันธอื่นเป็นของพระอเสขะ ๑ ปัญญาขันธอื่นเป็นของพระอเสขะ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จ
ล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุด
ล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วง
ส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็น
ไฉน คือ อิทธิปฏิหาริย์ ๑ อาเทศนาปาฏิหาริย์ ๑ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความ
สำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุด
ล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วง
ส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็น
ไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาญาณะ ๑ สัมมามัตติ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความ
เกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐ
สุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ ย่อมเป็นผู้มี
ความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่
สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการ
เป็นไฉน คือ วิชชา ๑ จรณะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม
๒ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วง
ส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้สังกมารพรหมก็ได้กล่าวคำถำนี้ไว้ว่า

ในหมู่ชนที่ยังรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐ
สุด ท่านผู้สมบุรณด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐสุด
กว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถักถำนี้แน่ สังกมารพรหมร้อยกรองไว้ถูกแล้ว
มิใช่ร้อยกรองไว้ผิด ถักถำไว้ชอบแล้ว มิใช่ถักถำไม่ชอบ ประกอบด้วยประโยชน์
มิใช่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เราเห็นด้วย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็กถำ
อย่างนี้ว่า

ในหมู่ชนที่ยังรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐสุด
ท่านผู้สมบุรณด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่า
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนิสสยวารคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวารคนี้ คือ

๑. กัมมัตถยสูตร ๒. เจตนาสูตร ๓. อุปนิสาสูตรที่ ๑ ๔. อุปนิสา
สูตรที่ ๒ ๕. อุปนิสาสูตรที่ ๓ ๖. พยสนสูตร ๗. สัณญสูตร ๘. มนสิการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สูตร ๙. อเสขสูตร ๑๐. ไมริวาปนสูตร ฯ

ทุติยวรรคที่ ๒
มหานามสูตรที่ ๑

[๒๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โกรธารามใกล้
พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ก็สมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก กระทำ
จิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว
จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะได้ทรงทราบ
ข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มี
พระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน ครั้นนั้นแล
เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ทรงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ตรัสทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันทราบข่าวดังนี้ว่า
ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาค
มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน ดังนี้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ หม่อมฉันอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่
อะไรพระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละๆ มหาบพิตร การที่มหาบพิตรเสด็จเข้า
มาหาตถาคตแล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันอยู่ด้วยธรรมเครื่อง
อยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่มหาบพิตร
ผู้เป็นกุลบุตร ดุกรรมหาบพิตร กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธา
ย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปรารถนาความเพียรย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อม
ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้
บริบูรณ์ ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีจิตตั้งมั่นย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญามหาบพิตรย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ดุกรรมหาบพิตร
มหาบพิตรทรงตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงทรงเจริญธรรม ๖ ประการ
ให้ยิ่งขึ้นไป ดุกรรมหาบพิตร ในธรรม ๖ ประการนี้ มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึง
พระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษ ไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดุกรรมหาบพิตร สมัยใดอริยสาวก
ระลึกถึงตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัมมรุ่ม ไม่ถูก
โทสะกัมมรุ่ม ไม่ถูกโมหะกัมมรุ่ม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนิน
ไปตรง ดุกรรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาพระตถาคต
ย่อมได้ความรู้อรต ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ปราโมทย์อันประกอบ
ด้วยธรรม ปิดย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริยสาวก
ผู้มีใจประกอบด้วยปิดย่อมสงบ อริยสาวกผู้มียศบงบยอมเสวยสุข จิตของ
อริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดุกรรมหาบพิตร อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า
เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่นักขัตติยธรรมผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายามอยู่
ในหมู่นักขัตติยธรรมผู้มีความพยายาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญพุทธานุสสติ ฯ

ดุกรรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรมว่า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสรู้แล้ว อันบุคคลพึงเห็นเอง ไม่ประกอบ
ด้วยกาล ความเรียกให้มาดู ความโน้มเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน
ดุกรรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวก
นั้นย่อมไม่ถูกราคะกัมมรุ่ม ไม่ถูกโทสะกัมมรุ่ม ไม่ถูกโมหะกัมมรุ่ม สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาพระธรรม ย่อมได้ความรู้อรต
ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิดย่อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิดย่อมสงบ
อริยสาวกผู้มียศบงบยอมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดุกรรม
หาบพิตร อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่นักขัตติยธรรม
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายามอยู่ในหมู่นักขัตติยธรรมผู้มีความพยายาม เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญธรรมานุสสติ ฯ

ดุกรรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระสงฆ์ว่า
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ผู้ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ
เป็นธรรม ปฏิบัติชอบ นี้คือคฤบรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นี้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มี
พระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรกระทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
อัญชลี เป็นนาคบุญของโลก ไม่มีนาคบุญอื่นยิ่งกว่า คุณงามความดี สมัยใด
อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม
ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนิน
ไปตรง คุณงามความดี อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราศจากพระสงฆ์
ย่อมได้รับความรู้รอบรู้ ย่อมได้รับความรู้ธรรม ย่อมได้รับความปราโมทย์อันประกอบด้วย
ด้วยธรรม ปิดย้อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริยสาวกผู้มีใจ
ประกอบด้วยปีติย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริย-
*สาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุณงามความดี อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความ
สงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาหาอยู่ในหมู่มสัตว์
ผู้มีความพยายาหา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญสั่งสมานุสสติ ฯ

คุณงามความดี อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงศีลของตนว่า
ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วัฏฏชนสรเรศริย อันตื้นหนาและที่รู้ลึบ
คล้ำไม่ได้ เป็นไปเพื่อสมาธิ คุณงามความดี สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง คุณงามความดี อริยสาวกผู้มีจิต
ดำเนินไปตรงเพราะปราศจากศีล ย่อมได้รับความรู้รอบรู้ ย่อมได้รับความรู้ธรรม ย่อมได้รับความ
ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิดย้อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์
ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปีติย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อม
เสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุณงามความดี อริยสาวกนี้
อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้
ไม่มีความพยายาหาอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีความพยายาหา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแส
ธรรมเจริญสั่งสมานุสสติ ฯ

คุณงามความดี อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของ
ตนว่า เป็นลาภของราชนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีจิตปราศจากมลทิน คือ
ความตระหนี่ มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีแล้วในการสละ การ
แก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน อยู่ครองเรือน ในหมู่มสัตว์ผู้ถูกมลทิน คือ
ความตระหนี่กลุ้มรุม คุณงามความดี สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะ
กลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง คุณงามความดี
อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราศจากจาคะ ย่อมได้รับความรู้รอบรู้ ย่อมได้
ความรู้ธรรม ย่อมได้รับความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิดย้อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปีติย่อมสงบ
อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุณ
งามความดี อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาหาอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีความพยายาหา เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญสั่งสมานุสสติ ฯ

คุณงามความดี อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงเทวตา
ทั้งหลายว่า เทวตาชั้นจาตุมหาราชมีอยู่ เทวตาชั้นดาวดึงส์มีอยู่ เทวตาชั้น
ยามามีอยู่ เทวตาชั้นดุสิตมีอยู่ เทวตาชั้นนิมมานรดีมีอยู่ เทวตาชั้นปรนิมมิต
สวสดีมีอยู่ เทวตาชั้นพรหมกายมีอยู่ เทวตาชั้นที่สงขึ้น ไปกว่านั้นมิใช่ เทวตา
เหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้น
นั้นๆ แม้เราก็มีศรัทธาเช่นนั้นอยู่ เทวตาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด
จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มีศีลเช่นนั้น เทวตา
เหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ
แม้เราก็มีสุตะเช่นนั้น เทวตาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุตจากโลกนี้
แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มีจาคะเช่นนั้น เทวตาเหล่านั้น
ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ
แม้เราก็มีปัญญาเช่นนั้น คุณงามความดี สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะและปัญญา ของตนและของเทวตาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของ
อริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง คุณงามความดี อริยสาวก
ผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปราศจากเทวตาทั้งหลาย ย่อมได้รับความรู้รอบรู้ ย่อมได้
ความรู้ธรรม ย่อมได้รับความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิดย้อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปีติย่อมสงบ
อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุณ
งามความดี อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายามอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีความพยายาม เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญเทวตานุสสติ ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

มหานามสูตรที่ ๒

[๒๑๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้
พระนครบิลพัสต์ แคว้นสักกะ กิสมัณนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ
ทรงหายจากประชวร คือหายจากภาวะที่ประชวรไม่นาน กิสมัณนั้น ภิกษุเป็น
อันมากกระทำความจิรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิร
สำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนามว่า
มหานามะได้ทรงสดับข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำความจิรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน
ครั้งนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
ได้ทราบข่าวมาดังนี้ว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำความจิรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน
ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ พึงอยู่
ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละๆ มหาบพิตร การที่มหาบพิตรเสด็จเข้า
มาหาตถาคตแล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่อง
อยู่ต่างๆ พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่มหาบพิตรผู้เป็น
กัลมส คุกรมหาบพิตร กัลมสผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธา ย่อม
ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปราศจากความเพียรย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อม ไม่เป็น
ผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อม ไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีจิตตั้งมั่นย่อม ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาย่อม
เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทึบย่อม ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ คุกรมหาบพิตร มหาบพิตรทรง
ตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๖ ประการให้ยิ่งขึ้นไป คุกรมหาบพิตร
ในธรรม ๖ ประการนี้ พึงทรงระลึกถึงพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม คุกรมหาบพิตร
สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่
ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริย-

*สาวกนั้นย่อมดำเนิน ไปตรง คุกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิตดำเนิน ไปตรงเพราะ
ปราศภพระตถาคต ย่อมได้ความรู้อรุณ ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ปารมิตย
อันประกอบด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ ภายของอริย-

*สาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมเสวยสุข
จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุกรมหาบพิตร มหาบพิตรพึงเสด็จดำเนินเจริญ
ก็ได้ พึงประทับยืนเจริญก็ได้ พึงประทับนั่งเจริญก็ได้ พึงบรรทมเจริญก็ได้ พึง
ทรงประกอบกิจการงานเจริญก็ได้ พึงประทับบนที่นอนอันเบียดเสียดด้วยพระโอรัส
และพระธิดาเจริญก็ได้ ซึ่งพุทธานุสสตินี้แล ฯ

คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรม . . .

คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระสงฆ์ . . .

คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงศีลของตน . . .

คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของตน . . .

คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงเทวาททั้งหลาย
ว่า เทวาทชั้นจาตุมหาราชมีอยู่ เทวาทชั้นดาวดึงส์มีอยู่ . . . เทวาทผู้สูงขึ้นไปกว่า
นั้นมิมีอยู่ เทวาทเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว ไปบังเกิด
ในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มิมีศรัทธาเช่นนั้น เทวาทเหล่านั้นประกอบด้วยศีล . . .
สุตะ . . . จาคะ . . . ปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้ว ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ

แม้เราก็มิมีปัญญาเช่นนั้น คุกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล
สุตะ จาคะ และปัญญา ของตนและของเทวาทเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของ
อริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนิน ไปตรง คุกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มี
จิตดำเนิน ไปตรงเพราะปราศภเทวาททั้งหลาย ย่อมได้ความรู้อรุณ ย่อมได้ความรู้
ธรรม ย่อมได้ความรู้ปารมิตยอันประกอบด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มี
ความปราโมทย์ ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ อริยสาวกผู้มี
กายสงบย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น คุกรมหาบพิตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
มหาบพิตรพึงเสด็จดำเนินเจริญก็ได้ พึงประทับยืนเจริญก็ได้ พึงประทับนั่งเจริญ
ก็ได้ พึงบรรทมเจริญก็ได้ พึงทรงประกอบการทำงานเจริญก็ได้ พึงประทับบนที่นอน
อันเบียดเสียดด้วยพระโอรสและพระธิดาเจริญก็ได้ ซึ่งเทวตานุสสตินี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

นันทียสูตร

[๒๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้

พระนครบิลพัสต์ แคว้นสักกะ กิสมยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์
จะเข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะได้ทราบข่าวว่า
พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะเข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล
เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะทรงมีพระดำริว่า ไฉนหนอ แม้เราก็จึงเข้าจำพรรษา ณ
พระนครสาวัตถี เราจักประกอบการงาน และจักได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคตามกาลอัน
สมควร ณ พระนครสาวัตถีนั่น ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี เจ้าศากยะ
พระนามว่านันทียะ ก็เข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี ได้ทรงประกอบการงาน
และ ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคตามกาลอันสมควร ณ พระนครสาวัตถีนั่น กิสมยนั้นแล
ภิกษุเป็นอันมากย่อมกระทำจิตรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มี
พระภาคผู้มีจิตรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนาม
ว่านันทียะได้ทรงทราบข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิตรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิตรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน
ครั้งนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ทรงถวายบังคมแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ทราบข่าวมาว่า ภิกษุเป็นอันมาก
กระทำจิตรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิตรสำเร็จ
แล้ว จักเสด็จจาริกโดยลวงไป ๓ เดือน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่
ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละๆ บพิตร การที่บพิตรเสด็จมาหาตถาคต
แล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ
พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่บพิตรผู้เป็นกุลบุตรเล
ดูกรบพิตร กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธาย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศีลย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปราศจากความเพียรย่อมเป็น
ผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มี
สติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสมาธิย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีสมาธิย่อมไม่
เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทรมย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ดูกรบพิตร บพิตรทรงตั้งอยู่ในธรรม ๖ ประการนี้แล้ว พึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน
ในธรรม ๕ ประการ ดูกรบพิตร ในธรรม ๕ ประการนี้ บพิตรพึงทรงระลึกถึง
พระตถาคตว่า แม้ด้วยเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ . . .
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ใน
ภายใน ปราศภพระตถาคต ด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี
พระภาคตรัสแล้ว . . . อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้ง
สติไว้ในภายใน ปราศภพระธรรมด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงกัลยาณมิตรทั้งหลายว่า เป็นลาภ
ของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีกัลยาณมิตรผู้เอ็นดู ผู้ใคร่ประโยชน์
ผู้กล่าวสอน ผู้พ่ราสอน ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน ปราศภ
กัลยาณมิตรด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของตนว่า เป็นลาภของเรา
หนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีจิตปราศจากมลทินคือความตระหนี่ มีจาคะ
อันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนก
ทาน อยู่ครองเรือน ในหมู่มิตรผู้ถูกมลทินคือความตระหนี่ กลักรุมแล้ว
ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน ปราศภจาคะด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงเทวตาทั้งหลายว่า เทวตาเหล่านั้น
ได้กล่าวถึงความ เป็นสหายแห่งเทวตาผู้มีคำข้าว่าเป็นภักขาแล้ว เข้าถึงกายอันสำเร็จ
ด้วยใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เทวตาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่การทำของตน
หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว ดูกรบพิตร ภิกษุผู้เป็นอสมยวิมุตตย่อมไม่พิจารณา
กิจที่ไม่การทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว แม้ฉันทดูกรบพิตร เทวตา
เหล่าใด กล่าวถึงความ เป็นสหายแห่งเทวตาผู้มีคำข้าว่าเป็นภักขา เข้าถึงกายอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สำเร็จด้วยใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เทวดาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่ควรทำของ
ตน หรือการสิ่งสมกิจที่ตนทำแล้ว ฉะนั้นเหมือนกันแล ดูกรบพิตร บพิตรพึง
เข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน ปราารกเทวดาทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้แล ฯ

ดูกรบพิตร อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล ย่อมละซึ่ง
อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก ย่อมไม่ถือมั่น ดูกรบพิตร หมอที่คว่ำย่อมไม่กลับ
ถูกต้องสิ่งที่เคยแล้ว ไฟที่ไหม้ลามไปจากหญ้า ย่อมไหม้ของที่ควรไหม้ ย่อมไม่
กลับมาไหม้สิ่งที่ไหม้แล้ว แม้ฉันใด อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้
ย่อมละอกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก ย่อมไม่ถือมั่น (อกุศลธรรมอันชั่วช้า
เหล่านั้น) ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๓

สกุติสูตร

[๒๒๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระสกุติกับสัทธกิกษุ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระสกุติว่า ดูกรสกุติ กิกษุนี้ชื่อไร
ท่านพระสกุติกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิกษุนี้ชื่อว่าสัทธะ เป็นบุตร
อุบาสกผู้มีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรสกุติ กิสัทธกิกษุนี้เป็นบุตรของอุบาสกผู้มีศรัทธาออกบวชเป็น
บรรพชิตด้วยศรัทธา ย่อมเห็นพร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลายแลหรือ ฯ

ส. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของ
ผู้มีศรัทธานั้น ข้าแต่พระสกุติ บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของผู้มี
ศรัทธานั้น ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาเกิด
ข้าพระองค์จักกราบทูลว่า กิกษุนี้จะเห็นพร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลาย
หรือไม่ ฯ

พ. ดูกรสกุติ ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ท่าน
พระสกุติทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรสกุติ กิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง สำราญแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์
และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุเป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้มีสตะมาก ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้
ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ชื่นใจ เหนงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุ
เป็นผู้มีสตะมาก ฯลฯ เหนงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธา
ของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกรสกุติ
ข้อที่กิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธา
ของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้
เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเคารพ ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุ
เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน
เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเคารพแม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ในกรณีกิจทั้งสูงและ
ต่ำของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็น
อุบายในกรณีกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่
เกียจคร้าน ฯลฯ อาจทำ อาจจัดได้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มี
ศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้ไครธรรม กล่าวคำเป็นที่รัก เป็นผู้มีความ
ปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุเป็นผู้ไคร
ธรรม เป็นผู้กล่าวคำอันเป็นที่รัก มีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ใน
วินัยอันยิ่ง แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้ปราปรกความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อ
ยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศล
ธรรม ดูกรสกุติ ข้อที่กิกษุปราปรกความเพียร ฯลฯ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่ง
ศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง กิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ดุรสุกฺติ
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔
อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่ง
ศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติ
หนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พัน
ชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์ก็เป็นอันมาก
บ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่าง
นั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น
แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น เสวยสุข
มีอาหารอย่างนั้น เสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพ
นั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เรื่อยอมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
อาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุรสุกฺติ ข้อที่ภิกษุระลึกถึงชาติก่อน
ได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เรื่อยอมระลึกถึง
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้
แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเห็นหมู่วัตถุกำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักขุของ
มนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกาย
ทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำ
ด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไป จึงต้องเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วน
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า
เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อตายไป จึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เรื่อยอมเห็นหมู่วัตถุที่กำลัง
จติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรม
ด้วยประการฉะนี้ ดุรสุกฺติ ข้อที่ภิกษุเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ลวงจักขุของมนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการ
ฉะนี้ แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดุร
สุกฺติ ข้อที่ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ แม่นี้ ก็เป็น
ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระสุกฺติ ได้กราบทูลพระผู้มี-
* พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธา ที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสนั้นนั้น มีพร้อมอยู่แก่ภิกษุนี้ และภิกษุนี้ย่อมเห็นพร้อมในลักษณะศรัทธาของ
ผู้มีศรัทธาเหล่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้เป็นเป็นผู้มีศีล . . . สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุนี้เป็นผู้มีสุตะมาก . . . ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ภิกษุนี้เป็นผู้มีมิตรดี
มีสหชาติ มีเพื่อนดี ภิกษุนี้เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็น
ผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับเอาอนุศาสน์โดยเคารพ ภิกษุนี้เป็นผู้ขยันไม่
เกียจคร้านในการณียกิจทั้งหลายทั้งสูงและต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็น
ผู้ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอภัยในการณียกิจนั้น อาจทำ อาจ
จัดได้ ภิกษุนี้เป็นผู้ใคร่ในธรรม กล่าวคำอันเป็นที่รัก เป็นผู้มีศรัทธาปรมาโทยยิ่ง
ในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ภิกษุนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร มีกำลัง มีความ
บากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ภิกษุนี้เป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุข
ในปัจจุบัน ภิกษุนี้ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง
สองชาติบ้าง ฯลฯ เธอระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อม
ทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ภิกษุนี้พิจารณาเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ลวงจักขุของมนุษย์ ฯลฯ เรื่อยอมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรม ด้วย
ประการฉะนี้ ภิกษุนี้ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธา ที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วนี้ มีพร้อมอยู่
แก่ภิกษุนี้ อหนึ่ง ภิกษุนี้จักปรากฏในลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธาเหล่านี้
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดิละๆ สุกติ ดุกระสุกติ ถ้าเช่นนั้นเธอพึงอยู่กับสัทธภิกษุนี้เกิด
ดุกระสุกติ อหนึ่ง เธอพึงหวังจะมาเยี่ยมเยือนตถาคตในกาลใด ในกาลนั้น เธอ
กับสัทธภิกษุนี้พึงเข้ามาเยี่ยมเยือนตถาคตเกิด ฯ

จบสูตรที่ ๔

เมตตาสสูตร

[๒๒๒] ดุกระภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตาเจโตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้ว
เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่นโดยลำดับ
สิ่งสมมติแล้ว ปราภวด้วยดีแล้ว พึงหวังอานิสงส์ ๑๑ ประการ ๑๑ ประการ
เป็น โฉน คือ ย่อมหลับเป็นสุข ๑ ย่อมตื่นเป็นสุข ๑ ย่อมไม่ฝันลามก ๑ ย่อม
เป็นที่รักแห่งมนุษย์ทั้งหลาย ๑ ย่อมเป็นที่รักแห่งภุมนุษย์ทั้งหลาย ๑ เทวดา
ทั้งหลายย่อมรักษา ๑ ไฟ ยาพิษหรือศาตราย่อมไม่กล้ากรายได้ ๑ จิตย่อมตั้ง
มั่นโดยรวดเร็ว ๑ สิ้นนาย่อมผ่องใส ๑ เป็นผู้ไม่หลงใหลทำกาละ ๑ เมื่อไม่
แห่งตลอดคณอันยิ่ง ย่อมเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก ๑ ดุกระภิกษุทั้งหลาย เมื่อ
เมตตาเจโตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจ
ยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่นโดยลำดับ สิ่งสมมติแล้ว ปราภวด้วยดีแล้ว พึงหวัง
อานิสงส์ ๑๑ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

ทสมสูตร

[๒๒๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ เวฬุคาม ใกล้พระนคร
เวสาลี ก็สมัยนั้น ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐฐกะ เดินทางไปถึงเมืองปาตลีบุตร
ด้วยการณกิจบางอย่าง ครั้นนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐฐกะ เข้าไปหาภิกษุ
รูปหนึ่ง ณ กุกกุฏาราม ครั้นแล้วได้ถามภิกษุนั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บัดนี้ ท่าน
พระอานนทอยู่ที่ไหน เพราะว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ใคร่เพื่อจะพบท่านพระอานนท ภิกษุ
นั้นตอบว่า ดุกระคฤหบดี ท่านพระอานนทอยู่ ณ เวฬุคาม ใกล้พระนครเวสาลี ฯ

ครั้งนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐฐกะ กระทำการณกิจนั้นที่เมือง
ปาตลีบุตรเสร็จแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระอานนท ณ เวฬุคาม ใกล้พระนคร
เวสาลี ไหว้ท่านพระอานนทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถาม
ท่านพระอานนทว่า ข้าแต่ท่านพระอานนทผู้เจริญ ธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุด
พ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่
หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุลิขิตซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม
ที่ยังไม่บรรลุลิขิตโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว
ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้
โดยชอบมีอยู่หรือ ฯ

ท่านพระอานนทตอบว่า ดุกระคฤหบดี ธรรมอย่างเอกอันเป็นที่หลุดพ้น
แห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมด
สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุลิขิตซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยัง
ไม่บรรลุลิขิตโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วโดย
ชอบ มีอยู่ ฯ

ท. ข้าแต่ท่านพระอานนท ธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่
ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้น หรือ
เป็นที่บรรลุลิขิตซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุลิขิต
โดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยชอบ เป็น
โฉน ฯ

อา. ดุกระคฤหบดี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศล-

* ธรรม บรรลุปฐมฌานอันมีตถวิจาร์ มีปิติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ภิกษุนั้นย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปฐมฌานนี้แลถูกปรุงแล้วถูกดับแต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า ก็สิ่ง
ใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของ ไม่เที่ยง มีความดับ ไปเป็น
ธรรมดา เธอจึงตั้งอยู่ในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อมบรรลุลิขิตไปแห่ง
อาสวะทั้งหลาย หากว่าไม่บรรลุลิขิตไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นอุปปาติก ๑-
พรหมเพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ โดยความพอใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
เพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในนั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็น
ธรรมดา ดุรคฤหบดี นี่แลคือธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่
หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็น
ที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม ที่ยังไม่บรรลุโดย
ลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมบรรลุทุกขัตถิยา มีความพอใจแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุข
อันเกิดแต่สมาธิอยู่ . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุข
ด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตถิยา ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ
ว่า ผู้ได้มานี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขอยู่ . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละ
ทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสในก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ภิกษุ
นั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้จตุตถฌานนี้แล ถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว และ
ย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง
มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่ในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อม
บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ

๑๑. อนาคามี ฯ

ทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในภพ
นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดุรคฤหบดี แม้ข้อนี้แลก็เป็นธรรม
อย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดน
เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีจิตประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปสู่อุทิศที่หนึ่งอยู่ ทิศที่
สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอัน
ไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้เมตตาเจโตวิมุตตินี้แล ถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว
และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง
มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อม
บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในภพนั้น
มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดุรคฤหบดี แม้ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก
อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจาก
โยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธ
เจ้าตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยกรุณา . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยมฤตา . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยอุเบกขา ย่อมแผ่ไปสู่อุทิศที่หนึ่งอยู่
ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ
เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบ
ด้วยอุเบกขาอันไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้แล ถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับ
แต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุ้งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้น
เป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนา
ธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความ
สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปของ
สังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ
จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดุรคฤหบดี แม้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต

ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่หมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันต-

* สัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมบรรลุอากาสนัญจายตนฌานด้วยการบริกรรมว่า อากาศไม่มีที่สุด เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิสมสัญญา เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนันทตสัญญา ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อากาสนัญจายตนสมาบัตินี้แล ถูกปรุ่งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุ่งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่แล้วในสมถะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทก-

* พรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกฤตยหบดี แม่ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว อันพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุก้าวล่วงอากาสนัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง ย่อมบรรลุวิญญูณัญจายตนฌานโดยบริกรรมว่า วิญญูณไม่มีที่สุด . . .

อีกประการหนึ่ง ภิกษุก้าวล่วงวิญญูณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง ย่อมบรรลุอากิญจัญญายตนฌานโดยบริกรรมว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้ ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า อากิญจัญญายตนสมาบัตินี้แล ถูกปรุ่งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุ่งแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา ภิกษุนั้นตั้งอยู่แล้วในสมถะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกฤตยหบดี แม่ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

เมื่อท่านพระอานนทกล่าวอย่างนี้แล้ว ทสมคฤหบดีชาวเมืองอฏฐกะ ได้กล่าวกะท่านพระอานนทว่า ข้าแต่พระอานนทผู้เจริญ เปรียบเหมือนบุรุษแสวงหาแหล่งขุมทรัพย์ขุมเดียว พึงพบแหล่งขุมทรัพย์ ๑๑ ขมคราวเดียวกัน แม้ฉันใด ข้าพเจ้าเมื่อแสวงหาประตูอมตธรรมประตูเดียว ก็ได้ลำดับประตูอมตธรรม ๑๑ ประตูคราวเดียวกัน ฉันนั้น เปรียบเหมือนบุรุษมีเรือน ๑๑ ประตู เมื่อเรือนนั้นถูกไฟไหม้ บุรุษพึงอาจเพื่อทำตนให้สวัสดิโดยประตูหนึ่งๆ แม้ฉันใด ข้าพเจ้าจักอาจเพื่อทำตนให้สวัสดิโดยประตูอมตธรรมประตูหนึ่งๆ บรรดาประตูอมตธรรม ๑๑ ประตูเหล่านี้ ฉันนั้นเหมือนกันแล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมดาอัณญเดียรถีย์เหล่านี้จักแสวงหาทรัพย์บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์ ส่วนข้าพเจ้าจักบูชาท่านพระอานนทอย่างไรเล่า ลำดับนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอฏฐกะ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในนครเวสาลีและเมืองปาตลีบุตรให้ประชุมกันแล้ว อังคาสภิกษุสงฆ์ให้อิมหนาสารายญ ด้วยชาทณียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน นิมนต์ภิกษุรูปหนึ่งๆ ให้ครองผ้าคู่หนึ่ง นิมนต์ท่านพระอานนทให้ครองไตรจีวร และสร้างวิหารราคาห้าร้อยถวายท่านพระอานนท ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

โคपालกสูตร

[๒๒๔] ดูกภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน ดูกภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑ ไม่กำจัดขี้ซึ่ง ๑ ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สุ่มไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ว่าโค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ตม้นำแล้วหรือยัง ๑ ไม่รู้ทาง ๑ ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑ รีดนมไม่ให้มีเหลือ ๑
ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพอลโคเป็นผู้นำฝูงโคด้วยการบูชาอย่างยัง ๑ ดุรภิกษุ-
*ทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะ
เลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย ฉนใด ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
๑๑ ประการ ก็เป็นผู้ไม่สามารถจะถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้
ฉนนั้นเหมือนกัน ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑ ไม่กำจัดไขซึ่ง ๑
ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สมไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้ว ๑ ไม่รู้ทาง ๑
ไม่ฉลาดในโคจร ๑ รีดนมไม่ให้มีเหลือ ๑ ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นรัตตัญญ
บวชนาน เป็นสิ่งมบัติร เป็นสิ่งมปรีน่ายก ด้วยการบูชาอย่างยัง ๑ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมไม่รู้จักรูปอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ยอมไม่รู้ชัดซึ่งรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า มหาภูตรูป ๔ และรูป
อันอาศัยมหาภูตรูป ๔ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมไม่รู้จักรูปอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่ฉลาดในลักษณะอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรม
เป็นลักษณะ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่ฉลาดในลักษณะอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่กำจัดไขซึ่งอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ยอมให้กามวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่กระทำให้สิ้นสุด
ซึ่งกามวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้กามวิตกที่เกิดขึ้นแล้วถึงความไม่มี ย่อมให้
พยาบาทวิตกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ . . . ย่อมให้วิหิงสวิตกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ
. . . ย่อมให้อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่
กระทำให้สิ้นสุด ซึ่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วๆ ไม่ให้อกุศลธรรมที่เกิด
ขึ้นแล้วถึงความไม่มี ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่กำจัดไขซึ่งอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่ปกปิดแผลอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมถือเอาโดยนิमित ถือเอาโดยอนพยุชณะ ย่อมไม่
ปฏิบัติเพื่อสัรรวมจักขุณทรีย์ ที่เมื่อไม่สัรรวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอัน-

*ลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ายอมไม่รักษาจักขุณทรีย์ ชื่อว่า
ไม่ถึงความสัรรวมในจักขุณทรีย์ ฟังเสียงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรส
ด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโงฐรู้พะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว เป็นผู้
ถือเอาโดยนิमित ถือเอาโดยอนพยุชณะ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสัรรวมมโนณทรีย์
ที่เมื่อไม่สัรรวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส
ครอบงำ ชื่อว่ายอมไม่รักษามโนณทรีย์ ชื่อว่ายอมไม่ถึงความสัรรวมในมโนณทรีย์
ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ปกปิดแผลอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่สมไฟอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อม
ไม่แสดงธรรมตามที่ฟังมาแล้ว ตามที่เรียนมาแล้ว แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าไม่สมไฟอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่รู้ทำน้ำอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูต ผู้ชำนัญนิกาย ผู้ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา
ตามเวลาอันสมควร ย่อมไม่สอบถาม ย่อมไม่ไต่ถามว่า ท่านผู้เจริญ พระพุทธ-

*พจนนี้เป็นอย่างไร อรรถแห่งพระพทธพจนนี้เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นยอมไม่
เปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมไม่ทำให้ตื่นข้อที่ยังไม่ได้ทำให้ตื่น และไม่
บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมากอย่าง แก่ภิกษุนั้น ดุร-

*ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่รู้ทำน้ำอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยอันตถาคตประกาศแล้ว อันบุคคลอื่นแสดงอยู่ ย่อมไม่ได้
ความรู้หรือรต ไม่ได้ความรู้ธรรม ไม่ได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม
ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่รู้ทางอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ยอมไม่รู้วิธีมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ตามความจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่รู้ทางอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่ฉลาดในโคจรอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ย่อมไม่รู้สติปัญฐาน ๔ ตามความจริง ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ฉลาด
ในโคจรอย่างนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม รีดนมไม่ให้เหลืออย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ย่อมไม่รู้ประมาณเพื่อการรับจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจย
เกสัชบริหาร ทิถุหนตติผู้มีศรัทธาปาวณาเพื่อนำไปได้ตามพอใจ ดุรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ภิกษุยอมรัดนมไม่ให้เหลืออย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตติยญ
บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปรินายก ด้วยการบูชาอย่างนี้ อย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ
ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตาวาจากรรม ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตตามโนกรรม ทั้งในที่แจ้ง
ทั้งในที่ลับ ในภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตติยญ บวชนาน เป็นสังฆบิดร
เป็นสังฆปรินายก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอม ไม่บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ
ผู้รัตติยญ บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปรินายก ด้วยการบูชาอย่างนี้
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้ เป็นผู้ไม่
สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้
สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ
นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมรู้จักรูป ๑ ฉลาดในลักษณะ ๑ กำจัดไขขัง ๑
ปกปิดแผล ๑ สมไฟ ๑ รู้ทำน้ำ ๑ รู้ไกวต้อนน้ำแล้วหรือยัง ๑ รู้ทาง ๑
ฉลาดในที่หากิน ๑ รัดนมให้เหลือ ๑ บูชาโคผู้ที่เป็นพ่อโคเป็นผู้นำฝูงโค
ด้วยการบูชาอย่างนี้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑
ประการนี้แล เป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ ฉะนั้น ดูกรภิกษุ-

* ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ย่อมเป็นผู้สามารถถึงความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักรูป ๑ ฉลาดในลักษณะ ๑ กำจัดไขขัง ๑
ปกปิดแผล ๑ สมไฟ ๑ รู้ทำน้ำ ๑ รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว ๑ รู้ทาง ๑ ฉลาด
ในโคจร ๑ รัดให้เหลือ ๑ บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตติยญ บวชนาน
เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปรินายก ด้วยการบูชาอย่างนี้ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้จักรูปอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้รูป
อย่างใดอย่างหนึ่งตามเป็นจริงว่า มหาภูตรูป ๔ และรูปอาศัยมหาภูตรูป ๔
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมรู้จักรูปอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมฉลาดในลักษณะอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมรู้ตามเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุฉลาดในลักษณะอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมกำจัดไขขังอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่ให้กามวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้มีความ
สิ้นสุด ซึ่งกามวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมให้กามวิตกที่เกิดขึ้นแล้วถึงความ ไม่มี
ย่อมไม่ให้พยาบาทวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ . . . ย่อมไม่ให้วิหิงสาวิตกที่บังเกิดขึ้น
ครอบงำ . . . ย่อมไม่ให้อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วๆ ครอบงำ ย่อมละ
ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้มีความสิ้นสุด ให้ถึงความ ไม่มี ซึ่งอกุศลธรรมอันลามก
ที่เกิดขึ้นแล้วๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุกำจัดไขขังอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมปกปิดแผลอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนพยัญชนะ ย่อม
ปฏิบัติเพื่อสාරวมจักขุทริย ที่เมื่อไม่สාරวมแล้วจะเป็นเหตุให้ออกุศลธรรมอันลามก
คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุทริย ชื่อว่าถึงความ
สාරวมในจักขุทริย ฟังเสียงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น . . .
ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อมไม่ถือเอา
โดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสාරวมมโนทริย ที่เมื่อ
ไม่สාරวมแล้ว จะเป็นเหตุให้ออกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส
ครอบงำนั้น ชื่อว่ายอมรักษามโนทริย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมปกปิดแผล
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมสมไฟอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ-

* ในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงธรรมตามที่ตนฟังมาแล้ว ตามที่ตนเรียนมาแล้ว แก่คน
เหล่าอื่นโดยพิสดาร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมสมไฟอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมรู้ทำน้ำอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูต ผู้ชำนาญในกาย ทรงแสดง ทรงแสดง ทรงแสดง
โดยกาลอันสมควร ย่อมสอบถามไต่ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระพุทธพจน์นี้
เป็นอย่างไร อรรถแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นย่อมเปิดเผยสิ่ง
ที่ยังไม่เปิดเผย ย่อมทำให้ตื่นสิ่งที่ยังไม่ทำให้ตื่น และย่อมบรรเทาซึ่งความสงสัย
ในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมากอย่าง แก่ภิกษุนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุย่อมรู้ทำนองอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยอันตถาคตประกาศแล้ว อันผู้อื่นแสดงอยู่ ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ทางอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ทางอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมฉลาดในโคจรอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้สติปัฏฐาน ๔ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมฉลาดในโคจรอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ดีให้เหลืออย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ประมาณเพื่อการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ที่คฤหบดีผู้มีศรัทธาปวารณา เพื่อนำไปได้ตามพอใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ดีให้เหลืออย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมบูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเข้าไปตั้งเมตตาภายกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ ย่อมเข้าไปตั้งเมตตาจริกรรม เมตตาโมกขกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ ในภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมบูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้

สามารถถึงซึ่งความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

สมาธิสูตรที่ ๑

[๒๒๕] ครั้นนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีหรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุ ว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุ ว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุ ว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาสาณัญจายตนะ ว่าเป็นอากาสาณัญจายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญูณัญจายตนะ ว่าเป็นวิญญูณัญจายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตนะ ว่าเป็นอากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัณญานาสัณญายตนะ ว่าเป็นเนวสัณญานาสัณญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้า ว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปัทวันตราย ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุ ว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุ ว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุ ว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาสาณัญจายตนะ ว่าเป็นอากาสาณัญจายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
สำคัญในวิญญานัญญาตนะว่าเป็นวิญญานัญญาตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในอากิญจัญญาตนะว่าเป็นอากิญจัญญาตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นอารมณ์
ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลก-
* หนัว่าเป็นโลกหนัเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน
อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ
ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๘

สมาธิสูตรที่ ๒

[๒๒๖] ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า
ดูกภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ไม่พึง
มีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในรูป
ที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของ
ข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ
มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ขอประทานพระวโรกาส ขออรรถแห่งภาษิตนี้จง
แจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลาย ได้สดับต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว
จกฺทงฺจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือความสงบสังขารทั้งปวง ความสละ
คืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น
เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตาม
แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๙

สมาธิสูตรที่ ๓

[๒๒๗] ครั้นนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึง
ที่อยู่ ได้ปราศรัยกับด้วยพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ข้าแต่
พระสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตน
ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญใน
รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกอาวโสทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ
ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่
ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิก. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่
พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึง
แล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกอาวโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีความสำคัญ
อย่างนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง
ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ฟังมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึง
มีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรงตาม
แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สมาธิสูตรที่ ๔

[๒๒๘] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรถามภิกษุทั้งหลายว่า ออาวุโส
ทั้งหลาย ฟังมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรงตาม
แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิกษุเหล่านั้นเรียนท่านพระสารีบุตรว่า ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ พวกกระผมมา
แต่ที่ไกล เพื่อจะรื้ออรรถแห่งภายีตนีในสำนักท่านพระสารีบุตร ขออรรถแห่ง
ภายีตนีจงแจ่มแจ้งกะท่านพระสารีบุตรเถิด ภิกษุทั้งหลาย ได้ฟังต่อท่านพระสารีบุตร
แล้ว จักทรงจำไว้ ฯ

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นท่านทั้งหลายจงฟัง
อรรถแห่งภายีตนีนี้ จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตร
แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ฟังมีได้ การที่ภิกษุได้
สมาธิโดยประการที่ตน ไม่พึงมีความสำคัญ ในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์
ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้
แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตรผู้มีอายุ ฟังมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตน ไม่พึงมีความสำคัญ ในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ
ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง
ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
ธรรมาตมัตถะ ธรรมาตมัตถะ ประสงค์ คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละ
คืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ฟังมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตน ไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ . . . ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรงตาม
แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบทุติยวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มหานามสูตรที่ ๑๒. มหานามสูตรที่ ๒๓. นันทียสูตร ๔. สกฺก-
*สูตร ๔. เมตตาสสูตร ๖. ทสมสูตร ๗. โคปาลกสูตร ๘. สมาธิสูตรที่ ๑
๙. สมาธิสูตรที่ ๒๑๐. สมาธิสูตรที่ ๓๑๑. สมาธิสูตรที่ ๔ ฯ

พระสูตรที่ไม่สงเคราะห์ด้วยปิณฑาสก

[๒๒๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑
ไม่กำจัดไซ้ขัง ๑ ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สมไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ว่าโคดื่ม
แล้วหรือยัง ๑ ไม่รู้ทาง ๑ ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑ ริดนมไม่ให้มีเหลือ ๑ ไม่บูชา
โคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อฝูงโค เป็นผู้นำฝูงโคด้วยการบูชาอย่างยัง ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะ
เลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๑ ประการ ก็เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักษุ ฯลฯ เป็น
ผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นทุกขในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความ
เป็นอนัตตาในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสิ้นไปในจักษุ เป็นผู้ไม่
สามารถพิจารณาเห็นความเสื่อมไปในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความคลาย
ไปในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความดับในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณา
เห็นความสละคืนในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเป็น
ทุกข ความเป็นอนัตตา ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๔ สุตตันตปิฎกที่ ๑๖ อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนิบาต
ความสละคืนในหู . . . ในจมูก . . . ในลิ้น . . . ในกาย . . . ในใจ . . . ในรูป ในเสียง
ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ในธรรมารมณ ในจักขุวิญญาณ ในโสตวิญญาณ
ในฆานวิญญาณ ในชีวหาวิญญาณ ในกายวิญญาณ ในมโนวิญญาณ ในจักขุ
สัมผัส ในโสตสัมผัส ในฆานสัมผัส ในชีวหาสัมผัส ในกายสัมผัส ในมโน-

*สัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่จักขุสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่โสตสัมผัส ในเวทนา
อันเกิดแต่ฆานสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่ชีวหาสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่กาย
สัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่มนัสสัมผัส ในรูปสัญญา ในสัททสัญญา ในคันธ
สัญญา ในรสสัญญา ในโผฏฐัพพสัญญา ในธรรมสัญญา ในรูปสัญญาเจตนา
ในสัททสัญญาเจตนา ในคันธสัญญาเจตนา ในรสสัญญาเจตนา ในโผฏฐัพพสัญญาเจตนา
ในธรรมสัญญาเจตนา ในรูปตัณหา ในสัททตัณหา ในคันธตัณหา ในรสตัณหา
ในโผฏฐัพพตัณหา ในธรรมตัณหา ในรูปวีกา ในสัททวีกา ในคันธวีกา ใน
รสวีกา ในโผฏฐัพพวีกา ในธรรมวีกา ในรูปวิจารณ์ ในสัททวิจารณ์ ในคันธวิจารณ์
ในรสวิจารณ์ ในโผฏฐัพพวิจารณ์ ในธรรมวิจารณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

[๒๓๐] ดุริยิกษทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน ดุริยิกษ
ทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมรู้จักรูป รสฯ ย่อมบูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็น
พ่อฝูงโค เป็นผู้นำฝูงโค ด้วยการบูชาอย่างถึง ดุริยิกษทั้งหลาย นายโคบาลผู้
ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย
ได้ ฉะนั้น ดุริยิกษทั้งหลาย ิกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ย่อมเป็น
ผู้สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักขุ ฯลฯ ย่อมเป็นผู้สามารถพิจารณาเห็น
ความสละคืนในธรรมวิจารณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดุริยิกษทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งซึ่งราคะ
ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฉาน ๑ ทตฺถฉาน ๑ ตตฺถฉาน ๑ จตฺตฉาน ๑
เมตฺตาเจโตวิมุตติ ๑ กรุณาเจโตวิมุตติ ๑ มุทิตาเจโตวิมุตติ ๑ อุเบกขาเจโตวิมุตติ ๑
อาภาสญาณายตนฉาน ๑ วิญาณญาณายตนฉาน ๑ อาภิกขุญาณายตนฉาน ๑
ดุริยิกษทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการนี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๓๑] ดุริยิกษทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อความคลายไป เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งราคะ ธรรม ๑๑ ประการ
เป็นไฉน คือ ปฐมฉาน ๑ ทตฺถฉาน ๑ ตตฺถฉาน ๑ จตฺตฉาน ๑ เมตฺตา
เจโตวิมุตติ ๑ กรุณาเจโตวิมุตติ ๑ มุทิตาเจโตวิมุตติ ๑ อุเบกขาเจโตวิมุตติ ๑ อาภาส-

* ญาณายตนฉาน ๑ วิญาณญาณายตนฉาน ๑ อาภิกขุญาณายตนฉาน ๑ ดุริยิกษ
ทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการนี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ . . . เพื่อสละ
เพื่อสละคืนซึ่งราคะ ดุริยิกษทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อกำหนดรู้ . . . เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งโทสะ โมหะ โกรธ อุปาทะ มกฺขะ
ปฬาสะ อีสสา มัจฉริยะ มายา สาธุยะ ธัมมะ สารัมมะ มานะ มหะ

ปมาทะ ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฉาน ๑ ทตฺถฉาน ๑ . . . วิญาณ-

* ญาณายตนฉาน ๑ อาภิกขุญาณายตนฉาน ๑ ดุริยิกษทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการ
นี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ . . . เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งโทสะ
โมหะ . . . มหะ ปมาทะ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้จบลงแล้ว ิกษเหล่านั้นปลื้มใจ
ชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ฉะนั้นแล ฯ

พระสูตรที่รวมอยู่ในอังคุตตรนิกายมี ๙ , ๕๕๗ สูตรจะนี้แล ฯ

จบเอกาทสกนิบาต
